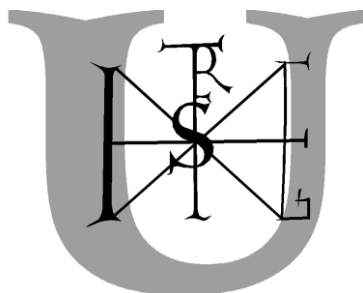

Szent István Egyetem Gödöllő
Gazdaság- és Társadalomtudományi kar
Gazdálkodás és Szervezéstudományok Doktori Iskola

**AZ ÁLLAMI SZABÁLYOZÁS HATÁSA A LAKOSSÁG HOSSZÚ TÁVÚ
MEGTAKARÍTÁSAINA**

DOKTORI (PhD) ÉRTEKEZÉS

HORVÁTHNÉ KÖKÉNY ANNAMÁRIA

GÖDÖLLŐ

2014

A doktori iskola megnevezése: Szent István Egyetem
Gazdálkodás és Szervezéstudományok
Doktori Iskola

A doktori iskola tudományága: gazdálkodás- és szervezéstudományok

A doktori iskola vezetője: Dr. Szűcs István
egyetemi tanár, MTA doktora
Szent István Egyetem, Gödöllő
Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar,
Közgazdaságtudományi, Jogi és
Módszertani Intézet

Témavezető: Dr. habil. Széles Zsuzsanna,
egyetemi docens
Szent István Egyetem, Gödöllő
Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar,
Üzleti Tudományok Intézet,
Pénzügymenedzsment és Controll
Tanszék

.....
Az iskolavezető jóváhagyása

.....
A témavezető jóváhagyása

TARTALOMJEGYZÉK

Tartalomjegyzék.....	3
1. Bevezetés	9
1.1. A téma időszerűsége.....	10
1.2. A kutatás célkitűzései.....	14
2. Szakirodalmi áttekintés	17
2.1. Közgazdasági elméletek	18
2.1.1. A megtakarítások korai elméletei	18
2.1.2. Keynes megtakarításhoz kapcsolódó elmélete	20
2.1.3. A Keynes-i megközelítés továbbfejlesztése - Modigliani életciklus hipotézise.....	24
2.1.4. Friedman permanens jövedelem hipotézise	30
2.1.5. Megtakarításokat befolyásoló főbb tényezők.....	33
2.1.6. Korábbi kutatások	40
2.2. A személyi jövedelemadó törvény megtakarításokhoz kapcsolódó adókedvezményei és ezek változásainak hatása a hazai megtakarításokra	49
2.2.1. Az adózás általános elmélete	54
2.2.2. A megtakarítások alakulása Magyarországon.....	56
2.2.3. Az önkéntes pénztári befizetések adókedvezménye	59
2.2.4. A nyugdíj-előtakarékossági számla adókedvezménye	66
2.2.5. A személyi jövedelemadó lakáscélú adókedvezménye.....	66
2.2.6. Az életbiztosítás személyi jövedelemadó kedvezménye.....	69
2.2.7. Egyéb megtakarítást ösztönző adókedvezmények: Tartós befektetési számla; Start-számla.....	71
2.3.1. A lakástakarékpénztárak tevékenységének áttekintése	73
2.3.2. A lakástakarékpénztárak törvényi szabályozásainak változása és ezek hatásai	76
3. Anyag és módszer.....	79
4. Eredmények.....	86
4.1. Szekunder kutatások eredményei	86
4.1.1. Elméleti modell alkotása a háztartások megtakarításait befolyásoló tényezőkről	86
4.1.2. A személyi jövedelemadó törvényi változásainak hatásai.....	88
4.2. Kvantitatív kutatás eredményei	97
4.2.1. Feltáró kutatás eredményei.....	97
4.2.2. Átfogó kutatás eredményei.....	105
4.2.2.1. A magyar háztartások típusai megtakarítási szokásaik alapján.....	112
4.2.2.2. A magyar háztartások típusainak régiók szerinti megoszlása megtakarítási szokásaik alapján	126
4.2.2.3. Az állami szabályozás befolyásolási képessége a magyar háztartások típusainak megtakarítására	132

4.2.2.4. A magyar háztartások igénye a pénzügyi ismeretek gyakorlati hasznosíthatóságának oktatására	135
5. A hipotézisek értékelése	137
6. Következtetések és javaslatok.....	140
7. Új és újszerű tudományos eredmények	143
7. Összefoglalás	146
8. Summary	148
9. Mellékletek.....	150
M1. Irodalomjegyzék	150
M2. Publikációk Jegyzéke	169
Tudományos Folyóiratban megjelent cikkek	169
Tudományos folyóiratban megjelent magyar nyelvű cikkek, idegen nyelvű összefoglalóval	169
Tudományos folyóiratban megjelent idegen nyelvű cikkek (hazai kiadás)	169
Tudományos folyóiratban megjelent idegen nyelvű cikkek (külföldön megjelent).....	170
Tudományos konferencia előadás teljes terjedelemben kiadványban megjelentetve.....	170
Külföldön, magyar nyelven megjelent, idegen nyelvű összefoglalóval.....	170
Magyarországon idegen nyelven megjelent.....	170
Magyarországon magyar nyelven megjelent, idegen nyelvű összefoglalóval	171
Magyar nyelven megjelent Rezümékötet	171
Jegyzet.....	171
M3. Ábrák Jegyzéke	172
M4. Táblázatok Jegyzéke	175
M5. Kérdőív – Kvantitatív kutatás I. – Feltáró kutatás	176
M6. Kérdőív – Kvantitatív kutatás II. – Átfogó kutatás	185
M7. Megtakarításokra ható főbb tényezők	193
M8. A fogyasztási csoportok iskolai végzettség szerinti összetétele Magyarországon (%).....	195
M9. Egészségpénztár kiegészítő egészségbiztosítási szolgáltatásai	196
M10. Az önszegélyező pénztár által támogatott szolgáltatások köre.....	197
M11. Példa a rendszeres befizetés állami támogatásának kiszámítására az 1996. évi CXIII. törvény 22. §-a alapján 2007. január 1. után	199
M12. Lakáscélú felhasználás.....	200
M13. A Gazdasági Versenyhivatal Lakástakarékpénztári állami támogatási igény alakulására vonatkozó előrejelzései.....	201
M13.1. Az állami támogatási igény alakulására vonatkozó előrejelzések.....	201
M13.2. Az állami támogatás alakulásának előrejelzése évi 108 ezer forintos állami támogatás mellett.....	201
M14. Lakás-takarékpénztárakra fordított támogatások alakulása Magyarországon 2000 és 2010 között.....	202

M15. A Gazdasági Versenyhivatal javaslata a lakás-takarékpénztári piacon a verseny élénkítésére.....	203
M16. A háztartások száma Magyarországon megyék/régiók szerint és településtípusonként a 2011. évi népszámlálás és a kutatás mintavétele alapján.....	204
M16.1. Megyék szerint	204
M16.2. Régiók szerint.....	205
M16.3. Közép-Magyarország	205
M16.4. Közép-Dunántúl	205
M16.5. Nyugat-Magyarország	205
M16.6. Dél-Dunántúl	206
M16.7. Észak-Magyarország	206
M16.8. Észak-Alföld.....	206
M16.9. Dél-Alföld	206
M17. A személyi jövedelemadó alapjának, adójának és a kedvezményeknek az alakulása Magyarországon 1999 és 2011 között.....	207
M18. Személyi jövedelemadó kedvezményjellegű tételeinek alakulása Magyarországon 2011-ben és 2012-ben.....	208
M19. Adókedvezményt érvényesítők száma és aránya 2005 és 2010 között Magyarországon	209
M20. Piaci részesedés az életbiztosítási piacon 2013. év II. negyedév végén Magyarországon	209
M21. A Feltáró kutatás eredményei	210
M21.1. Feltáró kutatás - „Fontos a családom anyagi biztonsága.”	210
M21.2. Feltáró kutatás - A megkérdezett háztartások jelenlegi összes megtakarítása ..	210
M21.3. Feltáró kutatás - Mennyiben ért egyet azzal, hogy „Akármennyit keresek, félre kell tenni belőle?”	211
M21.4. Feltáró kutatás - A megkérdezett háztartások jelenlegi összes hitele	211
M21.5. Feltáró kutatás - A megkérdezett háztartások tudnának-e még további havi 15-30 ezer forintot hosszabb távra megtakarítani?.....	212
M21.6. Feltáró kutatás - Mennyiben ért egyet azzal, hogy „A nyugdíjas évek biztonságáért takarékoskodni kell?”	212
M21.7. Feltáró kutatás - Hogyan készül az Ön háztartása a nyugdíjas évekre?.....	213
M21.8. Feltáró kutatás - „Ön szerint milyen mértékben fedezi az állami nyugdíj az Ön szükségleteit, amikor Ön nyugdíjas lesz?”.....	213
M21.9. Feltáró kutatás - Mennyiben ért egyet azzal, hogy a „A pénzügyi kultúrát fejleszteni kell?”.....	214
M21.10. Feltáró kutatás - „Mi alapján hozza meg az Önök háztartása a megtakarítási, befektetési döntéseket?”.....	214
M21.11. Feltáró kutatás - KMO érték és Bartlett's teszt eredménye	215
M21.12. Feltáró kutatás - Scree Plot: a faktorok varianciái	215
M21.13. Feltáró kutatás rotált faktorsúly-mátrixa	216
M21.14. Feltáró kutatás - A faktorok magyarázóképesége	217
M21.15. Feltáró kutatás - ANOVA adattábla	217
M21.16. Feltáró kutatás - ANOVA adattábla 2.: A klaszter besorolását osztályozó főbb mutatószámok	218
M21.17. Feltáró kutatás - Klaszteranalízis összefoglaló tábla	219
M21.18. Feltáró kutatás - Klaszter ellenőrző tábla	220

M21.19. Feltáró kutatás - A megkérdezett háztartások klaszterei	220
M21.20. Feltáró kutatás - A diszkriminancia függvények együtthatói	221
M22. Az Átfogó kutatás eredményei.....	222
M22.1. Átfogó kutatás - KMO érték és Bartlett's teszt eredménye.....	222
M22.2. Átfogó kutatás - Scree Plot: a faktorok varianciái.....	222
M22.3. Átfogó kutatás - A faktorok magyarázóképesége	223
M22.4. Átfogó kutatás - Teszt a klaszterszám meghatározásához, Kendall mutató	223
M22.5. Átfogó kutatás - Mintaszám a klaszterekben.....	223
M22.6. Átfogó kutatás - ANOVA adattábla	224
M22.7. Átfogó kutatás - ANOVA adattábla 2.: A klaszter besorolását osztályozó főbb mutatószámok.....	225
M22.8. Átfogó kutatás - Klaszter ellenőrző tábla	226
M22.9. Átfogó kutatás - A diszkriminancia függvények együtthatói	227
M22.10. Átfogó kutatás - Klaszteranalízis összefoglaló tábla.....	228
M23. Feltáró és Átfogó kutatás - „Öngondoskodni vágyó” klaszter ábrái a megtakarításokkal szemben megfogalmazott állítások átlagértékei és a szórás értékei alapján	229
M24. Feltáró és Átfogó kutatás - „Mának élő” klaszter ábrái a megtakarításokkal szemben megfogalmazott állítások átlagértékei és a szórás értékei alapján.....	230
M25. Feltáró és Átfogó kutatás - „Tudatos öngondoskodó, pénzügyi ismerettel” klaszter ábrái a megtakarításokkal szemben megfogalmazott állítások átlagértékei és a szórás értékei alapján.....	231
M26. Feltáró és Átfogó kutatás - „Öngondoskodó, pénzügyi ismeret nélkül” klaszter ábrái a megtakarításokkal szemben megfogalmazott állítások átlagértékei és a szórás értékei alapján.....	232
M27. Feltáró és Átfogó kutatás - Összes háztartásra vonatkozó ábrák a megtakarításokkal szemben megfogalmazott állítások átlagértékei és a szórás értékei alapján	233
M28. Átfogó kutatás - A megkérdezett háztartások eltartottjainak aránya klaszterenként.....	234
M29. Átfogó kutatás - A megkérdezett háztartások tagjainak az aránya klaszterenként	234
M30. Átfogó kutatás - A megtakarításokkal szemben megfogalmazott állítások klaszterenkénti Medián értékei.....	235
M31. Átfogó kutatás - A megtakarításokkal szemben megfogalmazott állítások klaszterenkénti Módusz értékei	236
M32. Átfogó kutatás - A megkérdezett háztartások megtakarítási szerződéseinek alakulása klaszterenként	237
M32.1. A megkérdezett háztartások megtakarítási szerződéssel rendelkező háztartásainak aránya klaszterenként.....	237
M32.2. Átfogó kutatás - A megkérdezett háztartások megtakarítási szerződéssel nem rendelkező, de tervezni szándékozó háztartásainak aránya klaszterenként	238
M33. Átfogó kutatás - A megkérdezett háztartások megyék szerinti megoszlása klaszterenként.....	239

M34. Átfogó kutatás – A megkérdezett háztartások régiók szerinti megoszlása klaszterenként.....	240
M34.1. Átfogó kutatás - A megkérdezett háztartások közép-dunántúli régió szerinti megoszlása klaszterenként.....	240
M34.2. Átfogó kutatás - A megkérdezett háztartások nyugat-dunántúli régió szerinti megoszlása klaszterenként.....	240
M34.3. Átfogó kutatás - A megkérdezett háztartások dél-dunántúli régió szerinti megoszlása klaszterenként.....	241
M34.4. Átfogó kutatás - A megkérdezett háztartások észak-magyarországi régió szerinti megoszlása klaszterenként.....	241
M34.5. Átfogó kutatás - A megkérdezett háztartások észak-alföldi régió szerinti megoszlása klaszterenként.....	242
M34.6. Átfogó kutatás - A megkérdezett háztartások dél-alföldi régió szerinti megoszlása klaszterenként.....	242
M35. Átfogó kutatás - A megtakarításokkal szemben megfogalmazott állítások régiónkénti átlagos értékei.....	243
M36. Átfogó kutatás - A megtakarításokkal szemben megfogalmazott állítások átlagos értékeinek ábrái régiónként.....	244
M36.1. Átfogó kutatás - A megtakarításokkal szemben megfogalmazott állítások átlagos értékei a közép-magyarországi régió esetében.....	244
M36.2. Átfogó kutatás - A megtakarításokkal szemben megfogalmazott állítások átlagos értékei a közép-dunántúli régió esetében.....	245
M36.3. Átfogó kutatás - A megtakarításokkal szemben megfogalmazott állítások átlagos értékei a nyugat-dunántúli régió esetében.....	246
M36.4. Átfogó kutatás - A megtakarításokkal szemben megfogalmazott állítások átlagos értékei a dél-dunántúli régió esetében.....	247
M36.5. Átfogó kutatás - A megtakarításokkal szemben megfogalmazott állítások átlagos értékei a észak-magyarországi régió esetében.....	248
M36.6. Átfogó kutatás - A megtakarításokkal szemben megfogalmazott állítások átlagos értékei a dél-alföldi régió esetében.....	249
M37. Átfogó kutatás – A megkérdezett háztartások régiók szerinti megtakarításai	250
M38. Átfogó kutatás – A megkérdezett háztartások 1 főre jutó jövedelmei régiók szerint.....	251
M39. Az egyes megyékben kimutatott havi átlagos összevont jövedelem összege 2012-ben és változása 2011. évről 2012. évre Magyarországon.....	252
M40. Átfogó kutatás – A megkérdezett háztartások „Tudnának-e még további havi 15-30 ezer forintot hosszabb távra megtakarítani?” válaszai.....	253
M40.1. Klaszterenként.....	253
M40.2. Régiónként.....	254
M41. Átfogó kutatás - A megkérdezett háztartások megtakarítási szerződéseinek alakulása régiónként.....	255
M41.1. Átfogó kutatás - A megkérdezett háztartások megtakarítási szerződéssel rendelkező háztartásainak aránya régiónként.....	255
M41.2. Átfogó kutatás - A megkérdezett háztartások megtakarítási szerződéssel nem rendelkező, de tervezni szándékozó háztartásainak aránya régiónként.....	256
M41.3. Átfogó kutatás - A megkérdezett háztartások megtakarítási szerződéseinek alakulása a közép-magyarországi régióban.....	257

M41.4. Átfogó kutatás - A megkérdezett háztartások megtakarítási szerződéseinek alakulása a közép-dunántúli régióban.....	258
M41.5. Átfogó kutatás - A megkérdezett háztartások megtakarítási szerződéseinek alakulása a nyugat-dunántúli régióban	259
M41.6. Átfogó kutatás - A megkérdezett háztartások megtakarítási szerződéseinek alakulása a dél-dunántúli régióban	260
M41.7. Átfogó kutatás - A megkérdezett háztartások megtakarítási szerződéseinek alakulása az észak-magyarországi régióban	261
M41.8. Átfogó kutatás - A megkérdezett háztartások megtakarítási szerződéseinek alakulása az észak-alföldi régióban	262
M41.9. Átfogó kutatás - A megkérdezett háztartások megtakarítási szerződéseinek alakulása a dél-alföldi régióban.....	263
M42. Átfogó kutatás - A megtakarításokkal szemben megfogalmazott állítások régiónkénti Medián értékei.....	264
M43. Átfogó kutatás - A megtakarításokkal szemben megfogalmazott állítások régiónkénti Módusz értékei	265
M44. Átfogó kutatás - A magyar háztartások igénye a pénzügyi ismeretek gyakorlati hasznosíthatóságának oktatására klaszterenként és régiónként.....	266
M44.1. Átfogó kutatás - A megkérdezett háztartások „A pénzügyi kultúrát fejleszteni szükséges a felnőtt lakosság körében.” válaszai háztartási típusok szerint.....	266
M44.2. Átfogó kutatás - A megkérdezett háztartások „Szükséges a pénzügyi ismeretek gyakorlati hasznosíthatóságának oktatása a szakközépiskolákban és gimnáziumokban.” válaszai háztartási típusok szerint.....	267
M44.3. Átfogó kutatás - A megkérdezett háztartások „Szükséges a pénzügyi ismeretek gyakorlati hasznosíthatóságának oktatása az általános iskolákban.” válaszai háztartási típusok szerint.....	268
M44.4. Átfogó kutatás - A megkérdezett háztartások „A pénzügyi kultúrát fejleszteni szükséges a felnőtt lakosság körében.” válaszai régiók szerint	269
M44.5. Átfogó kutatás - A megkérdezett háztartások „Szükséges a pénzügyi ismeretek gyakorlati hasznosíthatóságának oktatása a szakközépiskolákban és gimnáziumokban.” válaszai régiónként	270
M44.6. Átfogó kutatás - A megkérdezett háztartások „Szükséges a pénzügyi ismeretek gyakorlati hasznosíthatóságának oktatása az általános iskolákban.” válaszai régiók szerint	271
Köszönetnyilvánítás	272

1. BEVEZETÉS

Kutatásom során a lakosság hosszú távú öngondoskodási szokásait, az azt befolyásoló állami ösztönző rendszer alakulását, az állam célirányos befolyásoló szerepét a háztartások pénzgazdálkodására, valamint ezek hatását elemzem. Egyértelműen látszik a kapcsolat az ország politikája, a megtakarítást befolyásoló tényezők és a háztartások megtakarításai között (OZCAN et al., 2012). Azért ezt a témát választottam, mert közel áll hozzám, hiszen gyerekkorom óta érdekelt a pénz világa, ezért is lettem közgazdász. Hiszek abban, hogy az egyének neveltetése, a szülői és az iskola általi befolyás, kiemelkedő hatással van a későbbi pénzügyi szemléletükre.

Hosszú távú pénzügyi döntések sorozata jellemzi a háztartásokat a különböző életciklusaik folyamán. Az öngondoskodás szemlélete jelen van minden egyén és család életében, bár nem egyforma intenzitással. Sőt nemcsak háztartásonként, hanem háztartáson belül életciklusonként és adott élethelyzetenként is változik ez a szemlélet. Nagyon sok fontos pénzügyi döntést kell meghoznunk életünk során, amelyek hosszú évekig hatással lesznek a pénzgazdálkodásunkra, akár hosszú távú öngondoskodásról, akár hitelfelvételről döntünk. Mind a két esetben érdemes minden szempontot figyelembe vevő, gazdaságilag hatékony lehetőségek közül kiválasztani a számunkra éppen legjobbat. Ettől a döntésünktől függetlenül azonban a változó környezetben, amiben élünk, a döntésünk alapfeltételei időről-időre megváltozhatnak és sok esetben meg is változnak. Ezek után már nem azt vizsgáljuk, hogy a változás hatására optimálisnak tekinthető-e a múltbeli döntésünk, hanem azt, hogy hogyan tudunk a leghatékonyabban reagálni a megváltozott körülményekre. Sok háztartás hoz rossz pénzügyi döntéseket. Az idősebb felnőttek különösen ki vannak téve az ilyen hibáknak (AGARWAL et al., 2009). A középkorúakra jobban jellemző a megtakarító életmód, az idősebb és a fiatalabb korosztályra kevésbé (BECKMANN et al., 2013), mivel a pénzügyi műveltség nagyon alacsony a fiatalabb és az idősebb korosztály esetében (LUSARDI-MITCHEL, 2011). Ez jellemző Magyarországra is, ami véleményem szerint az iskolarendszeren belüli pénzügyi ismeretek oktatásának hiányára vezethető vissza.

A globális pénzvilág és az ingatlan alapú hitelezés válságát éljük. A hitelezés és a megtakarítások közötti egyensúly eltolódott. Kim (2010) szerint az önuralom hiánya is eredményezi, hogy a háztartások többet fogyasztanak, mint a jövedelmük és azt hitellel egészítik ki (KIM, 2010). Az embereket vásárlásaik során befolyásolja a kísértés és az impulzivitás is. Az önkontroll hiánya csökkentheti a háztartások megtakarításait (KARLSSON et al., 1997). A legtöbb háztartás nem tudja teljesíteni a korábban kitűzött megtakarítási céljait, folyamatos túlköltekezésük miatt. A túlköltekezés a fiatalabb háztartásokra

jobban jellemző. Pénzügyi tervezőknek, szakembereknek tanácsokkal kellene ellátniuk őket (CHANG, 1994). Meg kell változtatni az emberek, az emberiség gondolkodását a hitelekről és a megtakarításokról. A jelenlegi helyzetben megnövekedett az állam piacellenőrző és ismeretterjesztési szerepe. Az ingatlanpiacon tapasztalt válság következményeként újra kell gondolni a lakáshoz jutás pénzügyi megoldásainak lehetőségeit. Az állam támogatási rendszerének igen fontos gazdaság-, és társadalompolitikai szerepe van a lakáscélok megvalósításában. A szükséges önerő nélkül a fiatalok nagy többsége nem tud lakáshitelekhez jutni, ehhez kell az állami segítség. A gazdasági válság következményeként az egész állami támogatási rendszer átalakítás előtt áll.

1.1. A téma időszerűsége

A lakosság az öngondoskodásával későbbi időpontra halasztja a vásárlásait, sőt sokszor hitelfelvétellel egészíti azt ki. A biztonságos hitelfelvételnek a hosszú távú előtakarékosság az egyik elengedhetetlen feltétele. Magyarországon is már nagyon időszerű és indokolt volt egy olyan személyre szóló, a megtakarító pénzügyi helyzetét is figyelembe vevő és az infláció ellenére is kiszámítható pénzügyi konstrukció megjelenése, amely a lakhatásra kínál megoldást. Éppen a kiszámíthatósága és biztonsága miatt a lakástakarék pénztári befizetések után járó állami támogatás szerepe jelentősen megnő az elkövetkezendő időszakban. Ráadásul a hozzá kapcsolódó kedvezményes kamatozású forinthitel, a devizahitelek árfolyamkockázata, sőt az elmúlt időszak árfolyamvesztései még tovább növelik a lakástakarék pénztári megtakarítások népszerűségét. A lakosság eladósodottságának ellensúlyozására és lecsökkentésére is megoldási módszer lehet, hiszen a lakáscélú hiteleket elő lehet törleszteni az állami támogatással növelt megtakarítási összeggel, sőt a kedvezményes hitelkamattal is érdemes élni, amennyiben az alacsonyabb, mint az éppen aktuális hitelkamat. A fiskális politika, azon belül is az adókedvezmények megtakarítást ösztönző hatásait vizsgálom. Kiemelten foglalkozom a személyi jövedelemadó adókedvezményeivel és a lakás-takarékpénztári számla állami támogatási lehetőségével. Azt vizsgálom, hogy a háztartás különböző életciklusainak pénzgazdálkodását, megtakarítási hajlandóságát mennyire képes az állam különböző ösztönzők segítségével befolyásolni, hiszen össztársadalmi érdek is a kiegyensúlyozott háztartási, vállalati és költségvetési pénzgazdálkodás folytatása, amelyre nagy hatással van az állampolgárok megfelelő pénzügyi ismerete is. Dolgozatomban én a háztartási egységeket vizsgálom. Tatay (2009) és Tóth (2002) tanulmánya is megerősíti, hogy az egyéni és a háztartási jövedelemcsúcs az aktív élet során a fiatalabb életkor felé tolódott Magyarországon. Éppen ezért korábban, időben kell elkezdni a tartalékolást Keynes (1965) szerint azokra az időkre, amikor a háztartások bevételei és kiadásai közötti arány megváltozik. A fiatalabbak frissebb szaktudással rendelkeznek, dinamikusabbak, mobilizálhatóbbak, magasabb nyelvismerettel

rendelkeznek, jobban terhelhetőbbek. Ezáltal magasabb jövedelemre tudnak szert tenni. Ennek ellenére nekik is gondolniuk kell a jövőre. Annak ellenére, hogy minden korosztályt közvetlenül érint ez a téma, a pénzügyi kultúránk mégsincs megfelelően kialakulva, hiányzik a felelős, öngondoskodási szemlélet nagyon sok egyén és háztartás életéből. Sokan nincsenek tisztában az alapvető gazdasági és pénzügyi hiányosságaikkal sem, és főleg nem ennek súlyos következményeivel (LUSARDI-MITCHELL, 2011). A megtakarítások szerepe mindig is fontos területe volt a közgazdaságtannak és a mindenkori gazdasági elemzéseknek. Ez manapság is fontos tényező, hiszen a magyar háztartások nagy része nem rendelkezik megtakarításokkal, inkább hitelek vannak, amelyek törlesztőrészlete sok esetben magas arányt képvisel a háztartás nettó jövedelmének százalékában. Ezt a problémát sokszor a pénzügyi kultúra elégtelen voltára vezetik vissza, így témám aktuális kérdéskört elemez. A politikusok kezdik elismerni egy jól működő gazdaságban a pénzügyi kultúra központi szerepét (LUSARDI-MITCHELL, 2009).

A nyugdíjjal kapcsolatos ismert és várható problémák miatt a téma társadalmi szinten fontos és aktuális. A megtakarítás csökkenti a nyugdíjas évek bizonytalanságot (STARR, 2006), a várható élettartam pedig befolyásolja a nyugdíjcélú megtakarításokat (BLOOM et al., 2006). Az ingatlanvagyon és a nyugdíj összege is fontos meghatározója a nyugdíjasok fogyasztási viselkedésének (BLAKE, 2004). A politikai reformok hatását vizsgálta Sefton (2008) is szerzőtársaival a nyugdíjcélú megtakarítások érdekében (SEFTON et al., 2008). A háztartások magas hányada nem gondoskodik időben a nyugdíjas éveit biztonságáról (LUSARDI, 2001). Az időskori szegénység megelőzése társadalmi érdek. Ehhez radikális intézkedésekre van szükség. A megtakarítások fokozásához a pénzügyi ismeretek oktatására, példamutatásra és ennek másolhatóságára, a megfelelő családi nevelésre, a társadalmi szervezetek hatékony működésére és a médián keresztüli közvetítésre van szükség (STARR, 2006). A megfelelő minőségű pénzügyi oktatás elengedhetetlen, amelyben az állam is fontos szerepet játszik (STIGLITZ, 2013). Fisher és Montalto (2010) a „véstartalék”-ot és a nyugdíjcélú megtakarítást találták motiváló magyarázó tényezőnek arra, hogy a rendszeres megtakarítást jelentősen növelje. Az oktatási programok fontosságát hangsúlyozták. A pénzügyi szakemberek és a pedagógusok tanácsadó, ismeretterjesztő szerepe kiemelkedő ebben a témában (FISHER-MONTALTO, 2010). Oktatási programokkal kell hangsúlyozni a célmegtakarítások szükségességét és a háztartások hosszú távú pénzügyi tervezését (LEE et al., 2000), hiszen a lakosság megtakarításai elengedhetetlenek és közvetlen hatással vannak a gazdaság egészére (HIRA, 1987).

A pénzügyek oktatása segít abban, hogy a háztartások célmegtakarítókká váljanak, hosszú távon gondolkodjanak és gondoskodjanak saját maguk, valamint gyermekeik jövőjéről. A pénzügyek oktatása szükséges az iskolákban

és a munkahelyeken is (HOGART-ANGUELOV, 2003). Sok egyén pszichológiailag képtelen megtakarítani, az önkontroll hiánya és a türelmetlenség jellemzi, csak rövid távon képesek gondolkodni. Problémát okoz nekik a bonyolultabb pénzügyi tervek kezelése, megvalósítása (GRAHAM-ISAAC, 2000). Japelli és Pistaferri (2000) kiemelték a körültekintő fogyasztókat, akik megtakarításaikkal felkészülnek minden eshetőségre. A különböző társadalmi osztályba tartozó háztartások megtakarításai eltérőek (BASIT et al., 2010). A pénzügyi motiváció kialakulása hosszú folyamat és a viselkedés eredménye mélyen gyökerező okokra vezethető vissza. Ezen kívül a formális oktatás eredményeként az alapvető pénzügyi fogalmakat is megismerik és képessé válnak azok használatára (ALAMIL-SAUPERII, 2012). Politikai célként a pénzügyek oktatását meg kell jelölni, hiszen a pénzügyi műveltség összefügg a pénzügyi jártassággal, ez pedig a megtakarítás emelkedésével, ami a gazdasági növekedés eléréséhez elengedhetetlen. A pénzügyi kultúra terjesztését szolgáló politika ráadásul nemcsak a megtakarítás növelésére, hanem a háztartási megtakarítás diverzifikációjára is hatással van (BECKMANN et al., 2013). A pénzügyi műveltség elengedhetetlen az egész világon a biztonságos nyugdíjas évek biztosítása érdekében. Ennek ellenére a pénzügyi műveltség az egész világon nagyon alacsony, függetlenül az ország pénzügyi piacának fejlettségi szintjétől (LUSARDI-MITCHELL, 2011). Minden országban igaz, hogy a magasabb iskolai végzettség erősen korrelál a pénzügyi tudással, de még a legmagasabb iskolai végzettségűeknél is elmondható, hogy általában alacsony a pénzügyi kultúra szintje (LUSARDI-MITCHELL, 2011). Sok háztartás megtakarítása nem elégséges a nyugdíjas évek biztonságának megvalósítására. A politikai döntéshozók adókedvezmények formájában próbálják ezt sok esetben ösztönözni. Másik módszer lehet a pénzügyi ismeretek szélesebb körű oktatása (WIENER-DOESCHER, 2008). További kutatásokkal kell vizsgálni a pénzügyi oktatás és a tudás kapcsolatát a megtakarítási magatartásra, valamint a pénzügyi oktatás és a háztartások pénzügyi ismerete közti összefüggést, a pénzügyi magatartás hosszú távú változását (COPUR et al., 2010).

A háztartásokat különböző életciklusok jellemzik, más-más bevételi is kiadási szerkezettel. Ezeket szükséges időben átgondolni, megtervezni, hogy azok pénzügyi fedezete biztosítható legyen. Hatékony esetben a háztartások képesek saját célrendszerük alapján a különböző alternatív lehetőségek közül meghozni a mindenkori optimális választásukat. Sok esetben a háztartások nem tudják meghozni ezeket a hatékony döntéseket, ami többnyire a pénzügyi kultúrájuk alacsony szintjére vezethető vissza. Az emberi életnek több olyan fő szakasza van, amelyben hasznos, ha az ember nagy összegű megtakarítással rendelkezik. Az egyik az időskor, amikor már egyáltalán nem vagy kevésbé alkalmas az egyén arra, hogy megélhetését biztosító munkajövedelemre tegyen szert. A másik a pályakezdés, családalapítás, önálló lakhatás biztosítása és az egzisztenciateremtés időszaka. Az öngondoskodás szemléletének minél fiatalabb

korban példamutatással, tanítással történő kialakítása nagyon fontos az egyéneknek, a háztartásoknak és a társadalomnak is. Véleményem szerint a családból hozott tapasztalat, szokás, neveltetés nagyban befolyásolja a későbbi felnőttkori viselkedésünket, a megtakarításokkal szembeni felelős, illetve felelőtlen cselekvéseinket. Egyetértek azzal, hogy a gyermekek értékrendjének kialakításában elsődlegesen a szülő a felelős. A legfontosabb nevelői szerep a szülőké kell, hogy maradjon (SZÚCS, 2011), illetve, hogy a szülők hiába megtakarítók, ha nem tanítják meg erre gyermekeiket (COPUR et al., 2010), de nagyon fontosnak tartom a pénzügyi, gazdasági ismeretek iskolarendszeren keresztüli közvetítését is. Az oktatás megváltoztatja az egyének gondolkodását a pénzügyekkel kapcsolatban, ezért fontos, hogy minél szélesebb körben megvalósuljon a pénzügyek oktatása (BERNHEIM-GARRETT, 1996). A pénzügyi oktatás és a társadalmi ösztönző programok csak akkor lehetnek sikeresek, ha képesek az egyéni, háztartási beállítást, preferenciát, fontossági sorrendet, gondolkodást megváltoztatni. Minél több háztartást meg kell győzni arról, hogy fogadják el azokat a megtakarítási szabályokat, amelyek a megtakarítások növekedését célozzák (YUH-HANNA, 2010). Azok a háztartások, akik pénzügyileg képzetebbek, mert oktatási intézményben tanultak pénzügyi ismereteket, sokkal nagyobb pénzügyi hozzáértéssel rendelkeznek (HOGART-ANGUELOV, 2003). A magasabb pénzügyi ismeret felelősebb, tudatosabb pénzügyi döntésekkel párosul, azaz a pénzügyi műveltség pozitívan hat a háztartások megtakarítási viselkedésére (SABRI-MACDONALD, 2010). Szeretném, ha a kutatási eredményeim hasznosulnának azáltal, hogy segítenék vele annak a nagy horderejű állami intézkedésnek, döntésnek a meghozatalában, hogy már az általános iskolákban bevezetésre kerüljön a mindennapi életben nélkülözhetetlen pénzügyi ismeretek oktatása, hiszen nagyon nagy szüksége van minden háztartásnak ezekre az ismeretekre (ZSÓTÉR-NAGY, 2012).

Lee, Park és Montalto (2000) is a pénzügyek oktatásának szükségességét és a központi irányítás befolyásolási szerepét hangsúlyozzák. Még felnőtt korban is – diplomával rendelkezők esetében is – sokszor találkozunk azzal a ténnyel, hogy nagyon kevesen rendelkeznek még az elégséges szintű alapismeretekkel is. Ezáltal, hiába dolgoz ki az állam megfelelő rendszereket a hosszú távú megtakarítások ösztönzésére, nem ismerik őket az egyes háztartások felnőtt tagjai. De még ha ismerik is, nem ismerik fel azok előnyeit és nem képesek alkalmazni azokat, hiszen túl bonyolultnak tartják. Nem képesek átlátni megfelelő hatékonysággal annak előnyeit. A befektetési döntések meghozatalakor számolni kell annak minden pénzügyi vetületével, hiszen számos tényező befolyásolhatja a magánszemélyeket hosszú távú megtakarítási döntéseiknél, aminek meghozatala nagyon nagy felelősséggel jár. Ezek egyike a személyi jövedelemadó kedvezmény. Dolgozatomban ennek a kedvezménynek a hatékony kihasználására is szeretném felhívni a figyelmet.

Az öngondoskodás kérdésköre egyre inkább előtérbe kerül, hiszen az utóbbi időben nagyon fontos szerepet tölt be a háztartások életében, különösen a jelen gazdasági környezetben. Öngondoskodási vágyunk felerősödik a bizonytalan pénzügyi időszakokban, de ekkor elsősorban ezen időszak átvészélése a cél, majd ezt követheti anyagi biztonságunk hosszú távon való biztosítása. Lusardiék (2011) kutatásuk során megállapították, hogy azok akik tudatosan tervezték a nyugdíjas éveik anyagi biztonságát, háromszor annyit takarítottak meg, mint azok, akik nem (LUSARDI-MITCHELL, 2011). A jelenlegi gazdasági helyzetben a háztartásoknak egyre nehezebb megtakarításokat felhalmozniuk, öngondoskodásukat biztosítaniuk, azaz hosszú távú céljaik érdekében lemondaniuk a mai fogyasztásról. Mégis egyre többen próbálkoznak ezzel, hiszen a válság okozta bizonytalanság rádöbbsentette az embereket, hogy mekkora biztonságot okoz ez önmaguk és családjuk számára.

Fredrickson (2013) a háztartások megtakarítási szokásait, viselkedését vizsgálta. Megállapította, hogy a pénzügyi bizonytalanság, amit a gazdasági válság tovább fokozott, nagyon fontos megtakarítást befolyásoló tényező (FREDRICKSON, 2013). A magyar pénzügyi kultúrára is nagyon nagy hatással van a gazdasági válság. A háztartások sokkal tudatosabbá váltak (SZÉKELY, 2010). A háztartásoknak hosszabb távú pénzügyi tervezést szükséges megvalósítaniuk a nyugdíjas éveikre és a tartós fogyasztási cikkekre (LEE et al., 2000). A hosszú távú megtakarítási döntéseinknél az egyszeri nagyobb összeg befizetése vagy a folyamatos, rendszeres befizetés előnyeit és hátrányait is mérlegelnünk kell, valamint a futamidő, a megtakarítási cél és a befektetéshez kapcsolódó adókedvezmény megléte is nagyon fontos szempont döntéseink meghozatala során.

1.2. A kutatás célkitűzései

A disszertáció elkészítése során kutatásaimmal kapcsolatban *két főbb feladatot és három célt* tűztem ki magam elé.

Kutatómunkám során az *első feladat* a közgazdasági elméleti háttér releváns hazai és nemzetközi szakirodalmának áttekintése és a megtakarításokat befolyásoló főbb tényezők feltárása az egyes szerzők kutatásai alapján, valamint a korábbi hazai főbb megtakarításokhoz kapcsolódó kutatások bemutatása.

Kiemelt szerepet szántam a személyi jövedelemadó megtakarításokat ösztönző adókedvezményeknek, valamint azok változásainak. *Második feladat*omnak tekintetem ezen változások hatásainak elemzését, kiemelve az önkéntes pénztári befizetéseket, a nyugdíj-előtakarékossági számla kedvezményeit, a személyi jövedelemadó lakáscélú és biztosítási adókedvezményét. A személyi jövedelemadó kedvezményeken túlmenően további célom a tartós befektetési számla és a Start számla vizsgálata. Ezek mellett kiemelem a lakástakarék-pénztári szerződéshez kapcsolódó kedvezményeket és azok

változását, hiszen nagyon fontosnak tartom a háztartások számára az ehhez kapcsolódó állami támogatás minél hatékonyabb kihasználását.

Első célkitűzésem a szekunder információk összegyűjtése és feldolgozása alapján elméleti modell megalkotása a háztartási megtakarítási döntésre vonatkozóan.

Második célkitűzésem primer kutatás alapján felmérni reprezentatív kérdőíves megkérdezés segítségével a hazai megtakarítási döntési viselkedést. Céлом az állam szerepének kiemelt vizsgálata a háztartások megtakarításaira gyakorolt hatás tekintetében.

Harmadik célkitűzésem, hogy a megtakarítási szokásaik, valamint a pénzügyi kultúrájuk főbb jellegzetességei alapján a magyar háztartásokat kategorizáljam, hiszen a háztartások pénzügyekkel kapcsolatos viselkedése eltérő lehet a különböző háztartási típusoknál.

Mindezek alapján a következő főbb hipotéziseket állítottam fel:

H1. A lakóhely földrajzi elhelyezkedése alapvetően meghatározza a magyar lakosság megtakarítási szokásait.

Feltételeztem, hogy Magyarországon, területileg nem egységesek a háztartások megtakarítási szokásai. A régiók között gazdasági fejlettség szerint különbség van. Kíváncsi voltam arra, hogy ez kiterjed-e a háztartások pénzügyi szokásaira. Ennek megfelelően a vizsgálatokat nemcsak az országos teljes minta alapján végeztem el, hanem tovább bontottam azt régiókra és régiók szerint is elvégeztem az elemzést és az összehasonlítást. Magyarország méretéből adódóan egypólusú ország, így a főváros vonzáskörzetében a jövedelmi viszonyok eltérőek és az iskolai végzettség is magasabb más régiókkal összehasonlítva. Ebből adódóan a megtakarítási szokások is eltérhetnek, hiszen jobban informáltak a megtakarítások befektetésének témakörében.

H2. A magyar háztartások különböző típusba sorolhatóak pénzügyi döntéseikkel kapcsolatosan.

Mivel az előkutatás során bebizonyosodott, hogy a háztartások különböző típusba sorolhatóak a pénzügyi döntéseikkel kapcsolatosan, ezért feltételeztem, hogy a nagyobb elemszámú kutatás is ugyanezt az eredményt erősíti meg. A harmadik célkitűzésemnek megfelelően a magyar háztartások típusait szeretném felismerni, megismerni és megkülönböztetni egymástól a jellemző pénzügyi viselkedésük, attitűdjeik alapján.

H3. A különböző típusú magyar háztartások - pénzügyi döntéseikkel kapcsolatos típus besorolása szerint - régióként eltérő arányt képviselnek.

Miután országos szinten megvizsgálom, hogy léteznek-e különböző típusok, illetve hány ilyen típus különböztethető meg egymástól, azt is tervezem megvizsgálni, hogy ezek a típusok, számukban, illetve arányukban eltérést mutatnak-e régióként.

H4. Az állami szabályozás befolyásolja a lakosság hosszú távú megtakarításait Magyarországon.

A második célkitűzésnek megfelelően vizsgálom azt is, hogy az állam képes-e, illetve milyen mértékben képes befolyásolni a hosszú távú megtakarítást az adók, adókedvezmények és állami támogatások szabályozó ösztönző funkcióinak segítségével Magyarországon.

H5. A pénzügyek gyakorlati hasznosíthatóságának oktatására szükség van ma Magyarországon.

Arra számítok, hogy a felmérés azt igazolja majd, hogy azokat a háztartásokat képes az állam befolyásolni, illetve jobban befolyásolni, akik több pénzügyi ismerettel rendelkeznek, vagyis az állami befolyásolás megfelelő pénzügyi ismeret nélkül kevésbé tud hatékonyan működni. Véleményem szerint a magyar háztartások sok esetben érzik a pénzügyi ismeretek gyakorlati ismereteinek hiányát, ezért fontosnak tartják ennek oktatását már akár általános iskolás korban is. Ugyanakkor a felnőtt lakosság körében is egyre nagyobb igény mutatkozik erre.

2. SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS

A gazdaságpolitikán keresztül képes az állam a gazdasági életet befolyásolni. Ehhez akarat, szándék, megfelelő hatalom és gazdasági súly szükséges (NAVRATIL, 2007). A pénzügyi rendszer elemeit úgy érdemes kialakítani, hogy a gazdaságpolitika eszközeinek érvényesítésén keresztül a gazdasági és a társadalmi célok egyaránt teljesüljenek (TATAY, 2009). Az országok gazdasági jólétének megteremtésében nélkülözhetetlen a háztartások hatékony gazdálkodása. A fejlett országokban az állandó jövedelem növekedésével a háztartások növelik a megtakarításaikat, a fejlődő országokban pedig inkább a háztartások fogyasztási kiadási szokásai változnak meg (COPUR et al., 2010). A gazdaságpolitika csak a gazdasági növekedést meghatározó objektív összefüggésekre támaszkodva képes a növekedési potenciált kedvezően befolyásolni (ERDŐS, 2006). Különösen az alacsony jövedelmű országokban a pénzügyi fejlődés jelentős hatással van a gazdasági növekedésre (ABDELKHALEK et al., 2010). Fontos a kiegyensúlyozott növekedés, de káros a gazdaságra, ha minden más szempontot figyelmen kívül hagynak. A megtakarítások adóügyi eszközökkel való ösztönzése a mindenkori politikai mérlegelés tárgya (ERDŐS, 2006). A pénzügyi tanácsadóknak, a pedagógusoknak és a kormánynak elő kell segíteniük a rövid és hosszú távú céloknak megfelelő megtakarítások ösztönzését mind az egyének, mind a háztartások számára (FISHER-ANONG, 2012). A pénzügyi tanácsadók sokszor próbálják a háztartásokat meggyőzni a megtakarítások, különösen a nyugdíjcélú megtakarítások fontosságáról. Ezt hozzáértő kommunikációs stratégiával lehet elérni (WIENER-DOESCHER, 2008). A háztartási megtakarítás fontos, mert befolyásolja a család életszínvonalát. Nyugdíj-megtakarításra és vészhelyzet kezelésére is alkalmas. A személyes megtakarításra egyre nagyobb szükség van, hogy felelősségteljesen gondoskodjunk a nyugdíjas éveink biztonságáról (FISHER-ANONG, 2012). Lusardi (2005) az idősebb háztartások pénzügyi helyzetét vizsgálta. Megállapította, hogy a háztartások a nyugdíjba vonuláskor alig vagy egyáltalán nem rendelkeznek vagyonnal, ami különösen az alacsony iskolázottságú háztartásokra igaz. Pénzügyi oktatással viszont ez megváltoztatható, hiszen ez elősegíti a vagyon felhalmozását, amely erősíti a nyugdíjas évek pénzügyi biztonságát (LUSARDI, 2005). Az egyes kormányoknak is szerepet kell játszania a helyes szabályozási és jogi környezet megteremtésével a megtakarítások ösztönzésében és a gazdasági növekedés elérésében (HUSSEIN-THIRLWALL, 1999). Káros a gazdasági növekedésre a népesség korösszetételének kiegyensúlyozatlansága is (BLOOM et al., 2006). A gazdaság egy összetett rendszer. Ezen belül, ennek alrendszerként jelenik meg a pénzügyi rendszer, ami a pénzhez kapcsolódó, nagyon összetett és bonyolult folyamatok összességét jelenti. Ez a rendszer folyamatosan változik, fejlődik,

hiszen a körülötte lévő gazdasági környezet is állandó változáson esik át. A mindennapi életünket átszövik a pénzhez kapcsolódó tranzakciók, gazdasági események. A gazdasági folyamatoknak két fajtáját különböztetjük meg: a reál- és a nominális folyamatokat. A reálfolyamatok során a szükségletek kielégítésére szolgáló javak és szolgáltatások mozognak, míg a nominális folyamatok során az ezt közvetítő pénzáramlások sorozata. A nominális folyamatok kapcsolják össze a pénzügyi rendszert a gazdaság többi alrendszerével (VIGVÁRI, 2008). Kutatásom során a pénzügyi rendszernek csak azzal a részével foglalkozom, hogy az állami szabályozás milyen hatással van a háztartások hosszú távú megtakarításaira. A pénzügyi rendszer szereplői közé tartozik a megtakarító, a befektető, aki az adott időszaki jövedelmének egy részét nem költi el most, hanem átmenetileg a pénzügyi rendszerre bízta (VIGVÁRI, 2008). Dolgozatomban én csak a háztartási megtakarítók megtakarítási szokásait vizsgálom. Az el nem költött jövedelmeket hívjuk megtakarításoknak (VIGVÁRI, 2008).

2.1. Közgazdasági elméletek

A megtakarításoknak nagyon széles elméleti háttere van, mind egyéni oldalról, mind makroszinten vizsgálva. Sokáig központi szerepet játszott a közgazdaságtanban (MODIGLIANI, 1988). Sok szerző vizsgálta már ezt a témát. Arról, hogy milyen belső indíttatás alapján hozzák meg a gazdasági szereplők megtakarítási döntéseiket, megoszlanak a vélemények. A háztartások azon döntése, hogy mennyit költenek el ma fogyasztásra és mennyit takarítanak meg, mikroökonómiai természetű, mivel a döntéshozók egyéni viselkedésére irányul. A válasz viszont makroökonómiai szempontból fontos, hiszen a háztartások döntései hosszú, illetve rövid távon egyaránt befolyásolják a gazdaság egészének működését. A megtakarítások a jövedelmektől és a fiskális politikai változóktól is függenek.

A makroökonómia egyik alaptétele az, hogy a megtakarítások a beruházások forrásai. Egyensúlyi kamatláb ott alakul ki, ahol a megtakarítások megegyeznek a beruházásokkal (MANKIW, 2005). Azt érdemes kideríteni, hogy egy tipikus háztartás, amely hosszú távon gondolkodik, mennyit fogyaszt el a jövedelméből és mennyit takarít meg (MANKIW, 2005). A megtakarítások elméleti kérdéseivel foglalkozott több tanulmány is: például BEVERLY-SHERRADEN, 2001; KANKAANRANTA, 2006; CHAKRABARTY et al., 2007. A megtakarításokhoz kapcsolódó elméletek és gyakorlati megoldások aktuális kérdések, ezért a következőkben a háztartási pénzügyi megtakarítások főbb modelljeit, megközelítéseit mutatom be.

2.1.1. A megtakarítások korai elméletei

Már a merkantilisták felismerték a pénz szerepét és azt, hogy az állam alapvető feladata a gazdasági élet irányítása. Az államtól várták a gazdaság

felvirágoztatását. A pénzt már célnak tekintették és nem csak eszköznek. A merkantilizmus során nagyon nagy volt az állami befolyásolás. A XVIII. század második felétől viszont már elítélték az állam szerepét. Ekkor alakult ki a fiziokratizmus. Alapfelfogásuk a természet rendjéből való kiindulás, de ennek a természeti rendnek a kialakulását akadályozza az állam, amennyiben a gazdasági életbe beavatkozik. Jelszavuk volt: „laissez faire et laissez passer, le monde va de lui merne”. Ez azt jelenti, hogy ne avatkozzon be az állam az emberek életébe, dolgaiba, minden menjen a maga útján. Az adókat a teherviselő képesség szerint határozzák meg és csak ott, ahol felesleg is van, de főleg azokat célozzák meg, akik leginkább igénybe veszik az állami szolgáltatásokat (PETHŐ, 2004).

A klasszikus közgazdaságtan egyik kiemelkedő alakja Adam Smith, aki az 1776-ban megjelent „A nemzetek gazdagsága” című művében megfogalmazta, hogy az egyén megtakarítással képes növelni az egyéni és a társadalmi vagyont is. Takarékoság nélkül, amely születéstől halálunkig tart, nem lehet vagyont felhalmozni (BEKKER, 2002). Adam Smith szerint az a jó kormányzat, amelyik a gazdasági tevékenységbe nem avatkozik be, bár már ő is felismerte, hogy a kormányzatnak hatása van a gazdasági döntések meghozatalában. Az állam feladata mindössze az éjjeliőr szerep és a közjavak előállítása. Egy „láthatatlan kéz” biztosítja a közjót (NEMEC-WRIGHT, 2000). Az egyéni és a társadalmi érdek szorosan összefonódik, amit már elődeink is érzékeltek. Véleményem szerint az állam szabályozó szerepe nagyon fontos az egyéni cselekvés befolyásolásában, különös tekintettel a takarékosagra, öngondoskodásra, amely nemcsak az egyéni tőkét, hanem a társadalmi tőkét is gyarapítja. Adam Smith „A nemzetek gazdagsága” című művében azt írja, hogy az egyéni jólétet, az egyéni fogyasztás növekedését a munkamegosztás kibővülése, a termelékenység növekedése teszi lehetővé, amihez viszont tőkefelhalmozásra van szükség. Ennek a forrása pedig a megtakarítás. Smith (1776) szerint a megtakarított jövedelem ugyanúgy fogyasztási keresletté válik, mint az elköltött pénz. Később Jean-Baptiste Say francia közgazdász a Say-törvényben: „minden kínálat megteremt a saját keresletét” (BEKKER, 2002, 203. p.) kiiktatta a növekedésnek gátat szabó piaci korlátot, ami Smithnél még jelen volt. Amennyivel a piaci árukínálat megnő, ugyanannyival növekszik meg a kereslet is, hiszen a termelési tényezőkért kifizetett jövedelmek megnövelik a keresletet. Amennyiben ezt fogyasztásra fordítják, akkor a fogyasztási javak iránti kereslet, amennyiben megtakarításra fordítják, akkor a beruházási javak iránti kereslet növekszik meg (KEYNES, 1965). Malthus, Sismondi és Lauderdale azt vitatták, hogy a megtakarítások növekedése szükségképpen a növekedés ütemét is fokozzák. Szerintük a megtakarítások növekedése egy idő után a jövedelmek és ezáltal a kereslet csökkenéséhez vezetnek (BEKKER, 2002). Alfred Marshall a *The Pure Theory of Domestic Values* című művében azt írja, hogy a jövedelmeinknek csak egy részét költjük el, a többit megtakarítjuk, de ezen is

munkát és javakat vásárolunk, a gazdagság előállítása érdekében, amellyel a jövőbeli szükségleteinket elégítjük majd ki (MARSHALL, 1930). A klasszikus közgazdaságtan a Say törvényre épül, amely alapján a gazdaságot olyan önszabályozó rendszernek vélték, ahol a rendszer az egyensúly állapotában van, illetve ha ebből kibillen, akkor az egyensúly felé tart. Az elmélet szerint a beruházások jelentik a tőke keresletét, a megtakarítások pedig a tőke kínálatát. A kettő közti egyensúlyt a kamatláb teremti meg. A megtakarító számára a kamat a fogyasztásról való lemondás díja. A kölcsönvevő oldaláról pedig a kamat a tőke használatának az ára. A klasszikus közgazdák a megtakarításokat a kamatláb elméletén keresztül közelítik meg. Magasabb kamatláb mellett tehát nő a megtakarítás. Ezzel együtt csökken a fogyasztás. A megtakarítások növekedésére azonban csökkennek a kamatlábak. Az egyensúly piaci mechanizmusoknak köszönhetően jön létre, hatósági beavatkozásra nincs szükség (TATAY, 2009).

2.1.2. Keynes megtakarításhoz kapcsolódó elmélete

Keynes ezzel nem ért egyet. Szerinte semmi nem biztosítja, hogy a tőkejavak iránti kereslet a megtakarítással azonos nagyságú legyen (KEYNES, 1965). Keynes szerint a magánszektor nem tud kellően gondoskodni a társadalmilag szükséges termékekről és szolgáltatásokról, mint például a lakás, a közlekedés az egészségügy és az oktatás. Keynes a gazdaság keresleti oldalát befolyásoló fiskális és monetáris kormányzást szorgalmazta, ami az egyetlen életképes alternatíva volt az akkori kapitalista, piacorientált rendszer számára, hiszen a kormányzatoknak reagálniuk kellett a harmincas évek válságának kihívásaira. Az uralkodó modell a keynesi közgazdaságtan volt a II. világháborútól a nyolcvanas évekig (NEMEC-WRIGHT, 2000). A gazdasági fejlődés szempontjából kiemelkedő szerepet tulajdonított a megtakarítások alakulásának (DOMBI, 2005). Keynes véleménye, hogy a megtakarítás az el nem költött jövedelem. A takarékosággal vagyon halmozódik fel, ami pénz, számlapénz formájában és különböző vagyontárgyak formájában jelenik meg az egyének, háztartások tulajdonában. Megtakarítás során a vagyonunk folyamatosan növekszik (KEYNES, 1965). Az emberi gondolkodásmód sajátosságai alapján vezeti le a fogyasztói hajlandóságot. Szerinte fontos szerepe van az emberek szubjektív-pszichológiai indítékainak. 3 pszichológiai alaptényezőt különböztet meg egymástól: 1. a fogyasztásra való pszichológiai hajlamot, 2. a likviditáshoz való viszonyt és 3. a tőkevagyon jövőbeli hozamának értékelését. Véleménye szerint ezek jelentősen befolyásolják a nemzeti jövedelem alakulását és a foglalkoztatás színvonalát (PETHŐ, 2004). A neoklasszikusok gondolkodása szerint az egyén hedonista, jövedelmét teljes egészében elkölti, erről csak akkor mond le, ha a kamat révén a jövőben nagyobb hasznosságra tehet szert. Keynes szemléletében ez az attitűd gyökeresen megváltozik. Nála a kamat más funkciója miatt sem lehetne a megtakarítást csak a kamatból levezetni: Keynes

elméletében a kamat a likviditásról való lemondás jutalmaként jelenik meg, ha tehát a fogyasztó a hasznosság alapján csoportosítja jövedelmét az egyes időszakok között, akkor ez nem lehet az egyetlen meghatározó, más ösztönzésre is szükség van ahhoz, hogy megtakarítson. Keynes ennél tovább megy, a megtakarítást nem úgy fogja fel, mint a fogyasztás olyan csökkenését, amit az egyén a jövőbeli többletfogyasztással helyettesít, hanem vagyoni létrehozásaként, amelyet valamikor a jövőben nem specifikált javakra költhet majd el. Nézetei szerint először arról kell dönteni, hogy a jövedelemnek mekkora hányada kerül fogyasztásra, illetve felhalmozásra. Ezután dönt az egyén, hogy a megtakarítások milyen hányadát kívánja pénzben, vagy más eszközben tartani, például kötvényben vagy részvényben. Mivel elméletének középpontjában a fogyasztás állt, így a fogyasztás, a fogyasztási hajlandóság oldaláról közelítette meg a megtakarításokat is meghatározó tényezőket. A fogyasztást meghatározó tényezőket objektív és szubjektív tényezőkre bontotta (MANKIW, 1999).

Objektív tényezőként fogta fel Keynes

1. a jövedelmet. Magasabb jövedelemhez magasabb fogyasztási hajlandóság tartozik. A jövedelem növekedésénél ugyan alacsonyabb növekedését tételezte a fogyasztási hajlandóságnak, de mindenképpen pozitív kapcsolatot tételezett a két érték között.
2. Második tényező, hogy az egyén vagyonának értéke megváltozhat.
3. A harmadik a jelenlegi és jövőbeni javak cserearányának változása.
4. Az állami adópolitika változását. Ez alatt nemcsak a jövedelemadók változását kell érteni, hanem egyéb, például vagyoni adók vagy öröklési illetékek változását is.
5. Végül a jövedelemeloszlást. Keynes úgy vélte, ha változik a jövedelmek elosztása a társadalmi csoportok között, akkor változik az aggregált megtakarítás is (TATAY, 2009).

A háztartások megtakarítást befolyásoló tényezőit vizsgálta Athukorala és Sen (2004) is. Megállapították, hogy az állami politika képes befolyásolni a nemzeti megtakarítási rátát (ATHUKORALA-SEN, 2004).

Keynes szerint 8 olyan szubjektív tényező van, amelyek arra motiválják a fogyasztókat, hogy ne költsék el a jövedelmüket:

- „1. tartalék teremtése előre nem látott esetekre;
2. tartalékolás arra az időre, amikor az egyén vagy a család jövedelme és szükségletei közt előreláthatóan más lesz az arány, mint jelenleg; például gondoskodás az öregkorról, a gyermekek felneveléséről, hozzátartozók ellátásáról;
3. kamat és értéknövekedés élvezése; vagyis az az eset, amikor előnyben részesítik a későbbi nagyobb reális fogyasztást a kisebb, azonnali reális fogyasztással szemben;

4. az a törekvés, hogy fogyasztási kiadásainkat jövőben fokozatosan növelni szeretnénk; ez megfelel annak az általános emberi vonásnak, mely szerint nagyobb örömet okoz, ha fokozatosan emelkedő életszínvonalra számíthatunk, mint az ellenkezőjével, még akkor is, ha később a magasabb életszínvonalat már kevésbé élvezzük;
5. a függetlenségérzetnek és annak a tudatnak az öröme, hogy módunkban van egyet s mást megtenni, noha nincs is határozott szándékunk vagy elképzelésünk arról, hogy mit is akarunk cselekedni;
6. manőverezési alap biztosítása spekulációs vagy üzleti tervek végrehajtására;
7. örökség hátrahagyásának a szándéka;
8. pusztán fősვნéség, vagyis a kiadástól „mint olyantól” való ésszerűtlen, de makacs idegenkedés” (KEYNES, 1965, 128-129. p.). Keynes elnevezte ezeket a motívumokat óvatosság, az előrelátás, a számítás, az előre törekvés, a függetlenség, a vállalkozás, a büszkeség és a fősვნéség motívumának, ugyanakkor a fogyasztás indítékait is tételesen felsorolta, illetve elnevezte azokat: élvezet, rövidlátás, bőkezűség, téves számítás, kérkedés és pazarlás. Keynes szerint a fogyasztók tehát nem azért takarítanak meg, hogy a jövőben ezért cserébe meghatározott összegű fogyasztáshoz jussanak, hanem azért tesznek félre elsősorban, mert a jövő bizonytalan. Ez igaz jelenleg is a megtakarításokra, hiszen elég bizonytalan gazdasági környezetben élünk. Bizonytalanság miatt többet takarunk meg, ami többletvagyonként fog megjelenni későbbi életünk során. A bizonytalanság csökkenésével az egyén ezt a vagyont már nem kívánja megtartani, hanem inkább fogyasztásra költi. Kasilingham és Jayabal (2011) a megtakarítások és a megtakarítást befolyásoló tényezők kapcsolatát vizsgálták Keynes 8 motívuma alapján. Rangsorolták a tényezők fontosságát. Szerintük konkrét célmegtakarítások hiányában a váratlan események miatti félelem, bizonytalanság a legfőbb oka a megtakarításoknak. Megállapították, hogy nem a megtakarítási képesség, hanem a megtakarítási hajlandóság van hatással a háztartások megtakarításainak nagyságára (KASILINGHAM-JAYABAL, 2011). Keynes-nél jelenik meg először szubjektív tényezőként a bizonytalanság miatti megtakarítási motívum. Arra hívja fel a figyelmet, hogy az egyén nem veheti biztosra a jövőbeni jövedelmét. A folyamatos megtakarítást ösztönző indítékokkal szemben azonban vannak, illetve érvényesülnek néha olyanok is, amikor adott időpontban a fogyasztásunk mértéke nagyobb, mint az adott időszak jövedelmünk. Ezen indítékok sokszor a megtakarítás indítékából erednek, mint például a nyugdíjas évekről való gondoskodás szándéka. Keynes adottnak tételezte fel a megtakarítás és a fogyasztás szubjektív indítékainak a mozgatórugóit, mint például a nevelést, a mindenkori erkölcsi szokásokat, a múltbeli tapasztalatokat, a kialakult életszínvonalat stb. (KEYNES, 1965). Véleményem szerint a családból hozott tapasztalat, szokás, neveltetés nagyban befolyásolja a későbbi felnőttkori viselkedésünket, a megtakarításokkal szembeni felelős, illetve felelőtlen

cselekvéseinket. Keynes arra a következtetésre jutott, hogy a kamatláb a ténylegesen megtakarított összegre kiemelt fontosságú, ugyanakkor az összes megtakarításra ellenkezőleg hat, hiszen az összes megtakarítást az összes beruházás határozza meg, a beruházás pedig csökkenően hat a kamatláb növekedésére. Az összes megtakarítás tehát nem függ a korábban felsorolt indítékoktól (KEYNES, 1965).

Keynes szerint az egyéni megtakarítás elhatározása nem jelent előzetes fogyasztás megrendelést, csak egy jelen megrendelés törlését. A megtakarítás során csupán vagyont akar létrehozni, amelyet előre nem látott dolgokra, előre nem látott időpontokban kíván elkölteni. Keynes kamatelmélete három pontban tér el a klasszikus kamatelmélettől. Szerinte:

1. a kamat nem lehet jutalom a megtakarításért, a fogyasztásról való lemondásért, hiszen ha pénzben tartjuk megtakarításainkat, akkor nem kapunk utána kamatot. Ezért a kamatot a likviditásról való lemondásért kapott jutalomként fogja fel.
2. a kamat, ami a pénz birtoklásának az ára, hozza egyensúlyba a készpénz keresletet a készpénz kínálatával. Ez ellentétben van a klasszikus elmélettel, amely szerint a kamat, ami a tőke használatának az ára, a tőkekeresletet és a tőkekínálatot, azaz a beruházást a megtakarítással hozza egyensúlyba.
3. a kamat nincs összefüggésben közvetlenül a megtakarítással, a kamat a beruházást befolyásolja. A klasszikus elmélet szerint viszont a megtakarítás növekedésének hatására csökken a kamat, ami nagyobb beruházásra ösztönöz (KEYNES, 1965).

Keynes három pénztartási motívumot különböztet meg: a tranzakciós pénzkeresletet, ami a szokásos költségek finanszírozására szolgál; az óvatossági pénzkeresletet, amely a váratlan kiadások finanszírozását szolgálja; és a spekulációs pénzkeresletet, amely a vagyonszerzést biztosítja. Szerinte a kamatláb csak a spekulációs pénzkeresletre van hatással, a tranzakciós és az óvatossági pénzkereslet a jövedelemtől függ, a kamat pedig a megtakarítás formáját szabályozza és nem a nagyságát (BEKKER, 2002). A háztartások fogyasztását és megtakarítását tehát az óvatossági megtakarítás is befolyásolja, azaz a bizonytalanság miatti többletmegtakarítás, egyfajta „vészpartalék” képzése. Idős kor esetén ez lehet, a hosszabb nyugdíjas időszak alatti fogyasztás fedezete, az esetlegesen megnövekedő egészségügyi kiadások, a temetési költségek, az örökösöknek hagyandó vagyon, örökség (MANKIW, 2005). A nyugdíjcélú megtakarítások generációkon átívelő hatását vizsgálva Brockdorff (2012) megállapította, hogy az örökség-hagyási motívum is hatással van a megtakarításokra. A több generációs modell megtakarítási viselkedésére a hagyatéki motívum kiemelt jelentőségű (BROCKDORFF, 2012). Japelli és

szerzőtársai azt vizsgálták, hogy mennyire tartják a háztartások szükségesnek az óvatossági megtakarítást, a „vészpartalék” képzését (JAPELLI-PISTAFERRI, 2000; JAPELLI et al., 2008). Az óvatossági megtakarítás indítékának fontosságát vizsgálta Lusardi (1998) is. Az óvatossági megtakarítási motívum miatt szükség van minden esetben egy „vészpartalék”, puffer képzésére (WANG-WEN, 2011).

Baumol (1952) és Tobin (1956) Keynes tranzakciós pénzkeresletén finomítottak. A hatvanas évek végén Miller az óvatossági pénzkeresletet, Tobin pedig a spekulációs pénzkereslet függvényt formálta újra (BEKKER, 2002). Keynes 1936-ban megjelent „A foglalkoztatottság, a kamat és a pénz általános elmélete” című művében fogalmazta meg, hogy a jövedelem növekedésével a fogyasztás is növekszik, bár a jövedelemnövekmény valamivel kisebb fogyasztásnövekményt eredményez (Modigliani, 1988). Szerinte a megtakarítás egy magasabb rendű jószág, egyfajta luxustermék, amely a jövedelemnél gyorsabban növekszik (BEKKER, 2005). Megkülönböztette a többi terméktől abban, hogy a megtakarításra fordított kiadás negatív is lehet, azaz a korábbi vagyon felélése is bekövetkezhet. Ezt olyan emberekre, országokra tartotta jellemzőnek, akiknek a jövedelme nem ér el egy áttörési szintet, a folyó fogyasztásuk meghaladja a folyó jövedelmeiket (MODIGLIANI, 1988). Keynes szerint a megtakarítás a gazdagabbaktól jobban elvárható, mint a szegényektől, hiszen ők a jövedelmük nagyobb hányadát tudják megtakarításra fordítani (MANKIW, 2005). Bod ezt azzal egészíti ki, hogy nemcsak a tehetős emberek takarítanak meg, hanem az előrelátóak, akik öngondoskodnak saját magukról (BOD, 2013b). A háztartások minél több vagyonnal rendelkeznek, annál jobban függetlenítik a fogyasztásukat a jövedelmüktől (SIMON, 2002). Keynes feltevése az volt, hogy a fogyasztás elsősorban a jövedelemtől függ, a kamatláb mértéke nem befolyásolja annak mértékét. A kezdeti elemzések, felmérések azt bizonyították, hogy a keynesi fogyasztási függvény megfelelően igazolja a fogyasztói magatartást (MANKIW, 2005). Arra a kérdésre, hogy miért takarít meg egyáltalán a racionális fogyasztó, kevés figyelmet szenteltek. A keynesi gondolatok mellett a végleges életciklus elmélet kidolgozásában több tanulmány is hatással volt (BEKKER, 2005). A második világháború alatti kutatások azt igazolták, hogy Keynes azon feltevése, hogy az átlagos fogyasztási hajlandóság a jövedelem növekedésével csökken, nem következett be, hiszen a magasabb jövedelmek hatására sem lett magasabb a megtakarítási ráta (MANKIW, 2005).

2.1.3. A Keynes-i megközelítés továbbfejlesztése - Modigliani életciklus hipotézise

1946-ban Simon Kuznets és kutatótársai munkájuk során 1869 és 1940 közötti adatok alapján bizonyították, hogy a jövedelem és a fogyasztás aránya a jövedelem növekedése mellett is állandóságot mutatott a vizsgált időszakban

(MANKIW, 2005). Bizonyították azt is, hogy a megtakarítási hányad a 19. század közepe óta alig változott, ugyanakkor az egy főre jutó jövedelem viszont nagymértékben megnövekedett (BEKKER, 2005). Kuznets kutatási eredményeiért 1971-ben vehetett át Nobel díjat (VIGVÁRI, 2008). A későbbi kutatások és vizsgálatok azt igazolták, hogy kétféle fogyasztási függvény létezik. Rövid és hosszú távon kétféle függvényt különböztetünk meg egymástól. A keynesi fogyasztási függvény rövidtávon megfelelő, hosszú távon viszont az átlagos fogyasztási hajlandóság állandó. Az 1950-es években Franco Modigliani és Milton Friedman is azt vizsgálta kutatásai során, hogy ez a két fogyasztási függvény hogyan kapcsolódik egymáshoz, hogyan magyarázhatóak a rövid és a hosszú távú megfigyelések közötti különbségek (MANKIW, 2005). A két elmélet közös vonása, hogy az egyének fogyasztása nem csak a folyó jövedelmektől függ, hanem a hosszú távon realizálható jövedelmük egy részéhez kell igazodniuk fogyasztási döntéseik során. A megtakarítás a jövedelmük el nem költött része (ERDŐS, 2003). Friedman 1976-ban, Modigliani pedig a lakossági megtakarítások vizsgálatában és a pénzpiacok elemzésében elért eredményeiért 1985-ben vehette át a közgazdaság-tudományi Nobel díjat, a Svéd Királyi Akadémia kitüntetését (VIGVÁRI, 2008).

1947-ben Brady és Friedman a megtakarítási ráta és a családi jövedelem közötti összefüggésként bebizonyították, hogy a megtakarítások alakulása nem a családok jövedelmének abszolút értékétől függnek, hanem az aggregált átlagjövedelemhez viszonyított relatív nagyságától. 1949-ben Duesenberry és Modigliani teremtették meg az összhangját ezeknek az eredményeknek és a lineáris fogyasztási függvénynek. A Duesenberry-Modigliani függvény a folyó fogyasztásnál figyelembe vette nemcsak a folyó jövedelmet, hanem a múltbeli legmagasabb jövedelemre is nagy hangsúlyt fektetett (MODIGLIANI, 1988). A megtakarítási hányad ciklikus ingadozását a hosszú távú stabilitással próbálták összeegyeztetni (BEKKER, 2005). Ennek következményeként a rövid távú fogyasztási függvényben fűrészfog szerű kiugrások keletkeztek. Modigliani azt vizsgálta, hogy miért alakul prociklikusan a megtakarítási ráta, Duesenberry szerint viszont a fogyasztók a korábbi jövedelmi csúcshoz kötik fogyasztásukat (MODIGLIANI, 1988). A folyó jövedelem korábbi maximumértékhez viszonyított aránya jól jellemezheti a ciklikusságot előidéző tényezőket hosszú távon (BEKKER, 2005). 1952-ben Brown a korábbi legmagasabb jövedelemnek a korábbi fogyasztási maximumra való cseréjét javasolta (MODIGLIANI, 1988).

Modiglianinak a háztartási megtakarításokra vonatkozó életciklus-hipotézis megalkotása és továbbfejlesztése nagy előrelépés volt, bár nem ő kezdte ezt a területet kutatni (BODIE et al., 2011). Modigliani életciklus hipotézise és Friedman permanensjövedelem hipotézise is Irving Fisher fogyasztási

elméletéből, az intertemporális választás modelljéből indul ki. Irving Fisher szerint a fogyasztási és megtakarítási döntéseinknél figyelembe vesszük a jelen és a jövő közti választásunkat. Modellt alkotott, amely segítségével a fogyasztók racionális, a jövőt is figyelembe vevő intertemporális választása elemezhető. Az emberek fogyasztását korlátozza a jövedelmük, és el kell döntenünk azt is, hogy mennyit költenek el belőle ma és mennyit tudnak belőle félretenni későbbi fogyasztásuk fedezetére, azaz intertemporális költségvetési korláttal szembesülnek (MANKIW, 2005). Ezzel a korláttal kell számolnunk, amikor a fogyasztásunkat tervezzük. Az életünk során fogyasztásra kiadott összegek és az örökösökre hagyandó vagyonunk jelenértéke megegyezik az induló vagyonunk és a jövőbeni munkajövedelmeink jelenértékével. Sok lehetséges végrehajtható terv létezik (BODIE et al., 2011), de a fogyasztók optimális választása ott található, ahol a költségvetési egyenes találkozik a fogyasztó közömbösségi görbéjével, amely a két időszak közötti fogyasztással kapcsolatos preferenciáit tartalmazza. A közömbösségi görbe meredeksége azt mutatja meg, hogy egy egységnyi mai fogyasztásért cserébe mekkora fogyasztást várunk el a második időszakban. Ezt az arányt helyettesítési határrátának nevezzük. Amennyiben növekszik a jövedelmünk, magasabb közömbösségi görbére kerülünk. Az újabb optimális fogyasztási szint ismét a költségvetési egyenes és a közömbösségi görbe érintője lesz. Irving Fischer modellje szerint, a reálkamatláb növekedésével növekedhet és csökkenhet is a fogyasztás. Megkülönböztetjük a reálkamatláb jövedelmi és helyettesítési hatását. A jövedelmi hatás során a fogyasztó magasabb közömbösségi görbére kerül, mivel megtakarító, és a kamatláb emelkedésével növekszik a jövedelme. Jövedelmi hatás során a fogyasztónak mindkét időszakban növekszik a fogyasztása. Helyettesítési hatás abból indul ki, hogy ha a kamatláb növekszik, akkor a második időszak fogyasztása olcsóbbá válik az első időszak fogyasztásához viszonyítva. A fogyasztónak az első időszakban kevesebb fogyasztásról kell lemondania ahhoz, hogy a második időszakban egységnyivel tudja növelni a fogyasztását, mivel a megtakarításon nyerhető reálkamat magasabb. A helyettesítési hatás miatt a fogyasztó többet fogyaszt a második időszakban, és kevesebbet az első időszakban. Mindkét hatás következtében növekszik tehát a második időszak fogyasztása, viszont a reálkamatláb növekedése csökkentheti és növelheti is az első időszak fogyasztását (MANKIW, 2005).

Irving Fisher modellje alapján Franco Modigliani az 1950-es években munkatársaival, Alberto Andoval és Richard Brumberggel elemezték a fogyasztási függvényt (MANKIW, 2005). Az egyének összegyűjtik megtakarításaikat aktív életük során, annak érdekében, hogy nyugdíjas éveik alatt ebből meg tudjanak élni (ANDO-MODIGLIANI, 1963). Az eredeti Ando-Modigliani modell nem vette figyelembe a jövedelmi bizonytalanságot, a megtakarítás óvatossági motívumát és hogy a kamat idővel változik (MUELLBAUER-WILLIAMS, 2012). Rehman és munkatársai (2010)

Modigliani és Ando modellje alapján végeztek kutatást, amely alapján az életciklus hipotézis létezését támogatták (REHMAN et al., 2010). Modigliani életciklus hipotézise szerint a fogyasztásunk maximális összege nemcsak az aktuális időszak jövedelme lehet, illetve hitelfelvételi lehetőség esetén, maximum a felvehető hitelösszeggel növelt jövedelmünk, hanem ezt befolyásolják a korábbi időszakok megtakarításai is, ráadásul az egyes időszakok jövedelmei is folyamatosan változhatnak. A megtakarítás adja a lehetőséget, hogy fogyasztásunkat át tudjuk csoportosítani az egyik időszakra a másik időszakra (MODIGLIANI, 2005). Wolff (1981) Modigliani és Brumberg modelljének érvényességét vizsgálta. Jövedelem alapján három osztályba sorolta a lakosságot: a tőkésosztály, az elsődleges és a másodlagos munkásosztály, akiknek a jövedelme túl alacsony a tartós fogyasztási cikkeken túli megtakarítások felhalmozódásához. Megállapította, hogy a modell nem alkalmazható sem a túlságosan gazdagokra, sem a túlságosan szegényekre (WOLFF, 1981). Modigliani életciklus-elmélete egyben fogyasztási és megtakarítási elmélet is, ahol határozott irányokat jelöl meg mikro- és makroszintű megtakarítások esetében is. Véleménye szerint a fogyasztó mindenkori fogyasztása tehát nem pillanatnyi jövedelmétől függ, hanem az életvagyonától. Az életvagyon számításakor véges életű egyént feltételeznek és az életciklus elmélet lehetőséget ad a már Keynesnél felmerülő hagyatéki motívumon alapuló megtakarítások értékelésére. Az alapmodell szerint az egyén aktív életpályája során vagyont halmoz fel, megtakarít. Feltételezve, hogy ezután nincs jövedelme, feléli a felhalmozott vagyont, megtakarítása negatív. Az egyén vagyonát élete során megfigyelve az tapasztalható, hogy az először nő, majd csökken, vagyis domború formát mutat. Az egyes megtakarítások összegzése a nemzetgazdaságban felhalmozott összes vagyon nagysága (DOMBI, 2005).

Duesenberry és Modigliani a következő újszerű következtetéseket vontak le, amit később bizonyítottak is:

1. Egy ország megtakarítási rátája az egy főre jutó jövedelemtől független.
2. Különböző makromegtakarítási ráták figyelhetőek meg az egyéni viselkedésmódnak megfelelően.
3. Azonos egyéni megtakarítással jellemezhető országok közül nagyobb lesz a megtakarítási ráta ott, ahol a gazdaság hosszú távú növekedési üteme nagyobb. Amennyiben a növekedési ütem nulla, a megtakarítási ráta is az lesz.
4. A vagyon és jövedelem hányad a növekedési ütemmel ellentétesen mozog. Az értéke akkor lesz a legnagyobb, amikor a növekedés nulla.
5. Egy gazdaságban a mindenkori jövedelmekhez viszonyítva még akkor is jelentős vagyon képes felhalmozódni, ha a hagyatéki vagyon nulla.
6. A nyugdíjban eltöltött idő hatással van mind a vagyon/jövedelem arányra, mind a megtakarítási rátára is (BEKKER, 2005).

A második pont szerint a makro-megtakarítási ráta az egyes állampolgárok differenciált takarékosági szokásainak annyiban nem közvetlen következménye, hogy különböző makro-megtakarítási ráták felelhetnek meg egy adott egyéni (életciklus menti) viselkedésmódnak (MODIGLIANI, 1988). Nekem is az a véleményem, hogy különböző típusú háztartásokat tudunk megkülönböztetni a háztartások megtakarítási szokásait figyelembe véve. Dombi (2005) azt írja, hogy Modigliani megállapította, hogy a megtakarítási ráta és a gazdasági- illetve népességnövekedési ütem pozitív kapcsolatban áll egymással. Ez azt jelenti, hogy a megtakarítási ráta annál nagyobb lesz, minél jobban növekszik a gazdaság, vagy minél nagyobb a népességszaporulat. Ha egyik tényező sem növekszik, akkor a megtakarítási ráta nulla. Növekvő gazdaságban, mivel a fiatalabb korosztályok életvagyoni kilátásai jobbak, növekvő fogyasztás mellett is nő a felhalmozott összvagyon, mivel a nagyobb fogyasztási szint nyugdíjas korban való fenntartásához nagyobb felhalmozás szükséges. Az aktív korosztály tehát többet takarít meg, mint amennyit a nyugdíjas korosztály elfogyaszt, vagyis az idősebbek vagyonfelélését meghaladja a fiatalok felhalmozása. A különbség a növekedési ráta emelkedésével egyre nagyobb lesz. A szakirodalom ezt nevezi „aggregálási-hatásnak”. A népesedésnövekedés esetén az életciklus erőforrások változatlanok, ennek ellenére viszont a megtakarítók aránya fokozatosan nő a népességen belül (DOMBI, 2005). A megtakarítások célja az együtt élő generációk jövőbeli fogyasztásának fedezete és az örökség hagyásának motivációja. Ezen kívül a reálkamatlábak, a likviditási korlát, egyéb tényezők, mint például a stabilitás, a bizonytalanság, a jövedelmek eloszlása és a demográfiai hatások is befolyásolják. Minél egyenlőtlenebb a jövedelmek eloszlása, annál nagyobb aggregált megtakarítási szintre lehet számítani. Az életciklus elmélet szerint az aggregált megtakarítást a népesség korösszetétele is befolyásolja.

Egy előregedő társadalomban, mint Magyarország is, ahol az inaktívak aránya növekszik, az aggregált megtakarítások szintje alacsony lesz. Edwards (1995) tanulmánya alapján az elméletet tesztelő empirikus kutatások bizonyították, hogy a demográfiai hatásoknak nagy szerepe van a megtakarítások alakulására. Növekvő gazdaságban ugyanakkor az egyének magasabb jövedelemre számítanak, ezáltal növelik fogyasztásukat és csökkentik megtakarításaikat. Carroll-Weil (1993) szerzőpáros arra a következtetésre jutott, hogy a gazdasági növekedés mindenképp kedvezően hat a megtakarítások alakulására (DEDÁK, 2005). A megtakarítás és a gazdasági növekedés közti kapcsolatot, az ok-okozati összefüggést vizsgálta Abu (2010). Elutasítja Solow (1956) állítását, hogy a magasabb megtakarítás megelőzi a nagyobb gazdasági növekedést, és elfogadja a keynes-i elméletet, hogy a magasabb gazdasági növekedés vezet el a magasabb megtakarítási növekedéshez. Azt javasolta a politikai döntéshozóknak, hogy szorgalmazzák a gazdasági növekedést a megtakarítások

növelése érdekében (ABU, 2010). Több további szerző (például AGRAWAL-SAHOO, 2009; JUSTER et al., 2006) is arra a következtetésre jutott, hogy a megtakarítás és a gazdasági növekedés szorosan összefügg egymással. Növekvő gazdaság esetén, amennyiben a fiatalok jól tudják becsülni későbbi jövedelmeiket, megtakarításuk akár negatív is lehet. Az alapmodellben Modigliani zérus kamatlábat feltételezett. A modell kiterjesztésekor nem állapított meg szignifikáns hatást a kamatlábak és a megtakarítások kapcsolatában. Nem tagadta azonban, hogy erről a kapcsolatról szakmai viták keletkeztek. A valósághoz közelítve a modellt feltételezhető, hogy az egyének, háztartások munkajövedelme nem állandó, folyamatosan növekszik az életkor emelkedésével, majd az aktív kor vége fele csökken. Az életciklus elméletben megjelenik az örökhagyás kérdése is. Ha az egyén az élete végére nem éli fel a teljes vagyonát, az egyben azt is jelenti, hogy több vagyont halmozott fel, mint amennyi a fogyasztás kisimítása mellett szükséges lett volna. Az örökhagyás tehát egyrészt függ attól, hogy bizonytalan az egyén életének hossza, másrészt pedig az örökösök segítése az induló vagyonuk megeremtésének támogatásával. A megtakarítási ráta nagyságát befolyásolhatja a nyugállomány hossza is, azaz hatással van rá a társadalombiztosítás rendszere is (TATAY, 2009). Amennyiben nő a nyugdíjkorhatár, több idő áll a háztartások rendelkezésére az időskorról való gondoskodásra. Ehhez azonban időben fel kell tudni ismerni a nyugdíj célú megtakarítások fontosságát! A nyugdíj megtakarítások nem helyettesítenek más típusú megtakarításokat (HUANG, 2007). A nyugdíj-előtakarékosság vezet a jóléthez és nem fordítva (LUSARDI-MITCHELL, 2009). Időben kell elkezdni a megtakarítást a nyugodt jövő érdekében, amíg a fogyasztó jövedelme nagyobb (BANERJEE et al., 2010). A várható élettartam emelkedésével és a csökkenő termelékenységi ráta következtében (LUSARDI-MITCHELL, 2011) a társadalom népessége elöregedik. Ennek eredményeként a kormányok elkezdtek növelni a nyugdíjkorhatárt. Romm és Wolny (2012) tanulmányukban bemutatták, hogy a nyugdíjkorhatár emelkedésével csökken az egyének megtakarítási hajlandósága, mivel ez azt sugallja, hogy a fiataloknak még nem kell a nyugdíjas évekre takarékoskodniuk, hiszen van még rá elég idejük. Ez káros a háztartások megtakarításaira és ezáltal a gazdasági növekedésre (ROMM-WOLNY, 2012).

Modigliani szerint az emberek hosszú távon az életpályájuk során várható jövedelmük jelenértékének ugyanakkora hányadát fogyasztják el minden időszakban (BEKKER, 2002). Az életciklus erőforrásokat úgy ossza szét az egyes hátralévő évek között, hogy képes legyen változatlan fogyasztási szintet biztosítani maga számára mind az aktív, mind a nyugdíjas évei alatt (DOMBI, 2005). Fiatal korban a fogyasztási hajlandóság általában magas, sokszor negatív megtakarítással jár, mert a későbbi magasabb jövedelmük terhére hiteleket vesznek fel. Időskorban ugyancsak magas a fogyasztási hajlandóság, mivel felélik a korábbi magas jövedelmeikből felhalmozott megtakarításaikat. Ezen

két időszak között a fogyasztási hajlandóság alacsony, ugyanis a korábban felvett hiteleket vissza kell fizetni és gondoskodni kell az időskorra is. Természetesen a háztartások fogyasztási hajlandóságát preferenciarendszerük is befolyásolja, de ha feltételezzük, hogy a népesség kor és jövedelem szerinti megoszlása állandó, akkor az egyéni fogyasztási függvények viszonylag stabil aggregált fogyasztási függvényt alkotnak. Rövid távon viszont az átlagos fogyasztási hajlandóság a jövedelemmel ellentétes irányban változik, de a tényleges munkajövedelem a hosszú távú ciklus során ingadozik (BEKKER, 2002). Modigliani tehát a hipotézisét a nyugdíjas időszakra való megtakarításra alapozta. Szerinte a fogyasztás a vagyontól és a jövedelemtől függ. A vagyon növekedése a fogyasztási függvényt felfelé tolja el. A vagyon nem arányosan változik a jövedelemmel, de hosszú távon a vagyon és a jövedelem együtt nőnek. A jövedelemmel rendelkező időszak alatti folyamatos megtakarítás és a vagyon felhalmozása fedezetet nyújt a nyugdíjas évek fogyasztására (MODIGLIANI, 1986). Az életciklus modellből az látható, hogy a megtakarítás az egyén élete során előre láthatóan változik. Az a megtakarítás és vagyon, ami a munkával töltött évek alatt halmozódik fel, az a nyugdíjas évek alatt folyamatosan kerül elköltésre (MANKIWI, 2005). A mai kutatások legtöbbször Modigliani életciklus modelljét használja kiindulópontként a fogyasztás és a megtakarítások tanulmányozása során (BODIE et al., 2011). Az életciklus hipotézist több szerző vizsgálta: például Browning és Crossley (2001); Fernandez-Villaverde és Krueger (2007); Ree (2010); Leszkiewicz-Kędzior és Welfe Lengyelországban (2012). Az életciklus hipotézis elméletét tesztelte többek között Berg (1996) a svéd háztartásoknál, Drakos (2002) a görög háztartásoknál, Rossi (2005) az olasz, Fuchs-Schündeln (2006) és Beblo és Schreiber (2010) a német háztartások esetében.

2.1.4. Friedman permanens jövedelem hipotézise

Margaret Reid egy tanulmányában a megtakarítási hányad és a relatív jövedelem új megközelítéseként azt írta, hogy a fogyasztást a normális, azaz a permanens és nem a folyó jövedelem szabályozza. Ez a munka befolyásolta mind az életciklus hipotézist, mind a Milton Friedman nevéhez fűződő permanensjövedelem-hipotézis megalkotását (MODIGLIANI, 1988). Milton Friedman permanens jövedelem hipotézisét 1957-ben megjelent könyvében ismertette. Friedman fogyasztói magatartásra vonatkozó hipotézise Modigliani életciklus hipotézisének kiegészítése. Irving Fisher fogyasztói elméletére épül, de a legnagyobb különbség Modigliani elméletéhez képest az, hogy a jövedelem nem szabályszerű pályát követ az egyén életciklusa alatt, hanem évről évre véletlenszerű és átmeneti ingadozásokat mutat. A fogyasztók nem csak a folyó jövedelmük alapján hozzák meg fogyasztási és megtakarítási döntéseiket, hanem az adott időszak fogyasztásuk függ a jövőbeni jövedelmeiktől is, azaz függ az emberek várakozásaitól is. Friedman a jövedelmet permanens jövedelemre, azaz

a jövőben is megmaradó jövedelemre és átmeneti, nem tartós jövedelemre osztotta fel (MANKIWI, 2005). Friedman 1957-ben írta meg „A fogyasztási függvény elmélete” című művét, amelyben leírta, hogy a keynesi fogyasztási függvénnyel ellentétben, a háztartások nem az adott évi jövedelmük függvényében döntenek a fogyasztási kiadásairól, hanem a hosszabb távú, permanens jövedelmük alapján, az aktuális kilengések figyelmen kívül hagyása mellett. Friedman meglátása az, hogy a fogyasztás mindenekelőtt a permanens jövedelemtől függ, mert a fogyasztók a hitelfelvétellel és megtakarításaikkal igyekeznek egyenletesebbé tenni fogyasztásukat, válaszul a jövedelem átmeneti változásaira (BEKKER, 2002). Friedman nem bízott a kiszámítható jövőben, szerinte a fogyasztó nem képes előre látni a későbbi jövedelmeit, ezért a modelljében a múltban megszokott jövedelmet használta. A permanens jövedelem az elmúlt évek jövedelmeinek átlaga. Feltételezte, hogy ez az összeg hosszabb időn keresztül továbbra is rendelkezésre áll. A permanens jövedelem hipotézis arra ad választ, hogy az egyén mi alapján méri fel a várható jövedelmét. Modigliani életvagyonra tehát nem egyezik meg a Friedman által használt permanens jövedelemmel (DOMBI, 2005), mivel a permanens jövedelem végtelen időtávra értelmezett, örökéletű fogyasztókat feltételezett (BARNETT-SOLOW, 2000). Friedman szerint elég a vagyonnak öt formáját megkülönböztetni az elemzésben: pénz, kötvény, részvény, dologi javak és humán tőke. Megállapította, hogy a pénznek, mint vagyontartási formának sok helyettesítője van, de ezek egyike sem közeli helyettesítője (BEKKER, 2005). Az egyén egy vagyontartási-optimizációs feladatot hajt végre, azaz arról dönt, saját preferenciája és a vagyontartási formák relatív hozama alapján, hogy az összvagyonát a vagyontartás milyen formájában tartsa. Az optimum ott található, ahol a különböző aktívumok határhozadéka egyenlő. Ezek alapján dolgozza ki a pénzkeresleti függvényt, amelyben a permanens jövedelmet használja a vagyontartási változójaként. A függvénybe beépíti a várt inflációs rátát is (BEKKER, 2002). Az elmélet szerint egy háztartás permanens jövedelme az állandó összegű jövedelemáramlás. Ennek jelenértéke a háztartás kezdő időszakban rendelkezésre álló reálvagyonával és a jövőbeni jövedelmek jelenértékével egyenlő (VIGVÁRI, 2008). Véleménye szerint a fogyasztás a permanens jövedelemmel arányos. Az átmeneti jövedelmüket főleg megtakarítják. A permanens jövedelem hipotézise szerint a permanens jövedelemnek és a folyó jövedelemnek az arányától függ az átlagos fogyasztási hajlandóság. Amennyiben a folyó jövedelem nagyobb, mint a permanens jövedelem, akkor az átlagos fogyasztási hajlandóság csökken, viszont, ha a folyó jövedelem a permanens jövedelem alá csökken, akkor emelkedik. Friedman úgy véli, hogy a jövedelem ingadozásait főleg az átmeneti jövedelem okozza. A magasabb jövedelmet szerző években alacsony átlagos fogyasztási hajlandóságot várhatunk. Hosszú távon viszont a jövedelem változásai a permanens jövedelemből adódnak, így hosszú távon állandó, azaz konstans

átlagos fogyasztási hajlandóság figyelhető meg (MANKIW, 2005). A permanens jövedelem hipotézise a fogyasztást a várakozásokhoz köti, vagyis fontos, hogy a háztartások hogyan alakítják ki várakozásaikat (VIGVÁRI, 2008), hiszen a várakozások hatással vannak a megtakarítási viselkedésre (KAPTEYN et al., 2009). Friedman bebizonyította, hogy a permanens jövedelemnek jóval nagyobb hányadát takarítják meg a háztartások, mint az éves jövedelmüknek (BODIE et al., 2011). A permanens fogyasztás a permanens jövedelemnek egy meghatározott hányada. Arányuk viszont nem a permanens jövedelem nagyságától függ, hanem egyéb tényezők határozzák meg. Ilyen egyéb tényező a kamatláb, a jövedelem és egyéb a fogyasztási hajlandóságra ható tényezők. Ez lehet a bizonytalan jövedelem, a háztartások kora, összetétele vagy valamilyen kulturális hatás (TATAY, 2009). Én az egyéb tényezők közé sorolnám az állami támogatások szabályozásának hatását is.

Friedman a pénz mennyiségi elméletét fogalmazta meg, de először a pénzkereslet elméletét fogalmazta újra. Friedman szerint a pénz iránti kereslet három fő tényezőtől függ: az összvagyontól, ami a költségvetési korlát szerepét játssza; az aktívától, azaz pénztől, jövedelemtől, valamint a többi vagyon hozadékától; illetve a preferenciáktól. A permanens jövedelem a különböző időszakok jövedelmeinek súlyozott átlaga. A súlyok nagysága attól függ, azaz annál nagyobb mennyire közel van az adott időszak a jelenhez (BEKKER, 2002).

Friedman elmélete szerint a pénzkereslet ceteris paribus a következő változások hatására növekszik: ha nő a vagyon; ha csökken más aktívák hozadéka, vagy ha csökken a várt inflációs ráta (BEKKER, 2005). A racionálisan gondolkodó egyének azonnal reagálnak, amennyiben megszűnik az optimum. A megváltozott feltételek mellett az egyének úgy alakítják át a vagyonuk aktívaszerkezetét, hogy az új optimum kialakulhasson. Friedman pénzkeresleti függvénye alapján a gazdasági szereplők a nomináljövedelmük stabil hányadát akarják pénzben tartani, így a pénzmennyiség egyenesen arányos a nominális jövedelemmel. Ennek következményeként a monetáris politika képes csak a nominális jövedelem befolyásolására (BEKKER, 2002). Friedman szerint az állami beavatkozás túlzott mértékű lett a XX. század második felére (NEMEC-WRIGHT, 2000). Alacsonyabb vállalati és személyi jövedelemadót javasolt, a kormányzati kiadások visszaszorítását, kevesebb szabályozást és mérsékelt pénzügyi politikát (PETHŐ, 2004). Friedman elméletét sokan kritizálták. A valóságban az adósságvállalási lehetőségek sokkal korlátozottabban, hiszen hitelképesnek kell lennie a háztartásoknak és megfelelő fedezettel kell rendelkezniük. Ezek alapján látható, hogy nagy különbségek lehetnek az egyes háztartások által elérhető hitelek és betéti kamatlábak között, valamint az alacsonyabb jövedelmi és vagyoni helyzettel rendelkező, szegényebb háztartások számára a hitelfelvételi korlát, illetve a túl magas hitelkamatok megnehezítik a fogyasztásuk kisimítását, tehát a permanens jövedelem

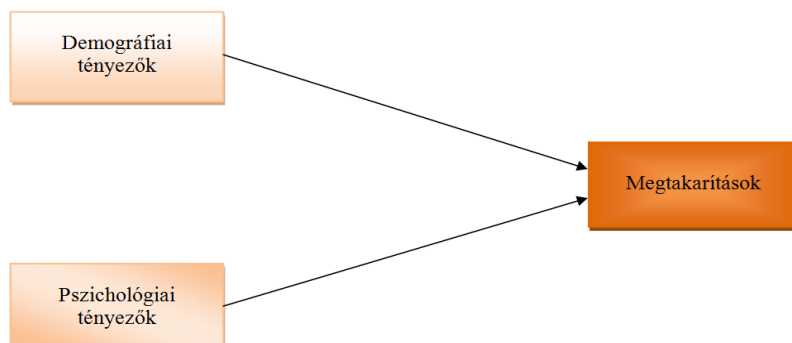
elméletéhez képest a folyó fogyasztás nagyobb ingadozásokat mutathat, mivel a folyó jövedelem nagyobb mértékben korlátozza a jelenlegi fogyasztási kiadásokat ezeknél a háztartásoknál (VIGVÁRI, 2008). Friedman elmélete alapján nagyon sok további kutatást végeztek. Meghir (2002) gyűjtötte össze ezeket a vizsgálatokat és azok eredményeit (MEGHIR, 2002). A permanens jövedelem hipotézist magyar adatokon is kimutatták, azaz, hogy az adott év megtakarítás növekményét nemcsak az adott év jövedelemnövekedése határozza meg, hanem a megelőző időszak átlagos jövedelmezősége a döntő. Minél hosszabb időt veszünk figyelembe, annál szorosabb lesz a hatás (NAGY-SZÉP, 1996).

2.1.5. Megtakarításokat befolyásoló főbb tényezők

Mivel szociáldemográfiai jellemzők alapján különböznek az egyének, ezáltal a megtakarítási viselkedésük is különbözik egymástól (BECKMANN et al., 2013). Katona (1975) szerint a Keynes-i 8 motívum helyett 6 általánosabb megtakarítási motívum létezik:

1. Vészhelyzetekre.
2. Szükség esetére.
3. Nyugdíjas évekre, időskorra.
4. Gyermekeink szükségleteire.
5. Ház, lakás vagy tartós fogyasztási cikkek vásárlására.
6. Nyaralásra (FISHER-ANONG, 2012).

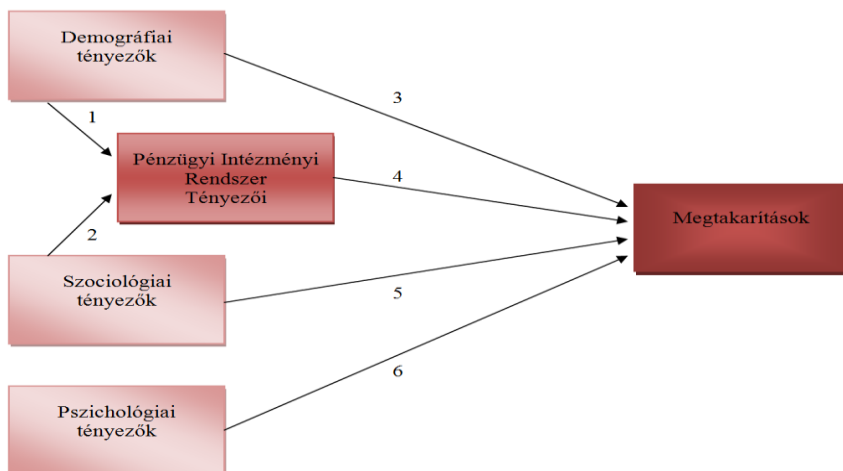
Az alacsony jövedelemmel rendelkező háztartások megtakarításait a demográfiai, pszichológiai, szociológiai és pénzügyi intézményi rendszer tényezői befolyásolják (lásd 2. ábra). Ez összetettebb, mint az 1. ábrán látható összefüggés, amely alapján a megtakarítás egyszerűen a demográfiai és a pszichológiai tényezők eredménye.

1. ábra: Megtakarítást befolyásoló tényezők egyszerű modellje

Forrás: (BEVERLY, 1997, 56. p.) alapján saját szerkesztés

Ezzel az egyszerűsített modellel azok értenek egyet, akik elfogadják azt, hogy a szegény emberek nem képesek megtakarítani. Az alacsony jövedelmű háztartások félelmetes akadályokkal szembesülnek (BEVERLY, 1997), állandó stresszben élnek az alapvető szükségleteik pénzügyi forrásának biztosítása miatt (ALAMIL-SAUPERII, 2012). Ennek ellenére ők is jelentős megtakarításokat képesek felhalmozni, például önkontroll, megtakarítási motiváció és tervezési képesség segítségével. Az egyéni jellemzők is hatnak rájuk, például a motiváció, a preferencia, a gazdasági biztonság, a tulajdonjog, a személyes jólét és a gyermekek jóléte iránti igény is befolyásolja ezt. A pénzügyi ismeretek összefüggésben állnak a megtakarítási hajlandósággal. A szegényebb rétegek kevésbé férnek hozzá a pénzügyi oktatási lehetőségekhez. Ebből is adódhat az alacsonyabb megtakarításuk és attitűdjük. A kedvező körülmények azonban kedveznek a megtakarítások növekedésének (BEVERLY, 1997).

2. ábra: Megtakarítást befolyásoló tényezők összetett modellje

Forrás: (BEVERLY, 1997, 57. p.) alapján saját szerkesztés

A 2. ábrán Beverly (1997) javaslatai láthatóak az alacsony jövedelmű háztartások megtakarításaira vonatkozóan.

1. Demográfiai tényezők befolyásolják a pénzügyi intézményi rendszer tényezőit. A jövedelem pozitív összefüggésben áll a megtakarítások biztonságos intézményekben való elhelyezésével és azokkal a megtakarítási mechanizmusokkal, amik a halasztott adófizetést teszik lehetővé, valamint a pénzügyi oktatással. A jólét pozitív kapcsolatban áll a megtakarítások újbóli befektetésével, ugyanakkor a teljes idejű foglalkoztatottság pozitív hatással van azokra a megtakarítási mechanizmusokra, amik a halasztott adófizetést teszik

lehetővé és serkentően hatnak a pénzügyi ismeretek megszerzésére, valamint a munkáltatók alkalmazottaik részére nyújtott kedvezményes járulékfizetés melletti nyugdíjcélú megtakarításokra.

2. A Szociológiai tényezők is befolyásolják a pénzügyi intézményi rendszer tényezőit. A minőségi környezet, azaz a megfelelő életminőség pozitívan hat a megtakarítási mechanizmusokra.

3. A Demográfiai tényezők közé a jövedelmet, az életkort, az oktatást és az életpálya adott szakaszát sorolják, amik ugyancsak befolyásolják a megtakarítást.

4. A Pénzügyi intézményi rendszer a korábban felsorolt tényezőket figyelembe véve befolyásolja a megtakarításokat. A biztonságos megtakarításokhoz való hozzáférés, a kényelmesen intézhető megtakarítások, a pénzügyi képzés, a vonzó hozamlehetőség, a megtakarításokhoz kapcsolódó támogatások, mint például a munkáltatói járulékkedvezmények és adókedvezmények. Az adókedvezmények bérből való levonhatósága pozitív kapcsolatban áll a megtakarítások növekedésével, a jövedelemkorlátok alkalmazása viszont negatívan hat rá.

5. A Szociológiai tényezőknél a minőségi környezet és az, hogy megtakarítói szokásokkal rendelkező családban nő fel az egyén, illetve a referencia csoportja mennyire megtakarító, pozitívan hat a megtakarítások növelésére. Ezzel szemben viszont, ha az egyénnek a referencia csoportjához képest túl alacsony a jövedelme, az negatívan hat a megtakarításokra.

6. A Pszichológiai tényezők közül a pénzügyi ismeretek, a megtakarítani akarás erős motivációja, a „sikeres” megtakarítások megvalósulásába vetett bizalom áll pozitív kapcsolatban a megtakarításokkal, ugyanakkor az időpreferencia negatívan hat rá (BEVERLY, 1997).

Chang (1994), Katona (1975), Mirer (1979) és Crossley-O’Dea (2010) szerint a megtakarítás növekszik az életkor emelkedésével. Erlandsen és Nymoen (2004) megállapították, hogy a lakosság kor szerinti összetételének változása hatással van a háztartások összesített megtakarításaira. Lee, Park és Montalto (2000) szerint a középkorú lakosság késlelteti, elhalassza a megtakarítását, amíg a gyermekeik pénzügyileg függetlenné nem válnak. A mai világban ez egyre jobban kitolódik. Etnikai különbség is hatással van a megtakarításokra (LEE et al., 2000; YUH-HANNA, 2010). Kim (2010) kutatása során azt tapasztalta, hogy a háztartási megtakarítás sokkal érzékenyebb a belső változókra, mint például a jövedelem, az adó, a hitelképtelenség és a munkahelyi státusz, mint a külső változókra, mint például a reálkamat vagy a gazdasági teljesítmény (KIM, 2010). Stiglitz (2013) három csoportra osztja a háztartásokat: gazdagokra, középosztályra és szegényekre. Szerinte a társadalmi csoportok közötti egyenlőtlenség növekedése a gazdaság lassulásának egyik oka (STIGLITZ, 2013).

Katona (1975) véleménye alapján viszont 3 féle megtakarítási viselkedést tudunk elkülöníteni egymástól:

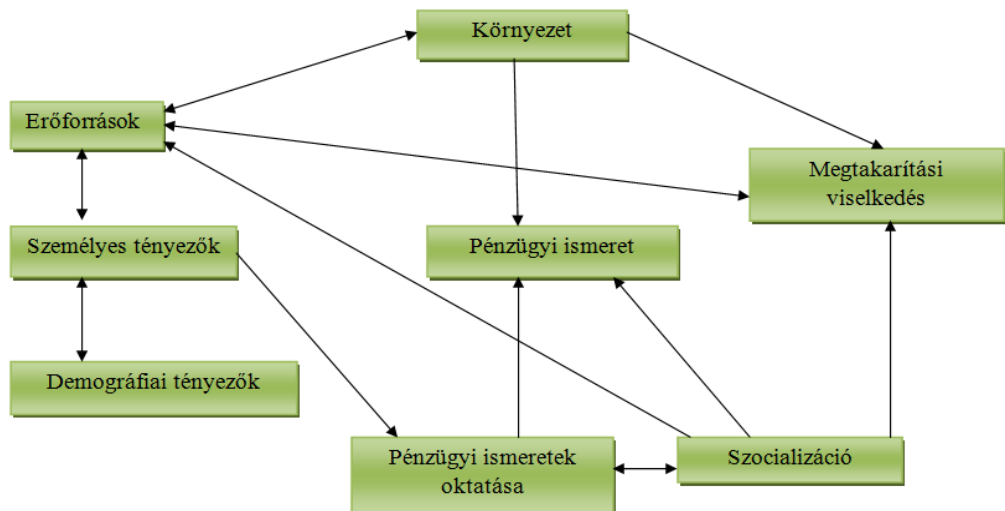
1. Szerződéses megtakarítás, ahol a részletfizetés egy rutinszerű cselekvés. Ez lehet előre (például lakás-takarékpénztári szerződés) és utólag történő (például jelzáloghitel) fizetés is.
2. Belső megtakarítás, ahol az egyén szándékosan takarít meg.
3. Maradék megtakarítás, ahol az egyén nem költi el a teljes jövedelmét, és ami marad, azt teszi félre.

Fisher és Anong (2012) úgy gondolják, hogy az elsöre nem lehet alapként építeni a megtakarítási szokás hiánya miatt, a második a rendszeres és a harmadik a rendszertelen megtakarítás. Kutatásuk során összehasonlították a rendszeresen a nem rendszeresen és a nem takarékoskodó háztartások szokásait. Katona (1975) 2 csoportját tudták saját kutatásaik során beazonosítani. Arra a megállapításra jutottak, hogy szignifikáns különbség van a 3 csoport között. Általában az alacsonyabb jövedelemmel rendelkezők voltak a nem megtakarítók és a rendszeresen megtakarítók a felső jövedelmi kategóriákba tartoztak. A rendszeres megtakarítók rendelkeztek a legtöbb nettó vagyonnal. A nem megtakarítók alacsonyabb kockázatvállalási hajlandósággal rendelkeztek, rövid távon gondolkodtak. A rendszeresen megtakarítók voltak a legiskolázottabbak, a nem megtakarítók pedig a legiskolázatlanabbak (FISHER-ANONG, 2012). Lee és Hanna (2012) a kutatás eredményei alapján azt állapították meg, hogy a kockázatkerülő háztartások kevésbé megtakarítók, mint a kockázatot jobban vállalók. Az alacsonyabb kockázatvállalás alacsonyabb vagyonfelhalmozást is eredményez (CHANG, 1994). Azok a befektetők, akik nagyobb pénzügyi kockázatot vállalnak, elvárják, hogy magasabb hozamban részesüljenek, ami idővel nagyobb jólétet jelent (FINKE-HUSTON, 2003). Fisher (2010) a férfiak és a nők megtakarítási viselkedésének különbözőségét vizsgálta, amit főleg a kockázatvállalási hajlandóság különbségére vezetett vissza.

A szegény és az alacsony jövedelmű háztartások megtakarítási szokásait vizsgálta Hogart és szerzőtársa (2003) is. Megállapították, hogy a társadalmi-gazdasági és demográfiai jellemzők a meghatározók abban, hogy a háztartások megtakarítók vagy sem (HOGART-ANGUELOV, 2003). A demográfiai tényezők megtakarítást befolyásoló hatását vizsgálta Schultz (2004) is. Palumbo (1999) szerint az egészségi állapot és a bizonytalan jövőbeni egészségügyi költségek is befolyásolják a megtakarítási viselkedést. Az óvatossági megtakarítási ösztönzőknél játszik szerepet. Chen és munkatársai (2011), Edwards (2005) és Wu (2003) is az egészségügyi kiadások hatását vizsgálta a fogyasztásra és a megtakarításra. Arra jutottak, hogy jelentős hatással vannak a háztartási teljes vagyon felhalmozására. Ezen kívül a megfelelő egészségbiztosítással nem rendelkező háztartások nem képesek felkészülni a váratlan egészségügyi kiadásokra (WU, 2003). Čurak (2013) és munkatársai pedig a társadalmi és demográfiai tényezők életbiztosításokra gyakorolt hatását

vizsgálták. Cronqvist és Siegel (2013) ikrek megtakarítási viselkedését vizsgálták. Megállapították, hogy az egyének megtakarítási hajlamát közel 33%-ban a genetikai különbségek magyarázzák. A születéskori genetikai hajlam az élet későbbi szakaszában sem tűnik el. A szülői viselkedés, a családi környezet és az egyén jelenlegi társadalmi-gazdasági helyzete is hozzájárul az egyének megtakarítási szokásaihoz, de a szülők nincsenek egész életen át tartó hatással a gyermekeik megtakarítási hajlandóságára (CRONQVIST-SIEGEL, 2013). A házasságban élők nagyobb megtakarítással rendelkeznek (LIBERTAD-BERKAY, 2013; BECKMANN et al., 2013). A szexuális irányultság is befolyásolja a megtakarítási viselkedést (NEGRUSA-OREFFICE, 2010). Hussein és munkatársa (1999) 62 különböző országban elemezték 1967 és 1995 között a megtakarítási rátát meghatározó tényezőket és azok különbségét az egyes országok adatai alapján. Megállapították, hogy a megtakarítást legjobban befolyásoló tényező az életszínvonal és a jövedelem növekedése (HUSSEIN-THIRLWALL, 1999). A gazdagok több megtakarítást képesek felhalmozni. (CHAKRABARTY et al., 2007). Kankaanranta (2006) szerint ugyanakkor a megtakarítás nagyban függ a tervezési ciklus hosszától és az egyén életkorától (KANKAANRANTA, 2006).

Az embereknek egész életük során korlátozott erőforrások állnak rendelkezésükre (LEE-HANNA, 2012). Gutter (2010) szerzőtársaival gazdasági, pszichológiai és szociológiai szempontokat figyelembe vevő megtakarítási modellt alkotott Gutter, Wang és Way (2007) modellje (GUTTER et al., 2007). és elmélete alapján (lásd 3. ábra).

3. ábra: Megtakarítást befolyásoló tényezők összetett modellje 2.

Forrás: (GUTTER et al., 2010) alapján saját szerkesztés

A formális oktatás által növekszik az egyének alapvető pénzügyi ismerete. A szocializáció, mint tanult viselkedési forma is befolyásolja a megtakarítási viselkedést a szülők és a környezet által közvetített attitűdök, értékek és normákon keresztül (GUTTER et al., 2010). Szociális tanulás során az egyének mások viselkedésének megfigyelése által tanulják meg azokat. A pénzügyi szocializáció során elsődleges referencia csoport a család (szülők, testvérek, háztársak és rokonok) majd a barátok, az iskola, a munkahely a média és a kultúra. Főleg a családon belüli pénzügyi tudás átadása jellemző. A szülők az elsődleges befolyásolók, akik megtanítyják a gyermekeiket a pénzzel bánni és a hatásukra a megtakarítás attitűdje kialakul (ALAMIL-SAUPERII, 2012). A kora gyermekkori készségek kialakulása hatással van az egyén későbbi társadalmi, gazdasági viselkedésére is. Ezt erősen befolyásolja a családi környezet (CUNHA et al., 2006). Abdelkhalen és munkatársai (2010) a városi és vidéki háztartások megtakarítási szokásait vizsgálták. A városi háztartásokban a létszám emelkedésével csökkentek a háztartások megtakarításai, míg a vidéki háztartások esetében ez nem befolyásolta azt, mivel a szegény vidéki területeken a további személy nem befolyásolta a háztartások élet- és munkakörülményeit (ABDELKHALEK et al., 2010). Kínában a termékenység, a gyermekszám csökkenésével nőtt a megtakarítás. Ott az idős szülők a gyermekeik támogatására számítanak, sőt függnek tőle, mivel a gyermekeik és az idős szülei eltartása mellett nincs lehetőségük saját nyugdíjas éveikről gondoskodni (BANERJEE et al., 2010). Yuh és Hanna (2010) szerint is a gyermekes háztartások alacsony megtakarítási rátával rendelkeznek, a gyermekelek magasabbal, mivel a gyermekek száma növeli a fogyasztási igényeket, amely hatással van a megtakarítások alakulására is (BLOOM et al., 2006). Lee és Hanna (2012) hasonló eredményeket kaptak, mint Yuh és Hanna (2010). Ezzel ellentétes Crossley és társa véleménye (2010). Ők arra jutottak, hogy a gyermekvállalás növelheti a szülők megtakarítási rátáját, mivel a gyermek erősebb óvatossági motívummal jár együtt (CROSSLEY-O'DEA, 2010).

Lee és Hanna (2012) az életciklus hipotézist és a Maslow-i szükséglet piramis elméletét kapcsolták össze. A megtakarítási célokat is hierarchia alapján lehet felépíteni, hasonlóan a Maslow-i piramishoz. Véleményük szerint a hierarchikus megtakarítási szerkezet a következő:

0. Nincs megtakarítási cél, különösebb ok nélkül takarékoskodnak.

1. Alapvető szükségletek kielégítésére való tartalékolás a cél. Ezek a napi kiadások, szokásos megélhetési költségek, számlák teljesítése, adófizetés, tartós háztartási eszközök és lakberendezések vásárlása, valamint hobbi és szabadidős tevékenységek finanszírozása.

2. Sürgősségi és biztonsági kiadásokra való takarékoskodás a cél. Ezek például a váratlan vészhelyzet, betegség, fogorvosi ellátás, munkanélküliség, saját ház vásárlása vagy kicserélése. A pénzügyi és fizikai biztonságot, menedéket jelentő

dolgok mind ide tartoznak. A „szeretne megtakarítani” és „nem szeretne többet költeni”, a „likviditás” vágya és a megtakarítási szokás jellemzi.

3. Megtakarítás a jövőre, nyugdíjas évekre, időskorra. Az a jövedelem, ami megmaradt, nem lett elkölthetve másra.

4. Megtakarítás a szeretetre, családi igényekre. Ezek lehetnek a gyermekek, unokák nevelési kiadásai, oktatása, esküvője, családi ünnepek, ajándékok, saját oktatási költségek, gyerekeknek segítség a saját, önálló élet megkezdésére, temetési költségek. Ez a Maslow-i szociális szükséglettel a valahová tartozás kategóriával egyezik meg.

5. Megbecsülés, luxus. Ez a Maslow-i elismerés szükségességével egyezik meg. Ide tartozik a luxus ingatlan, autó, hajó és egyéb járművásárlás, házfelújítás, nyaralás, utazás és a jelenlegi vagyon, életmód megőrzése.

6. Önmegvalósítás, ami a Maslow-i hierarchiában is a csúcson szerepel. Ide tartozik a saját üzleti vállalkozás megvalósítása, az élet élvezése és a jótékonykodás (LEE-HANNA, 2012).

Abraham Maslow szerint az egyéni szükséglet kielégítésének mértékétől függ az egyének magatartása.

4. ábra: Maslow-i szükségletpiramis

Forrás: (BECK-BÍRÓ, 2009) alapján saját szerkesztés

A szükséglet hierarchia alapján ezek egymásra épülnek (lásd 4. ábra). Az önmegvalósítás csak az alacsonyabb rendű szükségletek kielégítése után tud bekövetkezni, hiszen ez nem alapvető, nem velünk született szükséglet (BECK-BÍRÓ, 2009).

A megtakarítási célt úgy is fel lehet fogni, mint egy jövőbeni örömforrás, amely megtakarításra ösztönöz. Ezáltal a megtakarítás inkább egy vágy az öröme, nem pedig egyfajta kötelesség, hogy a bizonytalan jövőben támogassuk a családunkat. Lee és Hanna (2012) a kutatásuk alapján arra a következtetésre jutottak, hogy az életkor, etnikai hovatartozás, gyermekek száma, a vélt egészségi állapot, a kockázatvállalási hajlandóság, a tervezési horizont hossza, a háztartási jövedelem és a lakástulajdon befolyásolják a megtakarításokat. Érdekes, hogy az iskolai végzettség nem volt befolyással a megtakarításokra. Az elméletek alapján ezeken kívül még befolyásoló tényezők lehetnek például a családi állapot, a háztartás mérete, a várható nyugdíjkorhatár, a nem, a munkakörülmény és az örökösödési elvárás is. A megtakarítás optimális szintjét ugyanakkor nemcsak a fogyasztói szokások, hanem a háztartási életciklushoz kapcsolódó fogyasztói demográfiai jellemzők is meghatározzák (LEE-HANNA, 2012). Alamil és Sauperii (2012) szerint ugyanakkor a megtakarítást korlátozó tényezők a nem megfelelő tudás, a jövedelem és az akarat.

Az elméleti rész összefoglalásaként a 7. mellékletben táblázatba foglalva felsorolom a különböző szerzők által kiemelt, a megtakarításokra ható legfontosabb tényezőket.

2.1.6. Korábbi kutatások

A következőkben kiemelten a magyarországi főbb kutatásokat összegzem a témával kapcsolatban. A lakossági pénzügyi megtakarításnak az értéke a 80-as években közelített a nullához. Zsoldos 1997-ben elkészült tanulmányában 1980 és 1996 közötti adatok segítségével elemzi a magyar háztartások megtakarításait (TÓTH-ÁRVAI, 2001b). A lakosság megtakarításait főleg reáljavakba fektette, amit elősegítettek a hosszú lejáratú, alacsony kamatozású lakáshitelek is. A 90-es évek elejére a megtakarítások növekedtek, de ez a likviditási korlátokra vezethető vissza, azaz hogy az ingatlanárak stagnáltak és a hitelkamatlábak 30 százalék körül mozogtak. Ekkorra a lakossági hitelállomány, nemzetközi összehasonlításban is, nagyon alacsony szintre süllyedt. Már Zsoldos (1997) is előrevetítette, hogy amint lazulnak ezek a korlátok, várhatóan a megtakarítások csökkenni, a hitelállományok pedig növekedni fognak (ZSOLDOS, 1997). Korábban, az 1990-es években a háztartások még többet takarítottak meg, bár a fogyasztói türelmetlenség már akkor is jelen volt, de az egyes vásárlói célok megvalósításához szükséges volt a folyamatos előtakarékoság. Egyetértek Tatay (2009) véleményével, mely szerint a lakossági hitelfelvétel korábbi növekedését a nehezebb hitelhez jutás és a magasabb hitelkamatok akadályozták meg. Ezt támassza alá Tóth és Árvai (2001) tanulmánya is. A 90-es években még a magyar háztartások 40-50 százaléka rendelkezett megtakarításokkal, hitelekkel viszont csak 28-40 százalékuk. Nyugdíjas éveikre 1995-ben csupán 16%, 1999-ben pedig 25,4%-uk takarított meg. A megtakarítások egyenletlenek

voltak a megtakarító háztartások körében. A háztartások 20 százaléka rendelkezett az összes lakossági megtakarítás 60 százalékával (TÓTH-ÁRVAI, 2001a). A 90-es évekre jellemző a türelmetlen fogyasztói magatartás. Kevésbé jellemzi a megtakarítással rendelkezőket, mint a megtakarítással nem rendelkezőket (MEDGYESI-SZÍVÓS, 1999). 1995 és 2000 közötti időszak Magyarországon egy átmenet az elhalasztott fogyasztással és az alacsony eladósodottságot jellemző időszak, valamint az életciklus elmélet szerinti fogyasztás kisimítására irányuló, magasabb eladósodással együtt járó folyamat között. A lakosság széles rétegei előtt megnyíltak a hitelhez jutási lehetőségek, csökkenő kamatok mellett. Ez hatással volt a lakosság fogyasztási és megtakarítási hajlandóságára is (ÁRVAI-MENCZEL, 2000).

Fábián-Kolosi-Róbert szerzőpáros (1999) arra kereste a választ, hogy a fogyasztói szokások alapján milyen tipikus csoportok különülnek el a magyar társadalomban. Klaszteranalízis segítségével 6 csoportot különítettek el egymástól: elit; jómódú; felhalmozó; szabadidő orientált; jó lakású deprivált és szegény deprivált (lásd 8. melléklet). A deprivált kifejezés anyagi javaktól való megfosztottságot jelent. A deprivált fogyasztói csoport iskolázatlan és nem képes a munkaerőpiacon érvényesülni. A jó lakású deprivált csoport közel 60 százaléka 50 év feletti. Egyre nehezebb nekik a korábbi életszínvonalnak megfelelő körülmények megteremtése, a lakásrezi kigazdálkodása. A deprivált csoportok számára nagy anyagi megerőltetés volt a saját lakástulajdon megszerzése. Az alapvető szükségletek kielégítése felemészti a jövedelmeik 90-100 százalékát. A lakosság 60%-a ezekbe a csoportokba tartozik. A középréteg két csoportja a szabadidő orientáltak és a felhalmozók iskolázottság és jövedelem szempontjából közel azonosak. A különbség főleg az életciklusok miatt vannak. Felhalmozók főleg vállalkozók és nyugdíjasok. A fiatalabb fogyasztó csoport főleg szabadidő orientált. Az elit és a jómódú csoportok körében már 40%-os a diplomával rendelkezők száma, míg a középrétegnél ez csak 20 % körüli. Az egyes fogyasztói csoportok között feltételezték a pozitív átjárhatóságot is. Az átjárhatóságot főleg társadalompolitikai kérdésnek tartották (FÁBIÁN et al., 1999).

Ambrus (2012) kutatása során feltételezte, hogy az adórendszer változásai nem befolyásolják az egyének hosszú távú döntéseit a gyerekvállalásra, a lakásvásárlásra, a megtakarításra és a továbbtanulásra vonatkozóan. Én a megtakarításokra vonatkozóan vizsgálódom, így ezt a részt emelem ki. Kutatásai során megállapította, hogy a 46-60 éves korosztály megtakarítási döntésére (44,8%) van legnagyobb hatással az adórendszer változása, az iskolai végzettségüktől függetlenül. Megállapította, hogy leginkább a megtakarítási döntéseknél érvényesül az adótörvény-módosítások hatása (AMBRUS, 2012).

A megtakarítási döntések, mint tudjuk szerteágazóak, nem lehet egyetlen elmélettel vagy modellel leírni. Mosolygó (2002) szerint a magyar lakosság megtakarításainak alakulására a kamatoknak sokkal nagyobb szerepe van, mint feltételezték korábban. A kamatszint a hitelfelvételi hajlandóságon keresztül is hat a megtakarítások alakulására. A várakozások, az óvatossági motívum, például a munkanélküliség elleni félelem, a nyugdíjas időszak biztonságának biztosítása és az egyéb intézményi-strukturális hatások is befolyásolják a megtakarítások alakulását. Ide tartozik az adórendszer és a nyugdíjrendszer is (MOSOLYGÓ, 2002). A bankrendszer 2000-től fokozatosan nyitott a lakosság felé. 2004-ben megjelentek a devizahitelek is, amelyek kedvező kamatai miatt gyorsan növelték a háztartások hitelállományát. A likviditási korlátok feloldásával csökkentek a célmegtakarítások. A hitelfeltételek enyhülése lehetővé tette az intertemporális fogyasztás kisimítását (MUELLBAUER-WILLIAMS, 2012). A magyar háztartások megtakarításaira nemcsak a magyar jegybanki alapkamat hat, hiszen a külföldi kamatszintek is befolyásolják a magyar lakosság befektetéseit és hitelfelvételeit. Már 2009-ben Tatay is azt javasolta, hogy különböző, tartós és társadalmi jólétet növelő célmegtakarításokat kellene adókedvezményekkel preferálni, hiszen a háztartások nettó finanszírozási képessége gazdasági előnyöket jelentenek (TATAY, 2009). Ilyen lehetőséget jelent jelenleg az önkéntes egészségpénztár és az önkéntes önszegélyező pénztár. Véleményem szerint ahhoz, hogy ez tömegesen célmegtakarításként meg is jelenjen a háztartások megtakarításainál, a pénzügyi ismeretek sokkal hatékonyabb közvetítésére lenne szükség a lakosság felé. Enélkül, hiába jelennek meg ezek a kedvező célmegtakarítást ösztönző adókedvezmények, a gazdaságpolitika nem tudja kellően hatékonyan elérni az eredendő célt. Különböző célmegtakarítás és nyugdíj motívum növeli a valószínűségét a rendszeres megtakarításnak (FISHER-ANONG, 2012). Magasabb iskolai végzettség magasabb pénzügyi ismerettel jár (LEE et al., 2000; YUH-HANNA, 2010).

1998 óta működik egymás mellett a felosztó kirovó nyugdíjrendszer és a tőkefedezeti nyugdíjrendszer. A nyugdíjrendszer problémája igazából nem az öregedő népesség növekvő aránya, hanem az alacsony foglalkoztatás és a minimális jogosultsági idő. Ágoston Kolos-Kovács szerzőpáros a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyeletének pályázati támogatása segítségével kutatást végzett, melyben elemezte az öngondoskodás formáinak ismertségét és elterjedését. 2006 júniusában végeztek egy kérdőíves felmérést a budapesti 18-62 év közötti felnőtt lakosság körében, ahol 449 fő szerepelt a reprezentatív mintában. 13,1%-a nem említett egyetlen megtakarítási formát sem. Az állami nyugdíjrendszert nem tekintik megtakarításnak, hiszen az nem önkéntes, hanem kényszermegtakarítás. Kimutatták, hogy akik tagok, akár a magánnyugdíjpénztárban, akár az önkéntes nyugdíjpénztárban azok, minden

más tényező változatlansága mellett nagyobb valószínűséggel tagok a másik pénztárban is (ÁGOSTON KOLOS-KOVÁCS, 2007). Coleman (2006) szerint is indokolt lehet a nyugdíjcélú megtakarításoknál az állami és a magán, önkéntes megtakarítások keveréke (COLEMAN, 2006). Az idősebb korosztály kisebb valószínűséggel tagja az önkéntes nyugdíjpénztáraknak, mint a középkorúak, pedig nyugdíj előtt is megéri nekik is belépni az önkéntes nyugdíjpénztárba, kihasználva a befizetések után járó személyi jövedelemadó kedvezményt is. Ők inkább életbiztosítással rendelkeztek. A szerzők végső megállapítása az volt, hogy a jövőbeni magyar átlagnyugdíjasok többé-kevésbé ismerik az öngondoskodási formákat, tisztában vannak azzal, hogy a későbbi nyugdíj csak megfelelő nyugdíjcélú megtakarítással fogja elérni a kívánt szintet (ÁGOSTON KOLOS-KOVÁCS, 2007). Örülnek, ha ez teljes mértékben igaz lenne, de azt is írják, hogy „átlagnyugdíjas azonban kevés van”. Ez is igazolja egyrészt a pénzügyi ismeretek szervezett keretek közötti terjesztésének szükségességét, másrészt, hogy nagy valószínűséggel több típusú háztartást, egyént tudunk megkülönböztetni a megtakarítási szokásaikat figyelembe véve.

Korábban a hazai háztartások pénzügyi kultúrájával kapcsolatos átfogó felmérés nem készült. Csak a más célra készülő felmérésekből lehetett következtetni a pénzügyi ismeretek alacsony szintjére. Szükségessé vált, hogy részletes és átfogó kutatás készüljön a fiatalok pénzügyi ismereteiről, pénzügyekkel kapcsolatos magatartásáról. A Magyar Nemzeti Bank 2008-ban a pénzügyi kultúrát a következőképp fogalmazta meg: „a pénzügyi ismeretek és képességek olyan szintje, amelynek segítségével az egyének képesek a tudatos és körültekintő döntéseikhez szükséges alapvető pénzügyi információkat azonosítani, majd azok megszerzése után azokat értelmezni, és ez alapján döntést hozni, felmérve döntésük lehetséges jövőbeni pénzügyi, illetve egyéb következményeit” (MNB, 2008b, 1 p.). Gazdaságpolitikai célnak kell lennie, hogy az információhiány csökkentésével növekedjen a megtakarítás és ezzel növekedjen a háztartások pénzügyi biztonsága (COPUR et al., 2010). Az információhoz való könnyebb hozzáférés, az „információs társadalom” hatására hatékonyabb a döntéshozók választása (STIGLITZ, 2008). Ez igaz a háztartások döntéseire is. A jelenlegi egy új pénzügyi korszak, amely sokkal nagyobb terhet és felelősséget ró a háztartásokra. Meg kell tanulniuk feldolgozni a gazdasági információkat, a megalapozott pénzügyi döntések meghozatalának érdekében (LUSARDI-MITCHELL, 2011). Véleményem szerint fontos az is, hogy feldolgozás előtt meg kell tanulni az információhoz való hozzájutást is, azaz a megfelelő igény megjelenését a „friss” pénzügyi, gazdasági információk megszerzése érdekében.

A Magyar Nemzeti Bank megbízásából a Magyar Gallup Intézet által 2006 őszén készült egy közvélemény-kutatás. A kutatás a 14 és 17 éves

szakközépiskolás, valamint a 18 és 30 év közötti felnőtt lakosság tájékozottságát mérte fel. A megkérdezettek nagy része annak ellenére, hogy fontosnak és a mindennapi életben elengedhetetlennek tartják a pénzügyi ismeretek gyakorlati alkalmazásának képességét, nem érdeklődnek megfelelően a téma iránt. Ennek hátterében a pénzügyi nyelvezet nehézsége, az alapvető pénzügyi fogalmak hiányos ismerete, valamint az információforrásokkal szembeni bizalmatlanság áll. A kutatás rávilágított arra, hogy a legkevesebb ismeretük a nyugdíj előtakarékosággal kapcsolatban van. Az önkéntes nyugdíjpénztári számlát a 14-17 évesen csupán 10%-a, a 18-30 éveseknek is csak 36%-a ismeri. Túl távoli számukra, ráadásul mivel a szabályozás állandóan változik, így kiszámíthatatlan is, ezáltal feleslegesnek érzik a témával való foglalkozást. A kutatási eredmények ismeretében a kutatást végzők szükségesnek látják a fiatalok tájékoztatását az élethelyzetükhöz kapcsolódó pénzügyi kérdések vonatkozásában. Javaslatot tettek a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyeletének 2004. évi pályázatára készült pénzügyi ismeretek középiskolai tanítását elősegítő oktatási segédanyagok átdolgozására, részletezve konkrétan a bővítendő területeket (MNB-GALLUP, 2006).

A Magyar Nemzeti Bank hosszú távú célkitűzése, hogy a lakosság pénzügyi tudatosságát, jártasságát fejlessze. A Magyar Nemzeti Bank 2008-ban fogalmazta meg, hogy: „a pénzügyi kultúra fejlesztése olyan folyamat, amelynek során az egyének:

- egyre inkább képesek lesznek megérteni a pénzügyi fogalmakat és termékeket;
- pénzügyi jártasságuk növekedésével egyre tudatosabban kezelik a pénzügyi kockázatokat, és képesek felelősen hasznosítani a rendelkezésükre álló információkat;
- a döntéshozatalt megelőzően kellőképpen tájékozódnak, és tudják, hogy milyen lépéseket kell tenni pénzügyi helyzetük javítása érdekében;
- megismerik a panaszkezelés fórumait és a rendelkezésükre álló jogorvoslati lehetőségeket” (MNB, 2008b, 1. p.).

Ennek érdekében programokat dolgozott ki és valósított meg az elmúlt időszakban. 2008 szeptemberében létrehozta a Magyar Bankszövetség és a Diákhitel Központ közreműködésével a pénzügyi kultúra fejlesztése céljából a Tudatos Pénzügyekért Alapítványt. 2010 elejétől a „Pénziránytű – Alapítvány a Tudatos Pénzügyekért” elnevezés „Pénziránytű Alapítvány”-ra módosult, a Budapesti Értéktőzsde által alapított Öngondoskodás Alapítvánnyal való összeolvadást követően. Az alapítvány támogatja és elősegíti a hosszú távú, nemzeti szintű, a pénzügyi ismeretek és jártasság fejlesztését célzó kormányzati stratégiát. A 9 fős kuratóriumában megjelennek a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyeletének, a Gazdasági Versenyhivatalnak a delegáltjai is. A stratégiai együttműködő partnerei többek között a Befektetési Alapkezelők és

Vagyonkezelők Magyarországi Szövetsége, a Junior Achievement Alapítvány, a Közép-Európai Brókerképző Alapítvány, valamint az oktatási tárca. Céljuk, hogy a lakosság egyre nagyobb hányada ismerje meg az alapvető, az életében megjelenő legfontosabb pénzügyi fogalmakat, az azok közötti összefüggést. Ezáltal képessé váljon értelmezni a gazdasági és pénzügyi területről érkező információkat, felmérni ezek hatását és így képes legyen felelős, tudatos pénzügyi döntéseket hozni. Meghatározó civil szereplővé szeretne válni a lakosság pénzügyi kultúrájának fejlesztésében. Hosszú távon szeretné növelni a pénzügyi tudatosságot a társadalom széles rétegeiben, és segíteni a felelős pénzügyi döntéseik meghozatalát. A Magyar Nemzeti Bank a lakosság pénzügyi tudatosságának fejlesztéséért az érdekelt szervezetek közötti együttműködést tűzte ki célul. 2008 októberében szándéknyilatkozat formájában a pénzügyi kultúra fejlesztésére irányuló nemzeti stratégia kidolgozását kezdeményezte. A nyilatkozat aláírásával kifejezik az elkötelezettségüket a magyar lakosság pénzügyi kultúrájának fejlesztése iránt (MNB, 2008a, 2008b).

A Magyar Nemzeti Bank a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyeletével és a Gazdasági Versenyhivatallal közösen együttműködve a Pesti Est Kiadó ingyenes, fiataloknak szóló lapjaiban pénzügyi termékeket ismertető cikksorozatot jelentet meg a pénzügyi kultúra fejlesztése és terjesztése céljából. A mindennapi élet során leggyakrabban felmerülő pénzügyi termékek olyan fő jellemzőit, előnyeit, kockázatait és használatuk során mérlegelendő szempontokat foglalja össze, melyekre érdemes odafigyelni. Ezzel a cikksorozattal a fiatalokat célozzák meg, remélve azt, hogy fel tudják hívni a figyelmet a pénzügyek fontosságára (MNB, 2013). A lakosság pénzügyi műveltségének növelését célzó programok a várt eredményeket természetesen nem egyik napról a másikra érik majd el, de ezek hosszú távon nagyon fontos és nélkülözhetetlen lépések, hiszen a pénzügyi műveltség van hatással a nyugdíj előtakarékosságra és nem fordítva (LUSARDI-MITCHELL, 2011). Pénzügyi tanácsadó rovat indult 2008-ban a felnőtt lakosság tájékoztatására a Metropolisz napilapban a Magyar Nemzeti Bank támogatásával, ahol különböző témákat részleteztek azok könnyebb értelmezhetősége érdekében. 2007-től a 11. osztályos tanulók részére eljuttatott „A Pénz beszél – Te is érted?” című tájékoztató füzet a pénzügyi kultúra fejlesztésének fontos eredménye. Közérthető, tömör formában olvashatnak benne a diákok azokról a pénzügyi termékekről és szolgáltatásokról, amelyekkel hamarosan kapcsolatba kerülnek a munkába állás vagy a felsőoktatási tanulmányaik megkezdése során. A kiadványt a Nemzeti Erőforrás Minisztérium (Oktatási és Kulturális Minisztérium), a Nemzetgazdasági Minisztérium (Pénzügyminisztérium), a Diákhitel Központ és a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete is támogatja (MNB, 2013).

A Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD) Pénzügyi kultúra fejlesztésével foglalkozó nemzetközi hálózata (International Network on Financial Education-INFE) kezdeményezésére 4 kontinens 14 országa részvételével (Albánia, Csehország, Egyesült Királyság, Észtország, Írország, Lengyelország, Magyarország, Németország, Norvégia, Európán kívül: Örményország, Malajzia, Peru, Dél-Afrikai Köztársaság, Brit Virgin-szigetek) végeztek kutatást. Ezen felmérés Magyarországra vonatkozó része a Magyar Nemzeti Bank támogatásával készült el. A magyarországi kutatást a GfK Hungária Kft. végezte el 998 fős minta alapján. Az elkészült minta nem, életkor, településtípus, régió és iskolai végzettség szerint reprezentatív a legalább 18 éves hazai lakosságra. Az interjúkat 2010. október 24. és november 23. között készítették. A felmérés középpontjában az állt, hogy megállapítsák, az ország lakossága mennyire van tisztában a mindennapok pénzügyi döntéseinek meghozatalához fontos alapvető információkkal. A kutatás során kiderült, hogy a felnőtt lakosság 52%-a nem rendelkezik Magyarországon megtakarítással. A megkérdezettek 88%-a részt vesz háztartása pénzügyi döntéseiben. Az átlagosnál jellemzőbb a 30 évesnél idősebbek körében, míg a fiatalabbak és az egyedülállók kevésbé vállalnak szerepet a pénzügyi döntésekben. A megkérdezettek válaszaiból az derül ki, hogy a hosszú távú gondolkodás kevésbé jellemző a magyar lakosságra. A pénzügyi alapismeretekre minden országban súlyos hiányosságok jellemzőek. Minden vizsgált országban pozitív kapcsolat van az iskolázottság és a pénzügyi kultúra szintje, illetve a pénzügyek kapcsán tanúsított pozitív attitűd között. A nők majdnem minden országban sokkal kevesebb pénzügyi ismerettel rendelkeznek, mint a férfiak. Ez alól Magyarország kivételt jelent. A legtöbb országban a pénzügyi kultúra szintje a középkorúak között a legmagasabb. A magasabb jövedelműek jellemzően fejlettebb pénzügyi kultúrával rendelkeznek. A kutatás alapján elmondható, hogy a pénzügyi kultúra összesített indikátorértéke Magyarországon átlag feletti. A magyar lakosság átlag feletti pénzügyi ismerettel és attitűddel rendelkezik. Ennek ellenére viszont a pénzügyekkel kapcsolatos magatartásuk ezt nem tükrözi (ATKINSON-MESSEY, 2012).

2013 júniusában készült el a felsőoktatásban tanulók pénzügyi kultúrájának felméréséről az a kutatási jelentés, amelyet az Állami Számvevőszék készített el partnerintézményei segítségével. A pénzügyi kultúra fogalmának meghatározása után a szerzők megállapították, hogy az állam érdeke a pénzügyi kultúra fejlesztése, hiszen az társadalmi érdek. Kidolgoztak egy módszert a pénzügyi kultúra mérésére és ezt megvizsgálták a 18 és 25 év közötti olyan fiatalok körében, akik a felsőoktatásban tanulnak. 1743 fős mintával dolgoztak ebben a korosztályban, bár az összehasonlítás miatt nem zárták ki a többi korosztályt sem a kérdőív kitöltése és a vizsgálat alól. Kutatásukban a pénzügyi kultúra szintjét a Pénzügyi Tájékozottsági Mutató (PTM) alapján határozták meg.

Megállapították, hogy a gazdasági szakos hallgatóknál a pénzügyi ismeretek szintje magasabb, mint a nem gazdasági képzésben résztvevő hallgatóknál. A hallgatókat három kategóriába sorolták kockázatvállalási attitűdjük alapján. Megkülönböztették a kockázatvállalókat, a kockázat kezelőket és a kockázat kerülőket egymástól. A vizsgált sokaságnak több, mint 70%-a kockázatkerülő csoportba sorolható, mind az önbevallásuk, mind a valós értékelés alapján, bár önbevallásuk alapján ez az érték magasabb 5,23%-kal. Létrehozták és definiálták az ún. Énkép Indexet, amely azt méri, hogy a hallgatók mennyire vannak tisztában saját pénzügyi tudásszintjükkel. A vizsgálat során kiderült, hogy a kockázatvállalás szintjét nem a valós pénzügyi tudás, hanem az énkép határozza meg. Összességében megállapították, hogy a felsőoktatásban tanuló fiatalok az élethelyzetüknek és célrendszerüknek megfelelő pénzügyi műveltséggel rendelkeznek (BÉRES et al., 2013).

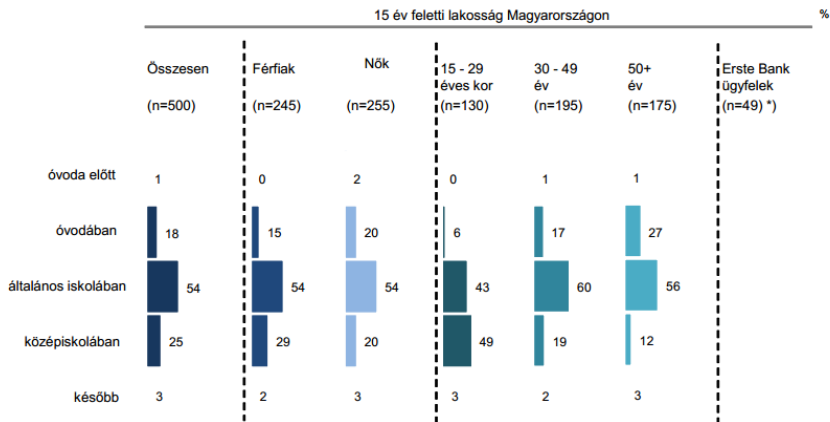
Én sok esetben a pénzügyi kultúra hiányosságát, illetve a megfelelő pénzügyi szemléletre való otthoni családi nevelést hibáztatom abban, hogy a háztartások nem képesek optimálisan, hatékonyan meghozni pénzügyi döntéseiket. Nem, vagy alig használják ki az állam által felajánlott adókedvezmények érvényesítésének lehetőségét. Nem hajlandóak lemondani a mai fogyasztásról és figyelembe venni a jövőbeni nagyobb kiadásait, mert neveltetésük során nem tapasztalták az ezzel ellenkező megtakarító, gondoskodó magatartást. Ezt fogalmazták meg Botos és szerzőtárai (2012a, 2012b) is. A háztartásoknak sok esetben önállóan kell meghozniuk fontos pénzügyi döntéseket. Ennek érdekében folyamatosan fejleszteni kell pénzügyi ismereteiket, hogy képesek legyenek lépést tartani a gyorsan fejlődő gazdasági-technológiai környezetükkel. A „nem megfelelő” pénzügyi ismerettel csak „nem megfelelő” pénzügyi döntéseket lehet hozni (BOTOS et al., 2012a, 2012b). Több külföldi tanulmány (MARCOLIN-ABRAHAM, 2006; HABSCHICK et al., 2007; HUNG et al., 2009) is ezeket fogalmazza meg.

Béres és Huzdik (2012) a pénzügyi kultúra fogalmát, elméletét az ezzel kapcsolatos kutatásokat gyűjtötték össze és annak indikátorait határozták meg. A pénzügyi tudatosságnak kiemelkedő szerepe van a pénzügyi kultúra meghatározásakor. Egyik mérője a megtakarítások alakulása. Mivel azonban ez nem veszi figyelembe a megtakarításokkal nem rendelkezőket, ezért önmagában nem elegendő a pénzügyi kultúra mérésére, hiszen azoknak, akik kevesebb jövedelemmel rendelkeznek és megfelelően gazdálkodnak a pénzügyeikkel, de minimális megtakarítással rendelkeznek, a pénzügyi kultúrájukat nullára értékeli. A megtakarítások nagysága mellett annak összetételét is elemezték. Megállapították, hogy a megtakarítók pénzügyi kultúrája a rendszerváltás óta pozitív irányban változott. Harmadik indikátorként a hitelekkel, azaz az idegen forrásokkal kapcsolatos attitűdöket vizsgálták, azt, hogy mennyire képesek előre

tervezni, illetve felmérni a kockázatokat. A hitel nagysága önmagában, ugyanúgy, mint a megtakarítás nagysága nem elegendő információ a pénzügyi kultúra mérhetőségéhez. Megállapították, hogy a hitelezés megfelelő indikátor. Azoknál a hiteltermékeknél, ahol a tervezés jobban szükséges volt, ott a hitelek visszafizetési aránya is magasabb. A hitelkockázatok nem megfelelő megítélése miatt, a hitelezés alapján vizsgálva, Magyarországon a pénzügyi kultúra nem minősíthető jónak. Indikátorként jelenik meg a gazdaság készpénz igénye is, mivel az alacsony készpénz használat a pénzügyi rendszerbe vetett bizalmat határozza meg. Ez azonban csak a pénzügyi kultúra fejlettségére utal, hiszen a készpénzkímélő módok alkalmazása sok egyéb tényezőtől is függ, például az infrastruktúra szintjétől. Problémaként merült fel, hogy az egyes indikátorok nem veszik figyelembe az egyének, háztartások adott élethelyzetét. A vizsgálatok során az derült ki, hogy a magasabb jövedelemmel rendelkezők magasabb pénzügyi kultúrával rendelkeznek, amely megállapítás valójában nem minden esetben valósul igaznak, hiszen sokszor az alacsonyabb jövedelemből sokkal több pénzügyi átgondolással lehet csak megfelelően gazdálkodni. Kiemelik azt is, hogy az öregedő magyar társadalomban egyre fontosabbá válik az öngondoskodás (BÉRES-HUZDIK, 2012). Több szerző hangsúlyozza ugyanezt, (lásd például SZÉKELY, 2010 és BALÁZSNÉ LENDVAI, 2006), azaz a demográfiai változások miatti öngondoskodás szerepének fontosságát és a pénzügyi ismeretek hiányát. Sokszor a pénzügyi logikai ismeret hiányzik, illetve az, hogy kinek a tényleges feladata és felelőssége megteremtani a megfelelő pénzügyi kultúrát. A felnőtt lakosság többsége el sem tudja kerülni a pénzügyi fogalmakat a mindennapjaiban, de nagy probléma, hogy alapismereteik is teljesen hiányoznak. A felnőtt népesség körülbelül 50%-ának semmilyen pénzügyi kapcsolata nincs. Régebben az idősebb generáció adta át a pénzügyi ismereteit a fiatalabbaknak. Ez egyrészt már nem szokás, illetve már nem is elegendő (BOD, 2013a).

Egyre inkább megjelenik a pénzügyi tantárgyak gyakorlati oktatásának hiánya és igénye a közoktatásban, amely probléma remélhetőleg belátható időn belül megoldódik. 2012-ben egy felmérés készült az Erste Bank által, ahol a lakosság megtakarítási szokásait, hozzáállását, motivációit, aggodalmait és a pénzügyi ismeretek oktatásának szükségességét vizsgálták. Az 5. ábrán látható, hogy a felmérésben résztvevő válaszadók többsége úgy gondolja, hogy már általános iskolákban szükséges elkezdni a pénzügyi ismeretek oktatását (ERSTE-IMAS, 2012).

5. ábra: A pénzügyi oktatás megkezdésének megfelelő időpontja

Forrás: (ERSTE-IMAS, 2012, 37. p.)

2.2. A személyi jövedelemadó törvény megtakarításokhoz kapcsolódó adókedvezményei és ezek változásainak hatása a hazai megtakarításokra

„Az adó: a szükségletek közösségi kielégítésének a fedezete, illetve a szolidaritás eszköze” (HETÉNYI, 2000, 11. p.). „Az állam szükséges, mint egy játékszabályokat meghatározó fórum, és mint a bíró, aki elmagyarazza a szabályokat és megköveteli azok betartását” (FRIEDMAN, 1996, 17. p.). STIGLITZ (1988) szerint a kormányzat intézkedései folyamatosan hatással vannak az egész életünkre (NEMEC-WRIGHT, 2000, 63. p.). Az adórendszerek viszonylag stabilak, de folyamatosan változnak. Az adónemek, és azok mértékei, valamint az egyéb tényezők változásai különböző adópolitika megvalósítását szolgálják. Az adópolitika célja az egyes kormányzati funkciók finanszírozása. Ez allokációs és redisztribúciós funkciót megalapozó cél (VIGVÁRI, 2008). A modern államokban általában három jogcímen szed be az állam adókat: a jövedelmek, a fogyasztás és a vagyon adóztatásával. Magyarországon főleg a fogyasztás, majd a jövedelmeket és legkevésbé a vagyont adóztatják meg (HETÉNYI, 2000). Beverly és Sherraden (1999) szerzőpáros azt kutatta, hogy az állami adópolitika hogyan képes elősegíteni a szegények megtakarításait, mivel az ő megtakarításaik rendkívül korlátozottak. Az állam által kezdeményezett fejlesztési stratégiák, oktatási és adópolitika képes ezen változtatni (BEVERLY-SHERRADEN, 1999). A kormányok fontos szerepet játszanak az országok gazdasági jólétének megteremtésében. Például az egészségügyi, oktatási és lakáspolitikai területén képes befolyásolni a háztartások életminőségét (STIGLITZ, 2008). A kormányzati beavatkozás akkor indokolt, amikor a piacon egyenlőtlenül keletkeznek a jövedelmek. Az egyes közgazdasági elméletek abban egyetértenek, hogy a társadalomban a

jövedelmek újraelosztására van szükség, de azok mértékében és módjában már vannak nézetbeli különbségek (NEMEC-WRIGHT, 2000). Colbert szerint az „adózás olyan, mint a libatépés, annak tudománya, hogyan lehet a legtöbb tollat a legkevesebb gágogás árán megszerezni” (BOZSIK-FELLEGI, 2010, 4. p.).

Fontos az is, hogy egy költségvetési lépést, magatartási szabályt a háztartások mennyire tartanak hosszú távon fennmaradó szabályozásnak. A költségvetési politika egyes lépéseinek hatékonysága az időhorizonttól függ, vagyis mennyire bizonyul tartósnak (SIMON, 2002). A hosszú távú megtakarításokat befolyásoló tényezőket vizsgálta Labri (2013) is. A kormánynak kell a pénzügyi rendszerre befolyást gyakorolni, hogy a megtakarítási lehetőségek elég változatosak legyenek. A kormánynak szükséges, hogy a megtakarítások növelését támogassa, hiszen ez a gazdasági növekedés kulcsa (LABRI, 2013). Halpern-Koren-Kőrösi-Vincze (2004) szerzőpáros szerint a gazdaságpolitikai intézkedések hosszú távon tudnak érvényesülni, az egyes adóintézkedéseknek hosszú távú hatásai vannak az adófizetők reakcióira (VÖRÖS, 2011). Tanulmányukban a minimálbér emelés hatásait vizsgálták, de nem tértek ki annak, a megtakarításokra gyakorolt hatására. Megállapították, hogy a gazdaságpolitika felelőssége, hogy az egyes intézkedések közvetett hatásait is mérlegelve hozzák meg a társadalmi jólétet befolyásoló döntéseiket (HALPERN et al., 2004). Az 1988-as adóreform már a negyedik nagy adóreform volt Magyarországon. Célja az volt, hogy csökkentse az elvonások mértékét és az adófajták számát, valamint ezzel párhuzamosan az adókedvezmények és támogatások körét is. Túlságosan sokféle adó létezett korábban. Rossz volt az adózás struktúrája is. Három új adónem került bevezetésre: az általános forgalmi adó, a vállalati nyereségadó és a személyi jövedelemadó. Később persze több adónem is bevezetésre került, például a gépjárműadó, a helyi adók, a jövedéki adó, stb. (BOZSIK-FELLEGI, 2010). Az egyes törvények, főleg az adótörvények változásai hatással vannak a hosszú távú lakossági pénzügyi döntésekre. Egy-egy adótörvényben bekövetkezett változás képes befolyásolni akár pozitív, akár negatív irányban ezeket a döntéseket. Az adórendszer célja a jövedelmek újraelosztása és a méltányosság érvényesítése a hatékony eredmény elérése érdekében. Fontos, hogy egy adórendszer ne csak méltányos, hanem hatékony is legyen. Ez azt jelenti, hogy az adó ne legyen többletterh, azaz negatív irányba ne hasson a gazdasági döntésekre, illetve az adófizetés költségei és az adóigazgatás arányos legyen az adóbevételekhez viszonyítva. Adam Smith szerint a jó adórendszer áttekinthető, alacsony költségvetéssel fenntartható, könnyen teljesíthető, igazságos és privilégiumoktól mentes (VÖRÖS, 2011). A *Wealth of Nations* (SMITH, 1776) című művében azt írja, hogy az adózásban négy alapelvet kell betartani. Az egyének saját képességeik arányában járuljanak hozzá a kormányzati kiadásokhoz; a fizetendő adó ne önkényes, hanem kötelező és egyértelmű legyen; az adót az adózó számára a legmegfelelőbb időben és

módon kell behajtani; valamint az adó az adózó számára a lehető legkisebb teher mellett a lehető legnagyobb hasznot hozzon az államkasszába (NEMEC-WRIGHT, 2000). Bozsik és Fellegi szerzőpáros szerint az adózásnak meg kell felelnie a következő alapelveknek: fedezeti elv; törvényi elfogadás elve; haszonelv; fizetőképességi elv; áttekinthetőség; egyszerűség; és az adóbehajtás gazdaságossága (BOZSIK-FELLEGI, 2010).

„A jövedelem az egyén fogyasztási képessége a vagyona sérelme nélkül” (HETÉNYI, 2000, 23. p.). A személyi jövedelemadó bevezetésével célként határozták meg, hogy minden állampolgár egységesen adózzon a jövedelme után és az adófizetés általános kötelezettség. Az adó alanya a magánszemély és nem a család. A jövedelem-újraelosztás során segít a jövedelemkülönbségek mérséklésében. Általa méltányos teherviselés valósítható meg, hiszen számos adókedvezmény és mentesség építhető be a rendszerbe. Ezáltal a gazdasági- és társadalompolitikai célok megvalósulásának egyik hatékony eszköze lehet (BOZSIK-FELLEGI, 2010). Csillag HVG-ben megjelent tanulmánya (2008) szerint az egykulcsos adórendszer egy átlátható, egyszerű államháztartásnak az alapja (VÖRÖS, 2011). Rabushka (2008) szerint az egykulcsos adórendszer könnyen átlátható, ellenőrizhető, ezáltal jelentős adminisztrációs költség takarítható meg. A közteher is arányosan oszlik meg az adófizetők között (AMBRUS, 2012). Egykulcsos adórendszer bevezetésével az adóbevallások száma lecsökken, mivel nincs is szükség rá. Az adó automatikusan levonásra kerülhetne és így az egyszerűbb adórendszer hozzájárulna a gazdasági növekedéshez (RABUSHKA, 2008). Én ezzel azért nem értek egyet, mert a személyi jövedelemadó rendszere így elveszítené az ösztönzési lehetőségét a háztartások hosszú távú megtakarítására. Az egykulcsos személyi jövedelemadó rendszernek a megtakarítási hajlandóság fokozásában van szerepe (ERDŐS, 2006). Saavedra (2007) szerint fontos az adórendszer leegyszerűsítése és átláthatóvá tétele. Ebben az egykulcsos adórendszer és a kedvezmények minél szélesebb körben történő megszüntetése segít. Természetesen a döntéshozók nem szeretik a bevételek drasztikus lecsökkenését, ezért megfontolt átalakításra van szükség (SAAVEDRA, 2007). Carone és szerzőtársai szerint az adóbevételeket úgy kell biztosítani, hogy az adott adóterhek mellett megérje munkát vállalni, azaz a legmagasabb kulcsok csökkentését javasolják, amely a foglalkoztatás ösztönzését teszi lehetővé. A népesség öregedése jelentős kihívást igénylő átfogó stratégia kialakítását igényli az adózás területén is (CARONE et al., 2007). A népesség öregedésével, a munkaképes korosztály terheinek növelésével a generációk közötti transzfereket újra kell tárgyalni (BROCKDORFF, 2012). Musgrave (1959) is arra hívja fel a figyelmet, hogy a progresszív adózás mellett megszűnhet a többletmunka ösztönző ereje, ezáltal az adóbevételek csökkenéséhez vezethetnek (VÖRÖS, 2011). Fontosnak tartja, hogy az adózás során a jövedelemelosztás hatékonyan valósuljon meg, segítve a

gazdasági növekedést, stabilizációt és a társadalmi jólétet (MUSGRAVE, 1959). Amennyiben a személyi jövedelemadóztatásban túlzott progresszív adókulcsok jelennek meg, a teljesítmény csökkenéséhez vezet, ugyanis az egyén a többletmunkával egyre kevesebb jövedelemre tesz szert, ezért egyre kevésbé hajlandó szabadidejét feláldozni további munka vállalásával. Az adókulcsok és az adóbevételek kapcsolatát a Laffer-görbével szokták ábrázolni (BOZSIK-FELLEGI, 2010). Az adókulcsok emelésekor az egyének eldöntik, hajlandók-e többlet dolgozni. Különösen igaz ez a progresszív adózás esetén, hiszen a többlet bruttó bér csökkenő nettó jövedelmet eredményez. A többletmunkáról való lemondással pedig kevesebb marad az újraelosztásra is, az alacsonyabb jövedelmű csoportok számára. Az adókulcsok változásakor azonban az egyének meg tudják változtatni viselkedésüket. Többet, vagy kevesebbet hajlandóak dolgozni, ezáltal is változik az éves adófizetési kötelezettségük. Egy adókulcsemelés nem egyértelmű, hogy többlet adóbevételt eredményez (NEMEC-WRIGHT, 2000). Erdős (2006) szerint a magasabb jövedelemmel rendelkezők megtakarítási hajlandósága nagyobb, ha az adófizetési kötelezettségeik alacsonyabbak (AMBRUS, 2012). A jó adórendszer méltányos, nem fékezi az egyéni teljesítményt, segíti a gazdaság egyenletes fejlődését és nem túl bonyolult, de elég az állami kiadások fedezetére (HETÉNYI, 2000). A megtakarítások hozamának adóztatása vagy adómentessége érzékeny adópolitikai eszköz. Fontos adópolitikai eszköz az adókedvezmények és az adómentességek alkalmazása is, viszont az adóztatás hatásai nagyon összetettek és nehezen ítélnetők meg. Az adózás közvetlen hatása a jövedelem elvonás. A gazdasági szereplők magatartására hatást gyakorolnak az egyes adótörvények és ezek változásai. Sok esetben az adózók az egyes választási lehetőségek közül az adókövetkezmények alapján hozzák meg a döntést. A hosszú távú megtakarítások és az egyéb befektetési lehetőségek adóztatási rendszere is ilyen hatásokra épül (VIGVÁRI, 2008). A megfelelő pénzügyi ismeretekkel, pénzügyi felelősséggel és előrelátással rendelkező háztartások a megtakarítási döntéseiknél arra törekednek, hogy a fizetendő adókat minimalizálják (BODIE et al., 2011). Hógye Mihály szerint „Az adó elkerülése törvényes, és az adófizető terhének csökkentését jelenti az adótörvény szerinti adómentességek, levonások és ösztönzők alkalmazásával” (NEMEC-WRIGHT, 2000, 152. p.). Az adó elkerülése tehát azt jelenti, hogy az adófizető megváltoztatja magatartását annak érdekében, hogy csökkentse adófizetési kötelezettségét (NEMEC-WRIGHT, 2000). Ez teljesen törvényes magatartás. Földes (2001) adóellenállás legális fajtái között jelenik meg az „adókerülés” fogalma, ahol „az adózó az összes lehetséges, őt megillető adókedvezményt felhasználva a lehető legkisebb mértékűre csökkenti fizetendő adójának nagyságát” (VÖRÖS, 2011, 50. p.). Én ezt azzal egészíteném ki, hogy egy háztartás akkor képes hatékonyan dönteni, ha az éppen aktuális családi kasszájának megfelelően dönt ebben a kérdésben. Például mennyit tegyen félre nyugdíjas éveinek biztonsága

érdekében úgy, hogy a lehető legtöbb adót megspórolja, „elkerülje”, de közben ne kockáztassa a családi gazdálkodás jelenlegi zavartalan működését. A személyi jövedelemadó kedvezmények gazdasági ösztönzők, főleg a megtakarításokat és bizonyos beruházásokat preferálnak (HETÉNYI, 2000). Az adókedvezmények csak azok számára jelenthetnek előnyöket, akik rendelkeznek adóköteles jövedelemmel és azt ténylegesen érvényesíteni is tudják. A személyi jövedelemadózáásban az adójóváírás rendszerét eltörölték 2012-ben, pedig 2011. évben még havi maximum 11200 forint volt. Ezzel az alacsonyabb keresetűek előtt is megnyílt a lehetőség, hogy adójukat adókedvezmények érvényesítésén keresztül csökkentsék. Ez elsősorban a gyermektelen és kevesebb gyermekkel rendelkező háztartások számára lehetőség, akiknek a családi adókedvezmény érvényesítése mellett még marad adófizetési kötelezettségük. Igazából az állam nem mindenkit egységesen támogat, csak azokat, akik hajlandóak a gazdaságpolitikai céloknak megfelelően, például gondoskodni nyugdíjas éveikről, egészségük megelőzéséről, megőrzéséről, gyermekeik továbbtanulásáról, stb. Bozsik-Fellegi szerzőpáros a személyi jövedelemadó kedvezményt az alanyi kedvezmények közé sorolja, hiszen az adóalanyok tudják igénybe venni (BOZSIK-FELLEGI, 2010). A személyi jövedelemadónál alkalmazott kedvezmények általában figyelembe veszik az adóalany szociális helyzetét és családi háttérét is. Az adókedvezmények lehetnek általánosak és kivételesek. Az általános adókedvezmény minden adófizető számára igénybe vehető, aki megfelel a feltételnek és független az adóalanya kiadásaitól. A kivételes adókedvezmény viszont a tényleges kiadások függvénye, általában korlátozott mértékben igényelhető. Ez az adókedvezmény mindig valamilyen adófizetői magatartást ösztönöz (NEMEC-WRIGHT, 2000). Ilyenek például a megtakarításokat ösztönző adókedvezmények is. Az adókedvezmények változásainak, csökkenésüknek azért van negatív befolyásoló hatása, mivel így bizonytalan helyzetet teremt a hosszú távú pénzügyi, megtakarítási döntések meghozatalakor. Ilyen volt például a lakáscélú személyi jövedelemadó kedvezmény változásai, majd megszüntetése, az életbiztosítás utáni személyi jövedelemadó kedvezmény változásai, valamint a nyugdíjpénztári befizetések utáni személyi jövedelemadó változásai. Bár 2014. január elsejétől pozitív változások következtek be mind az életbiztosítási, mind a nyugdíjcélú megtakarítások esetében, de azt is tudjuk, hogy a legtöbb háztartásban a tervezés időtávja csak néhány év. Ez különösen igaz Magyarországra. Kérdés, hogy a gazdaságpolitika képes-e befolyásolni a megtakarítások mennyiségét, illetve a megtakarítási formákat? Tatay szerint a megtakarításokra hatnak a jövedelem, a kamatlábak, a megtakarítási célok (TATAY, 2009). Én ezeket még kiegészíteném az adókedvezményekkel és az oktatással, azaz a pénzügyi kultúra fejlesztésével. Én azt a problémát látom, hogy a lakosság nem eléggé informált, alacsony a pénzügyi kultúrájuk, ezáltal ezek az állami ösztönzők nem tudják elérni a kellő hatásukat. Kevesen ismerik és kevesen használják ki megfelelően

ezeket a kedvezményeket. Sok egyénnek, háztartásnak problémát okoz a pénzügyi ismereteinek a hiányossága, hiába szeretne hosszú távon gondoskodni saját magáról, illetve családjáról. Sokan túlértékelik pénzügyi tudásukat, ennek okaként nem megfelelő pénzügyi döntéseket hoznak. A pénzügyi ismeretekkel rendelkező emberek általában többet takarítanak meg és nagyobb hozamot érnek el befektetéseikkel (BODIE et al., 2011). Labri (2013) szerint a kormánynak az oktatásra is hatást kell gyakorolnia, mivel az oktatás nemcsak a figyelmet hívja fel a megtakarítások szükségességére, hanem segíti az embereket a családi költségvetés hatékony megvalósításában, hogy képesek legyenek minél többet megtakarítani (LABRI, 2013). Az adópolitika sikeressége függ a társadalom fejlettségétől és az uralkodó erkölcsi normáktól (BOZSIK-FELLEGI, 2010). Az adópolitika hatással van az egész gazdaságra. Az adókedvezmény segítségével, adóvisszatérítés formájában, a kormány igyekszik a kitűzött stratégiai célját elérni, megváltoztatva az emberek hozzáállását és gazdasági magatartását (EPLEY-GNEEZY, 2007).

2.2.1. Az adózás általános elmélete

Az állam újraelosztási, azaz redisztribúciós szerepköre során, a gazdasági szereplők elsődleges jövedelmeinek egy részét elvonja, majd meghatározott célokra visszajuttat belőle adott célcsoportoknak. Ez a jövedelmi különbségek mérséklésére szolgál (VIGVÁRI, 2008).

Stiglitz öt elvárást fogalmaz meg az adórendszerrel kapcsolatban:

1. Az adórendszer lehetőleg ne befolyásolja úgy az adózók magatartását, hogy az az erőforrások nem hatékony felhasználásához vezessen.
2. A lehető legkevesebb adminisztrációval járjon.
3. Rugalmasan igazodjon a változó gazdasági feltételekhez.
4. A jövedelemadók emelése nagyobb politikai ellenállást váltanak ki, mint a közvetett adók.
5. Az adórendszer méltányos és igazságos legyen. A társadalmi jólétre törekedjen a jövedelem újra osztása során (STIGLITZ, 2000).

Keynes (1965) az „Általános elmélet” azaz „A foglalkoztatottság, a kamat, és a pénz általános elmélete” című művében azt írja, hogy az államnak befolyásolnia kell az egyének fogyasztási hajlandóságát. Ezt az adórendszeren keresztül, a kamatláb változásával és egyéb módokon képes elérni (KEYNES, 1965). Ha a megtakarítási ráta magas, akkor a gazdaságban felhalmozódott tőkeállomány magas szintű kibocsátást eredményez (SOLOW, 1956). Szükséges, hogy a kormány stabil pénzügyi keretet biztosítson a gazdaság számára. A kormánynak egy általános jogi és gazdasági keretet kell biztosítania, amely képessé teszi az egyéneket, hogy előidézzenek a gazdasági növekedést, ha ezek az egyéni célokkal, érdekekkel is összhangban vannak. A gazdasági stabilitást a monetáris és a fiskális politika segíti elő (FRIEDMAN, 1996). Ezzel teljesen egyetértek. Ez a kutatásom kiindulópontja, melynek során főleg a fiskális politika, azon belül is

az adókedvezmények megtakarítást ösztönző hatásait vizsgálom. Hira (1987) szerint is adókedvezményekkel lehetne ösztönözni a háztartások megtakarításait, javítva ezzel a családok pénzügyi biztonságát. Az állam célirányosan befolyásolja a háztartások megtakarításait, nyugdíj megtakarítási célra, egészségmegőrzésre, oktatás támogatására, szociális szükségletekre (pl. temetési segély, gyermekvállalási segély, táppénz kiegészítés, stb.). Az állam szabályozó szerepe fontos mind az adókedvezmények megtakarítást ösztönző rendszerének kialakításában, mind a hitelfeltételek szigorúbb törvényi háttérének megalkotásában. Különböző felmérések és tapasztalatok azt mutatják, hogy a háztartások nem rendelkeznek megfelelő pénzügyi ismeretekkel. A befektetési döntések meghozatalakor számolni kell annak minden pénzügyi vetületével, hiszen számos tényező befolyásolhatja a magánszemélyeket hosszú távú megtakarítási döntéseiknél, amiknek meghozatala nagyon nagy felelősséggel jár. A pénzügy, az adózás a mindennapjaink fontos részévé vált. Szükségszerű, hogy ismerjük a minket érintő fontos szabályokat és azok változásait. Annak ellenére, hogy minden korosztályt közvetlenül érinti ez a téma, a pénzügyi kultúránk még sincs megfelelően kialakulva, hiányzik a felelős, öngondoskodási szemlélet nagyon sok egyén és háztartás életéből. Tisztában kell lennie mindenkinek azzal, nem mindegy, hogy 5 év alatt gondoskodunk a nyugdíjas éveinkről, vagy arra akár 40 évig folyamatosan takarékoskodunk. Ez utóbbi sokkal nagyobb biztonsággal, nyugalommal és hatékonysággal tud működni, hiszen minél hamarabb kezdjük el az öngondoskodást, annál kisebb havi megtakarítás elegendő a megfelelő nyugdíj elérése érdekében (LUTTENBERGER-NÉMETH, 2005). Ezt ösztönzi az állam is különböző adókedvezmények formájában. Hitel nélkül nagyon nehéz a lakhatás saját tulajdonban történő biztosítása. A megfelelő önerő megléte sem biztosított nagyon sok esetben. Megfelelő lakáscélú megtakarítás is hosszabb folyamat, de megtakarítás nélkül felelősségteljesen nem lehet sem hitelt adni sem azt felvenni. Biztonsági „vérsztartalék” nélkül mindig is kockázatos volt a háztartások folyamatos likviditását megőrizni, ami különösen igaz ebben a bizonytalan gazdasági helyzetben. A „sok kicsi, sokra megy” alapelv érvényesítése, az előre gondolkodás, a felelősségteljes, optimális pénzügyi döntések meghozatala fontos szabálya a sikeres pénzügyi gondolkodásnak már a háztartások életében is.

Az állam a gazdaság sajátos szereplője. A kormányok képesek befolyásolni a háztartások fogyasztási és megtakarítási döntéseit rövid és hosszú távon. Ezáltal hatással vannak a gazdaság egészének működésére (LIMBAGOUD, 2012). A kormány a bevételeit kényszerrel, adó formájában hajtja be. Az adóbevételek nagyban függnek a gazdaság teljesítésétől, ugyanakkor az állami kiadások nem követik ezeket az ingadozásokat. Amikor az állam hitelt vesz fel, akkor ezzel lehetővé válik számára is, hogy kiadásai időben elszakadjanak a bevételeitől (SIMON, 2002). A kormányzati politika is képes befolyásolni a háztartások

megtakarításait. Az állam azzal ösztönzi például a nyugdíj-megtakarítást, hogy kedvező adózásban részesíti a nyugdíjcélú megtakarításból származó jövedelmet (MANKIW, 2005). A megtakarítások függenek a jövedelmektől. A jövedelmek viszont a vállalkozásoknak költséget jelentenek, amik nagyban befolyásolják a gazdálkodásuk eredményességét. A megfelelő munkabérek biztosítása érdekében béren kívüli juttatásokkal egészítik ki a kereseteket. A béren kívüli juttatásokat pedig ugyancsak a kormányzati adópolitika befolyásolja (AMBRUS-KAUFMAN, 2011). Az állam tehát különböző szabályozásokkal képes befolyásolni a háztartások rövid és hosszú távú megtakarításait, terelgetve ezzel a háztartásokat a saját stratégiai célkitűzéseinek a megvalósítása felé. A megtakarítási célokat rangsorolta Alamil és Sauperii (2012). A rövid távú visszatérő, várható kiadások finanszírozását követően a hosszú távú várható kiadásokra való megtakarítás jellemez, majd a rövid távú váratlan és végül a hosszú távú váratlan kiadásokra való takarékoság jellemző. A hosszú távú várható kiadások esetében a nyugdíjcélú és a lakáscélú megtakarítás a fő befolyásoló tényező (ALAMIL-SAUPERII, 2012).

A háztartások megtakarítási viselkedését pozitívan befolyásolja a kijelölt megtakarítási cél (LEE-HANNA, 2012). Kutatásaim során azt szeretném bemutatni, részletezni, hogy mennyire képes ösztönözni, befolyásolni az állam a háztartásokat abban, hogy hosszú távon képesek legyenek például lakáscéljukat megvalósítani, gondoskodni saját maguk, illetve gyermekeik továbbtanulásáról, saját maguk nyugodt öregkoráról, az egészséges környezetről, a betegségek megelőzéséről, valamint a betegségek finanszírozásáról. Amennyiben az állam ezeket a célokat támogatja, akkor az várható, hogy a háztartásokat képes az irányba befolyásolni, hogy megtakarításaikat ilyen célra fordítsák. Ez az állam ilyen irányú stratégiai célkitűzésének megvalósítását is segíti, ugyanis az adórendszer célja a jövedelmek újraelosztása és a méltányosság érvényesítése a hatékony eredmény elérése érdekében (NEMEC-WRIGHT, 2000). Friedman szerint a kormánynak egy szabad társadalomban a következő feladatokat kell ellátnia: „lehetővé kell tennie a szabályok megváltoztatását, közvetítenie kell a szabályok különböző értelmezései között és ki kell kényszerítenie a szabályok betartását azoktól, akik különben nem volnának hajlandóak játszani” (FRIEDMAN, 1996, 29. p). Az adózás és a személyes megtakarítás kapcsolatát vizsgálta Bernheim (1999). Azt, hogy az állami adópolitika képes-e ösztönző hatást gyakorolni a nyugdíjcélú megtakarításra. Véleménye szerint a megtakarítások adórendszeren keresztüli ösztönzése kiemelt állami feladat (BERNHEIM, 1999).

2.2.2. A megtakarítások alakulása Magyarországon

A makrogazdasági megtakarítások a magánszféra és az állam megtakarításaiból tevődnek össze. A megtakarítások a jövedelmektől és a fiskális politikai változóktól függenek, azaz az állam milyen adó és kiadás politikát folytat. A

makroökonómia egyik alaptétele az, hogy a megtakarítások a beruházások forrásai. Megtakarítás és a beruházás is értelmezhető úgy, mint valaminek a kereslete és kínálata. A megtakarítás a hitelkínálat, azaz az emberek kölcsönadják megtakarításaikat a beruházásokhoz, vagy betétként elhelyezik a bankban, amely tovább hitelez azokat. A beruházás adja a hitelkeresletet. Mivel a beruházás a kamatlábtól függ, a hitelek iránti kereslet is ennek függvénye. A kamatláb úgy alakul, hogy a beruházás egyenlő legyen a megtakarítással. Ha a kamatláb túl alacsony, a kibocsátás nagyobb részét kívánják beruházásra fordítani, mint amennyi az emberek szándékolt megtakarítása. Ilyenkor a hitelkereslet meghaladja a hitelkínálatot, a kamatláb emelkedik. Azonban ha a kamatláb túlságosan magas, a megtakarítás nagyobb a beruházásoknál. Mivel a hitelkínálat nagyobb, mint a hitelkereslet, a kamatláb csökken. Egyensúlyi kamatláb ott alakul ki, ahol a megtakarítások megegyeznek a beruházásokkal (MANKIW, 1999). Attól függően állíthatóak fel modellek, hogy mennyi időre tervez előre a háztartás. Sokan a saját életük utáni időszakra is gondolnak, igyekeznek gyermekeik jövőjéről is gondoskodni, ugyanakkor vannak, akik saját gyermekeik terhére költekeznek. Az biztos, hogy az időhorizont befolyásolja a jövedelem elköltését jelen és jövő között. A háztartások jövedelme a különböző életciklusokban más és más. A jellegzetes életciklus görbéje növekvő alakot ölt, amely az aktív kor végeztével hirtelen lecsökken. A megtakarításoknak a legmeghatározóbb motivációja az, hogy a fogyasztás kiegyenlítődjön az életpálya során. A háztartások a fogyasztásukat függetlenítik attól, hogy a jövedelmeiket időben mikor szerzik meg. Ezt megtakarítással és hitelfelvétellel tudják megtenni. A megtakarításkor és a hitelfelvételkor azonban különböző kamatokkal találkozunk, ráadásul az, hogy hitelt tudunk felvenni sem olyan egyértelmű és magától értetődik. Amennyiben a hitelfelvétel után kerül az egyén, illetve a háztartás olyan helyzetbe, hogy a jövedelem pályája rosszabbul alakul, akkor nemhogy a jövedelem elosztás kiegyenlítésében nem segítette a hitelfelvétel, hanem sokkal rosszabb helyzetbe kerül, mint hitelfelvétel nélkül. Szélsőséges fogyasztás-megszorításra kényszerül, mivel a korábbi hitelfelvétel terheit is viselnie kell. A bizonytalanság mind a hitelfeltevő és mind a hitelnyújtó oldaláról visszaszorítja a hitelezési hajlandóságot (SIMON, 2002). Ez következett be a válság utáni Magyarországon is, amit még a körültekintő lakossági hitelezés feltételeiről és a hitelképesség vizsgálatáról szóló 361/2009. (XII. 30.) kormányrendelet is befolyásolt, ami a túlzott eladósodás ellen védte a háztartásokat. A háztartások általában türelmetlen fogyasztók, ezért elővigyázatosságból hitelfelvételi korlát szükséges (HUANG, 2007), hiszen a hitelezési feltételek hatással vannak a fogyasztásra (MUELLBAUER-WILLIAMS, 2012) és a hitelfelvételi korlátok fontos szerepet játszanak a fogyasztás során (JAPPELLI-PISTAFERRI, 2000). A kormányrendelet alapján 3 fizetési kategóriát különböztetnek meg. A legmagasabb fizetéssel rendelkező

háztartások is maximum felét fordíthatják a nettó jövedelmüknek forint hitel törlesztésére. Egyéb deviza esetén ez csupán 25% (lásd 1. táblázat).

1. táblázat: A hitelfelvétel során ajánlott felső korlátok a hiteltörlesztő összegekre a háztartás nettó jövedelmének százalékában

Me: %

	250 ezer Ft alatt	250 - 500 ezer Ft között	500 ezer Ft felett
Forinthitel esetén	30,0	40,0	50,0
Euroalapú hitel esetén	25,0	30,0	40,0
Egyéb devizahitel esetén	15,0	20,0	25,0

Forrás: Magyar Nemzeti Bank és a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete: Tájékoztató a túlzott eladósodás kockázatairól, saját szerkesztés

Azok, akik elutasítják a hitelfelvétel gondolatát, vagy nem jutnak hozzá hitelhez, jobban „rá vannak szorulva” a célmegtakarításokra (HOGART-ANGUELOV, 2003). A várakozásoknak is fontos szerepe van a jövedelem elköltésekor. Amennyiben a háztartások reménybeli jövedelme ténylegesen valóra válik, jobban merik követni fogyasztásukkal a jövedelmeiket, mint amikor a jövedelem megszerzése bizonytalan. Az emberek a saját érdekeik alapján, azaz a várható hasznaik, költségeik és kockázataik mérlegelése után a lehető leghatékonyabb megoldás mellett döntenek (VIGVÁRI, 2008). A rövid távon gondolkodó háztartások a megtakarítási állományukat nem az életciklusuk különböző szakaszaikhoz irányítják, hanem maximum azokra az élethelyzetek elleni védelemre biztosítják be magukat, mint például a munkanélküliség, betegség, elhalálozás. Ezt az állományt görgetik folyamatosan magukkal, de a fogyasztásuk folyamatosan arányos a jövedelmükkel (SIMON, 2002). Ezt én egyfajta „vészpartalék” képzésnek nevezek, amihez bármilyen jellegű hirtelen baj esetén hozzá tudunk nyúlni, de alapesetben úgy kezeljük, mintha nem is lenne. A váratlan eseményekre történő megtakarítást az angol nyelvű szakirodalom buffer-stock savingnek, azaz a megtakarítás puffer-funkciójának nevezi (SIMON, 2002). A fogyasztó három okból képzi ezt a „vészpartalékot”:

1. túl drágának találja a hitelfelvételt;
2. nem biztos abban, hogy vissza tudná fizetni ezt a „vészhelyzet” elmúltával;
3. hitelképesség hiányában nem talál olyan hitelezőt, aki bízna abban, hogy vissza is tudná fizetni a felvett hitelt (SIMON, 2002).

Én ezt még kiegészíteném azzal, hogy 4. nem biztos, hogy elég gyorsan tudna hozzájutni a szükséges összeghez. Ezért fontos, hogy megfelelően likvid eszközben tartsuk a háztartásunk „vészpartalék”-nak szánt megtakarítását. Jóléti társadalmakban kimondható, hogy a jövedelem 10-20 százalékának a megtakarítása nem jelent lényeges, az életszínvonalra is kihatással lévő lemondást. Mivel Magyarország a jóléti államok közé sorolható, a jövedelmek ekkora hányadú megtakarítása természetes folyamatnak kellene lennie, ami csak szándék kérdése. Aggodalomra ad okot a túl alacsony megtakarítási ráta, és a

magas fogyasztói hitelek jelenléte. Nyilvánvalóvá vált, mennyire szükséges, hogy az egyének kezelni tudják személyes pénzügyeiket. Ez nagyon időszerű probléma (SOMAN-CHEEMA, 2011). A pénzügyileg tudatosabb háztartások, amennyiben rendelkeznek munkahellyel, nincsenek túlzottan eladósodva és nem a létminimumon tengődnek, a rendelkezésükre álló jövedelmük bizonyos hányadát évről évre képesek félretenni, hiszen fontosnak tartják a későbbi anyagi biztonságukat is. A magyar gazdaság hatalmas átalakuláson ment keresztül az elmúlt években. Az elmúlt néhány év tudatosította a magyar lakosságot arra, hogy a takarón túli nyújtózás olykor veszélyekkel jár. Mindennek első korai jelei már a megtakarításokon is látszanak. Magyarországon a háztartások megtakarítása jelenleg emelkedő tendenciát mutat, amely a válság következtében kialakult tudatosabb pénzügyi döntésekre vezethető vissza. A háztartások a saját kockázatviselő képességüket sem képesek megítélni, illetve azt sem, hogy az egyes pénzügyi szolgáltatások milyen előnyöket nyújtanának számukra, és mekkora kockázatot is jelentenek. Hátrányosan befolyásolja a háztartások alacsony pénzügyi kultúrája a lakossági pénzügyi szolgáltatások piacának fejlődését. Az ügyfelek túlzott és nem kellően megfontolt kockázatvállalásának következményeként veszélyezteti a banki hitelportfólió romlásán keresztül a pénzügyi közvetítő rendszer stabilitását. A háztartások jövedelmének csökkenése egyúttal a tartalékok felélését is jelenti. Ezzel szemben a felkészült, tudatos és tájékozott ügyfél nagyobb versenyre készíti a pénzügyi szereplőket. A nagyobb verseny pedig innovatívan hat a pénzügyi szektor tevékenységére és működésére. Tehát a tájékozott ügyfél jóléti többletlehetőséget teremt. A pénzügyi kultúra véleményem szerint fejlesztésre szorul. A gazdasági válság egyik hatása, hogy a lakosságot pénzügyi jártasságának növelésére sarkallta és kockázatkerülőbbek lettek a háztartások.

A kockázatkerülő egyének nagyobb valószínűséggel takarítanak meg (BECKMANN et al., 2013). Az eltérő kockázati attitűdök eltérő megtakarítási döntéseket eredményeznek (HUANG, 2007). A jelenlegi gazdasági válság jelentősen befolyásolta a háztartások megtakarítási viselkedését és attitűdjét. A korábbi években sok háztartás esetében a kiadásaik meghaladták a bevételeiket, ezáltal a korábbi megtakarításaikat élték fel (COPUR et al., 2010). A jelenlegi gazdasági körülmények erős motivációt jelentenek a pénzügyi tudatosság növelésére. A nemzetgazdaság felemelkedése szempontjából is kulcsfontosságú, hogy a jövő nemzedéke a pénzügyek terén is megfontolt, tudatos döntéseket hozzon. Hiszen a pénzügyi kultúra alapvetően meghatározza a háztartások nyugdíj-előtakarékosságát is (LUSARDI-MITCHELL, 2009, 2011).

2.2.3. Az önkéntes pénztári befizetések adókedvezménye

A népesség előregedése miatt a pénzügyi egyensúly fenntartása érdekében az állami nyugdíjak kiegészítésére magán, illetve önkéntes nyugdíjpénztárakat hoztak létre. A kötelező magánnyugdíj hatékony politikai eszköz arra, hogy

növelje a munkavállalók nyugdíjvagyonát (YANG, 2013). A nyugdíjvagyon kérdésével több tanulmány is foglalkozik: például ATTANASIO-BRUGIAVINI, 2003; ENGELHARDT-KUMAR, 2011. Az állami politika célja a magán megtakarítások ösztönzése kell, hogy legyen, a nyugdíjas évek biztonsága érdekében, az állami nyugdíjak kiegészítéseként (AGUILA, 2005). A nyugdíjcélú megtakarítások állami ösztönzését vizsgálja Siminski (2009) is. Mivel a társadalom elöregedése sok országban megnöveli a nyugdíj- és egészségbiztosítási rendszer költségeit, nagyobb hangsúlyt fektetnek az egyének magán célmegtakarításaira ezeken a területeken (BECKMANN et al., 2013). Megkülönböztetjük az önkéntes megtakarításokat, a kényszer-megtakarításokat és a kikényszerített megtakarításokat egymástól. Kényszer megtakarítás akkor következik be, amikor az emberek nem tudják elég árura, szolgáltatásra elkölteni a pénzüket, kikényszerített megtakarítás pedig például a kötelezően fizetett nyugdíjbiztosítási járulék. A megtakarítások típusainak megkülönböztetése azért fontos, mert ezek más-más tulajdonságokkal rendelkeznek, más folyamatok kapcsolódnak hozzájuk (VIGVÁRI, 2008). A kormányzati beavatkozás melletti érv az, hogy az egyének sokszor nem a saját, jól felfogott érdekeik alapján cselekszenek (STIGLITZ, 2000). Az önkéntes nyugdíjpénztárak megjelenésével, 1994-ben szembesült először a lakosság azzal a ténnyel, hogy döntést kell hozniuk saját későbbi nyugdíjas éveik biztonsága érdekében. 1998-ban a magán-nyugdíjpénztárak megalakulása újabb dilemma elé állította a lakosságot, bár az újonnan munkába állók nem dönthettek, nekik az új rendszerbe kellett kötelezően lépniük. A svájci indexálás alapján 1997 óta a jelenlegi nyugdíjak a bérnövekedés és az árnövekedés 50-50%-os figyelembevétele mellett emelkednek minden évben. Ez biztosítja, hogy a nyugdíjak az infláció feletti mértékben nőnek évről évre (ÁGOSTON KOLOS-KOVÁCS, 2007). 1998. január 1-jétől tehát a korábbi felosztó-kirovó társadalombiztosítási rendszer vegyes rendszerré alakult át. Létrejötték a magán-nyugdíjpénztárak, amelyek tökefedezeti elven működnek. Ennek sajátossága, hogy az egyes tagok befizetéseit elkülönítve tartják nyilván, nem csoportosít át generációk és tagok között, hanem egyfajta halasztott fogyasztást tesz lehetővé. Mellette örökölhető a számlán összegyűlt összeg (TATAY, 2009). Kutatásom az önkéntes megtakarításokra koncentrálódik, különös tekintettel az önkéntes háztartási megtakarítások állami ösztönzésére. Ezen belül is kiemelten a személyi jövedelemadóban érvényesíthető adókedvezmények hatására és a lakás-takarékpénztári szerződés előnyeire.

A gazdaságpolitikai prioritások és azok változásai a támogatási rendszereken és az adórendszeren keresztül nagy hatással vannak a háztartások pénzgazdálkodására (TATAY, 2009). Erdős Tibor az ökológiai, technológiai és a finanszírozási tényezőket sorolta fel a gazdasági növekedést befolyásoló tényezőként (ERDŐS, 2003). Ebből a finanszírozási korlát a legszűkebb

forrás, tehát a szándékolt megtakarításoknak fontos szerepe van a gazdasági növekedés tényleges ütemének kialakulásában és a gazdaság mindenkori állapota dönti el, hogy a megtakarítások ösztönzése megfelelő gazdaságpolitikai eszköz-e vagy sem. Dombi véleménye is az, hogy a nemzetgazdasági megtakarítások növekedésének ösztönzése elsőrendű feladata kell, hogy legyen a jelenlegi magyar gazdaságpolitikának (DOMBI, 2005). Ezzel teljes mértékben egyetértek.

Az 1995. évi CXVII. személyi jövedelemadóról szóló törvényben több olyan adókedvezményt is igénybe lehet venni, amelyek különösen befolyásolják a hazai megtakarításokat. Én a jelenleg és a korábban érvényes adókedvezmények közül vizsgáltam a jelenlegi szabályozás szerint az önkéntes pénztári befizetések és a nyugdíj-előtakarékossági számla adókedvezményét, a korábbi szabályozások szerint pedig az életbiztosítás és a lakáscélú hiteltörlesztés személyi jövedelemadó kedvezményét, amely utóbbinak még jelenleg is van áthúzódó kedvezménye.

A KSH Népeségtudományi Kutatóintézetének friss tanulmánya szerint jelenleg 100 gyermekre 120 fő 65 évesnél idősebb jut. Ez a szám várhatóan 2060-ra 230 főre emelkedik. Magyarországon jelenleg 1,7 millió 65 év feletti a lakosság száma (KSH NKI, 2013). A nyugdíjrendszerben a pillérek száma az öngondoskodás fontosságát hangsúlyozzák. Minél nagyobb része származik a nyugdíjnak az öngondoskodásból, annál kevésbé terheli a gazdaságot, biztosítva ezzel a versenyképesség fokozását (VÖRÖS, 2011). A demográfiai változások egyre sürgetik a nyugdíjrendszer átgondolását és a családpolitikai programok is erre a problémára vezethetők vissza. A nyugdíjrendszer problémái mellett a háztartások öngondoskodása is felértékelődik (AMBRUS, 2012). Fontos tehát, hogy az adórendszer az állami nyugdíjak kiegészítéseként támogassa a nyugdíjcélú, az öngondoskodási és az egészségmegőrzést elősegítő célokat. A várható állami nyugdíjak csökkentik a háztartások megtakarítási hajlandóságát, a magán és önkéntes nyugdíjpénztári programok viszont ösztönzőleg hatnak erre (BLAKE, 2004). Az önkéntes kölcsönös biztosítópénztárak működését az 1993. évi XCVI. törvény szabályozza, amely szerint a „szociális biztonság erősítése sürgető társadalmi érdek”. A biztosítópénztárak célja, hogy törvényes formát adjanak az öngondoskodásnak. Meghonosítása Magyarországon a társadalombiztosítás reformjának szerves része. A pénztár szolgáltatásait rendszeres tagdíjfizetésekből, egyéni számlák vezetése alapján szervezi, finanszírozza, illetve nyújtja.

Magyarországon háromféle önkéntes pénztár létezik: az önkéntes nyugdíjpénztár, az önkéntes egészségpénztár és az önszegélyező pénztár. A pénztárak által nyújtott szolgáltatásokra kizárólag a pénztártagok és azok

kedvezményezettjei jogosultak. A pénztárak gazdálkodása kizárólag az alapszabályukban meghatározott szolgáltatások szervezésére és teljesítésére irányulhatnak. A pénztártagok egyben tulajdonosai is a pénztáraknak. A működés non-profit alapon működik, azaz gazdálkodásának eredményét kizárólag az alaptevékenysége érdekében használhatja fel, osztalékként, részesedésként nem fizetheti ki.

Az önkéntes nyugdíjpénztár a nyugdíjas éveink jövedelem-kiegészítésére szolgál. Az önkéntes nyugdíjpénztári tagság nem kötelező, a pénztárba önkéntes alapon lehet belépni. Havi rendszerességgel a tagok tagdíjat fizetnek, amelynek egy része a pénztár működési költségeit fedezi. Ennek mértéke a tagok éves befizetési összege alapján változik. A tagdíj legkisebb mértékét a pénztárak alapszabályai tartalmazzák. A működési költség feletti rész a tagok egyéni számláin kerül nyilvántartásra. Ezek befektetései révén a tagokat hozamok illetik meg, amely ugyancsak az egyéni számlákon kerül jóváírásra, negyedéves rendszerességgel. A pénztártagok választhatnak, általában több, különböző befektetési portfólió közül, a hozamelvárásaik és kockázatviselési hajlandóságuk alapján. Az egyéni tagdíj, az esetleges munkáltatói hozzájárulás, a negyedévenként jóváírt hozamok, az értékelési különbözözetek, valamint a személyi jövedelemadó kedvezményeként jóváírt összegek kerülnek jóváírásra az egyéni számlákon. Az 1993. évi XCVI. törvény 11. §-a alapján a 16. életévet betöltött magánszemély már létesíthet pénztári tagságot. A pénztár a belépési nyilatkozat elfogadását annak záradékolásával tanúsítja. A törvény által megjelölt kötelező 10 éves várakozási időszak letelte után a magánszemély választhat, hogy változatlan feltételekkel, vagy tagdíj fizetése nélkül továbbra is tag marad, vagy a pénztártagságát változatlan formában folytatja, de – legfeljebb háromévente egy alkalommal – az egyéni számláján nyilvántartott összeg egészét vagy egy részét felveszi, vagy tagsági viszonyának megszüntetésével kilép. A várakozási idő elérése után a törvény 47. §-a alapján mind a négy lehetőséggel élhet az adózó, de nem egyforma adózási feltételekkel.

Az 1995. évi CXVII. törvény 35. §-a alapján az összevont adóalap adóját csökkentette az önkéntes nyugdíjpénztárba az adóévben a magánszemély tagok által vagy a munkáltatójuk hozzájárulásként, valamint támogatói adományok címén befizetett összegek 50 százaléka, önszegélyező, illetve egészségpénztárak esetén pedig 25-25 százaléka, legfeljebb pedig száz ezer forint volt figyelembe vehető adókedvezményként. A kedvezményt a biztosító pénztárak igazolása alapján lehet igénybe venni, de magát a kedvezményt csak az összevont adóalap adójának összegéig lehet érvényesíteni. Az adókedvezményt jövedelemtől függetlenül mindenki igénybe veheti. A jobb átláthatóság érdekében az önkéntes pénztári befizetések kedvezményeinek főbb változásait kiemelve táblázatban foglaltam össze (lásd 2. táblázat).

2. táblázat: Az önkéntes pénztári befizetések kedvezményeinek főbb változásai 1995 – 2014 között

Évek	Nyugdíj-pénztár	Egészség-pénztár	Önsegélyező pénztár	Egészség- és Önsegélyező pénztár együtt összesen	Önkéntes pénztári számlák összesen
1995-1997 kifizetéssel	50%, max. 100eFt	25%, max. 100 eFt	25%, max. 100eFt	-	max. 100 eFt
1998-1999 kifizetéssel	50%, max. 100eFt	25%, max. 100 eFt	25%, max. 100eFt	-	max. 100 eFt / 130 eFt
2000 kifizetéssel	30% , max. 100eFt	30% , max. 100 eFt	30% , max. 100eFt	-	max. 100 eFt /130 eFt
2004-2005 kifizetéssel	30%, max. 100eFt	30%, max. 100 eFt +10% prevenciós szolgáltatás +10% min. 24 hónapra lekötés	30%, max. 100eFt	30%, max. 100eFt	max. 120 eFt /150 eFt
2006-2010 Önkéntes számlára	30%, max. 100eFt	30%, max. 100 eFt, +10% prevenciós szolgáltatásra +10% min. 24 hónapra lekötés	30%, max. 100eFt	30%, max. 100eFt	max. 120 eFt /150 eFt
2011-2013 Önkéntes számlára	20% , max. 100eFt	20% , max. 100 eFt, +10% prevenciós szolgáltatásra +10% min. 24 hónapra lekötés	20% , max. 100eFt, +10% prevenciós szolgáltatásra +10% min. 24 hónapra lekötés	20% , max. 100eFt	max. 120 eFt /150 eFt
2014 Önkéntes számlára	20%, max. 150eFt	20%, max. 150 eFt , +10% prevenciós szolgáltatásra +10% min. 24 hónapra lekötés	20%, max. 150eFt , +10% prevenciós szolgáltatásra +10% min. 24 hónapra lekötés	-	max. 150 eFt
2014-től	Az önkéntes pénztári befizetések, a nyugdíj-előtakarékosági számla és a nyugdíjbiztosítások után max. 280000 forint.				

Forrás: Az 1995. évi CXVII. törvény változásai alapján saját szerkesztés

1998. január 1-jétől a 35. §. kiegészült azzal, hogy az a magánszemély, aki 2020. január 1-je előtt tölti be az öregségi nyugdíjkorhatárt, maximum 130 ezer forintos adókedvezményt tud érvényesíteni. 2000. január 1-jétől következett be nagyobb horderejű változás, hiszen ekkortól a korábbi 25 és 50 százalékos egységesen 30 százalékra módosult, valamint kikerült a törvényi szövegből, hogy a munkáltatói hozzájárulások után érvényesíthető a kedvezmény. 2004. január 1-jétől az adókedvezmény összegét tovább lehet növelni, ha az adózó rendelkezik önkéntes nyugdíjpénztári és önkéntes egészségpénztári vagy önszegélyező pénztári tagsággal is. A törvény 35. § szerint mind az önkéntes nyugdíjpénztári tagság esetén, mind az önkéntes egészségpénztári vagy önszegélyező pénztári tagságok esetén érvényesíthető külön-külön a 100 ezer forintos felső korlát, de együttesen maximum 120 ezer forintos adókedvezmény vehető igénybe. Ekkor is érvényesíthető a nyugdíjazás előtti magasabb adókedvezmény, azaz a 130 ezer, illetve a 150 ezer forintos adókedvezmény a 2020 előtt nyugdíjba vonuló adózók számára. 2004. évben új előírás az is a magánszemély egészségpénztári számláján a törvény 35. §. alapján, hogy a legalább 24 hónapra lekötött összeg után, annak tíz százalékával csökkenthető az adó. Az igénybe vett adókedvezményt viszont 20 százalékkal növelten vissza kell fizetni, ha az összeg lekötése 24 hónapon belül megszűnik. Ettől az évtől az egészségügyi megelőző, azaz a prevenciós szolgáltatásokra fordított kiadások 10 százalékával szintén csökkenthető a fizetendő adó, amennyiben a szolgáltatást egészségpénztáron keresztül fizették ki. 2011. január 1-jétől ezt a kedvezményt kiterjesztették az önszegélyező pénztárakra is.

2006-ban történt a legnagyobb horderejű változás az önkéntes kölcsönös biztosító pénztárak életében, hiszen ekkortól az önkéntes kölcsönös biztosító-pénztári adókedvezmény a pénztárnál vezetett egyéni számlán jóváírt támogatássá alakult át. Ez azt jelenti, hogy az eddig megszokott adókedvezmény nem a magánszemélyek bankszámlájára, illetve lakcímükön készpénz formájában kerül kifizetésre, hanem e helyett az egyéni számlájukon kerül jóváírásra, gyarapítva ezzel is a felhalmozott tőke értékét. Abban az esetben, ha ugyanazon magánszemély több számlával is rendelkezik, adóbevallásában eldöntheti, hogy az önkéntes nyugdíjszámláját gyarapítja a nyugdíjas éveinek biztosítása érdekében, vagy az önkéntes egészségpénztári, illetve önszegélyező pénztári számlája egyenlegét növeli a minél hamarabbi levásárolhatóság érdekében.

Az önkéntes egészségpénztárak célja, az egészség védelme érdekében, a társadalombiztosítás által egyáltalán nem, vagy csak részben támogatott ellátások kiegészítése és az aktív életkorban megjelenő kockázatok csökkentése. Az egészségpénztár kiegészítő egészségbiztosítási szolgáltatásokat, valamint életmódjavító egészségpénztári szolgáltatásokat nyújthat a pénztártagok, illetve

rendelkezésük alapján a közeli hozzátartozók – házastárs, egyenes ági rokon (nagy szülő, szülő, gyermek, unoka), testvér és élettárs – részére. Az egész család egészségmegőrzését, a betegségek megelőzését, illetve azok korai felismerését szolgálják úgy, hogy a betegségekkel kapcsolatos kiadások csökkenjenek. Fontos az egészséges életmód kialakítása. Az állam is méltányolja az egészségcélú öngondoskodás ezen formáját, adókedvezmény igénybe vételének lehetőségével. A dolgozatom 9. melléklete tartalmazza, hogy az egészségpénztár kiegészítő egészségbiztosítási szolgáltatásként mely, az Országos Egészségbiztosítási Pénztár által nem, vagy csak részben finanszírozott szolgáltatásokat nyújthatja a 1993. évi XCVI. törvény 51. §-a alapján. Ezek a szabályok is évről évre folyamatosan változnak.

Az önszegélyező pénztár kiegészíti a többi önkéntes pénztárt. Kiegészítő önszegélyező pénztári szolgáltatásokat és életmódjavító önszegélyező pénztári szolgáltatásokat nyújthat a pénztártagoknak és azok közeli hozzátartozói részére. A háztartások különböző élethelyzeteinek pénzügyi támogatását szolgálja. Az önszegélyező pénztár által támogatott szolgáltatások körét a 10. melléklet tartalmazza.

2011. január 1-jétől a pénztárba való befizetések után már nem 30 százalék, hanem csak 20 százalék az adókiutalás mértéke, bár összegszerűen változatlan maradt, maximum 100000 forint, kivéve, ha az adózó 2020. január 1-e előtt nyugdíjba vonul, mivel az ő esetükben ez az összeg maximum 130000 forint. Nyugdíj és egészségpénztári, illetve önszegélyező pénztári együttes tagságok esetén ezek az összegek továbbra is 120000, illetve 150000 forint. 2014. január 1-től pozitív változás következett be az önkéntes pénztárak életében. Megszűnt a különbség az egyes adózók között attól függően, hogy ki mikor éri el a nyugdíjkorhatárt. Egységesen mindenkire maradt a 20 százalék, de maximum 150000 forintos igénybe vehető állami támogatás, függetlenül attól is, hogy kinek hányfajta önkéntes számlája van. A hosszú távú öngondoskodáshoz kapcsolódó adókiutalások továbbra is jövedelemkorlát nélkül érvényesíthetőek. Így mindazok számára lehetőséget biztosít a hatékony családi pénzgazdálkodásra, akik felelősséggel gondolkodnak saját maguk és családjuk életéről, jövőjéről. Jó esetben a magánszemélyek felfigyeltek erre a vissza nem térő lehetőségre és kezükbe véve saját sorsukat, minden évben igyekeznek kihasználni a törvény adta lehetőségeket arra vonatkozóan, hogy az állami támogatások kihasználásával tudjanak gondoskodni a későbbi nyugdíjas éveikről, illetve egészségmegőrzésükről.

2.2.4. A nyugdíj-előtakarékossági számla adókedvezménye

2006. január 1-jétől nyitható nyugdíj-előtakarékossági számla, amit a nyugdíj-előtakarékossági számláról szóló 2005. évi CLVI. törvény szabályoz. Az 1995. évi CXVII. személyi jövedelemadóról szóló törvény 44/B. §-a határozza meg a nyugdíj-előtakarékossági számla utáni kedvezményről való rendelkezési jogot. A rendelkezési jog itt is azt jelenti, hogy a magánszemély nyilatkozata alapján az adóhatóság 30 napon belül átutalja a magánszemély nyugdíj-előtakarékossági számlájára a kedvezmény összegét. 2006. adóévben a számlára befizetett összeg 30 százaléka, maximum 100 ezer forint adókedvezmény volt érvényesíthető, kivéve, ha a magánszemély 2020. január 1-je előtt éri el az öregségi nyugdíjkorhatárt. 2011. január 1-jétől a pénztárba való befizetések utáni kedvezmény mértéke 30 százalékról 20 százalékra csökkent, ugyanúgy, mint az önkéntes pénztári befizetések esetében, de az összegek itt is változatlanul megmaradtak. A hosszú távú öngondoskodáshoz kapcsolódó adókiutalások továbbra is jövedelemkorlát nélkül érvényesíthetőek. A nyugdíj-előtakarékossági számla minimum ötezer forint befizetésével nyitható meg. Amennyiben a számlát nem a nyugdíjkorhatár elérésekor szüntetik meg, azaz ha nem nyugdíjszolgáltatásnak minősülő kifizetés történik a számláról, akkor a korábban átutalt adókedvezmények összegét húsz százalékkal növelten kell visszafizetni. Ez alól vannak 2010. január 1-jei módosítás szerint kivételek. Ilyen például, ha a számla megszüntetésével egyidejűleg, hiánytalanul más szolgáltatónál ugyancsak nyugdíj-előtakarékossági számlát nyit.

2.2.5. A személyi jövedelemadó lakáscélú adókedvezménye

A személyi jövedelemadóról szóló törvény 37. § (1) szerinti lakáscélú kedvezmény mértéke a pénzintézettel a megtakarító nevére megkötött lakáscélú betéti szerződésekre befizetett és elkülönítve kezelt, legfeljebb évi 60000 forint összegű adóévi megtakarítás 20 százaléka volt. Ezt a kedvezményt csak az 1997. január 1-je előtt megkötött szerződések esetében és utoljára a 2001. adóévben lehetett igénybe venni a legfeljebb 12000 forintos adókedvezményt. A megtakarítás összegének felvételekor igazolni kellett a lakáscélú felhasználást saját vagy a lakást szerző hozzátartozója által. Az 1996-ban hatályos személyi jövedelemadóról szóló 1995. évi CXVII. törvény 37. §-a alapján a törvény megengedte, hogy a már meglévő lakáscélú hitelt is törlesszen vele a magánszemély, a megtakarítás felvételét követő 30 napon belül, ha már legalább egy éves volt az ügyfél megtakarítási számlája.

A személyi jövedelemadó lakáscélú adókedvezményének főbb változásait a 3. táblázat tartalmazza. A személyi jövedelemadóról szóló 1995. évi CXVII.

törvény hatályba lépésekor érvényes 38. § szerint az összevont adóalap adóját csökkentti az 1993. december 31-e után pénzintézettel megkötött szerződésben a lakáscélú felhasználásra felvett hitel adósként szereplő magánszemély, illetve magánszemélyek által az adóévben a tőke és a kamat törlesztésére fordított, a pénzintézet által igazolt összegnek a 20 százaléka, de legfeljebb a vonatkozó szerződésben adósként szereplő magánszemélyek tekintetében együttvéve 35000 forint. 1997. adóévtől a tőke és a kamat mellett a járulékos költség is bekerül az igazoláson szereplő adócsökkentő tételek közé. 2005. adóévtől tovább bővül ez a kör az előtörlesztés összegével és a hitelfolyósítási díjjal.

3. táblázat: Főbb változások a személyi jövedelemadó lakáscélú kedvezményénél

1995-1996	1993. december 31-e utáni lakáscélú hitelszerződés tőke és kamat 20%, maximum 35000 forint.
1997-től	Járulékos költség után is jár.
2000-től	Lakástakarékpénztári szerződés áthidaló hitele után is.
2001	40%, maximum 240000 forint új lakás esetén.
2002-től	40%, maximum 240000 forint használt lakás esetén is.
2002-2003	A 240000 forintos adókedvezmény megosztható volt az adóstársak között.
2004-től	240000 forintról 120000 forintra csökkent. Használt lakás és piaci kamatozású hitel esetén 40%-ról 30%-ra csökkent. 3400000 – 4000000 forint vagy 4400000 – 5000000 forint jövedelemhatárig érvényesíthető. Új lakás esetén maximum 15 millió forint vételárig érvényesíthető. Piaci hitel és használt lakás esetén maximum 10 millió forint vételárig. Maximum 5 adóévig + 1 év minden családi pótlékra jogosító gyermek után.
2005-től	Előtörlesztés összege és a hitelfolyósítási díj után is jár.
2005-2006	Piaci kamatozású hitel esetén minden olyan adóévben érvényesíthető, amikor az igénylőnek a törlesztési időszakban családi pótlékra jogosult (vagy jogosulttá váló) gyermeke van.
2007-től	Akik 2007. január 1-je előtt megkezdték a hiteltörlesztésüket, azok a feltételek teljesüléséig, illetve a hitel lejáratáig tudják érvényesíteni.

Forrás: Az 1995. évi CXVII. törvény változásai alapján saját szerkesztés

A törvény 1997. adóévtől kizárja a lakás-takarékpénztártól felvett hitelre fizetett törlesztés utáni személyi jövedelemadó kedvezmény érvényesítésének lehetőségét. 2000. január 1-től bár a lakás-takarékpénztáraktól felvett hitelek után nem jár az adókedvezmény továbbra sem, de a lakás-takarékpénztártól igényelt és felvett áthidaló kölcsön után a magánszemélyek érvényesíthetik a 20%-os, maximum 35000 forintos adókedvezményt.

Az első nagyobb mértékű változás a lakáscélú adókedvezmény vonatkozásában 2002. január 1-jével következett be. A korábbi 20 százalék 40 százalékra, illetve a korábbi 35000 forint 240000 forintra növekedett. A 240000 forintos

adókedvezményt lakótelek és új lakás vagy hozzá kapcsolódó földhasználati jog vásárlása, továbbá bővítés esetén már a 2001-ben befizetett törlesztő részletekre is érvényesíthették. A használt lakás vétele esetén, ennek törlesztő részleteként megfizetett összeg után csak a 2002-ben befizetett összeg után volt érvényesíthető a 240000 forintos adókedvezmény, vagyis a használt lakás vásárlásához felvett hitel 2001. évi törlesztő részletére még csak a 20 százalék, maximum 35000 forintos adókedvezmény volt érvényesíthető. A 38. § (3) bekezdése alapján a 240000 forintos adókedvezmény megosztható volt az adóstársak között, de ez a lehetőség 2004-ben meg is szűnt.

A második nagyobb mértékű változás 2004. január elsejével lépett hatályba. A lakáscélú hitel törlesztő részletéhez kapcsolódó adókedvezmény 240000 forintról 120000 forintra csökkent. Emellett különbséget tett a törvény az új és a használt lakás utáni kedvezmény között, ugyanis a használt lakás megszerzésére felvett hitelek utáni kedvezmény 40%-ról 30%-ra csökkent. Ezt a 30 és 40 százalékos adókedvezményt a magánszemély csak akkor tudta teljes mértékben érvényesíteni, ha az éves jövedelme nem éri el a 3400000 forintot. 3400000 forint és 4000000 forint közötti jövedelemnél az adókedvezmény megegyezett a 3400000 forint feletti jövedelem 20 százalékát meghaladó részével, kivéve, ha a házastársa, illetve élettársa, aki egyben tulajdonostárs és adóstárs is, legalább 6 hónapig gyeseen volt. Ebben az esetben 5000000 forint és 4400000 forint a két értékhatar összege. 4400000 forint és 5000000 forint közötti jövedelemnél az adókedvezmény megegyezett a 4400000 forint feletti jövedelem 20 százalékát meghaladó részével. Lakótelek, új lakás és az ahhoz kapcsolódó vagyoni értékű jog vásárlása esetén a 40%-os adókedvezmény akkor volt érvényesíthető, ha a magánszemély a lakáscélú állami támogatásokról szóló 12/2001 (I. 31) kormányrendelet szerinti kamattámogatásban részesült, valamint a hitel összege a hitel felvételkor a 15000000 forintot nem haladta meg. Piaci kamatozású hitel esetén tehát 30%-os lehetett csak a kedvezmény mértéke. Használt lakás vásárlása esetén is csak akkor volt érvényesíthető az adókedvezmény, ha a hitel összege annak felvételekor nem haladta meg a 10000000 forintot. A lakáscélú adókedvezmény ezután már időbeli korlát figyelembe vételével volt csak érvényesíthető. Csupán öt adóévben, azaz az első törlesztő részlet megfizetésének évében és azt követő négy adóévben volt érvényesíthető. Az 1995. évi CXVII. törvény 38. § (7) 2004-ben hatályos törvényszövege és a 2004. évi CI. módosító törvény 208. § (5) alapján ez az időtartam egy-egy évvel hosszabbodott meg minden olyan gyermek által, aki után a hitelt törlesztő magánszemély a törlesztési időszakban, de legkésőbb az adókedvezmény legutóbbi igénybevételenek adóévet követő adóévben családi pótlékra jogosult, illetve jogosulttá válik. Kivéve akkor, ha a lakáscélú állami támogatásokról szóló kormányrendelet szerinti az adókedvezmény alapjául szolgáló lakáscélú felhasználás révén a gyermekek és más eltartottak utáni kedvezményre jogosult.

Több kisebb-nagyobb módosítások után 2007. január 1-jétől a lakáscélú hitel törlesztésének kedvezménye kikerült az adókedvezmények köréből, bár nem mindenki számára. A 2006. december 31-én hatályos törvény 38. §. (7) bekezdését alkalmazni lehet azon magánszemélyekre, akik 2007. január 1-e előtt megkezdték a hiteltörlesztésüket. Ők továbbra is érvényesíteni tudják az adókedvezményt, amennyiben „a törlesztési időszakban családi pótlékra jogosult (vagy jogosulttá váló) gyermeke van”. Ezért jelenik meg jelenleg is törvény 35. §-ban a lakáscélú hiteltörlesztés áthúzódó kedvezménye.

2.2.6. Az életbiztosítás személyi jövedelemadó kedvezménye

Magyarországon a biztosítási piac másfél évszázados múlttal rendelkezik. A 90-es évek elején kezdett el rohamosan fejlődni és terjedni a lakosság körében (TATAY, 2009). A biztosítási szerződés jogszabályon alapuló olyan kötelezettségvállalás, amely meghatározott kockázatviselési díj ellenében megállapítja és átvállalja a különböző kockázatokat az ügyfelektől. Két kockázati ágat különböztetünk meg egymástól: az élet és nem életbiztosítási ágat (HUSZTI, 2002). A biztosítással rendelkezők számára különösen fontos, hogy biztosítottak legyenek a váratlan események és kockázatok ellen. Szeretnek előre tervezni, felkészülni a jövőre, felelősen gondolkodnak, a kockázatok minimalizálására törekednek. Az életbiztosítás hosszú távú befektetés, így az eredeti megtakarítási célok csak a futamidő végére, a szerződés teljes időtartamának kivárása esetén valósulhatnak meg. A személyi jövedelemadóról szóló 1995. évi CXVII. törvényt eredeti szövegének 42. § (1) szerinti biztosítási adókedvezmény mértéke az élet- és nyugdíjbiztosítás adóévben megfizetett díjának 20 százaléka, de több szerződés esetén is legfeljebb együttesen 50 ezer forint volt. A biztosítási adókedvezmény főbb változásait a 4. táblázatban foglaltam össze.

4. táblázat: Főbb változások a személyi jövedelemadó biztosítási kedvezményénél

1995-től	20%, maximum 50000 Ft.
2003-tól	20%, maximum 100000 Ft, 30% a díjnövekmény részre.
2005-től	Jövedelemkorlát: 6000000-6500000 forintos jövedelemig.
2007-től	Jövedelemkorlát: 3400000-3900000 forintos jövedelemig.
2009	30%, maximum 100000 Ft.
2010-2013	Megszűnt.
2014-től	Csak nyugdíjbiztosítások után. Biztosítóknak utalják. 20%, maximum 130000 Ft.
2014-től	Az önkéntes pénztári befizetések, a nyugdíj-előtakarékossági számla és a nyugdíjbiztosítások után maximum 280000 forint.

Forrás: Az 1995. évi CXVII. törvény változásai alapján saját szerkesztés

1999. évi fontos változása, hogy nem veszett el az adókedvezmény, ha a biztosítási szerződést módosították, és a szerződő vagy a biztosított magánszemély helyébe házastársa, volt házastársa, egyenes ágbeli rokona lépett és a módosított szerződés záradékában rögzítették az addig érvényesített adókedvezményt. 2003. adóévtől a biztosítási díj adókedvezménye két részből tevődött össze. Továbbra is 20% volt az adókedvezmény az élet- és nyugdíjbiztosítási szerződésekre befizetett díjak után, de ha az adóévben megfizetett díj meghaladta az előző adóévben fizetettet, akkor erre a növekményre 30%-os adókedvezmény volt érvényesíthető. Ezzel egyidejűleg az adókedvezmény éves összegének felső határa a korábbi 50 ezer forintról 100 ezer forintra emelkedett. Ez volt a legkedvezőbb változás, hisz 2004. év végéig nem volt egyéb korlátozás a kedvezmény igénybevételére, az összevont adóalap teljes összegéig érvényesíthető volt.

2005. január elsejétől a biztosítási kedvezményt több kedvezménnyel vonták össze és jövedelemkorláthoz kötötték annak igénybevételét. 6000000 forint alatti éves összes jövedelem esetén az összes összevont kedvezmény legfeljebb évi 100000 forint lehetett. 6500000 forint felett már egyáltalán nem járt kedvezmény, de amennyiben az éves összes jövedelem 6000000 és 6500000 forint között volt, akkor a maximum 100000 forintos adókedvezmény folyamatosan csökkenő ütemben volt csak érvényesíthető. A 2005. évi változások a biztosítási adókedvezményekre negatív hatással voltak. Ezt a negatív tendenciát fokozták a 2007. évi további korlátozások. 2007. január 1-jétől a korábbi évi 6000000 forint helyett 3400000 forint, a 6500000 forintos jövedelemkorlát helyébe pedig a 3900000 forint került. Ezzel a magasabb jövedelműek biztosítási adókedvezményének igénybevételét nagymértékben visszaszorították, illetve a családon belüli átszerződések hulláma indult meg. 2009. adóévben az élet- és nyugdíjbiztosítások után a befizetett díjak 30%-át lehetett adókedvezményként érvényesíteni, de 2010. január 1-jei hatállyal megszűnt ez az adókedvezmény.

2014. január 1-jétől azonban a törvénybe újra visszakerült a biztosítások utáni személyi jövedelemadó kedvezmény a nyugdíjbiztosítási díjként befizetett összeg 20 százaléka, de maximum 130000 forint, amit nem fizetnek ki az adózóknak, hanem a biztosítókhoz kerül átutalásra, megemelve ezzel a biztosítás összegét.

Összességében az önkéntes pénztári befizetések, a nyugdíj-előtakarékossági számla és a nyugdíjbiztosítások után befizetett díjak utáni adókedvezmény maximális összege 280000 forint lehet 2014. január 1-jétől.

2.2.7. Egyéb megtakarítást ösztönző adókedvezmények: Tartós befektetési számla; Start-számla

Az 1995. évi CXVII. személyi jövedelemadóról szóló törvény 67/B. §-a szerint azok, akik tartós befektetési számlán tartják a pénzüket és legalább 5 évig nem nyúlnak a pénzükhöz kamat- és árfolyamadó mentességben részesülnek. Akik 3 évig nem nyúlnak a pénzükhöz 10 százalékos adót kell megfizetniük, azonban, ha 3 éven belül szakítják meg a lekötési időszakot, akkor 16 százalék az adó mértéke. A tartós befektetési számla szabályait 2010. január 1-től lehet érvényesíteni. Egy magánszemély egy pénzügyi szolgáltatónál egy naptári évben maximum két szerződést köthet: egy tartós befektetési betétszámla szerződést, illetve egy tartós befektetési értékpapírszámla szerződést. A befektetési szerződések, számlák között az eszközök nem csoportosíthatóak át. Az értékpapírszámlánál a portfólió átrendezés, azaz az értékesítés és vétel folyamatosan lehetséges, amennyiben az nem jár pénzkivonással. A tartós befektetési számla minimum 25 ezer forint, illetve 2013. január 1-től annak megfelelő külföldi fizetőeszköz befizetésével nyitható meg. A törvény megkülönbözteti a befizetési időszakot és a lekötési időszakot egymástól. A számlanyitás éve a gyűjtőév, amikor a számlára korlátozás nélkül lehet befizetni a számlanyitás évének december 31-ig, de az azt követő időszakban befizetésre már nincs mód. Új számla azonban nyitható, mivel a szerződések száma nem korlátozott. 2014. január 1-jétől nem minősül számla megszüntetésének, ha másik hitelintézetbe a lekötés megszakítása nélkül átutalja és a befektetést ott folytatja tovább.

Az Országgyűlés 2005. december 19-i ülésnapján fogadták el a fiatalok életkezdési támogatásáról szóló 2005. évi CLXXIV. törvényt. 2006. január 1-jétől a magyar állam minden megszülető gyermek javára a szülést követően egyszeri alkalommal állami támogatást biztosít. 2006-ban ez az összeg 40000 forint volt, az azt követő években 42500 forint. Mindig az éves költségvetési törvényben határozzák meg a következő évben érvényes támogatási összeget. A 2013. évben született gyermekek támogatásának mértékéről a 2012. évi CCIV. törvény 56. § (16) bekezdése rendelkezik. Jelenleg is 42500 forint az első utalási összeg. Az egyszeri alaptámogatáson túl gyermekvédelmi kedvezmény illeti meg az alacsonyabb családi jövedelemmel rendelkező családok gyermekeit, illetve átmeneti vagy tartós nevelésben lévő gyermekeket a 7 és 14 éves korukban. 2006-ban született gyermekek 42000 Ft-ot, az azt követő években születettek 44600 forintot kapnak gyermekvédelmi kedvezmény címén a második és a harmadik kiutalási összegként. A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény 19. § (2) bekezdése szabályozza, kik jogosultak ebben a többlet állami támogatásban. Ezen túlmenően, amennyiben a szülő Start-számlát vezető pénzügyintézetet választott és

erre a számlára fizetett, illetve fizet be, akkor a befizetések után a befizetett összeg 10%-át, maximum évi 6000 forint állami támogatást kap. 2008. január 1-jétől van lehetőség befizetni a számlára. 2012. október 1-től már csak a Magyar Államkincstár választható Start-számla vezetése céljából. Abban az esetben, ha a gyermekek alacsonyabb jövedelem miatti gyermekvédelmi kedvezményben részesülnek, akkor az ő részükre történő befizetések után nem 10%, hanem 20% az állami támogatás mértéke, maximum évi 12000 forint. Az átmeneti vagy tartós nevelésbe vett gyermek minden évben megkapják az évi 12000 forintos állami támogatást, mivel ők nem számíthatnak szüleik támogatására. Az állami támogatások mellett a számlára befizetett összegek után kamatot írnak jóvá, illetve a szülői befizetéseken túl önkormányzati és egyéb támogató befizetések is történhetnek.

A Start-számla vezetésére, azaz „Babakötvényre” jogosult minden 18 év alatti, magyar állampolgárságú és magyarországi lakóhellyel rendelkező gyermek. Az állami támogatás csak a 18. életév betöltését követően használható fel, amennyiben a számlanyitástól eltelt legalább 3 év. A számlán lévő pénzt a választott pénzügyi szolgáltatók 100%-ban garantált betétbe, illetve 2012. október 1-től a Magyar Államkincstár magyar állampapírba fekteti be. 2012. október 1-jétől lehetőség van a 2006. január 1-e előtt született gyermekek részére is számlát nyitni. Szülő, vagy hozzátartozó 25000 forint befizetése mellett tudja megnyitni a számlát a Magyar Államkincstárnál. 2013. december 2-án bocsatották ki a 19 éves futamidejű államkötvényt, amely az éves átlagos infláció felett 3 százalékos kamatprémiumot is biztosít majd az ügyfelek részére. Eddig több, mint 700000 gyermek nevére írták jóvá a 42500 forintos életkezdési támogatást, de több, mint 500000 passzív számla maradt. A hitelintézetek kb. 173000 számlát vezetnek, a Magyar Államkincstárnál pedig közel 15000 számlát tartanak nyilván. 2012 októberétől nem hogy növekedett a számlák iránti érdeklődés, hanem a korábbi 40000 új nyitás 10000-re csökkent vissza (NM, 2013b). Én ezt a válság miatti pénztelenségre és az információhiányra vezetem vissza, pedig az egyre kockázatosabb és globalizált pénzügyi piacokon a háztartásoknak képesnek kell lenniük arra, hogy megfelelően tájékozódjanak és ezáltal hatékony pénzügyi döntéseket hozzanak (LUSARDI-MITCHELL, 2011). Sajnálatos módon a háztartások nem ismerik kellően ezt az állami támogatási lehetőséget sem.

A 2005. évi CLXXIV. törvény 5. § (8) bekezdése szerint a fiatal felnőtt az életkezdési támogatást tanulmányok folytatására, lakhatás biztosítására, pályakezdesre, gyermekvállalás feltételeinek megteremtésére, valamint jogszabályban meghatározott más célokra fordíthatja.

2.3.1. A lakástakarékpénztárak tevékenységének áttekintése

„A lakáspolitikai támogatása széles körben elismert fontos társadalmi érdek, mivel jelentős társadalmi és gazdasági stabilizáló hatása van” (GVH, 2011, 9. p.). A lakásfinanszírozás három fontos alappillére az állami támogatási rendszer, a lakáshitelezés és a lakás-előtakarékoskodás. Az állami támogatások mindig is jelentős hatást gyakoroltak az ingatlanpiac működésére. A családi vagyon legnagyobb hányada általában ingatlanvagyonból áll (ALEGRE-POU, 2012). Wenkli és Rui (2007) életciklus modellben különböztették meg a likvid megtakarítást az ingatlanvagyon megtakarítástól, ami befolyásolja különösen a fiatalok és az idősebb háztartások fogyasztását.

Magyarországon is már nagyon időszerű és indokolt volt egy olyan személyre szóló, a megtakarító pénzügyi helyzetét is figyelembe vevő és az infláció ellenére is kiszámítható pénzügyi konstrukció megjelenése, amely a lakhatásra kínál megoldást. 1997. január 1-jén életbe lépett az 1996. évi CXIII. törvény a lakás-takarékpénztárakról, amelyet az Országgyűlés 1996. november 5-én fogadott el. A lakáscélú betétek gyűjtésére szakosodott lakás-takarékpénztárak elkülönült tőkepiaci alrendszerként képeznek, és a mai pénz-, és tőkepiacon egy új finanszírozási lehetőséget teremtettek. A lakás-takarékpénztárak azoknak nyújtanak segítséget, akik több éves, rendszeres megtakarítást tudnak vállalni lakáscéljaik megvalósítására (KISS, 1997). A lakás-takarékpénztári modell előnye, hogy rögzítettek mind a betéti, mind a hitelkamatok, így azok nagysága nincs kitéve a kamatok pénzügyi ingadozásainak. Emellett Magyarországon azért is kedvező, mert állami támogatás is jár a lakás-takarékpénztári betétekre. A betéti oldal alacsony hozamát ez az állami támogatás ellensúlyozza. A támogatás pedig nem a személyi jövedelemadó rendszerén keresztül történik, hanem vissza nem térítendő közvetlen állami támogatás biztosításával. A megtakarított összeg nagyságától függően kerül a támogatás az előtakarékoskodó betétszámláján jóváírásra. A támogatás adómentes jövedelemnek minősül és kamatmentes befektetés. A lakás-előtakarékosság az öngondoskodás elvén alapul, és számos előnyt biztosít a rendszeresen takarékoskodó ügyfelek számára. Nincs szükség hozzá induló tőkére. A lakás-előtakarékosság megtakarítás és hitellehetőség is egyben. Négy részből áll: az ügyfél rendszeres megtakarításaiból, az adott évben befizetett betétekre évente jóváírt 30 százalékos - de maximum évi 72000 forintos (Kivételek a társasházak, illetve lakóközösségek, ahol 241-nél több lakásos épület esetén a maximális állami támogatás értéke 324000 forint/év.) - állami támogatásból és az ezekre jóváírt kamatból, valamint a megtakarítási idő lejártát követően a rendkívül olcsó, fix kamatozású forint alapú lakáshitelből.

A lakás-takarékpénztárakat szakosított hitelintézetként alapították, így tevékenységük általános feltételeit a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvény előírásai is meghatározzák.

A lakás-takarékpénztári törvény felhatalmazása alapján hirdették ki a 215/1996. (XII.23) számú kormányrendelet, amely a lakás-előtakarékossági betétfizetés esetén járó állami támogatás igénylését, jóváírását és a lakáscélú felhasználás ellenőrzését szabályozza. Tartalmazza a pénztárak számára az állami támogatási igények összegzésének és benyújtásának a szabályait. A 47/1997. (III.12) számú rendelet a lakás-takarékpénztárak általános szerződési feltételeit tartalmazza, amellyel létrejöttek a lakás-takarékpénztárak megalakításának és működésének jogszabályi feltételei. Szabályozza a szerződések megkötésének, módosításának, felmondásának a szabályait, a kamatokat, a költségeket, a díjakat és a szerződéses összeg kiutalásának szabályait (GVH, 2011). A lakás-takarékpénztári modell lényege, hogy a pénztári tagok egyik „része” befizet, másik „része” pedig hitelt vesz fel, vagyis az egyik finanszírozza a másikat. Az ügyfél kör tehát zárt rendszerben működik, azaz kizárólag a betételhelyező ügyfeleknek nyújthatnak a pénztárak kölcsönt a befolyt törlesztéseket felhasználva (SÁGI, 2007). A lakás-takarékpénztárak más pénzügyi szolgáltatást nem végezhetnek, így más üzletágak jövedelmezősége és kockázata nem veszélyezteti a lakáscélú kölcsönök nyújtását, ezért alacsony és előre rögzített kamatokat tudnak alkalmazni. Az ügyfelek számára a vállalt havi pénzügyi terhek előre jól kiszámíthatóak. A megtakarítási időszak alatt a havi rendszerességgel teljesített befizetések biztosítják az ügyfelek fizetési fegyelmét, amivel mérséklük a nemfizetés veszélyét (KISS, 1997). A megtakarítási időszak lejártával, évi fix kamatozású, forint alapú lakáskölcsönt vehetnek fel az ügyfelek. A kamat mértéke a szerződés megkötését követően nem változtatható. A megtakarítási időszak leteltével rendelkezésre álló összeg szinte valamennyi lakáscélra felhasználható. A megtakarítási időszak felét követően áthidaló kölcsönt is igényelhetnek az ügyfelek. 2009-ben a lakás-takarékpénztári hitelek 51%-a áthidaló kölcsön volt, amit mind a Fundamenta-Lakáskassza Zrt értékesített. Az összes lakás-takarékpénztári hitel csupán 19%-át nyújtotta az OTP Lakás-takarékpénztár Rt. (GVH, 2011). A törvény 11. §-a alapján az áthidaló kölcsön nyújtását hitelképesség vizsgálat előzi meg. Maximális összege az eredeti lakás-takarékpénztári szerződés szerződéses összege. Általában piaci kamatozású.

1998-ban a pénztárak működését befolyásoló tényező volt, hogy az állami támogatás 40%-ról 30%-ra csökkent, ami megnehezítette a lakáspiac működését. 2001-ben a pénztárak megkezdték a szerződéses összegek kiutalását azon első ügyfelek számára, akik a szerződéskötést követően rendszeresen takarékoskodtak. 2002-től a lakás-előtakarékosság állami támogatásának összege megkétszereződött, mértéke pedig változatlanul 30% maradt. Ez az éves optimális megtakarítást évi 120000 forintról, évi 240000 forintra emelte. Ezáltal az állam nagyobb mértékben támogatja a lakosság lakáscélú beruházásait, és bizalommal viseltetik a lakás-előtakarékossági rendszer iránt.

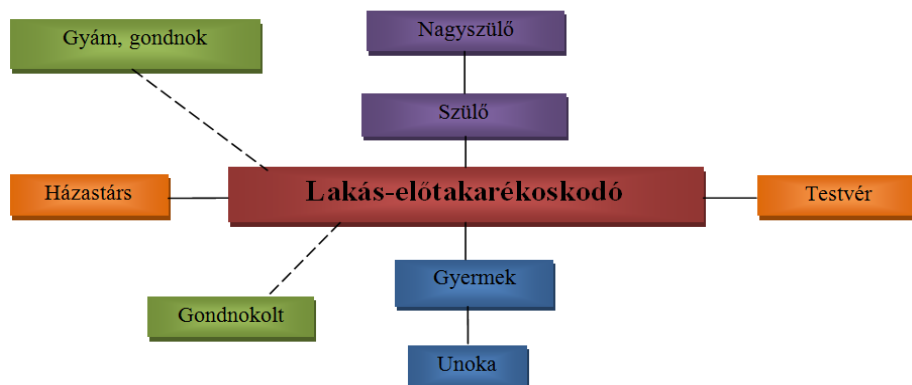
2009. évi adatok alapján a Fundamenta 48%, az OTP Lakás-takarékpénztár Rt. piaci részesedése pedig 52% volt (GVH, 2011). Az Erste Lakástakarék Zrt. 2011. október 17-én alapult. Ekkortól vált háromszereplőssé ismét a lakás-takarékpénztári piac. Megalakulását motiválták a rendszeres lakossági megtakarítások, különösen a lakáscélú öngondoskodás térnyerése, valamint a megváltozott hitelpiaci körülmények.

A lakás-előtakarékosság társadalmi célja, hogy az ország területén élő polgároknak és lakóközösségeknek, lakáshelyzetük mennyiségi és minőségi fejlesztését, javítását, hosszú távon kiszámítható megtakarítási formával és kedvező kamatozású lakáshitellel, valamint kapcsolódó szolgáltatások biztosításával segítse elő. A lakás-takarékpénztárak a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyeletétől kapott engedély alapján lakáscélú betéteket gyűjtenek az előtakarékoskodó ügyfeleiknek, valamint kölcsönt nyújtanak a szerződésben és a jogszabályokban meghatározott feltételek teljesülése esetén. Minden pénztári tag először az előre rögzített fix időtartamú megtakarítási időszakban folyamatosan befizeti a lakás-takarékpénztárba a szerződéskötéskor meghatározott fix forint összeget. A megtakarítási időszak alatt összegyűjtött betéti összeg a szerződő befizetéseiből, az állami támogatásokból és a kamatokból tevődik össze. Ezt követi egy 3 hónapos kiutalási időszak, amely után a szerződéskötő fix kamattal, csaknem akkora nagyságú hitelfelvételre válik jogosulttá, mint a megtakarítás összege, sőt van olyan konstrukció is, amelyben 40% a megtakarítási összeg és 60% a hozzá felvehető hitel összege (OTP, 2009). A megtakarítási időszak végén viszont nem kötelező a hitelt is igénybe venni, választhatják azt a megoldást is, hogy egyszerűen felveszik az összegyűjtött betétjüket annak kamataival, illetve a hozzá kapcsolódó állami támogatással, amennyiben a megfelelő lakáscélt leigazolták, illetve 2009. július 1-e előtt kötött szerződéseknél a 8 éves futamidőt követően teljesen szabad célra költhető ez az összegyűjtött összeg.

A banki szigorítások következményeként a lakástakarék pénztári szerződések jelentősége ismét előtérbe kerül. Míg a jelzáloghitelek és a bankhitelek esetében a saját erő megléte követelmény, addig a lakás-előtakarékosság éppen a saját tőke képzését segíti elő állami támogatás révén, vagyis kiváltható vele a készpénz igény egy-egy lakás megvásárlásánál.

Mivel minden állampolgárnak meg van a joga, hogy legyen egy élő szerződése, a családok létszámától, a megtakarítási hajlandóság és képességtől függően a háztartások fokozhatják az állami támogatás éves szinten realizált összegét. Az 1996. évi CXIII. törvény 6. §-a szerint többek között a magánszemély saját maga, illetve kedvezményezettje javára köthet lakás-takarékpénztári szerződést.

Kedvezményezett lehet a szerződő közeli hozzátartozója és gyámság alatt álló gyermek (lásd 6. ábra).

6. ábra: A lakás-takarékpénztári szerződés kedvezményezetti köre

Forrás: Az 1996. évi CXIII. törvény 6. §-a és a Ptk. 685. §-a alapján saját szerkesztés

Az egyenletes és előre rögzített fizetési ütemezés a kiszámíthatóság kulcsa, ami a jelenlegi pénzügyi válság idején egyre inkább előtérbe kerül, hogy a családok biztonságban tudhassák jövőjüket. Lehetőséget teremt arra, hogy a háztartások a lakáscéljaik megvalósítása érdekében előre kalkulálható, állandó terhet jelentő hitelforráshoz jussanak. Ennek előfeltételeként a szerződő ügyfelek a megtakarítási szakaszban meghatározott összeget fizetnek be rendszeresen. A Lakás-takarékpénztárak Általános Szerződési Feltételei szerint betéti kamat előre fix, 3%, illetve 1,5% (OTP) vagy 1% (FUNDAMENTA; ERSTE). Ezt azonban állami támogatás egészíti ki. Kiszámítható és biztonságos.

2.3.2. A lakástakarékpénztárak törvényi szabályozásainak változása és ezek hatásai

A lakás-előtakarékoskodót, illetve kedvezményezettet az adott megtakarítási évben az általuk befizetett betét összegéhez igazodó mértékben állami támogatás illeti meg, amelyet a lakás-előtakarékoskodónak a Lakás-takarékpénztárnál a szerződéskötéskor vagy később benyújtott kérelme alapján a Magyar Államkincstár évente nyújt. 2007. január 1-je után kezdődő megtakarítási évek esetében módosultak az állami támogatás Magyar Államkincstártól történő lehívásának feltételei. Ha a lakás-előtakarékoskodó a 1996. évi CXIII. törvény 7. § (1) bekezdésének megfelelően vállalt kötelezettségétől eltérően nem a szerződésben meghatározott rendszerességgel és részletekben helyezi el a betétjét, akkor a törvény 22. § (3) szerint az adott megtakarítási év harmadik és negyedik negyedében betétként elhelyezett összegre járó állami támogatás nem haladhatja meg az (1) és (2) bekezdés

szerinti állami támogatás 25-25%-át. A változás lényege az, hogy a megtakarítás rendszeressége hatást gyakorol az igényelhető állami támogatás mértékére is, amelynek következményeként azokat a megtakarítókat, akik a megtakarítási év során rendszertelenül teljesítik befizetéseiket, állami támogatás- és kamatveszteség is érheti. A harmadik és a negyedik megtakarítási negyedévben befizetett összegre csak a teljes évi megtakarítás alapján megszolgált állami támogatás maximum 25-25 százaléka igényelhető a Magyar Államkincstártól. A törvény így arra ösztönzi a megtakarító ügyfeleket, hogy az állami támogatás maximalizálása miatt havi rendszerességgel teljesítsék a szerződésben vállalt befizetési kötelezettségeiket. Ezt példán keresztül a 11. számú mellékletben szeretném szemléltetni.

2009. június 30-a után kötött lakáselőtakarékosági szerződéseknél megszűnt a 8 éves futamidejű konstrukció szabad felhasználásának lehetősége. A dolgozatom 12. melléklete tartalmazza, hogy az 1996. évi CXIII. a lakástakarék-pénztárakról szóló törvény 8. § (1) szerint mi minősül lakáscélú felhasználásnak.

A 2009. július 1-je előtt megkötött lakás-előtakarékosági szerződések kitűnő befektetések is egyben, különösen, hogy a megtakarítás a kamataival és az állami támogatás összegével a 8 éves futamidőt elérve szabadon, bármire felhasználhatóak. Ezzel megalapozza a háztartások biztonságát, a gyermekek továbbtanulási lehetőségét, a fiatalok lakáshoz, családalapításhoz szükséges feltételeit és az egyéb, előre nem látott lakáscéltól független kiadások fedezetét is. A változás várható hatása, hogy - bár megszűnik a szabad felhasználás lehetősége - megerősödik a lakás-takarékpénztáron keresztül nyújtott lakáscélú támogatási forma. A lakás olyan emberi alapszükséglet, amely mindig magas összegű befektetéseket igényel, nemcsak az első lakás megszerzésekor, de később, a lakás cseréje, felújítása vagy korszerűsítése során is. A lakás-takarékpénztárakban rejlő lehetőségeket fel kellene ismernie minden háztartásnak. Az igénybe vehető állami támogatás családon belül megtöbbszörözhető. 2010. december 31-ig az összeget olyan magyarországi ingatlanra kellett fordítani, amelynek a szerződő, - illetve ha a szerződésben kedvezményezettet nevezett meg, akkor a kedvezményezett - a tulajdonosa, illetve lesz a tulajdonosa. Ez a szabály megváltozott. 2011. január 1-jén módosult a lakás-takarékpénztárakról szóló törvény. Az egyes pénzügyi tárgyú törvények módosításáról szóló 2010. évi CLIX törvény kiterjesztette a lakáscélú felhasználás fogalmát a közeli hozzátartozók részére történő felhasználásra is. Nemcsak a lakás-előtakarékoskodó, illetve a szerződés kedvezményezettje, hanem ezek közeli hozzátartója számára is le lehet igazolni a lakáscélú felhasználást anélkül, hogy lenne valamennyi tulajdonjoga az ingatlanból. 2011. január 1-jétől megnövekedett a lehetséges megtakarítási idő is. A 2010. évi CLIX törvény 89. §-a alapján 8 év helyett 10 évig is járhat az évi 72 ezer

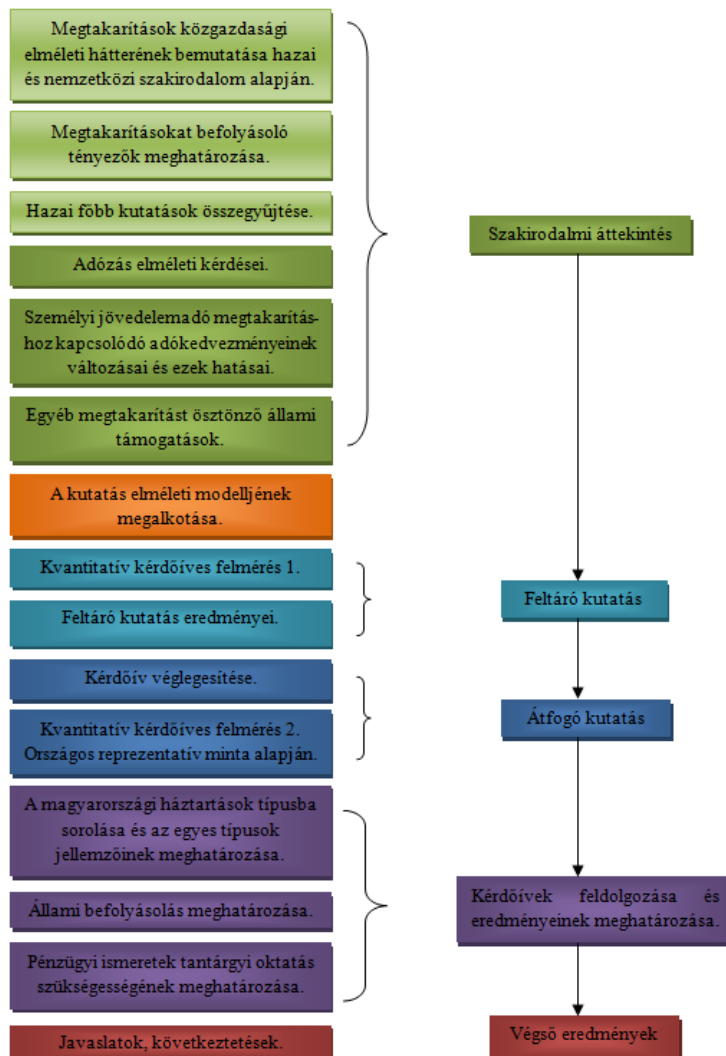
forintos állami támogatás. A lakás-előtakarékosság az egyetlen olyan államilag támogatott lakásfinanszírozási lehetőség, amelyet az ügyfelek családi állapot, jövedelmi, vagyoni vagy egyéb megkötöttség nélkül vehetnek igénybe. Éppen a kiszámíthatósága és biztonsága miatt a lakás-takarékpénztári befizetések után járó állami támogatás szerepe várhatóan jelentősen megnő az elkövetkezendő időszakban.

A Gazdasági Versenyhivatal 2010-ben a lakás-takarékpénztári piacon ágazati vizsgálatot végzett. A vizsgálat célja az volt, hogy a piaci folyamatokat megismerve értékelje ezeket versenypolitikai szempontból. Külön vizsgálta a jelenlegi és a potenciális fogyasztók piacát is. A Scale Research Kft. háromfázisú kutatást végzett: 1. kvalitatív fókuszcsoportos kutatással tárta fel a fogyasztói gondolkodás mintáit, az alapvető attitűdöket és a motivációkat; 2. kvantitatív kutatással gyűjtötte össze és elemezte az attitűdökkel, az ismerettel és a használattal kapcsolatos adatokat; 3. próbavásárlások során vizsgálta az értékesítés során átadott információk mennyiségét és minőségét (GVH, 2010).

A Gazdasági Versenyhivatal (GVH) 2011-ben ágazati jelentést készített „A lakás-takarékpénztári piac versenyszempontból” címmel. A vizsgálat célja a verseny torzulásának és korlátozásának kiderítése volt. Ekkor még kétszereplős volt a piac. A jelentés a lakás-takarékpénztári piac komoly növekedését valószínűsíti. A kereslet a 2008-ban kezdődő válság alatt sem csökkent. Várhatóan a lakosság megtakarítási hajlandóságának növekedésével a termék iránti kereslet is tovább emelkedik. 2010-ben a lakás-takarékpénztárak állami támogatása 25,3 milliárd forint volt, ami a GDP 0,1%-a volt, ugyanakkor az összes lakáscélú támogatás a GDP 0,53%-a volt. A GVH előrejelzése szerint 2020-ra ez az összeg 65-105 milliárd forintra emelkedhet, amit a 13. melléklet szemléltet (GVH, 2011). A 14. melléklet táblázata alapján látható, hogy a lakás-takarékpénztári szerződések utáni állami támogatások összege 2002 óta folyamatosan növekszik. A GVH rávilágított arra is, hogy a gazdasági környezetben nincsen arra korlát, hogy egy potenciális új szereplő piacra lépjen. Az igazuk beigazolódott, amikor a tanulmány elkészítése után létrejött a harmadik, az Erste Lakás-takarékpénztár. A GVH javaslatokat dolgozott ki a verseny élénkítésére (GVH, 2011). Ennek részleteit a 15. melléklet tartalmazza. Az állami támogatás arányának csökkentésével nem értek egyet, főleg nem változatlan betéti kamatok alkalmazása mellett. A háztartások a változó jogszabályi környezetben, különösen, ha az negatív hatással van a befektetési döntéseikre, bizalmatlanná válnak. Az összeget hiába tervezik növelni, a százalékos mérték csökkenését ez nem képes ellensúlyozni. A havonta fizetendő összegnek elvi akadálya jelenleg sincs, mivel családon belül több szerződés is köthető.

3. ANYAG ÉS MÓDSZER

A kutatási munkám során egy előre meghatározott logikai sorrendet követtem, amelyet a dolgozat 7. ábrájában foglaltam össze. Disszertációm a kutatási témához kapcsolódó közgazdasági elméletek áttekintésével kezdtem, ahol a kutatási témában releváns hazai és külföldi szerzők fontosabb műveiből merítettem, majd a közelmúltban lezajlott lakossági megtakarítással kapcsolatos hazai kutatásokkal ismerkedtem meg, mivel én is a magyarországi háztartások megtakarításait vizsgálom, a kutatásom erre a területre irányul.

7. ábra: A kutatás logikai menete

Forrás: saját szerkesztés

Ezt követően a jövedelemadózás elméleti háttérét dolgoztam fel, majd megvizsgáltam az egyes témához szorosan kapcsolódó törvények, főleg adótörvények változásait, majd ezzel összefüggésben szekunder adatokra támaszkodva készítettem elemzéseket. Szekunder kutatásaim során főként a Magyar Nemzeti Bank (MNB), a Nemzeti Adó- és Vámhivatal (NAV), a Pénzügyi Szervezetet Állami Felügyelete (PSZÁF), a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) és a Magyar Biztosítók Szövetsége (MABISZ) éves jelentéseinek adatait tekintetem át és építettem be a dolgozatomba. A szakirodalom feldolgozása során kiderült, hogy a szerzők, így KEYNES, 1965; MODIGLIANI, 1988; és FRIEDMAN, 1996; is több befolyásoló tényező együttes hatásának tudják be a háztartások pénzügyi, megtakarítási döntéseit. Ugyanakkor más-más tényező hat, ráadásul nem egyforma intenzitással az egyes egyének, háztartások megtakarítási szokásaira. Primer kutatásom keretében ezért arra kerestem a választ, hogy tudok-e különböző megtakarítási szokással rendelkező háztartásokat elkülöníteni Magyarországon. Amennyiben igen, akkor célom annak megállapítása, hogy mi jellemzi ezeket a háztartásokat, milyen tényezők képesek befolyásolni az ő megtakarítási magatartásukat. Kiemelten vizsgálom, hogy az állami ösztönzők képesek-e befolyásolni a különböző típusú háztartásokat pénzügyi döntéseik meghozatalakor, ugyanis több elméletben megjelent egyéb megtakarítást befolyásoló tényezőként az állami adópolitika, ahogyan erről KEYNES, 1965; és MANKIW, 2005; is írt. Az állami szerep emellett a lakosság pénzügyi ismereteinek szintjében és minőségében is jelentős mértékű, hiszen a megtakarítással foglalkozó szakirodalom (például LUSARDI-MITCHELL, 2009, 2011; COPUR et al., 2010; BÉRES-HUZDIK, 2012; ZSÓTÉR-NAGY, 2012; BÉRES et al., 2013; BOD, 2013 és LABRI, 2013) kiemelten kezeli a pénzügyi kultúra jelentőségét. Mindezek figyelembevételével kvantitatív kutatómódszertan segítségével háztartásokra (és nem egyénekre) vonatkozó kérdőíves felmérést végeztem, amely során az előzőekben felsorolt céljaimnak megfelelő kérdőívet állítottam össze. A kérdőíves lekérdezés két ütemben valósult meg, ahol a háztartások megtakarítási szokásaira, vagyonszerkezetére kérdeztem rá. A kutatásban való részvétel előzetes szelekció nélküli, anonim és önkéntes volt.

Az első kérdőíves felmérés előtt a következő főbb hipotéziseket állítottam fel:

H1: A magyar háztartások különböző típusokba sorolhatóak a pénzügyi döntéseikkel kapcsolatosan,

H2: Az állam befolyásoló szerepét fontosnak értékelik a háztartások a megtakarítási döntéseik meghozatalakor.

Azért ezeket a hipotéziseket választottam, mert meggyőződésem volt, hogy a háztartások különböző módszerekkel és nem egyforma gondolkodási mód mellett hozzák meg az egyes pénzügyi döntéseiket. Ezért feltételeztem, hogyha a hasonlóan gondolkodó háztartásokat azonos csoportba sorolom, akkor több ilyen csoportot tudok majd egymástól megkülönböztetni. Ezt támasztotta alá

több szakirodalom is: MODIGLIANI, 1988; FÁBIÁN et al., 1999; BUTELMANN-GALLEGO, 2001; JAPELLI-PISTAFERRI, 2000; BASIT et al., 2010; BECKMANN et al., 2013 és STIGLITZ, 2013.

A másik hipotézisemet azért választottam, mert kíváncsi voltam rá, hogy az állam képes-e, illetve mennyire képes befolyásolni az egyes magyarországi háztartásokat. Feltételeztem, hogy a háztartások pénzügyekkel kapcsolatos gondolkodása, szemlélete, tudása, nagyban befolyásolja ezt is.

Feltáró kutatás

Az első primer kutatást 2012. év tavaszán végeztem el, amit feltáró kutatásnak szántam. A kérdések és a vizsgálatok tesztelését tűztem ki célul a későbbi nagyobb elemszámú kutatásom megvalósítása előtt. A mintába 578 háztartás került Magyarország területéről. A kérdőív elkészítése on-line felületen történt. Kérdéseit az 5. melléklet tartalmazza. Az internetes felületen kitöltött kérdőíveket kiegészítettem nyomtatott formában, kézzel kitölthető kérdőívekkel is, annak érdekében, hogy olyan célcsoportot is elérjek, akiket egyébként számítógépen keresztül nem tudtam volna elérni. A későbbi nagyobb elemszámú kutatásom során ugyanezt a módszert alkalmaztam.

Átfogó kutatás

A második kérdőíves felmérést megelőzően a kérdőív módosításra került a korábbi tapasztalatok alapján. A kutatáshoz használt kérdőív a 6. mellékletben található. Sok esetben a bonyolultsága miatt és a könnyebb feldolgozhatóság érdekében egyszerűsítettem, ugyanakkor a korábbi 17 változót 24-re növeltem. Ennek egyik oka az volt, hogy egyrészt a pénzügyi kultúra fejlesztésének igényét három részre bontottam: megkülönböztettem az általános iskolai, a szakközépiskolai, illetve a felnőtt célcsoportot, amit az ERSTE-IMAS 2012. évi kutatása is alátámaszt. Az én véleményem az, hogy már általános iskolában szükséges elkezdeni a pénzügyi ismeretek gyakorlati oktatását, hiszen ez a korosztály már alkalmas ezen ismeretek befogadására. Ebben a felgyorsult világban egyre jobban szükséges ezen ismeretek készségszintű alkalmazásának képessége a későbbi életük során. Másrészt az állami adókedvezményeket is konkretizáltam. Ezáltal ezek befolyásolási képessége külön-külön is megmutatkozik. Ezzel arra voltam kíváncsi, hogy ha nemcsak általánosságban kérdezek rá az állami adókedvezmény befolyásolására, akkor történik-e változás. A feltáró kutatás alapján a háztartásokat csupán közepesen képesek befolyásolni az állami adókedvezmények. A közepes eredmény viszont arra is utalhat, hogy általánosságban nem értették a kérdést és így a skála közepes értékét jelölték be.

5. táblázat: A háztartások száma Magyarországon megyék szerint a 2011. évi népszámlálás és a kutatás mintavétele alapján, N = 4106

Me: háztartás

Megyék	Országos adatok	Kérdőíves felmérés adatai
Budapest	819 708	820
Bács-Kiskun	217 749	218
Baranya	160 040	160
Békés	153 687	154
Borsod-Abaúj-Zemplén	272 635	273
Csongrád	178 325	178
Fejér	168 444	168
Győr-Moson-Sopron	176 743	177
Hajdú-Bihar	219 541	220
Heves	127 048	127
Jász-Nagykun-Szolnok	160 380	160
Komárom-Esztergom	123 723	124
Nógrád	83 052	83
Pest	457 463	457
Somogy	126 939	127
Szabolcs-Szatmár-Bereg	209 554	210
Tolna	93 417	93
Vas	100 443	100
Veszprém	141 974	142
Zala	114 843	115
Összesen:	4 105 708	4106

Forrás: KSH (2013) és saját kutatás alapján saját szerkesztés

Az átfogó kutatás kérdőíves lekérdezését 2012. november és 2013. május között végeztem el. A beérkezett kérdőívekből a hiányosan kitöltött kérdőíveket nem értékeltem. Értékelhetetlen kérdőív összesen 278 volt. A mintába 4106 háztartás került. Azért éppen ennyi, mert a 2011. évi népszámlálási adatok alapján 4105708 háztartás volt Magyarországon. Megyénként és településtípusonként is reprezentatív felmérést valósítottam meg. Az erre vonatkozó adatokat a 5. táblázat és a 16. melléklet tartalmazza. Azért ezt a szempontot választottam, mert nem csak területileg (megyénként, régióként), hanem településtípusonként is eltérés mutatkozhat a pénzügyi kultúra, a megtakarítási szokások, és az állami befolyásolhatóság szempontjaiból. A mintavétel alapján a H1 hipotézisemnél megfogalmazottak alapján régiók szerint is meg tudom vizsgálni a háztartások pénzügyi szokásait.

Feldolgozás módszere

Mindkét kérdőív feldolgozásához a Microsoft Excel táblázatkezelő programot és a SPSS 14.0 szoftvert használtam fel. Az SPSS programcsomag az összetett kérdések elemzésére is alkalmas szoftver. Miután a kézzel kitöltött kérdőíveket rögzítettem manuálisan az elektronikus rendszerben, első lépésként átmportáltam az adatokat a Microsoft Excelbe, ahol elvégeztem a szükséges átkódolásokat, majd onnan az SPSS programba másoltam a kódolt adatokat, miután a szükséges beállításokat elvégeztem.

A vizsgálat során arra kerestem a választ, hogy a vizsgált háztartásokat milyen csoportokra lehet felosztani és az egyes csoportok megtakarítási szokásaira, megtakarítással kapcsolatos gondolkodásmódjára mi jellemző. Először egyváltozós statisztikai módszereket - főleg átlag, módusz, medián és szórás - használtam az elemzés során. Ezek célja, hogy az összefoglalóan jellemző információk alapján elsődleges helyzetképet tudjunk megfogalmazni, hiszen a statisztikai adat nagy tömegben nehezen áttekinthető (JÁNOSA, 2011).

Az átlagok azonos fajta adatok tömör, számszerű jellemzésére szolgálnak.

$$\text{Átlag: } \bar{x} = \frac{\sum f_i \cdot x_i}{\sum f_i}$$

ahol: f_i = gyakoriság, súly, és az x_i = az átlagolandó érték

A módusz a leggyakrabban előforduló ismérték, a sokaság legtipikusabb értékét jelenti.

$$\text{Módusz: } Mo = mo + \frac{k_1}{k_1 + k_2} \cdot h$$

ahol: mo = a modális osztályköz alsó határa

k_1 = a modális és az azt megelőző osztályköz gyakoriságának különbsége

k_2 = a modális és az azt követő osztályköz gyakoriságának a különbsége

h = a modális osztályköz hossza

A medián, azaz középső érték. Ennél az értéknél az ismérvek egyik fele kisebb, a másik fele nagyobb.

$$\text{Medián: } Me = me + \frac{\frac{n}{2} - f'_{me-1}}{f_{me}} \cdot h$$

ahol: me : a mediánt magába foglaló osztályköz alsó határa

f'_{me-1} = a mediánt megelőző osztályköz kumulált gyakorisága

f_{me} = a mediánt magába foglaló osztályköz gyakorisága

h = a mediánt magába foglaló osztályköz hossza

A szórás az ismértékek átlagtól való átlagos eltérését jelenti, azaz az átlagtól vett eltérések négyzetes átlaga.

$$\text{Szórás: } \sigma = \sqrt{\frac{\sum f_i \cdot (x_i - \bar{x})^2}{\sum f_i}}$$

ahol: f_i = gyakoriság, súly

x_i = az átlagolandó érték

$\bar{x}$ = átlag (KORPÁS, 2002)

A statisztikai adatokat és a kutatás eredményeit igyekeztem grafikusán is ábrázolni a dolgozatomban ábrák és táblázatok segítségével, hiszen az adatok megjelenítésének, szemléltetésének fontos eszköze, amelyek segítségével könnyebb következtetéseket levonni (KERÉKGYÁRTÓ et al., 2009). Az ábrákat és táblázatokat a Microsoft Excel és Microsoft Word programok, valamint az SPSS 14.0 szoftver segítségével készítettem. Kombinációs táblát is szerkesztettem, melyre az jellemző, hogy két ismerv szerint csoportosítja a vizsgált sokaságot (JÁNOSA, 2011). A jobb átláthatóság és a megkülönböztethetőség érdekében a háztartási típusokat és az egyes régiókat az ábráimban és a táblázataimban egységesen mindig azonos színnel jelöltem.

Az egyváltozós statisztikai módszerek mellett több tényező kapcsolatának minőségét a Cramer-féle asszociációs együtttható segítségével vizsgáltam meg, hiszen jobban meg lehet érteni a vizsgált jelenséget, ha nemcsak önmagában vizsgáljuk azt. Sok tényező befolyásolhatja a vizsgált ismerv alakulását. A kapcsolat szorosságát a Cramer-féle asszociációs együtttható mutatja meg (JÁNOSA, 2011).

Mind a feltáró, mind az átfogó kutatás során faktor- és klaszterelemzést, illetve diszkriminancia analízist is végeztem. Faktoranalízis segítségével az adatokat és az abból nyert információkat tömörítettem, mivel több ismerv együttes figyelembevételét teszi lehetővé. Összetett jelenségek jellemzésére szolgál. Ez a módszer az egyes változók között fennálló kapcsolat alapján a változókat mesterségesen előállított változóba, azaz faktorokba tömöríti (JÁNOSA, 2011). Célja olyan változócsoportok kialakítása, amelyeken belül a változók korrelálnak (KERÉKGYÁRTÓ et al., 2009).

A faktoranalízis alkalmazhatóságát a Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) kritérium alapján ellenőriztem. Amennyiben a Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) érték 0,5 alatti a faktoranalízis nem végezhető el, mivel a korrelációs szint nem megfelelő az egyes változók között (lásd 6. táblázat). Bartlett-teszt is segítségemre volt a döntés során. A Bartlett-teszt esetén amennyiben a szignifikanciaszint 0,05 alatti, akkor az azt jelenti, hogy a változók alkalmasak faktoranalízisre, mivel van közöttük korreláció (KERÉKGYÁRTÓ et al., 2009).

Miután a faktorelemzés feltételeit ellenőriztem, Scree Plot ábra segítségével meghatároztam a faktorok számát. A Scree Plot ábra a saját értékeket ábrázolja a faktorok sorrendjében. Az x tengelyen a faktorok sorszámát, az y tengelyen

pedig a sajátértékeket tüntetjük fel. A sajátérték azt mutatja meg, hogy egy-egy faktor az egységnyi információtartalmú változóhoz képest hány-szoros információ-tartalommal rendelkezik (JÁNOSA, 2011).

6. táblázat: A KMO értékek megfelelőségi besorolása

KMO érték	Megfelelőség
0,9 – 1	kiváló
0,8 – 0,899	nagyon jó
0,7 – 0,799	megfelelő
0,6 – 0,699	közepes
0,5 – 0,599	gyenge
0 – 0,499	elfogadhatatlan

Forrás: (KERÉKGYÁRTÓ et al., 2009) alapján saját szerkesztés

A faktoranalízis befejezése után az összefüggések elemzésére K-központú klaszteranalízist végeztem, melynek során ANOVA tábla segítségével elemeztem a pénzügyi kultúra főbb befolyásoló változóit. Kendall-féle egyetértési együtthatót alkalmaztam annak meghatározására, hogy mekkora a megkérdezett háztartások egyetértése a megtakarítási döntést befolyásoló tényezőkre vonatkozóan. Ez is segített meghatározni a klaszterek számát. A klaszteranalízis célja a sokaság elemeinek szegmentálása úgy, hogy a csoportokon belül a különbség a lehető legkisebb, a csoportok között pedig a lehető legnagyobb legyen. A klasztereken belül a szegmenstagok hasonlítanak egymásra, de más csoport tagjaitól különböznek (SZÚCS, 2004). A változók alapján homogén csoportokat képeztem, ahol a csoportok tagjai tulajdonságuk alapján közel állnak egymáshoz, azaz a csoporton belüli hasonlóság maximális. Sem túl alacsony, sem túl magas klaszterszám megadása nem célszerű, mert nem vezet megfelelő eredményhez. A klaszterelemzés során egyfajta típusalkotás a cél (JÁNOSA, 2011). Az én esetemben a magyarországi háztartásokat terveztem ezzel a módszerrel típusokba sorolni a megtakarítással kapcsolatos attitűdjeik és döntéseik alapján. A háztartási típusok meghatározása után diszkriminancia analízist végeztem. Segítségével ábrázoltam az egyes klasztereket is. A diszkriminancia analízis olyan többváltozós módszer, amely segítségével meg lehet állapítani, hogy melyek azok a változók, amelyek legjobban megkülönböztetik a klaszteranalízis során kialakult csoportokat. Végül meghatároztam, hogy a klaszteranalízises csoportosítás során a háztartások hány százalékát sikerült korrekt módon besorolnom.

Az átfogó kutatás kérdőívének szöveges válasza alapján szövegfelhőt is rajzoltam a <http://www.wordle.net/create> segítségével. Az adott kérdés válaszaiban jellemző szavak kiemelésével vizuálisan ábrázoltam a szöveges válaszokat (lásd 25. ábra). A szavak fontosságát és előfordulásának gyakoriságát az ábrán a betűméret nagysága mutatja (PETHÓNÉ NAGY, 2009).

4. EREDMÉNYEK

4.1. Szekunder kutatások eredményei

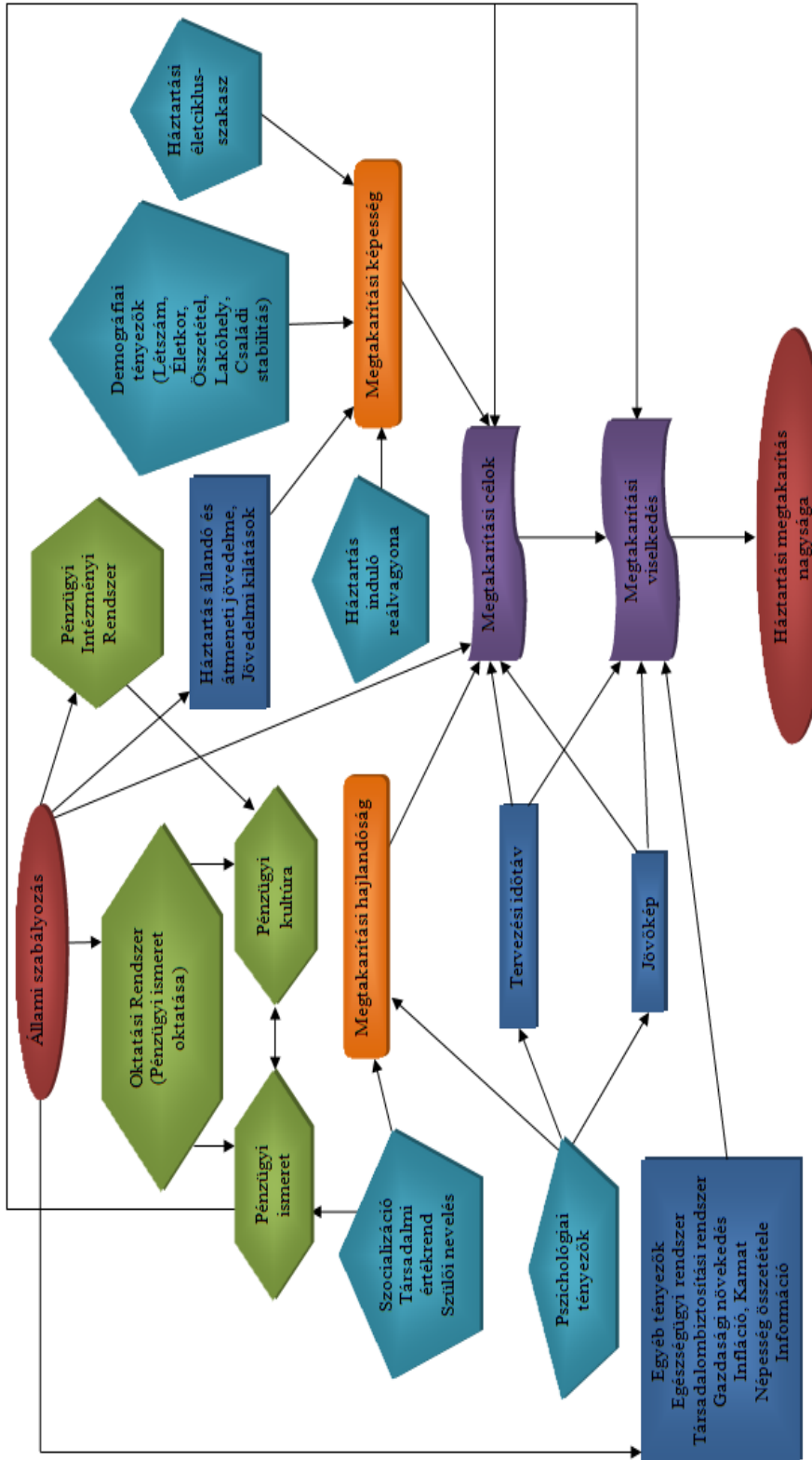
4.1.1. Elméleti modell alkotása a háztartások megtakarításait befolyásoló tényezőkről

Mivel a lakossági megtakarítási szokásokat kutatom, áttanulmányoztam számos hazai és nemzetközi szakirodalmat, amely a megtakarítások elméletét vizsgálta. Ezeket figyelembe véve, első célkitűzésem eredményeként megalkottam a 8. ábrát. Saját megtakarítási modellem megalkotásakor elsődleges célom a megtakarítást befolyásoló tényezők minél teljesebb és komplexebb bemutatása volt, az összefüggések figyelembevételével.

A modell megalkotásakor abból indultam ki, hogy az állami szabályozás közvetve, illetve közvetlenül hatással van a megtakarítást befolyásoló tényezőkre, ezáltal a háztartások megtakarításaira is. Az elméleti rész 2.1. fejezetéből Keynes elméletét, Friedman életciklus hipotézisét és Modigliani permanens jövedelem hipotézisét, valamint a többi szerző megtakarítást befolyásoló tényezőkkel kapcsolatos véleményét is igyekeztem megjeleníteni a 8. ábrán.

Figyelembe vettem Kasilingham és Jayabal (2011) ábráját is, amelyben megkülönböztették a megtakarítási képességet a megtakarítási hajlandóságtól. Szerintük a megtakarítási hajlandóság a meghatározó és nem a képesség. Én nem tettem különbséget közöttük, hiszen ezek is sok tényező együttes hatásától és azok erősségétől függenek. Egységesen narancssárga színnel emeltem ki mind a kettőt. Én a saját modellemben igyekeztem feltüntetni mind a megtakarítási képességet, mind a megtakarítási hajlandóságot befolyásoló tényezőket és ezek együttes hatását a megtakarítási célokra, a megtakarítási viselkedésre és végül a megtakarítás nagyságára. Véleményem szerint a pénzügyi megtakarítási hajlam és viselkedés szerint lehet osztályozni és jellemezni az egyes egyéneket, háztartásokat.

Különbséget tettem a befolyásolható és nem befolyásolható tényezők között is. A nem befolyásolható tényezők felé nem mutat nyíl az ábrámon és ezeket ötszögletű ábrával és világoskék színnel jelöltem. A disszertációm címe: „Az állami szabályozás hatása a lakosság hosszú távú megtakarításaira” is utal a modellben ábrázolt folyamatra. Kiinduló tényezőként jelöltem az „állami szabályozást” és végtermékként a „háztartási megtakarítási nagyságot”.

8. ábra: Modell: A háztartások megtakarításait befolyásoló tényezők

Forrás: Saját kutatás

A pénzügyi intézményi rendszert és a pénzügyek oktatását, valamint az ezek által kialakult pénzügyi ismereteket és pénzügyi kultúrát zölddel jelöltem, egy egységként kiemelve. Az állami szabályozásnak a pénzügyi rendszeren keresztül óriási befolyásoló szerepe és társadalmi felelőssége van a megtakarítási célok és a megtakarítási viselkedés befolyásolásával a háztartási megtakarítási nagyságra.

Mivel a megtakarítási célokat és a megtakarítási viselkedést befolyásolja a sok-sok felsorolt és ábrázolt befolyásoló tényező, ezeket egységesen lilával jelöltem a modellemben, hiszen egyformán fontos, kiemelt állomása a megtakarítási döntési folyamatnak.

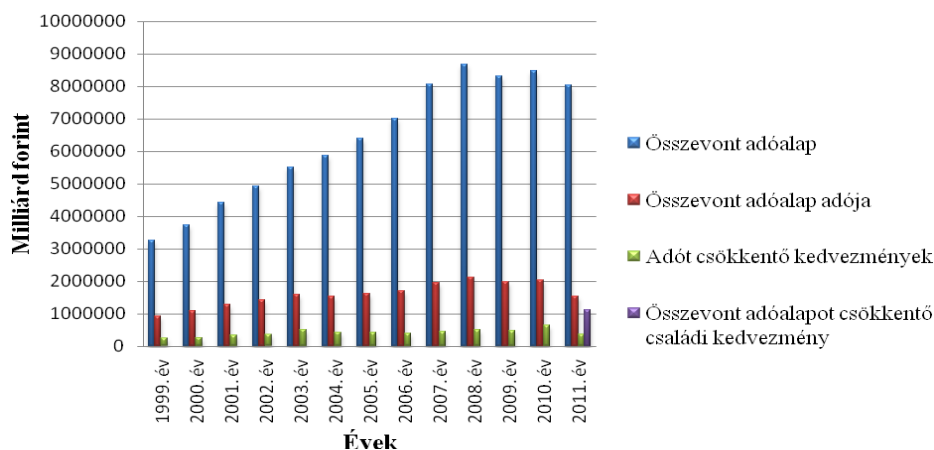
Az előzőektől különböző, befolyásolható tényezőket pedig kék színnel jelöltem az ábrán, hogy ezáltal is el tudjam különíteni a többi tényezőtől.

4.1.2. A személyi jövedelemadó törvényi változásainak hatásai

Kutatásom során azt is vizsgáltam, hogy hogyan alakulnak a személyi jövedelemadó kedvezmények, mennyire tartósak és hogyan képesek befolyásolni a hosszú távú öngondoskodást (lásd. 2.2. fejezet). Ezen változásokat főleg a különböző adókedvezmények megjelenése, folyamatos változtatása és esetleges hirtelen eltűnése okozza. Tóth és Ábrahám szerzőpáros a 1994. évi személyi jövedelemadó bevallások adatait vizsgálta, elemezte. Vizsgálták az adórendszerbe épített kedvezmények megoszlását és az adóelkerülés lehetőségének a kihasználása és a jövedelem nagyság közötti összefüggéseket is (TÓTH-ÁBRAHÁM, 1996). Az adó és az igénybevett adókedvezmény mértékét évről évre több tényező együttes, összetett hatása befolyásolja. Az adókedvezmények változásai bizonytalan helyzetet teremtenek a hosszú távú pénzügyi, megtakarítási döntések meghozatalakor. 2003. adóévben a legmagasabb a személyi jövedelemadó kedvezmények százalékos aránya a személyi jövedelemadó fizetési kötelezettséghez viszonyítva (32,14%). A 9. ábra szemlélteti, hogy 2004-ben az adókedvezmények csökkenése mellett az adófizetési kötelezettség is csökkent. Az ábrához kapcsolódó pontos adatokat a 17. melléklet tartalmazza. Az adókedvezmények nagyban befolyásolják az összevont adóalapba tartozó jövedelmek átlagos adóterhelését. Több, kiemelt gazdasági és társadalmi szempontból is fontos területet preferál a kormány adókedvezmények formájában, mint például az öngondoskodást és a gyermekvállalást (AMBRUS- PARÁDI-DOLGOS, 2011).

A kialakult adatok több intézkedés összetett hatásának az eredményei. Befolyásolhatta például az adó százalékos mértékének csökkenése, az adójóváírás kiszélesedése, a lakáscélú kedvezmények korlátozása, majd 2007. január 1-jétől annak megszüntetése. Az életbiztosításra vonatkozó adókedvezmény is megszűnt 2010. január 1-jei hatállyal.

9. ábra: A személyi jövedelemadó kedvezmények alakulása Magyarországon 1999 és 2011 között

Forrás: APEH (Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal) 2008. évi adóstatisztikája és a NAV (Nemzeti Adó- és Vámhivatal) 2012. évi adóstatisztikája alapján saját szerkesztés

2005-től a személyi jövedelemadó összege folyamatosan növekszik, míg az adókedvezmények ehhez viszonyított aránya folyamatosan csökken, illetve változatlan. Ez alól kivétel a 2010. év, amikor az előző évi adókedvezmény 485965 millió forintról 645727 millió forintra nőtt, majd 370492 millió forintra csökkent. Ez nagymértékű változás, hiszen 2010-ről 2011-re 42,6 százalékos csökkenés következett be. A 2010. évi adót csökkentő kedvezmények emelkedését az adójóváírás megemelt összege eredményezhette. A személyi jövedelemadóról szóló 1995. évi CXVII. törvény 33. §-a szerint 2009-ben az adójóváírás az adóévben megszerzett bér 18 százaléka, maximum jogosultsági hónaponként 11340 forint volt. A jogosultsági határ az adóévre 1250000 forint volt. 2010-ben a "szuperbruttó" bevezetésével az adóévben megszerzett bér és az arra megállapított adóalap-kiegészítés együttes összegének 17 százaléka, legfeljebb jogosultsági hónaponként 15100 forint volt. A jogosultsági határ az adóévre 3188000 forint volt. 2009 évhez viszonyítva is 2011-re 23,8 százalékos az adót csökkentő kedvezmények mértéke. 2009-hez képest sok adókedvezményt megszüntettek, ami ezt a változást okozhatta. Ugyanakkor 2011. évben megjelenő családi adókedvezmény hatására az összevont adóalap adója nagymértékben lecsökkent, 2026864 millió forintról 1452380 millió forintra. Az adójóváírás összegét is csökkentették. Az adóévben megszerzett bér és az arra megállapított adóalap-kiegészítés együttes összegének 16 százaléka, legfeljebb jogosultsági hónaponként 12100 forint volt. A jogosultsági határ pedig 2750000 forintra csökkent.

2012. január 1-jétől megszűnt az adójóváírás, amely különösen az alacsony keresetűek adóját növelte meg. Ugyanakkor a családi adókedvezmény

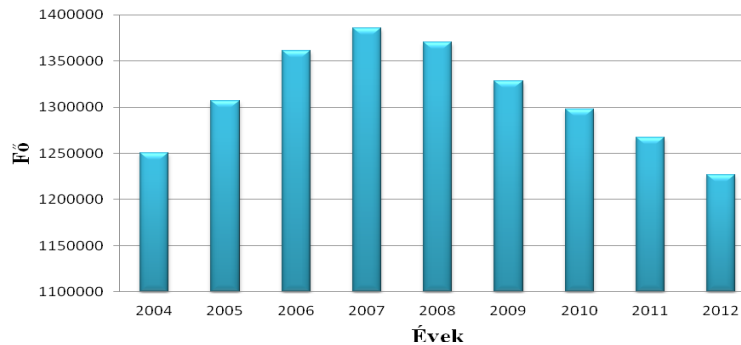
nagymértékben megemelkedett. Családi adókedvezmény jogcíme miatt 2012-ben 1105,3 ezer fő csökkenthette adóalapját (lásd 18. melléklet), akik a személyi jövedelemadó bevallást benyújtó magánszemélyek 24,8%-át tették ki. A magánszemélyek családi kedvezmény címén a 2011. évi adathoz képest 24,9 milliárd forinttal nagyobb összegben, 1151,1 milliárd forinttal tudták adóalapjukat csökkenteni.

A törvény értelmében csak az összevont adó mértékéig lehet igénybe venni az adókedvezményeket. Akinek nincs megfelelően magas jövedelme, ezáltal kevesebb személyi jövedelem adója keletkezik és így nem tudja a kedvezményt teljes mértékben érvényesíteni, hiába lenne rá jogosult. A Nemzetgazdasági Minisztérium által benyújtott 2014. évre vonatkozó módosító törvényjavaslatának egyik legfontosabb eleme a gyermekvállalást ösztönző családi járulékkedvezmény bevezetése (NM, 2013a). 2014. január 1-jétől hatályba lépő új szabályozás szerint, akik eddig nem tudták érvényesíteni a teljes családi adókedvezményt, azok családi járulékkedvezmény formájában igénybe vehetik azt az egészségbiztosítási és nyugdíjjárulékok terhére is. Ezáltal várhatóan 260 ezer családnál 53 milliárd forint marad. A 2014. évi adópolitika a hosszú távú, kiszámítható és stabil intézkedéseket preferálja (NM, 2013c).

2007-től az életbiztosítások adókedvezményénél a 6 millió forintos értékhatárt 3,4 millió forintra csökkentették. Ezáltal 805 ezer főre, majd 2008-ra 780 ezer főre csökkent az adókedvezménnyel élők száma, pedig 2006-ban még 914 ezer fő tudta az adókedvezményt érvényesíteni (lásd 19. melléklet). A lakáscélú adókedvezménnyel élők száma is folyamatosan csökken. Bár 2007. január 1-től kikerült a törvényből, az elhúzódó kedvezménye miatt még 2007-ben is 185 ezer fő tudta érvényesíteni az adókedvezményt, akik közül még 2012-ben is tudott 30,3 ezer fő élni ezzel a lehetőséggel. 2012-ben nagy változás következett be az adókedvezmények rendszerében, hiszen megszűnt az adójóváírás, amely 2011-ben összességében még 360,4 milliárd forint kedvezményt jelentett, összesen 3300,1 ezer fő adózónak. Az adójóváírás megszűnésének következtében 2012-ben 763 ezer főről 2959 ezer főre nőtt azok száma, akik nem éltek egyetlen kedvezmény (az önkéntes pénztári kedvezményeket is beleértve) igénybevételének lehetőségével sem (NAV, 2013). 19,9 milliárd forintra csökkent a magánszemélyek összevont adóalapot terhelő adót csökkentő tételei (lásd 18. melléklet).

Az önkéntes pénztárakba történő befizetések adókedvezményei minimálisan változtak 2011-ről 2012-re. 6,9 milliárd forintról 7 milliárd forintra nőttek (lásd 19. melléklet). Ugyanakkor a létszám adatok csökkenést mutatnak. 2011-ről 2012-re 424 ezer főről 417,7 főre csökkent az igénybevevők köre, ami csupán 1,5 százalékos csökkenés, de ez sem jó jel a hosszú távú öngondoskodásra nézve. Az önkéntes pénztárakba történő befizetések miatt rendelkezők száma folyamatosan csökkent már a korábbi években is, hiszen 2005-ben még 643 ezer

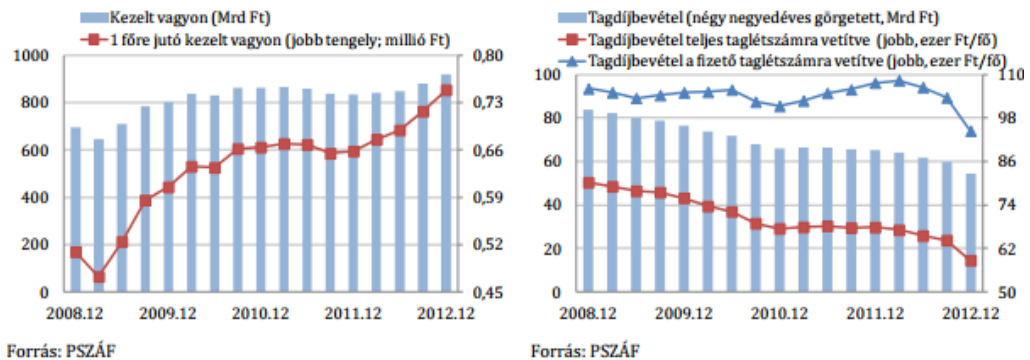
fő fizetett be tagdíjat az önkéntes pénztárakba (lásd 19. melléklet). Ezt a csökkenő tendenciát mutatja a 10. ábra is.

10. ábra: Az önkéntes nyugdíjpénztárak taglétszáma 2004 és 2012 közötti időszakban Magyarországon

Forrás: PSZÁF (2013) alapján saját szerkesztés

Láthatjuk, hogy a 2008-ban elinduló pénzügyi válság óta az önkéntes nyugdíjpénztári taglétszám folyamatosan csökken. Ez abból is adódhat, hogy a 10 éves várakozási idő leteltét követően a tagok a számla megszüntetése mellett döntenek (PSZÁF, 2013). Az elhúzódó válság hatására az önkéntes nyugdíjpénztári tagdíjat egyre kevesebb munkáltató képes kiegészíteni, de ehhez képest az egyéni tagdíjak még mindig jóval alacsonyabbak.

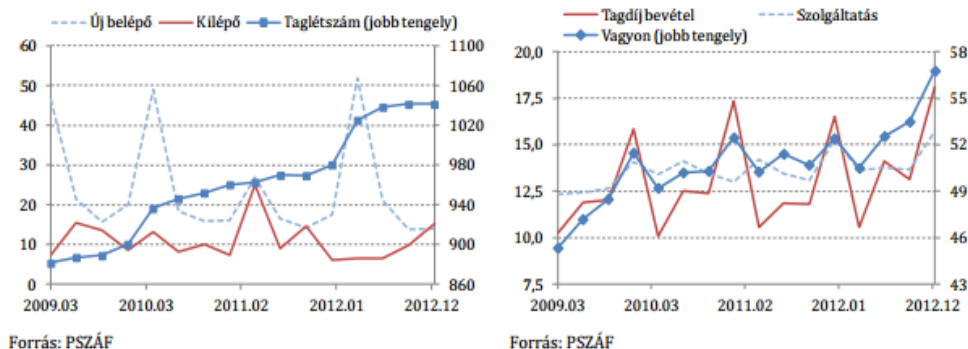

11. ábra: Az önkéntes nyugdíjpénztárak kezelt vagyona és tagdíjbevétele 2008 és 2012 között Magyarországon

Forrás: PSZÁF (2013, 70. p.)

A három önkéntes pénztárba érkező tagdíjbevételekhez képest elenyésző a 7 milliárd forintos adókedvezmény, amely a 20 százalékos adókedvezménnyel számolva, a magánszemélyek 35 milliárd forintos befizetéseinek a kedvezménye. 2012-ben csak az önkéntes nyugdíjpénztárba több, mint 90

milliárd forint befizetés történt (lásd 11. ábra). Emellett az önkéntes egészségpénztárba és önkéntes önszegélyező pénztárakba is érkeztek befizetések.

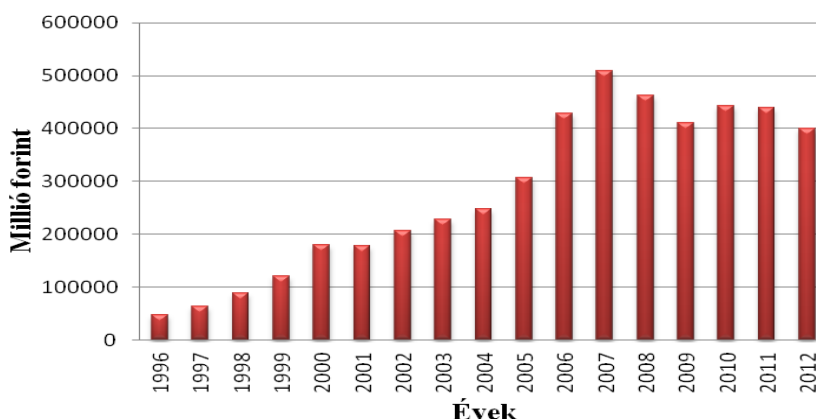
12. ábra: Az önkéntes egészségpénztárak taglétszám, tagdíjbevétel, vagyon és a szolgáltatások alakulása 2009 és 2012 között Magyarországon

Forrás: PSZÁF (2013, 72. p.)

Az önszegélyező pénztárak ismertsége a legkisebb. Az önkéntes nyugdíjpénztári 1227 ezer fős és az önkéntes egészségpénztári 1040 ezer fős taglétszámhoz képest (lásd 12. ábra) csupán 38 ezer tagja van a jelenleg működő 11 önszegélyező pénztárnak és a vagyonuk 2,1 milliárd forint körül alakul. Ugyanakkor az önkéntes nyugdíjpénztárak kezelt vagyona az eddigi legmagasabb értékre, 919,1 milliárd forintra emelkedett (PSZÁF, 2013).

A 2010. évi személyi jövedelemadó biztosítási adókedvezményének eltörlése a hosszú távú lakossági megtakarításokra negatív ösztönzőként hatott, megszűnt annak jótékony hatása a lakossági megtakarítási hajlandóság intenzív növekedésére, amire nagy szükség lenne. Az életbiztosítási piac szereplőinek piaci részesedését a 20. melléklet ábrája tartalmazza. A lakossági megtakarítások érzékenyek az adóztatás és a kedvezmények rendszerére. Az adókedvezmény eltörlését viszont ellensúlyozza a jelenlegi alacsony jegybanki alapkamat következtében kialakult csökkenő hozamkörnyezet, amely újra a biztosítások megkötésének kedvez és javítja az ágazat kilátásait (PSZÁF, 2013).

A MABISZ (Magyar Biztosítók Szövetsége) éves jelentései szerint az adókedvezmény fontos érv volt az életbiztosítások megkötése mellett. Az életbiztosítási piac korábbi növekedésének (lásd 13. ábra) végét vetett a 2008-ban kezdődő és a 2009-ben kiteljesedő pénzügyi válság. Az életbiztosítások díjbevételei jelentős mértékben csökkentek. Ezt főleg az egyszeri díjas termékek csökkenése okozta. A rendszeres díjfizetésű konstrukciónál a csökkenés mértéke alacsonyabb.

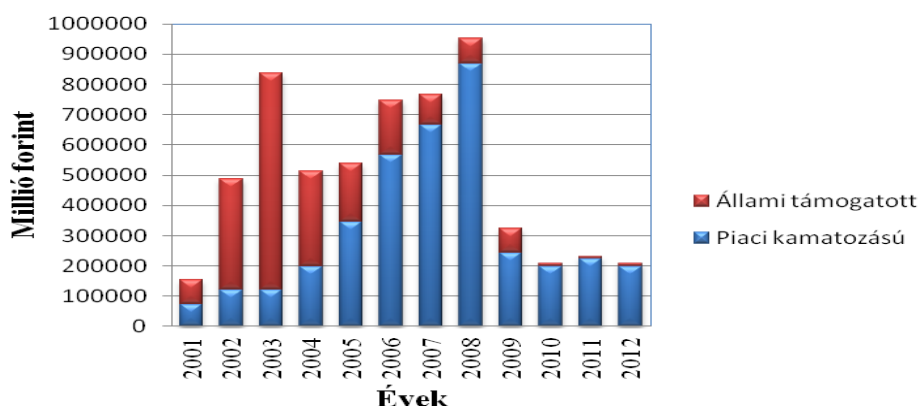
13. ábra: Az életbiztosítások díjbevételének alakulása Magyarországon 1996 és 2012 között

Forrás: MABISZ (2013a, 2013b) alapján saját szerkesztés

2008-ban az életbiztosítások díjbevétele 461683 millió forint volt. Az előző évihez képest közel 47 milliárd forinttal csökkent, ami 9,2%-os visszaesést jelentett. Az élet üzletág aránya az összes díjbevételen belül a 2007 évi 54,7%-ról 2008-ban 52,1%-ra csökkent. A díjbevételen belül jelentős mértékben, 42,4%-ról 30,5%-ra visszaesett az egyszeri díjas termékek részaránya. 2010-ben 52,4%, 2011-ben 53,8%, majd 2012-ben ismét a 2008-as szintnek megfelelő 52%-os az aránya az életbiztosítások díjbevételének az összes biztosítási díjbevételen belül. A 2009 évi pozitív személyi jövedelemadó kedvezmény hatásának ellenére is csökkent a biztosítások száma, mivel az elhúzó gazdasági válság negatív hatása erősebb volt. Ezt a negatív hatást a 2010. évi változásnak fokoznia kellett volna, de 2010 évben 7,6%-os díjbevétel növekedés történt. 2011-től viszont a biztosítási adókedvezmény megszüntetésével és a válság fokozásával a két negatív hatás tovább erősítette az ágazat csökkenő tendenciáját (MABISZ, 2013a, 2013b). A BellResearch kutatócég 2010. év februárjában 800 fő 18-64 év közötti, magyarországi bankkapcsolattal rendelkező internethasználót kérdezett le. Kutatása szerint minden 10. háztartás életbiztosítások felmondásával igyekszik enyhíteni a válság hatásait. Befektetésekben és megtakarításokban is a háztartások kockázatkerülőbbek lettek. Az alacsonyabb hozamú, de biztonságos befektetéseket részesítik inkább előnyben, de főleg rövid távúakat, mint a hosszú távúakat (BELLRESEARCH, 2010). A háztartások általában csak rövid távon gondolkodnak. Sok háztartásnál hiányzik a hosszú távú perspektíva, célkitűzés. Motiváció és fegyelem szükséges a hosszú távú tervezéshez és annak megvalósításához (HOGART-ANGUELOV, 2003). Az életbiztosítással rendelkezők száma az elmúlt időszakban folyamatosan csökken. Egyrészt kevesebb az új kötések száma, másrészt egyre több ügyfél dönt a visszavásárlás mellett, annak veszteségtartalma ellenére is. A biztosítók szerint a visszavásárlás oka visszavezethető a családon belül

megjelenő munkanélküliségre, a devizahitelek és sok egyéb tényező okozta bizonytalanságra, a családok megrendült anyagi helyzetére és az adójogszabály kedvezőtlen változására is.

Magyarországon a lakáscélú hitelek törlesztésének a személyi jövedelemadó fizetési kötelezettség adókedvezmény formájában történő csökkentésének lehetőségével tehát az állam kiszélesítette a lakáshoz jutás állami kedvezményeinek sorát. 2002-ben nagymértékben megemelkedett a személyi jövedelemadóból érvényesíthető összeg, amely hatására sokan döntöttek hitelfelvétel igénybevétele mellett lakásvásárlás mellett. Az államilag támogatott engedélyezett lakásvásárlási hitelek megnövekedése (lásd 14. ábra) miatt lecsökkentették a 240000 forintos adókedvezményt 120000 forintra, megkülönböztetve a használt és új lakásvásárlást, illetve az állami kamattámogatott és a piaci kamatozású hiteleket. A 2005. évi módosításokkal a személyi jövedelemadó törvényben a hosszú távú gondolkodás szemlélete és az állam segítő szerepe fogalmazódott meg a lakásszerzési kedvezményben nem részesülők számára is, hiszen a piaci kamatozású hitelek törlesztő részleténél tudták és tudják jelenleg is érvényesíteni az állam által biztosított adókedvezményt egészen a gyermekeik családi pótlékra való jogosultságáig.

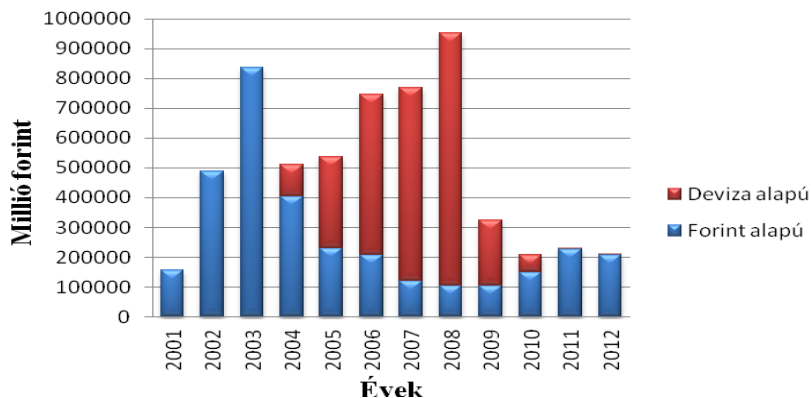
14. ábra: Engedélyezett lakáscélú hitelek összegének alakulása állami támogatás szerinti megoszlása Magyarországon 2001 és 2012 között
 Forrás: KSH (2012) adatai alapján saját szerkesztés

Az állam ezzel próbálta ellensúlyozni az állami kamattámogatásban nem részesülő magánszemélyeket, akik a hitel törlesztése mellett kiskorú gyermekeket nevelnek.

A hosszú távú pénzügyi döntéseinket kiszámíthatatlanná teszi a sok változás. Aki például a legnagyobb adókedvezmény érvényesíthetősége idején, azaz 2002-ben vagy 2003-ban vett lakást, lakáshitel igénybevétele segítségével, amikor az éves adókedvezmény mértéke még évi 240000 forint volt és ez

alapján kalkulált hosszú távon, később sokuknak pénzügyi gondokkal kellett valószínűleg szembenéznie, hiszen azóta maximum 120000 forint ez a kedvezmény, akár a 30%-os, akár a 40%-os mérték vonatkozik rá. Ezen kívül a törlesztés megkezdése után is maximum még 4 évig élhetnek az adókedvezménnyel, kivéve, ha van gyermekük, illetve a 4 év alatt született, mert abban az esetben, ha a törvény egyéb feltételei is érvényesek rájuk, akkor a gyermek, illetve gyermekek családi pótlékra való jogosultságáig érvényesíthetik az adókedvezményt. Azok, akik a hitelfelvételük pillanatában, az eredeti pénzügyi döntésük meghozatalakor érvényesíteni tudták a 240000 forintos adókedvezményt, mára már részben vagy egyáltalán nem tudják, azaz az állam már nem vállalja át helyettük adókedvezmény formájában ezen többletösszeg megfinanszírozását. Vajon 2002-ben és 2003-ban megvalósult volna ennyi ingatlan vásárlás és építés hitelfelvétellel egybekötve, ha nem születik meg a lakosság számára ez a kedvező személyi jövedelemadó törvényi változás?

Magyarországon 2001-ben 76308 lakáshitelt engedélyeztek, összesen 155269 millió forint értékben, amelyből 21877 részesült állami támogatásban, összesen 82697 millió forint hitel összeggel. 2003-ban volt a legtöbb az engedélyezett hitelek száma: 196671, amiből állami támogatásban 67,94%-a, 133620 hitel részesült. Ez folyamatosan csökkent, 2008-ban már csak 14973 támogatott hitelt engedélyeztek, amely csak 10,29%-a az összes engedélyezett hitelnek. Ekkorra viszont az engedélyezett devizahitelek aránya elérte a 79,59 százalékot (lásd 15. ábra).

15. ábra: Engedélyezett lakáscélú hitelek összegének alakulása és devizanem szerinti megoszlása Magyarországon 2001 és 2012 között

Forrás: KSH (2012) adatai alapján saját szerkesztés

Ugyanez a tendencia figyelhető meg a felvett hitelösszegek alapján is. A 2003-ban 713685 millió forint volt az engedélyezett összes államilag támogatott lakáshitel, 2008-ban pedig már csak 81748 milliárd forint. A 14. ábráról leolvasható, hogy 2001-ről 2002-re és 2002-ről 2003-ra, illetve 2008-ról 2009-re

volt a legnagyobb mértékű a változás mind az engedélyezett lakáshitelek számának, mind összegének változásánál is. 2001-ről 2002-re 151859 darabra nőtt, azaz megduplázódott a hitelek száma, az összegük pedig 155269 millió forintról 487902 millió forintra nőtt, amely több, mint háromszoros növekedést jelent. Ez részben a 2002. évi lakáscélú állami támogatás változására vezethető vissza, amikor is 35000 forintról 240000 forintra emelkedett a maximálisan igénybe vehető állami támogatás összege, már a használt lakások hitelei után is. 2003-ra ez az összeg még tovább növekedett, 835765 millió forintra, ami további 71%-os növekedést jelent. A hitelek száma 68%-kal nőtt, 133620 darabra, amely a következő évben, a 2004. évi személyi jövedelemadó lakáscélú adókedvezményének nagy mértékű szabályozásával 63419 darabra, kevesebb, mint felére csökkent, majd 2005-ben még további 38%-kal, 39584 darabra csökkent. Ez a tendencia az engedélyezett hitelek összegének csökkenésén is nyomon követhető. 2004-re 39%-kal, 511758 millió forintra esett az engedélyezett hitelek száma. A hitelek száma a 2003-ban megjelent deviza alapú hitelek folyósításának megkezdésével 2004 után már tovább nem csökkent, sőt, folyamatosan növekedett, egészen a 2008. év végén bekövetkező deviza alapú hitelek válságának kiindulásáig. Ezt követően drasztikus, 66,1%-os csökkenés következett be. 951569 millió forintról 322527 millió forintra csökkentek az engedélyezett hitelek 2008-ról 2009-re. 2012-ben már csupán 207104 millió forint volt. A devizalapú hitelek még nagyobb ütemben estek vissza. A 2008. évi 845705 millió forintos összeg 2009-re 74,23%-kal 217903 millió forintra, majd 2010-re további 73,69%-kal, 57338 millió forintra csökkent. 2012-ben csupán 553 millió forint értékben, 69 devizalapú lakásszerződést kötöttek (lásd 15. ábra).

A likviditási korlát befolyásolja a megtakarítások alakulását is, hiszen szigorú hitelfelvételi korlát esetén, bár a háztartás növelni szeretné a fogyasztását, nem képes ezt megtenni (DEDÁK, 2005). Magyarországon 2001 előtt szükség volt és jelenleg is elengedhetetlen a célirányos megtakarítás, például a lakáscélok megvalósításához. Japelli és Pagalo (1994) szerzőpáros tesztelte ezt az elméletet. Megállapították, hogy a lazább hitelfelvételi korlát csökkenti a megtakarításokat és ezáltal a gazdasági növekedést is (JAPELLI-PAGALO, 1994). Ez történt Magyarországon is a hitelfelvételi lehetőségek kiszélesedésével. Hayashi (1985) is a likviditási korlátok fogyasztást és megtakarítást befolyásoló hatására hívta fel a figyelmet (HAYASHI, 1985). Anguacid és szerzőtársai bizonyították, hogy a nagyobb megtakarítás nagyobb gazdasági növekedést eredményez, hiszen a megtakarítások növekedésével növekednek a beruházások is (ANGUACID et al., 2002). Magyarországon a pénzügyi válság kiszélesedésével, a jövővel szembeni bizonytalansággal, a hitelfeltételek szigorításával, a pénzügyi kultúra egyre szélesebb körben történő kiszélesedésével a lakossági megtakarítások folyamatosan emelkednek.

4.2. Kvantitatív kutatás eredményei

4.2.1. Feltáró kutatás eredményei

Annak érdekében, hogy megismerjem a magyarországi háztartások megtakarítási szokásait, kérdőíves adatgyűjtést végeztem. A feltáró kutatás eredményeit a 21. melléklet ábrái és táblázatai tartalmazzák. Az 578 fő által kitöltött és feldolgozott kérdőívek alapján elmondhatjuk, hogy a megkérdezett háztartások 91%-a gondolja úgy, hogy nagyon fontos a családja anyagi biztonsága, 7%-a szerint eléggé fontos, 6 háztartás közepesen tartja fontosnak és csupán 5 háztartás (0,9%) vélekedik úgy, hogy ez egyáltalán nem fontos (lásd M21.1. ábra). Ennek ellenére 56 százalékanak vagy nincs megtakarítása vagy ötszáz ezer forint alatti. Csak 26 százaléku rendelkezik 1 és 25 millió forint közötti megtakarítással (lásd M21.2. ábra). Ez arra enged következtetni, hogy a bevételeiket főleg fogyasztásra, megélhetésre, esetleg a hitelek törlesztésére fordítják. Az M21.3. ábra adatai azonban azt mutatják, hogy vagy a relatív alacsony jövedelemszint, vagy a pénzügyi kultúra hiányosságai miatt még azok sem takarítanak meg, akiknek egyébként lehetősége lenne rá. A válaszadók 13,3 százaléka vagy nem tud, vagy nem akar mindenáron takarékoskodni, azaz nem ért egyet azzal, hogy keresetének egy részét félre kellene tenni biztonsági „véstartalékként”. A megkérdezettek 37,7 százaléka teljes mértékben egyetért azzal, hogy folyamatosan kell megtakarítani. 29,6 %-uk egyetért, de ők látják előre, hogy hiába szeretnének, nem mindig sikerül ezt megvalósítaniuk. 19,4%-uk gondolja úgy, hogy többé-kevésbé szükséges ezt megcselekedni, de ők nem tudnak igazán dönteni ebben a kérdésben. Véleményem szerint, amikor az emberek optimisták és jobban bíznak a jövőben, akkor a fogyasztási hajlandóságuk növekszik és ilyenkor kevésbé érzik a megtakarítások fontosságát.

Az M21.4. ábrán azt láthatjuk, hogy a vizsgált háztartások hitelei változatos képet mutatnak. A megkérdezettek száma alapján nehéz általános helyzetképet felvázolni, de úgy tűnik, hogy a megkérdezett háztartások közel fele, 41,7%-a nem rendelkezik hiteltartozással. Akik jelentősebb hiteleket vettek fel, azok valószínűleg ingatlanvásárlásra fordították, hiszen az elmúlt 10 év viszonylag olcsó devizahitelei azokat is csábíthatták hitelfelvételre, akiket a drágább (forint) hitelek esetleg visszariasztottak volna. 3 millió forint feletti tartozással a megkérdezettek 23,7%-a rendelkezik. A jelenlegi gazdasági helyzetben a háztartások 49 százaléka nem tudna havonta még többet megtakarítani, 29% talán, 18 százaléku igen, a többiek pedig nem tudják (lásd M21.5. ábra). Aki képes lenne sem biztos, hogy hajlandó rá. Ennek valószínűleg hosszú távú következményei lesznek, hiszen nem, vagy kevésbé biztosított a későbbi családi életciklusok többletkiadásainak pénzügyi fedezete. A megkérdezett háztartások 43%-a teljes mértékben egyetért azzal, hogy a nyugdíjas évek biztonságáért takarékoskodni kell, 31%-a gondolja közel ugyanezt, csak kisebb mértékben,

19%-uk közepes mértékben ért egyet a nyugdíjcélú öngondoskodással, míg csupán 6%, illetve 2% vélekedik úgy, hogy kevésbé, illetve egyáltalán nem fontos az ilyen célú megtakarítás (lásd M21.6. ábra). Ennek ellenére 33 százalékuk sehogy sem készül rá. A megkérdezett háztartások 47%-a takarékoskodik a nyugdíjas évek biztonsága érdekében folyamatosan. 21%-uk tervezi a nyugdíj melletti további munkavállalást és 6%-uk gondolja úgy, hogy majd gyermekeik segítik őket időskorukban (lásd M21.7. ábra).

Az önkéntes nyugdíjpénztár személyi jövedelemadó kedvezményének mértékét csak 29 százalékuk ismeri és a lakás-takarékpénztári kedvezménnyel is csak 37%-uk van tisztában. Ennek ellenére a vizsgált háztartások 38-40 százaléka rendelkezik, vagy korábban már rendelkezett önkéntes nyugdíjpénztári számlával, illetve lakás-takarékpénztári szerződéssel. Bár a megkérdezett háztartások 98%-a szerint fontos, illetve nagyon fontos a családja anyagi biztonsága, és csupán 8%-a gondolja úgy, hogy nem szükséges a nyugdíjas évekre takarékoskodni, ennek ellenére 33%-uk nem készül rá semmilyen formában, 35%-uk megtakarítása 500000 forint alatti, 21%-uk pedig nem rendelkezik semmilyen megtakarítással. Ugyanakkor 34%-uk úgy gondolja, hogy alig, 39%-uk pedig, hogy egyáltalán nem fedezi majd az állami nyugdíj a nyugdíjas éveikben felmerülő szükségleteiket (lásd M21.8. ábra), vagyis tisztában vannak azzal, hogy szükséges lenne már most az öngondoskodásuk, mégsem teszik meg ezt, hiába léteznek a különböző állami támogatások, illetve adókedvezmények, a háztartások nem veszik ezeket igénybe. A megkérdezettek 49%-a megtippelni sem képes például, hogy mennyi az önkéntes nyugdíjpénztári számlára befizetett összeg után igénybe vehető személyi jövedelemadó kedvezmény mértéke és csupán 29%-a tudja, hogy ez jelenleg 20%. A lakás-takarékpénztári szerződés esetében is, csak a megkérdezettek 37%-a tudja, hogy 30%, maximum évente 72000 forint az állami támogatás összege, amit kizárólag lakáscélra lehet fordítani. Ennek ellenére a vizsgált háztartások 38-40 százaléka rendelkezik, vagy korábban már rendelkezett önkéntes nyugdíjpénztári számlával, illetve lakás-takarékpénztári szerződéssel.

A pénzügyi kultúra véleményem szerint fejlesztésre szorul. A kérdőív a háztartások véleményét ebben is kikéri. A vizsgált háztartások túlnyomó többsége, azaz 83 százaléka gondolja úgy, hogy szükség van a pénzügyi kultúra fejlesztésére és csak 3 százalékuk gondolja úgy, hogy erre egyáltalán nincs szükség (lásd M21.9. ábra). Ennek ellenére a szakemberek tanácsát csak 12 százalékuk kéri ki a megtakarítási döntéseik meghozatalakor és főleg a biztonságot tartják szem előtt (49%). A háztartások felnőtt tagjai mindig közösen hozzák meg a döntéseiket (40%) és minden részletet aprólékosan mérlegelnek (37%) (lásd M21.10. ábra).

Összességében elmondható, hogy a megkérdezett háztartások kevés pénzügyi ismerettel rendelkeznek ahhoz, hogy az állam képes legyen hatékonyan befolyásolni őket a különböző ösztönzőivel az öngondoskodásra, ezért

szükséges ezen ismeretek minél szélesebb körben történő ismeretterjesztése. Már Friedmannak is az volt a véleménye, hogy a közoktatás során megvalósuló ismeretek megszerzése a társadalom összes tagjának fontos és főleg hasznos, nemcsak az egyén és családja számára (FRIEDMAN, 1996).

Az adatbázis segítségével faktoranalízist végeztem annak vizsgálatára, hogy a megkérdezett háztartások mi alapján hozzák meg a megtakarítási, befektetési döntéseiket. A Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) kritérium alapján meg tudjuk határozni, hogy a változók mennyire alkalmasak a faktorelemzésre. A M21.11. táblázat adatai alapján elmondhatjuk, hogy a KMO értéke 0,854, vagyis nagyobb, mint 0,8. Ez azt jelenti, hogy az általam vizsgált változók „nagyon jól” alkalmasak a faktoranalízisre. A Bartlett-próba nullhipotézisét azaz, hogy a változók között nincs korreláció, el lehet vetni, mivel a szignifikanciaszint (Sig.) kisebb, mint 0,05 (lásd M21.11. táblázat). A Bartlett teszt alapján is elmondható, hogy a változók alkalmasak faktorelemzésre, mivel van közöttük korreláció.

A Scree Plot ábra (lásd M21.12. ábra) segítséget nyújt a jelentős faktorok számának meghatározásában. A Scree Plot ábra a saját értékeket ábrázolja a faktorok sorrendjében. Az y tengelyen tüntetjük fel a sajátértékeket, az x tengelyen pedig a faktorokat. A könyökszabály szerint a jelentős faktorok számát ott érdemes meghatározni, ahol a görbe meredeksége hirtelen megváltozik és kezd egyenesbe átfordulni. A faktorok számát négyben határoztam meg és elvégeztem a faktorok rotálását. A Rotált faktorsúly-mátrix táblázatból (lásd M21.13. táblázat) jól látható, hogy az első két faktor változóinak a száma jóval meghaladja a másik két faktor változóinak a számát.

A háztartások megtakarítási döntéseit befolyásoló tényezőket, a megtakarítással kapcsolatos gondolatait a következő faktorokba soroltam:

1. faktor: A saját és a háztartás anyagi biztonsága iránti igény és az ez alapján hozott döntések.
2. faktor: A különböző megtakarítási formák ismerete.
3. faktor: A pénzügyi kultúra fejlesztésének igénye, illetve a biztos állami nyugdíjba vetett bizalom.
4. faktor: A megtakarítási döntések állami befolyásolása adókedvezmények formájában.

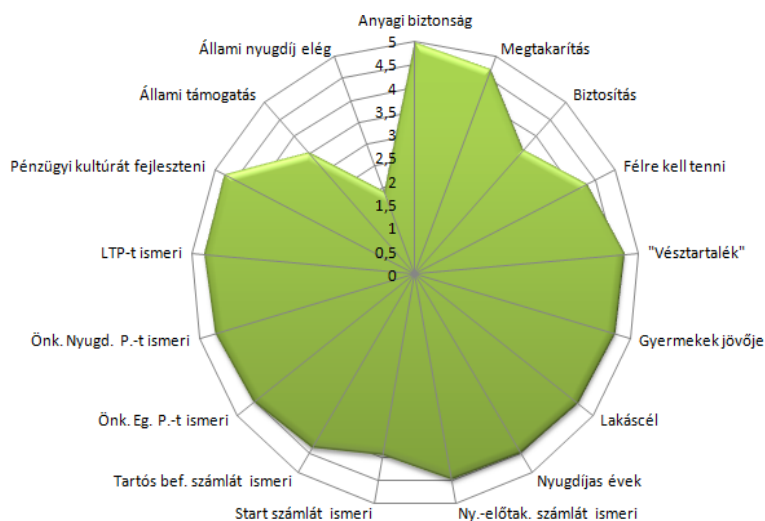
Az M21.14. táblázat adatai alapján azt láthatjuk, hogy a 4 faktor összesen 57,458 %-ban magyarázza meg a háztartások megtakarítással kapcsolatos ismereteit és a megtakarítási szokásait, valamint az ezek alapján hozott döntéseiket. Az 1. faktor magyarázó képessége a legmagasabb. 27,798%-ban határozza meg a háztartások befektetési, megtakarítási döntéseit az, hogy szeretnének minél nagyobb anyagi biztonságban lenni. A 2. faktor is eléggé meghatározó ebben a döntési folyamatban. Közel 17%-ban függ attól, hogy a háztartásoknak milyen ismereteik vannak az egyes befektetési lehetőségekkel kapcsolatban.

A megfelelő szegmentálás érdekében klaszteranalízist is végeztem, 17 változó alapján. A Kendall mutató szerint a vizsgált háztartásokban csak 34,3%-os az egyetértés a megtakarítási döntést befolyásoló tényezőkre vonatkozóan, ezért több klaszter létrehozására volt szükség. Én 4 klaszter létrehozása mellett döntöttem. A klaszterek elemszámai eltérőek. Az 1. klaszter elemszáma 171, a 2. klaszteré 147, a 3. klaszteré 51, a 4. klaszteré pedig 198 háztartás.

Az M21.15. és M21.16. ANOVA táblázatai az egyes változók szignifikáns voltát vizsgálják. Az M21.16. táblázat az F érték mellett a Wilks'-lambda statisztikát is használja az összehasonlítás során. Az ANOVA táblázat alapján elmondható, hogy a szignifikanciaszint biztosítja a szegmensek valódiságát, illetve az F értékek segítik megkülönböztetni a klasztereket egymástól. Az F és a Wilks'-lambda mutatók értékei alapján megállapíthatjuk, hogy a vizsgált háztartások leginkább az önkéntes egészségpénztári és nyugdíjpénztári termékeket ismerik. Ezen kívül ismerik a nyugdíj-előtakarékossági számlát és a tartós befektetési számlát, valamint a lakás-takarékpénztári szerződés előnyeit is. Tisztában vannak azzal, hogy a lakáscél és a nyugdíjas évek biztonságáért takarékoskodni kell, illetve szükség van „véstartalékra” a család anyagi biztonsága érdekében.

Az eredmények feldolgozása alapján (lásd M21.17. táblázat) teljesen új, önálló eredményként a magyarországi háztartásokat 4 típusba tudtam sorolni megtakarítási szokásaik alapján:

1. klaszter: Tudatos Öngondoskodó, pénzügyi ismerettel

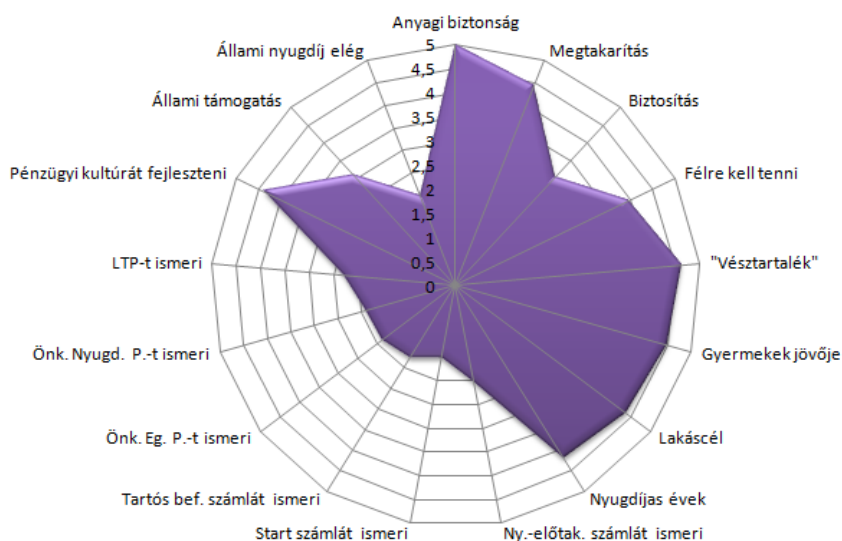
16. ábra: A megtakarításokkal szemben megfogalmazott állítások átlagos értékei a „Tudatos Öngondoskodó, pénzügyi ismerettel” klaszter esetében, N = 578

Forrás: saját kutatás

A szegmentum tagjainak fontos a családjuk anyagi biztonsága és mindent meg is tesznek ennek érdekében. Tudják, hogy fontos takarékoskodni lakáscélra, a nyugdíjas évekre, a gyermekek jövőjére és biztonsági „véstartalékot” is célszerű képezni. Ismerik az egyes befektetési termékeket és a megtakarítási döntéseiket nekik tudja legjobban az állam befolyásolni a különböző adókedvezmények, állami támogatások lehetőségével. Úgy gondolják, hogy az állami nyugdíj nem lesz elegendő az akkori szükségleteik kielégítésére. Ők látják a legjobban, hogy a pénzügyi kultúrát szükséges fejleszteni (lásd 16. ábra). A megkérdezett háztartások 30,2%-a tartozik ide.

2. klaszter: Öngondoskodó, pénzügyi ismeret nélkül

A szegmentum tagjainak ugyancsak fontos a családjuk anyagi biztonsága és próbálnak mindent megtenni ennek érdekében. Tudják, hogy fontos takarékoskodni lakáscélra, a nyugdíjas évekre, a gyermekek jövőjére és biztonsági „véstartalékot” is célszerű képezni, bár kevésbé tartják fontosnak, mint az 1. klaszter tagjai. Az előző klasztertől az különbözteti meg őket nagyban, hogy ők nem ismerik az egyes befektetési termékeket, így nagyon nehezen tudják pénzügyi döntéseiket kellő hatékonysággal meghozni (lásd 17. ábra). A megtakarítási döntéseiket nekik tudja legkevésbé az állam befolyásolni a különböző adókedvezmények, állami támogatások lehetőségével (az átlagérték 3,09 az 5 fokozatú skálán). A megkérdezett háztartások 25,9%-a tartozik ide.

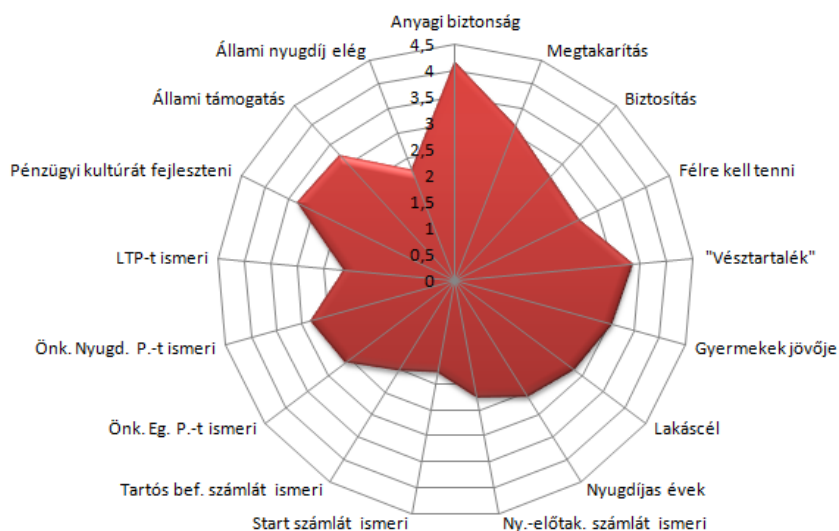

17. ábra: A megtakarításokkal szemben megfogalmazott állítások átlagos értékei a „Öngondoskodó, pénzügyi ismeret nélkül” klaszter esetében, N = 578

Forrás: saját kutatás

3. klaszter: Mának élő

A mának élő szegmentum, bár elviekben fontosnak tartja a családja anyagi biztonságát,- bár ők tartják az összes háztartás közül a legkevésbé fontosnak ezt,- nem ismeri az egyes befektetési lehetőségeket, de azért nem, mert nem is akar előre takarékoskodni semmilyen célra: sem lakáscélra, sem a nyugdíjas évekre, sem a gyermekek jövőjére (lásd 18. ábra).

18. ábra: A megtakarításokkal szemben megfogalmazott állítások átlagos értékei a „Mának élő” klaszter esetében, N = 578

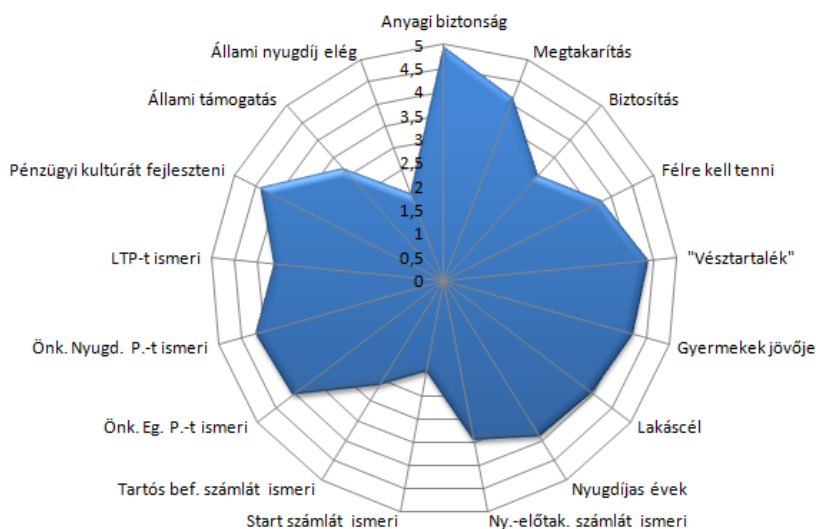
Forrás: saját kutatás

A pszichológia fontos szerepet játszik a pénzügyi döntések meghozatalakor. A megtakarítások ellensége az önuralom, önkontroll problémája, amikor az egyének kísértést éreznek a jelenlegi fogyasztásra és nem képesek ellenállni ennek az érzésnek (HUANG, 2007). Még biztonsági „vésztartalék” képzését sem tartják fontosnak. Ez a csoport tipikusan az, aki fizetéstől fizetésig él, függetlenül attól, hogy tudna-e félre tenni vagy sem, mert szándékában sem áll megtakarítani. Szerencsére ez a szegmentum a legalacsonyabb elemszámú. A vizsgált háztartások csak 9%-a tartozik ebbe a klaszterbe, összesen 51 háztartás. A pénzügyi kultúra fejlesztését ők tartják a legkevésbé fontosnak.

4. klaszter: Öngondoskodni vágyó

A szegmentum tagjai ugyan kevésbé, mint az 1. és a 2. klaszter tagjai, de fontosnak tartják a megtakarítást, a különböző célokra egyaránt, viszont nem

ismerik tökéletesen az egyes befektetési lehetőségeket. Az önkéntes egészségpénztári és nyugdíjpénztári számlákat jól ismerik, de a tartós befektetési számlát már kevésbé. A nyugdíj-előtakarékossági számlát és a lakástakarékpénztárt közepesen, de a többi befektetési lehetőséget alig ismerik. Fontosnak tartják a pénzügyi kultúra fejlesztését, hasonló mértékben, mint az 1. és a 2. klaszter tagjai. Ők az első és a második klaszter között helyezkednek el. A céljaiknak megfelelően próbálják megismerni a céljaikhoz igazodó egyes befektetési lehetőségeket. Az állami adókedvezmény őket is csupán közepes mértékben befolyásolja, mint a 2. és a 3. klaszter tagjait. Ennek valószínűleg az az oka, hogy a pénzügyi ismereteik és a pénzügyi tudatosságuk nem megfelelő (lásd 19. ábra). A megkérdezett háztartások 34,9%-a tartozik ide.

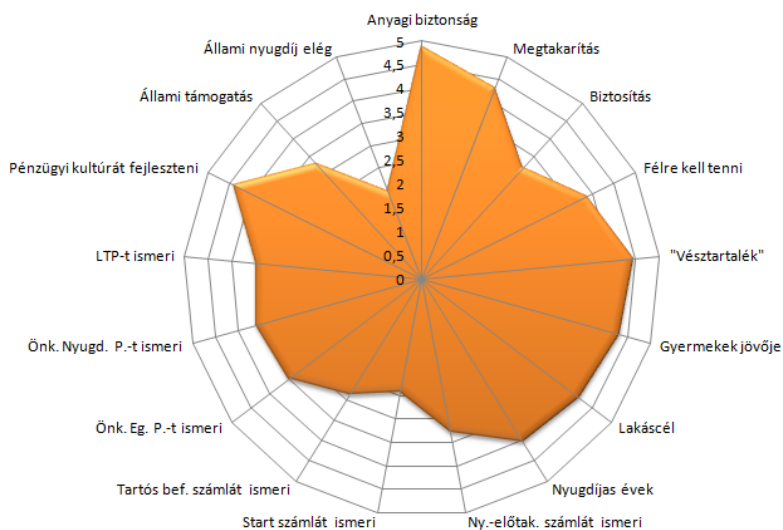
19. ábra: A megtakarításokkal szemben megfogalmazott állítások átlagos értékei a „Öngondoskodni vágyó” klaszter esetében, N = 578

Forrás: saját kutatás

A feltáró kutatás eredményeként mind a négy klaszterre jellemző, hogy fontosnak tartják a családjuk anyagi biztonságát. A biztosítást nem tartják elengedhetetlennek. Ezt közepesen tartják csak fontosnak az egyébként megtakarítás tudatos 1., 2. és 4. klaszter tagjai is. A megvizsgált háztartások összessége gondolja úgy, hogy az állami nyugdíj nem fogja fedezni az akkori szükségleteit és az állami adókedvezmények, támogatások is csak közepes mértékben vagy alig tudják befolyásolni az egyes csoportokat (lásd 20. ábra).

Az egyes klaszterek hasonlóan látják az állam szerepét a megtakarításokra gyakorolt hatás kérdésében (lásd M21.17. táblázat). Egyedül az 1. klaszter ismeri el az állam szerepét közepes mértéknél erősebben (az átlagérték 3,51 az 5 fokozatú skálán). A klaszter ellenőrzése során elmondható (lásd M21.18.

táblázat), hogy a háztartások 94,9 százalékát sikerült helyesen besorolni az egyes szegmentumokba, ami azt jelenti, hogy a klaszter-elemzést megfelelőnek tekinthetjük.

20. ábra: A megtakarításokkal szemben megfogalmazott állítások átlagos értékei, N = 578
Forrás: saját kutatás

Diszkriminancia-analízis segítségével ábrázoltam a klaszterek térbeli elhelyezkedését. Az M21.19. ábrán a megkérdezett háztartások szegmentumait, azaz a 4 klasztert ábrázoltam az M21.20. táblázat adatai alapján. Az ábrán jól látható, hogy a 3. „Mának élő” klaszter elkülönül az előző három csoporttól és nagyon jól érzékelhető az is, hogy az 1. és a 2. klaszter térbeli elhelyezkedése között jelennek meg a 4. klaszter háztartásai, amit az összefoglaló tábla szöveges értékelésénél, a klaszter jellemzőknél is már leírtam.

A többváltozós statisztikai módszerek (klaszterelemzés) mellett megvizsgáltam több tényező kapcsolatának minőségét a Cramer-féle asszociációs együttható segítségével is. Általánosságban elmondható, hogy a Cramer mutató eredményei alapján a háztartások jellege (eltartottak száma, kitöltő személye, jövedelmi viszonyok) függetlenek az állam megtakarításokra gyakorolt szerepének megítélésétől, hiszen a mutató értéke 0,1-0,2 körül mozog. A háztartások megtakarításainak mértéke sem befolyásolja ezt, ebben az esetben is nagyon gyenge kapcsolat mutatható ki. A Kendall-féle egyetértési együttható alkalmazásával igazolni lehetett a megkérdezettek véleményegyezőségi jellegzetességeit adott kérdések esetén. A fenti kérdések esetében (a megtakarítás mértéke és az állami befolyásoló szerep) a mutató 0,343%, azaz a

megkérdezettek 34,3%-a ért egyet. Az állami támogatások, adókedvezmények igénybevételének lehetősége a háztartások megítélése szempontjából közepes mértékben van csak hatással a döntéseikre (átlagérték 3,26 az 5 fokozatú skálán (lásd M.21.17. táblázat).

A kutatás eredményei alapján elmondható, hogy a háztartásokat a várakozásaimnak megfelelően, a korábbi szakirodalmakban eddig nem ismert, saját kutatási eredményként megjelenő több csoportba tudtam sorolni. Csoportképző ismérvként a pénzügyi ismeret, az előrelátás, az öngondoskodási hajlandóság és a pénzügyi felelősség jelenik meg. A háztartási típusokat ezek nem egységes arányú kombinációja határozta meg. Annak ellenére, hogy előre nem feltételeztem, hogy milyen várható eredményt kapok a klaszteranalízist követően, nagy meglepetés nem ért a háztartások típusainak tulajdonságait látva. Arra viszont nem számítottam, hogy a háztartások megtakarítási szokásaira vagy nem hatnak közepesnél nagyobb mértékben az állami befolyásoló eszközök vagy ezt nem ismerik fel. Erre utal az is, hogy leginkább a „Tudatos Öngondoskodó, pénzügyi ismerettel” rendelkező szegmens jelzi az állam befolyásoló szerepét kicsit erősebben a többi szegmenshez képest. Az eredmények alapján megállapítható, hogy a mintában szereplő háztartások közel azonosnak ítélik meg az állam szerepét, szinte függetlenül a pénzügyi ismereteik mértékétől. Ezt a problémát is érdemes a későbbiekben tovább vizsgálni.

A kutatás során felállított hipotéziseim a következők voltak:

H1: A magyar háztartások különböző típusokba sorolhatóak a pénzügyi döntéseikkel kapcsolatosan,

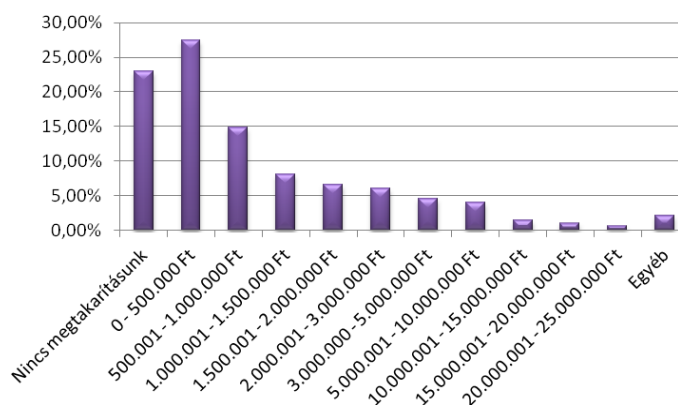
H2: Az állam befolyásoló szerepét fontosnak értékelik a háztartások a megtakarítási döntéseik meghozatalakor.

A 4.2.1. fejezetben részletezett feltáró kutatás eredményei alapján a H1 hipotézist elfogadottnak és igazottnak tekintem, hiszen a klaszterelemzés egyértelműen rámutat a háztartások különböző pénzügyi magatartására.

A H2 hipotézist elvetem, mivel az állam szerepének közepes és gyenge mértékű megítélése jellemzi a klaszterek mindegyikét.

4.2.2. Átfogó kutatás eredményei

Célom, hogy a megkérdezett 4106 háztartás válaszai alapján minél átfogóbb vizsgálatot, kutatást végezzek el a magyarországi háztartások megtakarítási döntéseivel, viselkedésével kapcsolatban.

21. ábra: A megkérdezett háztartások jelenlegi összes megtakarítása, N = 4106

Forrás: saját kutatás

A 21. ábrán látható, hogy a legtipikusabb háztartási megtakarítás Magyarországon az 500 ezer forint alatti (27,47%). 22,92 százalékuk pedig egyáltalán nem rendelkezik megtakarítással.

A 7. táblázat adatai alapján megállapítható, hogy a jövedelem növekedésével csökken azoknak a háztartásoknak a száma, akik egyáltalán nem rendelkeznek megtakarítással és a jövedelem növekedésével a háztartási össz megtakarítások nagysága is növekvő tendenciát mutat. Ugyanakkor a Cramer féle asszociációs együttható értéke 0,223, amely gyenge kapcsolatra utal a háztartási 1 főre jutó jövedelem és a megtakarítások alakulása között, azaz nem csak ez befolyásolja azok alakulását.

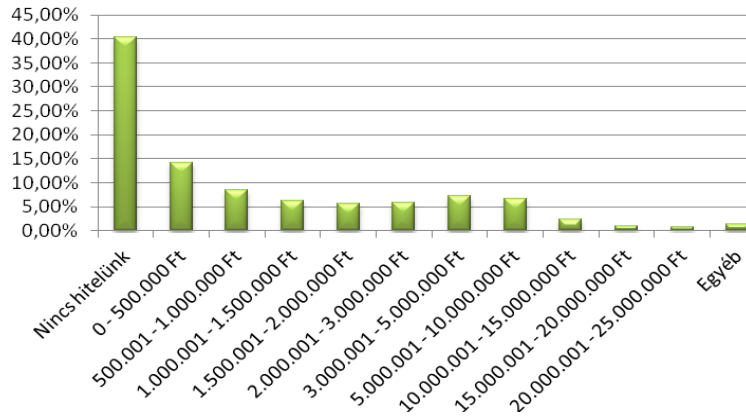
7. táblázat: A megkérdezett háztartások jelenlegi összes megtakarítása az 1 főre jutó jövedelem szerinti csoportosításban, N = 4106

Me: háztartás

Megtakarítások/1 főre jutó jövedelem	0 – 50.000 Ft	50.001 – 75.000 Ft	75.001 - 100.000 Ft	100.001 - 125.000 Ft	125.001 - 150.000 Ft	150.000 Ft-nál magasabb	Összesen
Nincs megtakarításunk.	365	291	155	70	43	17	941
0 - 500.000 Ft	225	334	292	140	75	62	1 128
500.001 - 1.000.000 Ft	82	145	183	88	65	46	609
1.000.001 - 1.500.000 Ft	45	62	80	67	49	30	333
1.500.001 - 2.000.000 Ft	18	51	65	63	36	40	273
2.000.001 - 3.000.000 Ft	20	46	57	40	44	39	246
3.000.000 - 5.000.000 Ft	9	35	35	37	30	44	190
5.000.001 - 10.000.000 Ft	5	21	22	23	37	59	167
10.000.001 - 15.000.000 Ft	2	3	8	9	10	30	62
15.000.001 - 20.000.000 Ft	4	3	4	7	11	12	41
20.000.001 - 25.000.000 Ft	2	1	1	4	5	15	28
Egyéb	10	32	21	6	7	12	88
Összesen	787	1 024	923	554	412	406	4 106

Forrás: saját kutatás

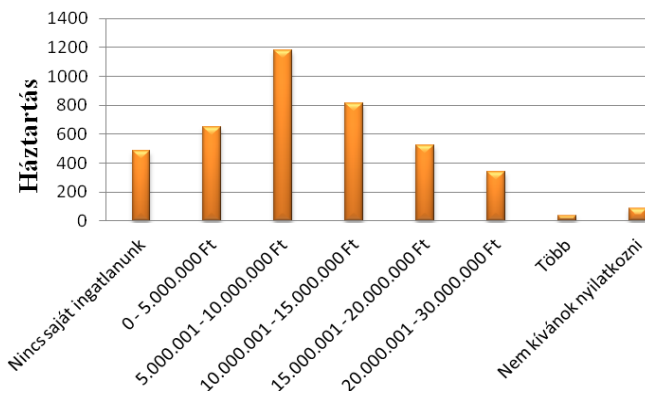
A megkérdezett háztartások hiteleinek nagysága kedvező, hiszen 40,26%-uk egyáltalán nem, 14,22%-uk pedig csupán ötszáz ezer forint alatti hiteltartozással rendelkezik (lásd 22. ábra). 3 és a 10 millió forint között megemelkedik a hitelek aránya, majd újra lecsökken. Ugyanakkor a háztartások ingatlantalajdonnal is rendelkeznek.

22. ábra: A megkérdezett háztartások jelenlegi összes hitele, N = 4106

Forrás: saját kutatás

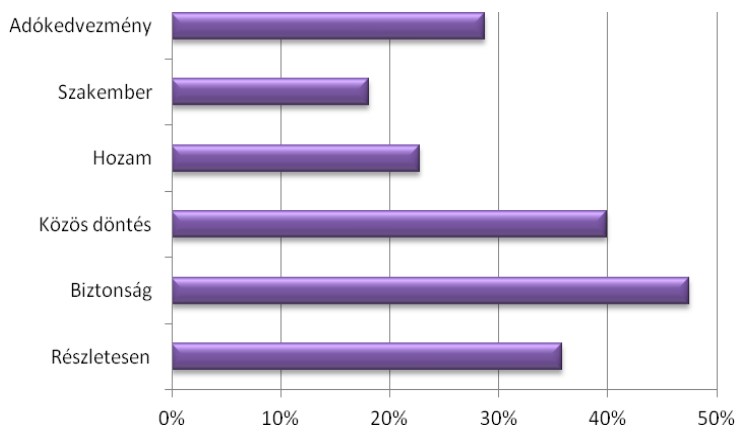
A háztartások ingatlanainak értéke tipikusan (28,7%) 5 és 10 millió forint közötti értékűek. A 10 és 15 millió forint között érő ingatlanok aránya 19,8%. A megkérdezett háztartások 11,7%-a nem rendelkezik ingatlannal és 40,26%-a nem rendelkezik hitellel. Ez az arány úgy gondolom, jónak mondható. Fordított esetben elég kétségbeejtő helyzet lenne jelen a vizsgált háztartások pénzgazdálkodásában (lásd 23. ábra).

23. ábra: A megkérdezett háztartások jelenlegi ingatlanvagyon, N = 4106

Forrás: saját kutatás

Megkérdeztem azt is, hogy mit mérlegelnek a megtakarítási döntéseik során. Elsősorban a biztonság alapján hozzák meg általában a háztartás tagjai közösen a megtakarítási döntéseiket, miután minden részletet aprólékosan mérlegeltek, még az adókedvezmény lehetőségét is. A hozam figyelembevétele és a szakemberek véleménye csupán ezután következik (lásd 24. ábra).

24. ábra: „Mi alapján hozza meg az Önök háztartása a megtakarítási, befektetési döntéseket?”, N = 4106

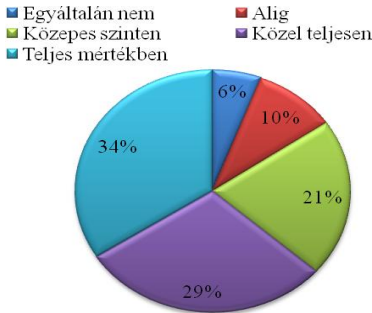
Forrás: saját kutatás

Szófelhő ábrát rajzolva elemeztem (lásd 25. ábra) a „Mi alapján hozza meg az Önök háztartása a megtakarítási, befektetési döntéseket?” kérdés „Egyéb” részének szöveges válaszait. Összességében az látható, hogy az egyéb szöveges választ adó háztartások nagy részének nincs megtakarítása, nem rendelkeznek megtakarítási lehetőséggel. A háztartások közül vannak, akik devizahitellel rendelkeznek, munkanélküliek vagy minimálbérből kell megélniük. Épp, hogy kijönnek a fizetésükből és próbálják túlélni hitelfelvétel után a mindennapokat. Van, aki megnézi, marad-e bármi, miután megetette a gyerekeit és kifizette a rezsit. Sok esetben nem marad befektetni való pénzösszeg a családi kasszában. Éppen, hogy meg tudnak élni a jövedelmükből, egyik hónapról a másikig "bűvészkednek". Az „amire jut” elvet követik. Ennek ellenére vannak, akik bíznak egy pozitív jövőképben és mindenképpen szeretnének hosszú távon megtakarítani, de azt is tudjuk, hogy jelenleg ennyi pénzből nem nagyon lehet takarékoskodni.

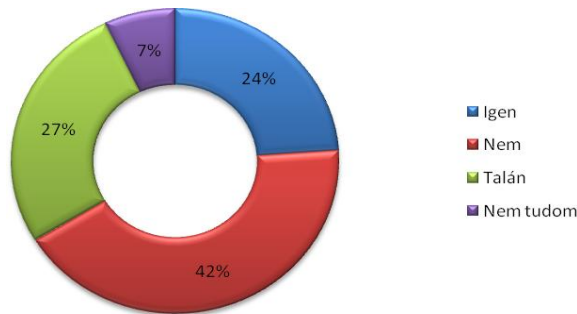
25. ábra: „Mi alapján hozza meg az Önök háztartása a megtakarítási, befektetési döntéseket?” szöveges válaszainak szófelhő ábrája, N = 4106
 Forrás: saját kutatás

Azon háztartások közül, amelyek rendelkeznek megtakarítással, vannak, amelyek az elérhető hozamokat és a kapcsolódó kockázatokat mérlegelve döntenek vagy több befektetési forma között diverzifikálják a befektetéseiket. Van, aki pénzügy területén dolgozik, így képes önálló döntést hozni. Főleg anyagi lehetőségeik szerint, „pénztárcájuk” alapján igyekeznek dönteni a háztartások pénzügyi döntéseik során, de vannak, akik a hozam/kockázat/idősáv tényezők együttes figyelembevételével döntenek és sok esetben szükséges ehhez a bizalom is. A megkérdezett háztartások 84,6%-a számára teljes mértékben fontos a családja anyagi biztonsága, 10,1%, közel egyetért ezzel. Csupán 0,5%-ának egyáltalán nem fontos ez (lásd 26. ábra).

26. ábra: Mennyiben ért egyet azzal, hogy „Akármennyit keresek, félre kell tenni belőle?”, N = 4106
 Forrás: saját kutatás

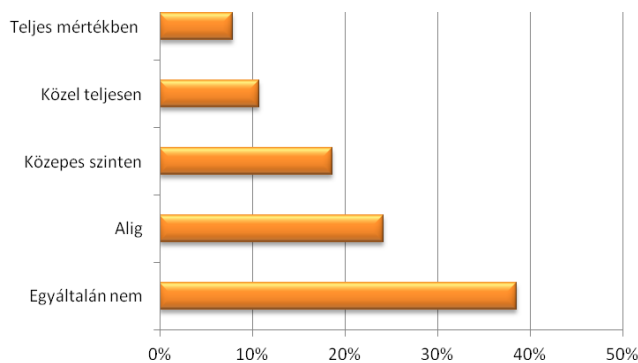
A 27. ábra alapján megállapíthatjuk, hogy 27%-uk talán és 24%-uk biztosan tudna további 15-30 ezer forintot megtakarítani havonta, mégsem teszik azt. Arányaiban 42%-uk nyilatkozott úgy, hogy biztosan nem tud már többet félretenni. A bizonytalanok aránya még mindig elég magas, ami a tudatosság és a hozzáértés hiányát, valamint a hozzáállás „negatív” minőségét mutatja.

27. ábra: A megkérdezett háztartások tudnának-e még további havi 15-30 ezer forintot hosszabb távra megtakarítani?, N = 4106

Forrás: saját kutatás

A megkérdezettek 8 százaléka bízik teljes mértékben abban, hogy az állami nyugdíj fedezni fogja majd a nyugdíjas évei szükségleteit. Nagyobb arányt képviselnek azok, akik nem (39%), vagy kevésbé bíznak (24%) abban, hogy elegendő a nyugdíjas éveik biztonsága érdekében csupán az állami nyugdíjra támaszkodni (lásd 28. ábra).

28. ábra: „Ön szerint milyen mértékben fedezi az állami nyugdíj az Ön szükségleteit, amikor Ön nyugdíjas lesz?”, N = 4106

Forrás: saját kutatás

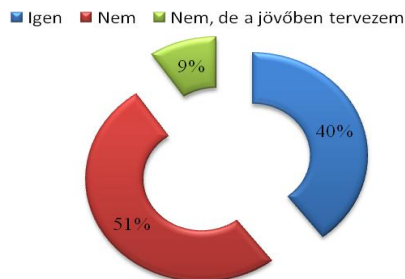
Ennek ellenére az önkéntes nyugdíjpénztári számlát a megkérdezettek fele alig vagy egyáltalán nem ismeri. Ennél rosszabb az arány (63,7%) a nyugdíj-előtakarékossági számlával kapcsolatban. Láthatjuk, hogy kevesen ismerik azokat a nyugdíjcélú megtakarításokat, amelyekhez állami adókedvezmény kapcsolódik. Ugyanakkor még ennél is kevesebben rendelkeznek ilyen jellegű számlákkal (lásd 29. ábra).

29. ábra: „Ismerem az önkéntes nyugdíjpénztári számlát.”, N = 4106

Forrás: saját kutatás

Csupán 40%-uknak van jelenleg (lásd 30. ábra) önkéntes nyugdíjpénztári számlája és csupán 17%-uknak nyugdíj-előtakarékossági számlája. Ezt én elkeserítőnek tartom. Ezért is kutatom ezt a témát, mert szeretném, ha ez idővel képes lenne megváltozni. Az embereknek fel kellene figyelniük ezekre az állami adókedvezménnyel kombinált befektetésekre és anyagi lehetőségeikhez mérten ki kellene használniuk az összes megtakarítást ösztönző állami támogatási lehetőséget. Kérdés, hogy miért nem ismerik ezeket a lehetőségeket. Érdektelenségből vagy, mert nem jut el hozzájuk az információ. Másik kérdés, hogy ha ismerik is, miért nem használják ki többet az állami támogatási lehetőséget. Nemtörődömségből vagy, mert anyagilag nem engedhetik meg maguknak az adott megtakarítási lehetőség kihasználását.

30. ábra: „Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg önkéntes nyugdíjpénztári számlával?”, N = 4106

Forrás: saját kutatás

Éppen ezért megvizsgálom azt is, hogy az országos reprezentatív kutatásom eredményeként meg tudunk-e különböztetni több háztartási típust a megtakarítási döntéseikkel kapcsolatban és hogyan hatnak a különböző állami ösztönzők ezekre a háztartásokra.

4.2.2.1. A magyar háztartások típusai megtakarítási szokásaik alapján

Faktoranalízist végeztem a 4106 háztartástól nyert adatok segítségével. A Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) kritérium alapján (lásd M22.1. táblázat) megállapítottam, hogy az átfogó kutatás adatai „nagyon jól” alkalmasak a faktoranalízisre, mivel az értéke 0,887, vagyis nagyobb, mint 0,8. A Scree Plot ábra (lásd M22.2. ábra) segítséget nyújtott a faktorok számának meghatározásában, amely alapján a faktorok számát négyben határoztam meg.

Elvégeztem a faktorok rotálását is a háztartások megtakarítási szokásainak jobb átláthatósága érdekében. A Rotált faktorsúly-mátrix táblázat (lásd 8. táblázat) alapján a háztartások megtakarítási döntéseit befolyásoló tényezőket és az azokkal kapcsolatos gondolatait a következő faktorokba soroltam:

1. faktor: A megtakarítási döntések állami befolyásolása adókedvezmények formájában.
2. faktor: A különböző megtakarítási formák ismerete.
3. faktor: A saját és a háztartás anyagi biztonsága iránti igény és az ez alapján hozott döntések.
4. faktor: A pénzügyi kultúra fejlesztésének igénye és a biztos állami nyugdíjba vetett bizalom.

Érdekes tény, hogy a 4. faktor esetében „Az állami nyugdíj fedezni tudja majd a nyugdíjas éveim szükségleteit.” negatív értéket kap, ami azt jelenti, hogy kevésbé bíznak a biztos állami nyugdíjban.

Az országos reprezentatív felmérés során kiderült és az M.22.3. táblázatból láthatjuk, hogy a 4 faktor összesen 57,76%-ban magyarázzák meg a háztartások megtakarítással kapcsolatos ismereteit és a megtakarítási szokásait, valamint az ezek alapján hozott döntéseiket. A megtakarítások állami befolyásolása adókedvezményeken keresztül 28,183%-ban képes befolyásolni a háztartások megtakarítási döntéseit.

A megfelelő szegmentálás érdekében klaszteranalízist is végeztem 24 változó alapján. Az M22.4. táblázatban szereplő Kendall mutató alapján elmondható, hogy a megkérdezett háztartásokban csak 23,3%-os az egyetértés a megtakarítási döntést befolyásoló tényezőkre vonatkozóan, ezért több klaszter létrehozására volt szükség. Én 4 klaszter létrehozása mellett döntöttem.

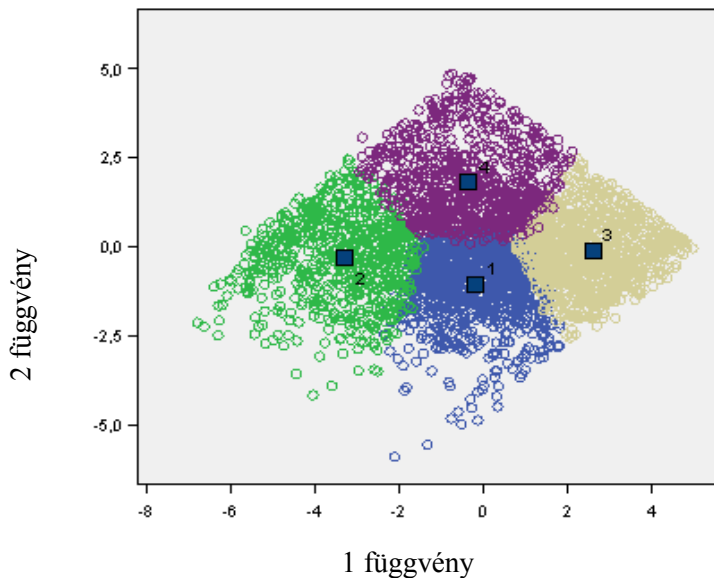
8. táblázat: Átfogó kutatás rotált faktorsúly-mátrixa, N = 4106

	Faktorok			
	1	2	3	4
Nyugdíj-előtakarékossági számla megkötésénél engem befolyásol az állami támogatás igénybevételének lehetősége.	0,863	0,168	0,106	0,026
Önkéntes Nyugdíjpénztári számla megkötésénél engem befolyásol az állami támogatás igénybevételének lehetősége.	0,85	0,188	0,092	0,035
Önkéntes Egészségpénztári számla megkötésénél engem befolyásol az állami támogatás igénybevételének lehetősége.	0,84	0,197	0,094	0,01
Tartós befektetési számla megkötésénél engem befolyásol az állami támogatás igénybevételének lehetősége.	0,836	0,114	0,11	0,076
Egyéb megtakarítási döntéseimet befolyásolja az állami támogatás/adókedvezmény igénybevételének lehetősége.	0,794	0,081	0,139	0,08
Lakás-takarékpénztári számla megkötésénél engem befolyásol az állami támogatás igénybevételének lehetősége.	0,736	0,207	0,102	0,128
Ismerem az önkéntes egészségpénztári számlát.	0,122	0,836	0,064	0,04
Ismerem az önkéntes nyugdíjpénztári számlát.	0,118	0,817	0,065	0,074
Ismerem a nyugdíj-előtakarékossági számlát.	0,145	0,796	0,077	0,084
Ismerem a lakás-takarékpénztári szerződés előnyeit.	0,177	0,769	0,09	0,025
Ismerem a tartós befektetési számlát.	0,173	0,695	0,09	0,055
Ismerem a Start számlát (Baba kötvényt).	0,117	0,635	0,107	-0,079
A gyermekek jövőjére takarékoskodni kell.	0,102	0,067	0,735	0,142
Szükség van „vész tartalékra” a család anyagi biztonsága érdekében.	0,09	0,027	0,718	0,174
A lakáscél érdekében takarékoskodni kell.	0,154	0,027	0,7	0,134
Akármennyit keresek, félre kell tenni belőle.	0,069	0,18	0,678	-0,121
Megtakarítás nélkül kockázatos élni.	0,035	0,072	0,648	0,103
A nyugdíjas évek biztonságáért takarékoskodni kell.	0,163	0,097	0,642	0,202
Biztosítás nélkül kockázatos élni.	0,103	0,227	0,503	-0,342
Fontos a családom anyagi biztonsága.	-0,038	-0,045	0,449	0,364
Szükséges a pénzügyi ismeretek gyakorlati hasznosíthatóságának oktatása a szakközépiskolákban és gimnáziumokban.	0,193	0,093	0,205	0,752
A pénzügyi kultúrát fejleszteni szükséges a felnőtt lakosság körében.	0,196	0,201	0,185	0,7
Szükséges a pénzügyi ismeretek gyakorlati hasznosíthatóságának oktatása az általános iskolákban.	0,198	0,106	0,193	0,614
Az állami nyugdíj fedezni tudja majd a nyugdíjas éveim szükségleteit.	0,238	0,148	0,031	-0,46

Forrás: saját kutatás

A klaszterek elemszámai eltérőek. Ennek értékeit az M22.5. táblázat értékei mutatják. Az 1. klaszter elemszáma 1191, a 2. klaszteré 781, a 3. klaszteré 1215, a 4. klaszteré pedig 919 háztartás. Az M22.6. és az M22.7. ANOVA táblázatai az egyes változók szignifikáns voltát vizsgálják. Az M22.7. táblázata az F érték mellett a Wilks'-lambda statisztikát is használja az összehasonlítás során. Az F és a Wilks'-lambda mutatók értékei azt mutatják, hogy a megkérdezett háztartások leginkább az önkéntes egészségpénztári termékeket ismerik. Ezenkívül ismerik az önkéntes nyugdíjpénztári számlát, a nyugdíj-előtakarékossági számlát, a lakás-takarékpenztári szerződés előnyeit is. A kérdőív kibővítése következtében kimutatható lett, hogy a megkérdezett háztartásokat a megtakarítási döntéseiknél befolyásolja az állami támogatás, illetve az adókedvezmény igénybevételenek lehetősége is.

A klaszter ellenőrzése során elmondható (lásd M22.8. táblázat), hogy a háztartások 95,6 százalékát sikerült helyesen besorolnom az egyes szegmentumokba, ami azt jelenti, hogy a klaszter-elemzést megfelelőnek tekinthetem. Diszkriminanciaanalízis segítségével ábrázoltam a klaszterek térbeli elhelyezkedését is. A 31. ábrán a megkérdezett háztartások szegmentumait, azaz a 4 klasztert ábrázoltam az M22.9. táblázat adatai alapján. Az ábrából jól látható, hogy a négy klaszter kellően elkülönül egymástól.

31. ábra: A megkérdezett háztartások klaszterei, N = 4106

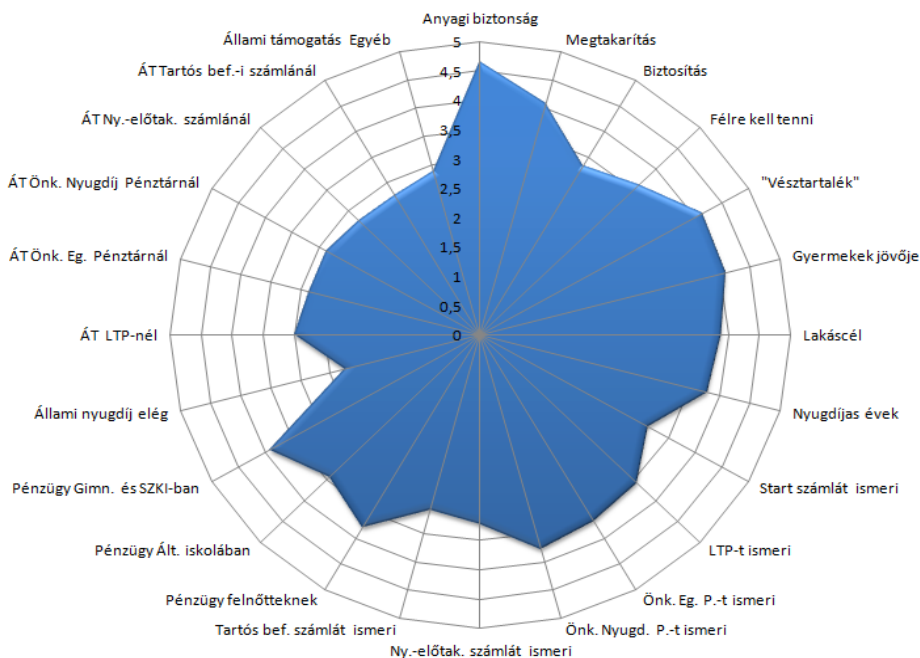
Forrás: saját kutatás

A klaszterek elemző vizsgálatánál azt tapasztaltam, hogy az egyes klaszterek hasonló tulajdonságokkal bírnak, mint a feltáró kutatás során kialakult klaszterek. A legfőbb különbség az, hogy a sorszámuk megváltoztak az elemzés során. Ennek megfelelően a korábbi elnevezéseket megfelelően tartottam továbbra is. Az M22.10. táblázat tartalmazza a magyarországi háztartások általam létrehozott 4 típusának átlagos értékeit az egyes pénzügyi döntéseket befolyásoló kérdések esetén.

1. Klaszter: Öngondoskodni vágyó

A feltáró kutatás 4. klasztere alapján neveztem el. Ők tartják a legkevésbé fontosnak a háztartások anyagi biztonsága iránti igényét, de az ő esetükben is elég magas (4,64) ez az érték. Közepesen nagyobb mértékben ismerik a megtakarítási termékeket és közepes mértékben próbálják kihasználni a különböző adókedvezményeket is. A 2. „Mának élő” klaszter tagjainál fontosabb számukra a pénzügyi ismeretek terjesztése és ismerete is (lásd 32. ábra). A megkérdezett háztartások 29%-a tartozik ide.

A 23. melléklet tartalmazza az átlagértékeket és a szórásértékeket tartalmazó ábrákat a feltáró és az átfogó kutatásra vonatkozóan az „Öngondoskodni vágyó” klaszter esetében.

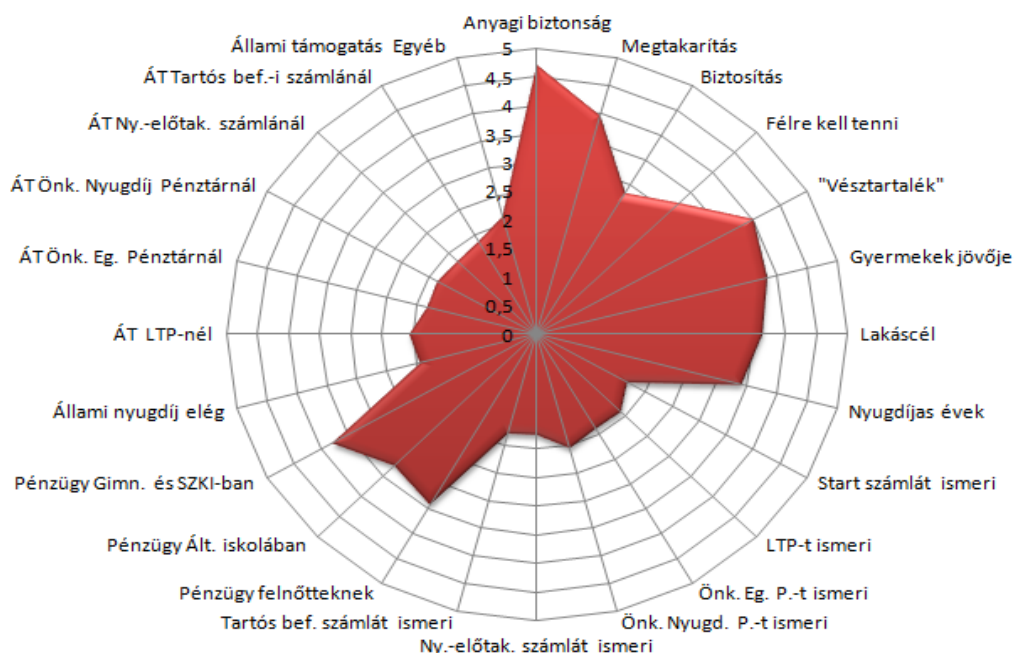

32. ábra: A megtakarításokkal szemben megfogalmazott állítások átlagos értékei az „Öngondoskodni vágyó” klaszter esetében, N = 4106

Forrás: saját kutatás

2. Klaszter: Mának élő

A feltáró kutatás 3. klaszteréhez hasonlítanak. Ők bíznak a legkevésbé a jövőbeli állami nyugdíjakban, mégsem tesznek ellene semmit. Az átlagérték csupán 1,93 az 5 fokozatú skálán. Ennek ellenére ők ismerik a legkevésbé az egyes megtakarítási lehetőségeket. Az állami adókedvezmények kihasználása számukra érdektelen. Ugyanakkor fontosnak tartják az anyagi biztonság meglétét. Csak közepes mértékben tartják szükségesnek a pénzügyi ismeretek oktatását. Számukra kevésbé fontos, mint a többi klaszter tagjai számára. Véleményem szerint ez egyfajta érdektelenség is, hiszen nem ismerik az egyes adókedvezmények lehetőségeit, ezáltal ezeket ki sem tudják használni, de nem is tartják fontosnak, hogy az újabb generáció lehetőség szerint megismerje ezeket már az „iskolapadban” (lásd 33. ábra). A megkérdezett háztartások 19%-a tartozik ide.

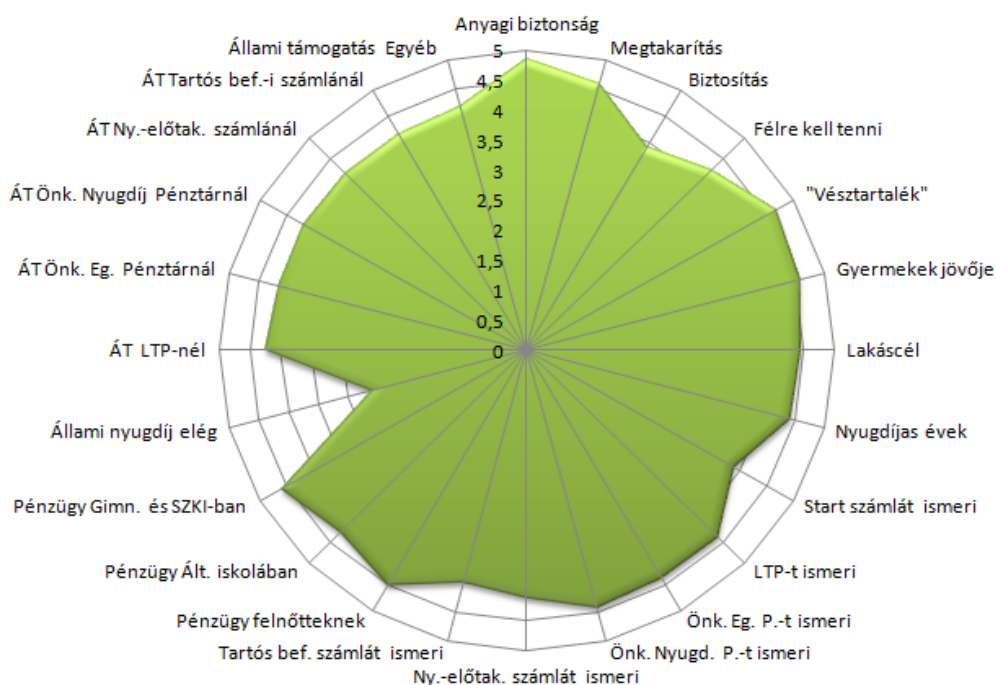
33. ábra: A megtakarításokkal szemben megfogalmazott állítások átlagos értékei a „Mának élő” klaszter esetében, N = 4106

Forrás: saját kutatás

A 24. melléklet tartalmazza az átlagértékeket és a szórásértékeket tartalmazó ábrákat a feltáró és az átfogó kutatásra vonatkozóan a „Mának élő” klaszter esetében.

3. klaszter: Tudatos Öngondoskodó, pénzügyi ismerettel

A feltáró kutatás 1. klaszteréhez hasonló eredményeket kaptam. Ennek megfelelően találónak tartom a klaszter elnevezését. Az állam őket tudja a leginkább befolyásolni adókedvezmények formájában a megtakarítási döntéseik során, bár ők bíznak a legjobban abban is, hogy a későbbi állami nyugdíjuk fedezni fogja a majdani szükségleteiket. Ugyanakkor ez az érték az ő esetükben is nagyon alacsony (az átlagérték 2,61564 az 5 fokozatú skálán). A pénzügyi kultúra fejlesztésének igényét ők sürgetik ugyancsak a legjobban, bár ők ismerik a leginkább a különböző megtakarítási termékeket és a hozzájuk kapcsolódó adókedvezményeket, állami támogatásokat. Mindent megtesznek a saját maguk és családtagjaik anyagi biztonsága érdekében (lásd 34. ábra). A megkérdezett háztartások 29,6%-a tartozik ide.

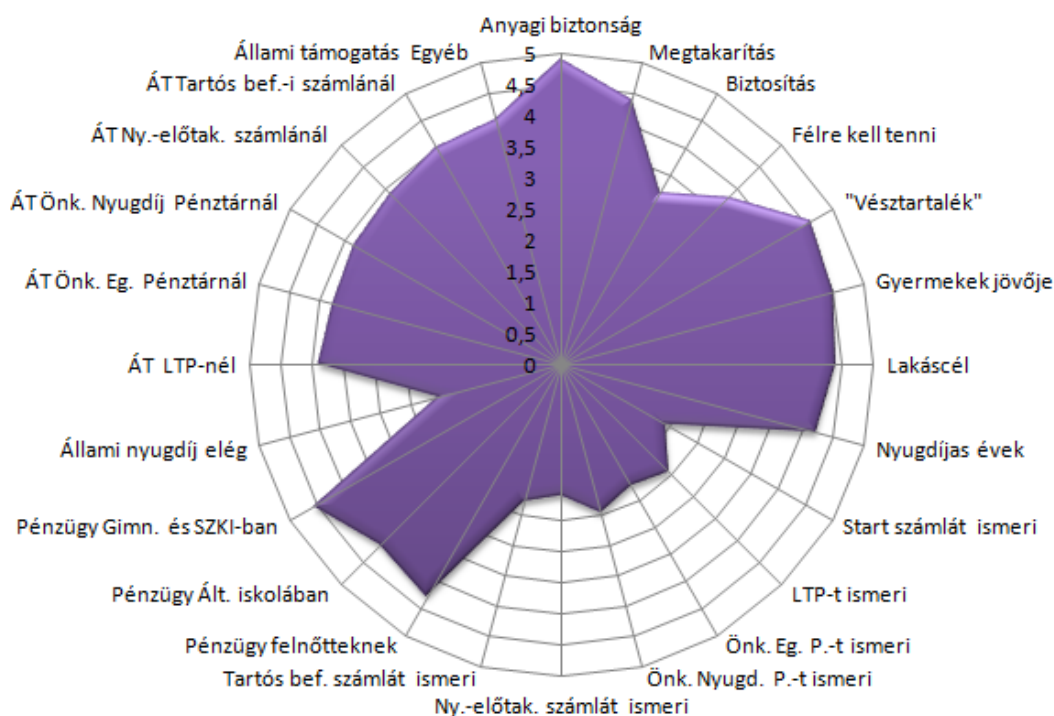
34. ábra: A megtakarításokkal szemben megfogalmazott állítások átlagos értékei a „Tudatos Öngondoskodó, pénzügyi ismerettel” klaszter esetében, N = 4106

Forrás: saját kutatás

A 25. melléklet tartalmazza az átlagértékeket és a szórásértékeket tartalmazó ábrákat a feltáró és az átfogó kutatásra vonatkozóan a „Tudatos Öngondoskodó, pénzügyi ismerettel” klaszter esetében.

4. Klaszter: Öngondoskodó, pénzügyi ismeret nélkül

A feltáró kutatás 1. klasztere alapján kapta a nevét. Az ide tartozók számára a legfontosabb az anyagi biztonság. Kevésbé ugyan, mint a 3. „*Tudatos Öngondoskodó, pénzügyi ismerettel*” klaszter tagjainak, de számukra is nagyon fontos a gyermekek jövőjéről, lakásról és a nyugdíjas évekről való gondoskodás. A pénzügyi ismereteik ennek ellenére nagyon alacsonyak, ugyanakkor belátják, hogy mennyire fontos lenne a pénzügyi ismeretek fejlesztése már egészen általános iskolás kortól (4,09). Bár nem ismerik az egyes pénzügyi lehetőségeket, törekednek (3,77-4,05) az adókedvezmények minél szélesebb kihasználására (lásd 35. ábra). A megkérdezett háztartások 22,4%-a tartozik ide.

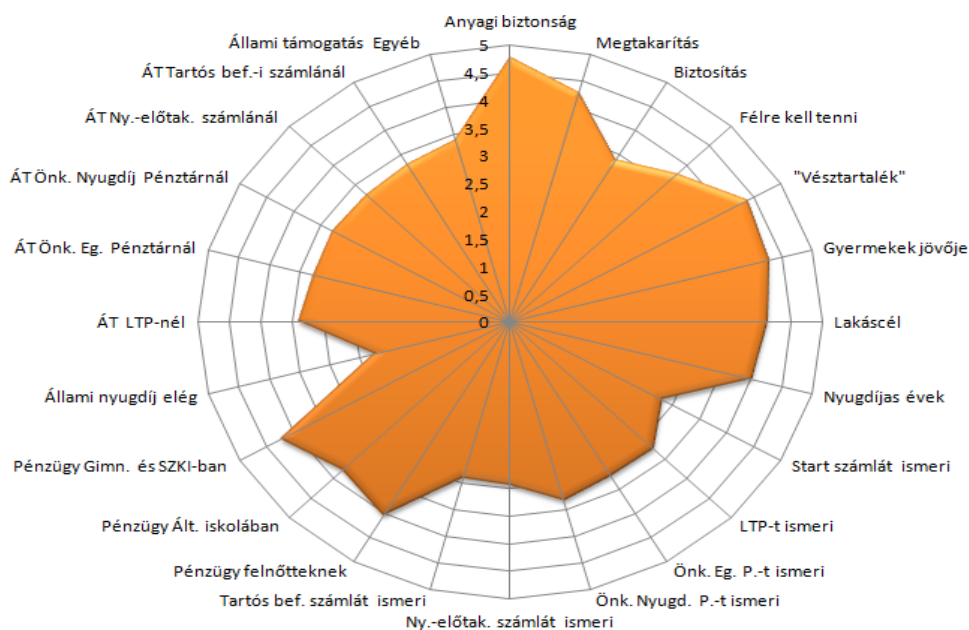

35. ábra: A megtakarításokkal szemben megfogalmazott állítások átlagos értékei az „*Öngondoskodó, pénzügyi ismeret nélkül*” klaszter esetében, N = 4106

Forrás: saját kutatás

A 26. melléklet tartalmazza az átlagértékeket és a szórásértékeket tartalmazó ábrákat a feltáró és az átfogó kutatásra vonatkozóan az „*Öngondoskodó, pénzügyi ismeret nélkül*” klaszter esetében.

Az elemzést elvégeztem az összes háztartásra vonatkozóan is (lásd 36. ábra). A legkevésbé a Start számlát, majd a tartós befektetési számlát, illetve a nyugdíj-előtakarékossági számlát ismerik a megkérdezett háztartások. Egységesen jellemző a háztartásokra, hogy az anyagi biztonság iránti igényeknél a legkevésbé a biztosítás szükségességét tartották fontosnak. Tisztában vannak azzal, hogy szükség van „vészertalék” képzésére, ugyanakkor nem minden esetben tud megvalósulni az, hogy akármennyit keresnek, tudnak belőle valamennyit megtakarítani.

36. ábra: A megtakarításokkal szemben megfogalmazott állítások átlagos értékei, N = 4106

Forrás: saját kutatás

Látható, hogy mennyire egységes az, hogy alig bíznak abban, hogy az állam képes a nyugdíjas éveikről gondoskodni. Amiben egyetértenek a háztartások, hogy a szakközépiskolákban, gimnáziumokban a legfontosabb, majd a felnőtt lakosság körében, de már az általános iskolákban is fontosnak tartják ennek bevezetését. A 27. melléklet tartalmazza az átlagértékeket és a szórásértékeket tartalmazó ábrákat a feltáró és az átfogó kutatásra vonatkozóan az összes háztartás esetében. A legjobban a lakás-takarékpénztári számlát, az önkéntes nyugdíjpénztári és az egészségpénztári számlát ismerik. Ennek megfelelően ezen szerződések megkötésénél befolyásolja őket legjobban az adókedvezmények kihasználásának lehetősége.

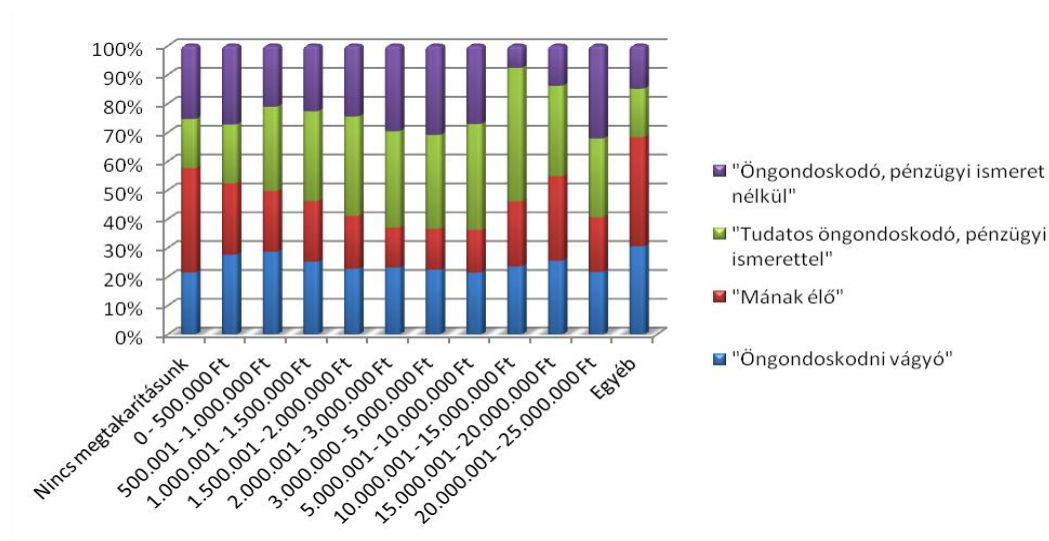
9. táblázat: Az egyes háztartás típusok taglétszámának alakulása az Átfogó kutatás során, N = 4106

Háztartási típus	Klaszter szám	Taglétszám (fő)	V _m (%)
Tudatos öngondoskodó, pénzügyi ismerettel	3	1215	29,4
Öngondoskodó pénzügyi ismeret nélkül	4	919	22,4
Mának élő	2	781	19,0
Öngondoskodni vágyó	1	1191	29,0

Forrás: saját kutatás

Az egyes klaszterek közötti háztartások megoszlásának aránya számottevően csak a „Mának élő” háztartások arányának növekedésében és az „Öngondoskodni vágyó”-k arányának csökkenésében nyilvánul meg. Összességében elmondható, hogy a vizsgált háztartások 41,4%-a (22,4% + 19,0%) rendelkezik kimondottan alacsony pénzügyi ismeretekkel (lásd 9. táblázat).

A megtakarítások és a hitelek nagysága is ezt támasztja alá. A legkevesebb megtakarítással a „Mának élő” háztartások, a legtöbbel pedig az „Öngondoskodó, pénzügyi ismerettel” háztartások rendelkeznek (lásd 37. ábra).

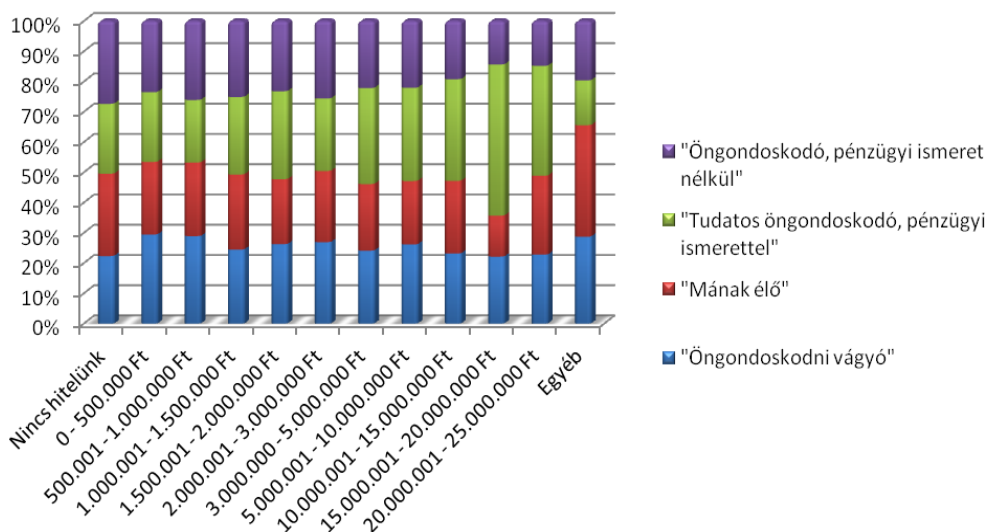
37. ábra: A megkérdezett háztartások jelenlegi összes megtakarítása klaszterenként, N = 4106

Forrás: saját kutatás

A hitelek nagyságát vizsgálva megállapíthatjuk, hogy nincs nagy különbség az egyes klaszterek között alacsonyabb felvett hitelösszeg esetében, ugyanakkor

magasabb hiteltartozással a pénzügyileg tudatosabb háztartások, a „Tudatos öngondoskodó, pénzügyi ismerettel” klaszter tagjai rendelkeznek (lásd 38. ábra). Ezt több tényező befolyásolhatja. Egyrészt jobban értenek hozzá, így át tudják gondolni, hogy be merik-e egyáltalán vállalni a hiteltörlesztő részlet fizetését, másrészt ők valószínűleg hitelképesebbek a többi klaszternél, esetleg több önerővel, megtakarítással rendelkeztek a hitelfelvétel időpontjában.

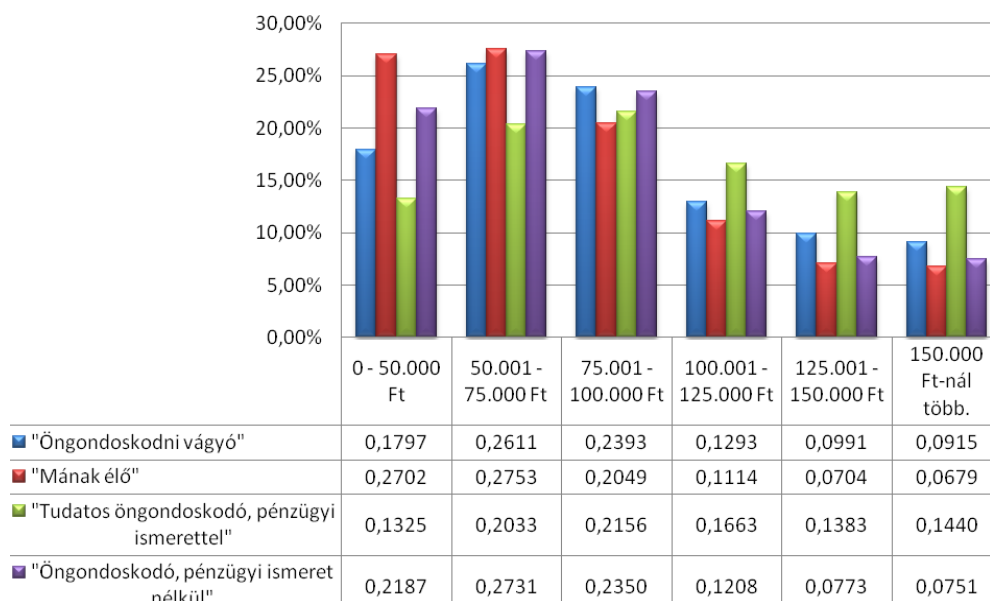
38. ábra: A megkérdezett háztartások jelenlegi összes hitele klaszterenként, N = 4106

Forrás: saját kutatás

Megvizsgáltam az egyes klasztereknél az eltartotti létszám alakulását is. Közel 30% körüli az eltartott nélküli háztartásoknak az aránya a mintában és klaszterenként is. A 28. melléklet táblázatában azt láthatjuk, hogy nagy eltérés nem mutatkozik az egyes klasztereknél az eltartottak számát tekintve. Egyedül az „Öngondoskodó pénzügyi ismeret nélkül” klaszternél kevesebb a 2 és 3 fő eltartottal rendelkező háztartás aránya (9,2% és 2,8%) és több az 5 főt nevelők aránya (32,2%). Hasonló eredményeket kapunk, ha a háztartási összlétszám alakulását vizsgáljuk klaszterenként (lásd 29. melléklet), azaz nagy eltérés nem látszódik a klaszterenkénti és a lekérdezett 4106 háztartás létszámarányai között. Ebből az következne, hogy az eltartotti létszám és a háztartási összlétszám nem befolyásolja a klaszterbe való besorolást. Ugyanakkor tudjuk azt is, hogy az 1 főre jutó jövedelem alakulását a háztartási összlétszám nagymértékben befolyásolja, így közvetve mindenképpen befolyásolja a háztartási létszám a háztartások háztartási típusba való besorolását.

A „Mának élő” háztartások 75 százaléka 100 ezer forintnál alacsonyabb 1 főre jutó jövedelemmel rendelkezik. Ugyanakkor a magasabb jövedelmű

háztartásoknál sem kiemelkedően alacsony az arányuk (lásd 39. ábra). Az „Öngondoskodni vágyó” és az „Öngondoskodó pénzügyi ismeret nélkül” klaszter tagjainak az 1 főre jutó jövedelme tipikusan 50001-75000 forint között van. Hasonló tendenciát mutat a két klaszter tagjainak jövedelem szerinti megoszlása is. A „Tudatos öngondoskodó pénzügyi ismerettel” klaszter tagjainál a legalacsonyabb az eltérés (13,3 és 21,6 százalék közötti) az egyes jövedelmi kategóriák közötti megoszlást vizsgálva. Ebből arra lehet következtetni, hogy nemcsak az 1 főre jutó jövedelem befolyásolja azt, hogy melyik háztartás melyik klaszter tagja.

39. ábra: A megkérdezett háztartások 1 főre jutó havi jövedelme klaszterenként (%), N = 4106

Forrás: saját kutatás

Az átlagos értékek mellett a módusz és medián értékeket is megvizsgáltam. A háztartások típus besorolása jónak mondható, ugyanis a Medián értékeknél (lásd 30. melléklet) csak két kérdésnél van teljes egyetértés. A többi kérdésnél a típusok tulajdonságainak megfelelően eltérések jelennek meg. A „Fontos a családom anyagi biztonsága.” kérdésre 5, az „Állami nyugdíj fedezni tudja majd a nyugdíjas éveim szükségleteit.” kérdésre 2 értéket kaptam minden csoport esetében, azaz a válaszadók fele típusonként ezeknél az értékeknél alacsonyabb, másik fele ezeknél magasabb (vagy azonos) értéket jelölt be. A Módusz értékei

is azt mutatják (lásd 31. melléklet), hogy a csoportosításom jól sikerült, hiszen az eltéréseket jól mutatja az egyes típusok között.

Amiben egyetértenek a háztartások Magyarországon az az, hogy „Fontos a családom anyagi biztonsága.”, „Megtakarítás nélkül kockázatos élni.”, „Szükség van „vészpartalékra” a család anyagi biztonsága érdekében.”, „A gyermekek jövőjéért takarékoskodni kell.”, „Szükséges a pénzügyi ismeretek gyakorlati hasznosíthatóságának oktatása a szakközépiskolákban és gimnáziumokban.” és „Az állami nyugdíj fedezni tudja majd a nyugdíjas éveim szükségleteit.” Ez utóbbi ellentétes értéket mutat a többihez képest, mivel 1-es értéket kapott, mint a megkérdezett háztartások által bejelölt legtipikusabb érték.

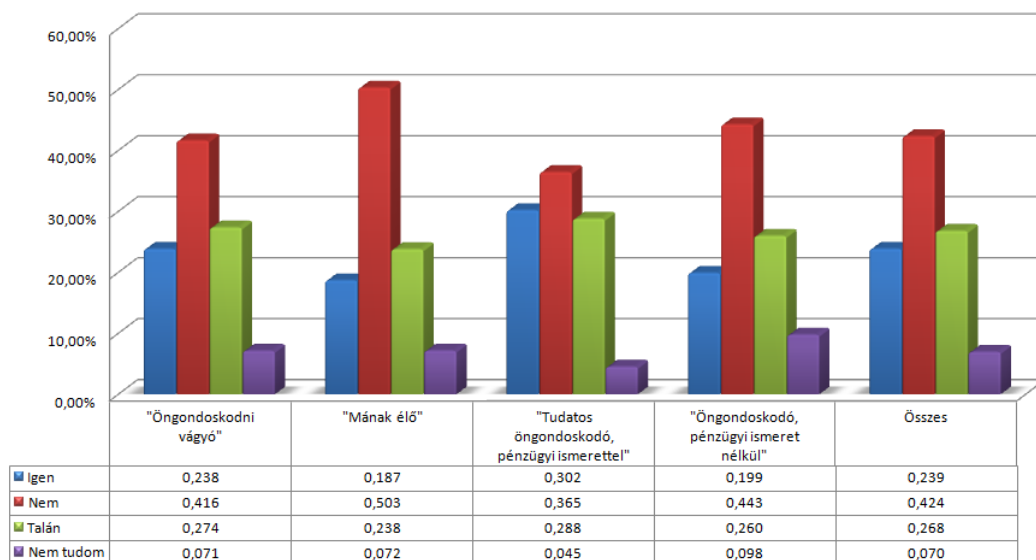
Az M32.1. táblázat jól szemlélteti a háztartási típusok szerinti különbséget néhány olyan szolgáltatás igénybevétele esetén, amelyhez állami támogatás, illetve adókedvezmény kapcsolódik. A "Tudatos öngondoskodó, pénzügyi ismerettel" klaszter rendelkezik a legtöbb és a "Mának élő" klaszter a legkevesebb szerződéssel. Az átlagos értéktől az egyes klaszterek adatai nagymértékben eltérnek. Az országos adatokhoz az "Öngondoskodni vágyó" klaszter értékei hasonlítanak a legjobban. Első helyen az életbiztosítás áll, utána a lakástakarékpénztári szerződés, az önkéntes nyugdíjpénztári, és az egészségpénztári szerződés, majd ezeket követi a többi lehetőség.

Megkérdeztem, hogy ha jelenleg nem is rendelkeznek ilyen szerződésekkel, a jövőben terveznek-e ilyeneket kötni. A kutatás során az derült ki, hogy nyugdíj-előtakarékossági számlát, lakástakarékpénztári szerződést és tartós befektetési számlát terveznek a legtöbben nyitni, önkéntes egészségpénztári számlát és életbiztosítást pedig a legkevesebben. A válaszok alapján a következő sorrend alakult ki:

1. "Tudatos öngondoskodó, pénzügyi ismerettel": 7,3% – 14,6%
2. "Öngondoskodni vágyó": 8,5% - 12,2%
3. "Öngondoskodó, pénzügyi ismeret nélkül": 6,5% - 10,7%
4. "Mának élő": 4,4 – 9,5% (lásd M32.2. táblázat).

A háztartások 42,4%-a nem tudna további 15-30 ezer forintot megtakarítani havonta hosszabb távú céljaik megvalósítása érdekében. A válaszok ennél a kérdésnél is eltérést mutatnak háztartási típusonként. Érdekes tény, hogy a megkérdezettek 26,8%-a talán tudna, 7%-a viszont el sem tudja dönteni ezt a kérdést. A legalacsonyabb arányban a "Tudatos öngondoskodó, pénzügyi ismerettel" (4,5%), a legnagyobb arányban pedig az "Öngondoskodó, pénzügyi ismeret nélkül" (9,8%) döntésképtelen. A "Mának élő"-k 50,3%-a, míg a "Tudatos öngondoskodó, pénzügyi ismerettel" klaszter háztartásainak 36,5%-a nem tudna már ennyit félretenni. Ugyanakkor ez utóbbi háztartástípus tagjai

azok, akik közül legnagyobb arányban (30,2%) tudnának és 28,8%-uk talán képes lenne erre (lásd 40. ábra). Ők azok, akik általában a legtöbb megtakarítással rendelkeznek (lásd 37. ábra), ugyanakkor hitellel sem rendelkeznek kevesebbel, mint a többi háztartás (lásd 38. ábra).

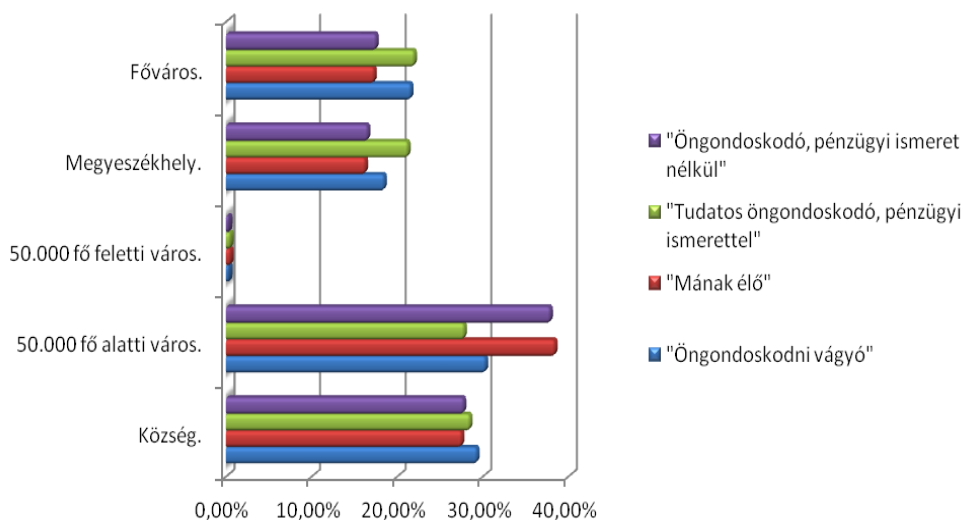
40. ábra: A megkérdezett háztartások „Tudnának-e még további havi 15-30 ezer forintot hosszabb távra megtakarítani?” válaszai háztartási típusok szerint (%), N = 4106

Forrás: saját kutatás

Azt is látnunk kell, hogy 44,8%-uk háztartásában az 1 főre jutó jövedelem 100000 forintnál magasabb, míg a többi klaszternél ezek az arányok 32%, 24,9% és 27,3% (lásd 39. ábra). Így az sem véletlen, hogy ők használják ki legnagyobb mértékben az állami segítségnyújtást az öngondoskodásuk során (lásd M32.1. táblázat).

Arra is kíváncsi voltam, hogy a településtípus befolyásolja-e a háztartások klaszterbe való besorolását. A 41. ábra jól mutatja, hogy a fővárosban és a megyeszékhelyeken a „Tudatos öngondoskodó pénzügyi ismerettel” és az „Öngondoskodni vágyó”, míg az 50000 fő alatti városoknál az „Öngondoskodó pénzügyi ismeret nélkül” és a „Mának élő” klaszter tagjai élnek többen. Az 50000 fő feletti városok száma és aránya elenyésző, hiszen a 4106 megkérdezett háztartásból csupán 17 tartozik ide. Minimális eltérés adódik a klaszterek arányai között. A községben lakókra is igaz ez, bár az ő arányuk 28,4 %, így ez a válasz jelentőséggel bír. A pénzügyekkel kapcsolatos döntéseik a községben élőknek egységesebbek, nem lehet nagy különbséget felfedezni. Arányaiban egy

háztartás típus emelkedik ki. Az „Öngondoskodni vágyó”-k 29,3%-a községben él. A legalacsonyabb értéket (27,5%) a „Mának élő” klaszter kapta (lásd 41. ábra).

41. ábra: A megkérdezett háztartások településtípusok szerinti megoszlása klaszterenként, N = 4106

Forrás: saját kutatás

Összességében elmondható, hogy a háztartások lakóhelyének településtípusa befolyásolja a klaszterbe való besorolását.

A 33. melléklet táblázata alapján láthatjuk, hogy az egyes megyékben eltérő a háztartások megtakarítási típus szerinti megoszlása. Kiemelkedő Fejér megyében a „Mának élő”, a fővárosban a „Tudatos öngondoskodó, pénzügyi ismerettel”, Bács-Kiskun megyében és Borsod-Abaúj-Zemplén megyében az „Öngondoskodó pénzügyi ismeret nélkül” és Pest megyében az „Öngondoskodni vágyó” háztartási típusok. A táblázatban ezeket a kiemelkedő értékeket zöld színnel jelöltem. Az országos adatok megyék szerinti megoszlási adataihoz képest a többi magasabb értékeket pedig pirossal jelöltem a táblázatban (lásd 33. melléklet).

A jobb átláthatóság és szemléltetés érdekében a továbbiakban régióként elemzem a különbségeket.

4.2.2.2. A magyar háztartások típusainak régiók szerinti megoszlása megtakarítási szokásaik alapján

42. ábra: Magyarország régiói

Forrás: <https://www.ksh.hu/docs/teruletiatlasz/regiok.pdf>

Letöltés dátuma: 2014. április 10.

A közép-magyarországi régió (lásd 42. ábra) népességszámát tekintve a legnagyobb régió (lásd M16.3. táblázat). A magyarországi háztartások 31,1%-a él itt (lásd 10. táblázat), azon belül is 64,3%-a a fővárosban, Budapesten. Leginkább az „Öngondoskodni vágyó” és a „Tudatos öngondoskodó, pénzügyi ismerettel” klaszterekbe sorolhatóak, bár a többi klasztertagok is képviselik magukat, hiszen az „Öngondoskodó, pénzügyi ismeret nélkül” 27,3%, illetve a „Mának élő” 28,7%-a ebben a régióban él.

10. táblázat: A megkérdezett háztartások közép-magyarországi régió szerinti megoszlása klaszterenként, N = 4106

Me: %, háztartás

Régió	"Öngondoskodni vágyó"	"Mának élő"	"Tudatos öngondoskodó, pénzügyi ismerettel"	"Öngondoskodó, pénzügyi ismeret nélkül"	Összes
Pest megye (%)	12,2	11,4	10,9	9,8	11,13
Főváros (%)	21,6	17,3	22	17,5	19,97
Közép-Magyarország (%)	33,8	28,7	32,9	27,3	31,1
Közép-Magyarország (háztartás)	402	224	400	251	1277
Vm (%)	31,48	17,54	31,32	19,66	100,0

Forrás: saját kutatás

A háztartások többi régió szerinti megoszlását klaszterenként a 34. melléklet táblázatai, illetve ezek összefoglaló adatait a 11. és a 12. táblázatok tartalmazzák.

Hasonlóan, mint a típusbesorolásoknál, elkészítettem a régiók szerinti átlagos értékek alapján (lásd 35. melléklet) azok szemléltetését segítő pókháló ábrákat is minden régióra vonatkozóan, amit a 36. melléklet tartalmaz.

A közép-dunántúli régióban a magyarországi háztartások 10,57%-a él, akik főleg (30,65%) „Tudatos öngondoskodó, pénzügyi ismerettel” klaszter tagjai (lásd 11. táblázat), ugyanakkor ennek ellentéte, a „Mának élő” klaszter is elég magas arányban (13,7%) ebben a régióban él, ami a 10,57%-os aránytól nagyban eltér (lásd 12. táblázat).

11. táblázat: A megkérdezett háztartások megtakarítási típusok szerinti besorolása, megoszlása az egyes régiókban, N = 4106

Régió	Me: %				
	"Öngondoskodni vágyó"	"Mának élő"	"Tudatos öngondoskodó, pénzügyi ismerettel"	"Öngondoskodó, pénzügyi ismeret nélkül"	Összes
Közép-Magyarország	31,48	17,54	31,32	19,66	100,00
Közép-Dunántúl	25,12	24,65	30,65	19,58	100,00
Nyugat-Dunántúl	32,14	18,62	23,22	26,02	100,00
Dél-Dunántúl	27,89	26,58	27,11	18,42	100,00
Észak-Magyarország	26,51	15,94	31,26	26,29	100,00
Észak-Alföld	28,81	18,65	29,32	23,22	100,00
Dél-Alföld	27,27	16,18	29,82	26,73	100,00
Országos minta, összesen	29,01	19,02	29,59	22,38	100,00

Forrás: saját kutatás

A nyugat-dunántúli régióban a háztartások leginkább (32,14%) „Öngondoskodni vágyó”-ak (lásd 11. táblázat), ugyanakkor az „Öngondoskodó, pénzügyi ismeret nélkül” klaszterbe is a 9,55%-os értékhez képest arányaiban sokan (11,1%) tartoznak (lásd 12. táblázat).

A dél-dunántúli régió háztartásai legkevésbé (18,42%) az „Öngondoskodó, pénzügyi ismeret nélkül” klaszterbe tartoznak (lásd 11. táblázat). Ezen kívül a megkérdezettek közel azonos mértékben oszlanak meg a további 3 klaszter között, bár kiemelkedik a „Mának élő”-k aránya, mivel a megkérdezett

háztartások 9,25%-a, de a „Mának élő” klaszter háztartásainak 12,9%-a él ebben a régióban (lásd 12. táblázat).

12. táblázat: A megkérdezett háztartások régiók szerinti megoszlása klaszterenként, N = 4106

Régió	Me: %				
	"Öngondoskodni vágyó"	"Mának élő"	"Tudatos öngondoskodó, pénzügyi ismerettel"	"Öngondoskodó, pénzügyi ismeret nélkül"	Összes
Közép-Magyarország	33,8	28,7	32,9	27,3	31,1
Közép-Dunántúl	9,2	13,7	10,9	9,2	10,57
Nyugat-Dunántúl	10,6	9,3	7,5	11,1	9,55
Dél-Dunántúl	8,9	12,9	8,5	7,6	9,25
Észak-Magyarország	10,7	9,9	12,4	13,8	11,76
Észak-Alföld	14,3	14,1	14,2	14,9	14,37
Dél-Alföld	12,6	11,4	13,5	16,0	13,4
Országos minta, összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Forrás: saját kutatás

Az észak-magyarországi régió háztartásainak csupán 15,94%-a a „Mának élő”. A régiós 11,76%-os arányhoz képest is csak 9,9% tartozik ehhez a háztartástípushoz. Nagyrészt (31,26%) a „Tudatos öngondoskodó, pénzügyi ismerettel” klaszterbe sorolhatóak, bár az „Öngondoskodó, pénzügyi ismeret nélkül” aránya (13,8%) a legmagasabb (lásd 11. és 12. táblázat).

Az észak-alföldi régió háztartásai ugyanúgy oszlanak meg az egyes típusok között, mint az országos minta. A 14,37%-os érték körül minimális szórással jelennek meg az értékek, 14,1-14,9% között (lásd 34.5. melléklet). A dél-alföldi régió háztartásai leginkább „Öngondoskodó, pénzügyi ismeret nélkül” és legkevésbé „Mának élő”-k, az észak-magyarországi régióhoz hasonlóan (lásd 36.6. melléklet).

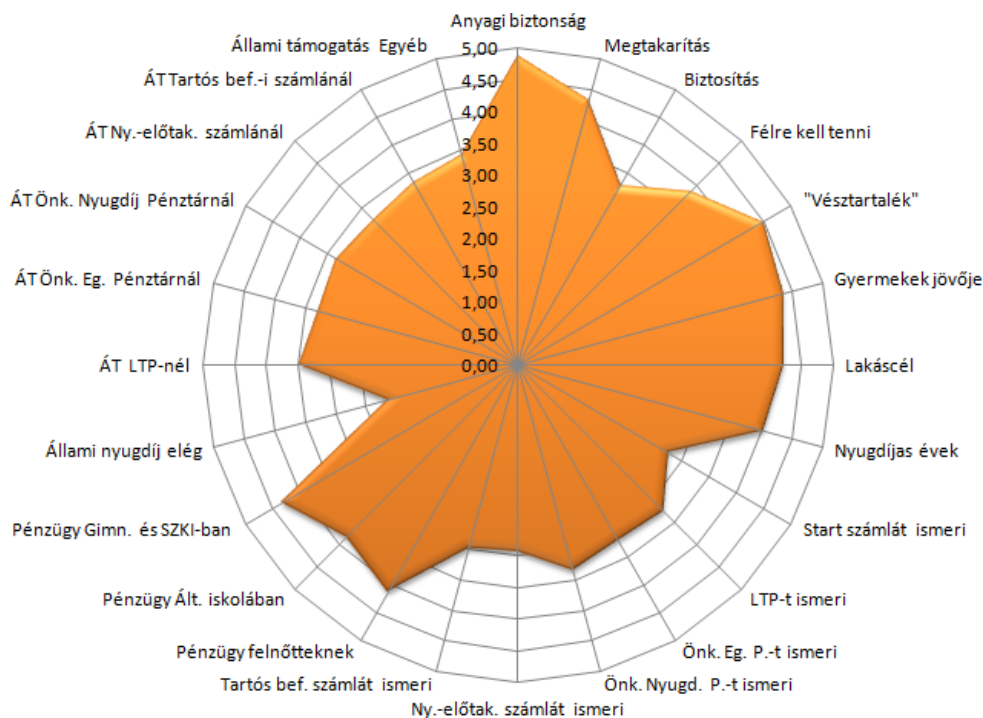
Megállapítható tehát, hogy az országos eredményekkel azonos arányú háztartási típusok élnek az észak-alföldi régióban. Ugyanakkor természetesen az is látszódik, hogy a régióon belül, megyénként eltérő eredményeket kaptunk.

Megvizsgáltam régiókra vonatkozóan is a megtakarításokkal kapcsolatos válaszok átlagos értékeit, majd ezeket ábrázoltam, hasonlóan, mint azt tettem a feltáró és az átfogó kutatásom során. Megállapíthatom, hogy egyes régiókban élő háztartások hasonlóan gondolkodnak, mint a Magyarországon élő összes

háztartás, hiszen a régiós válaszok átlagos értékei minimálisan térnek el az országos válaszok átlagos értékeitől.

A 43. ábrán is azt láthatjuk, hogy az nagyban hasonlít a 36. ábrára, amely az országos átlagos érték pókháló diagramját ábrázolja, valamint a 36. melléklet többi régióra vonatkozó ábráitól is lényegtelen az eltérés.

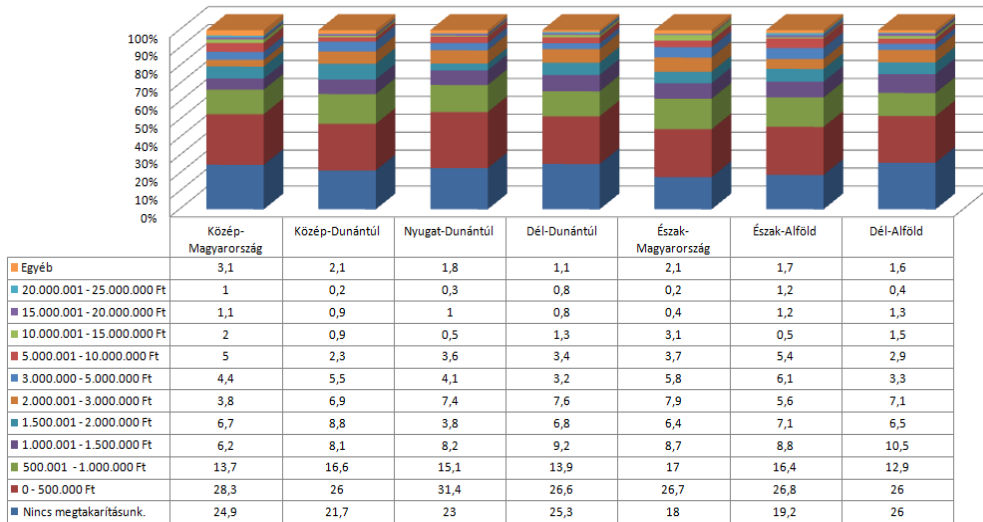

43. ábra: A megtakarításokkal szemben megfogalmazott állítások átlagos értékei az észak-alföldi régió esetében, N = 4106

Forrás: saját kutatás

Az egyes régiók háztartásainak megtakarításai eltérést mutatnak (lásd 44. ábra, 37. melléklet). Ezt egyrészt az 1 főre jutó jövedelmi eltéréseik, másrészt a háztartások típusainak arányai határozzák meg. Arányaiban az észak-magyarországi háztartásoknál legkevésbé jellemző (18,0%), hogy egyáltalán nem rendelkeznek megtakarítással. Ez megegyezik azzal a korábbi megállapítással, hogy a régió háztartásainak csupán 15,94%-a (lásd 11. táblázat) a „Mának élő”. Ők 31,26%-ban „Tudatos öngondoskodók, pénzügyi ismerettel”, ugyanúgy, mint a közép-magyarországi régióban élő háztartások (31,32%). Az összes régióra jellemző, hogy a háztartások legtípikusabban

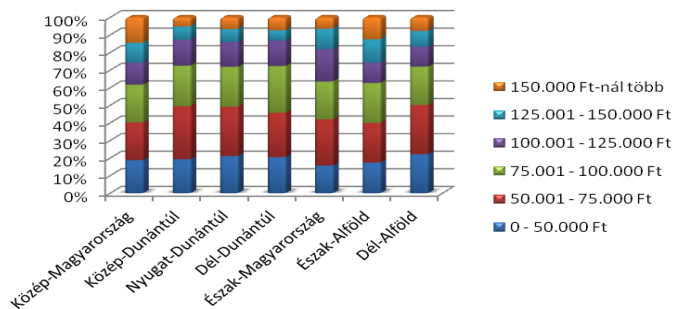
500000 forint alatti megtakarítással rendelkeznek. A dél-dunántúli háztartások azok, amelyek legnagyobb arányban (25,3%) egyáltalán nem rendelkeznek megtakarítással (lásd 44. ábra). Ezt mutatja a 11. táblázat is, amelyben azt láthatjuk, hogy a „Mának élő”-k legnagyobb arányban (26,58%) ebben a régióban élnek.

44. ábra: A megkérdezett háztartások régiók szerinti megtakarításai, N = 4106

Forrás: saját kutatás

A háztartások 1 főre jutó jövedelem szerinti megoszlása eltérő az egyes régiókban (lásd 45. ábra és a 38. melléklet táblázatai). Általában 50 ezer és 100 forint között vannak (43-52%) az 1 főre jutó jövedelmek. 50000 forint alatti 1 főre jutó jövedelemből a dél-alföldi régió háztartásainak 22,2%-a, az észak-magyarországi régió háztartásainak pedig 15,7%-a él.

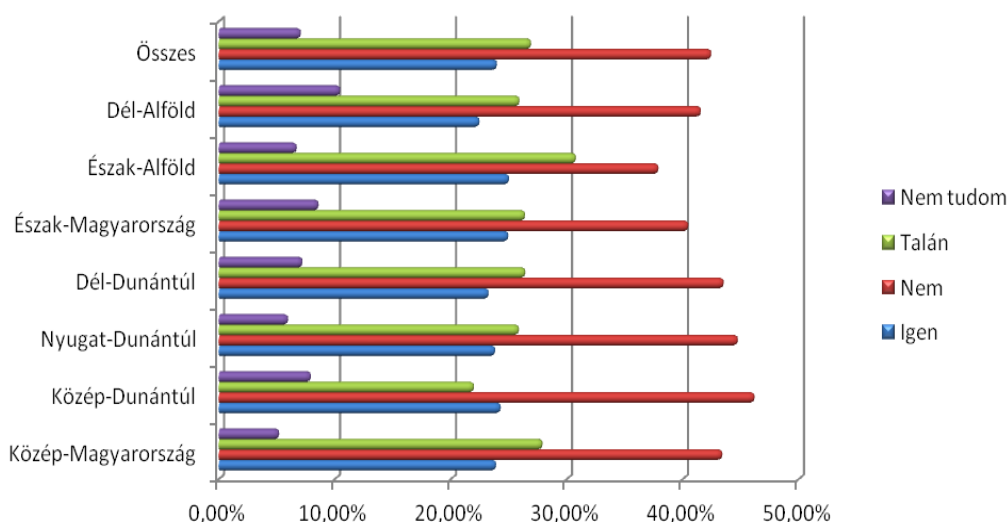

45. ábra: A megkérdezett háztartások 1 főre jutó jövedelme régiók szerint, N = 4106

Forrás: saját kutatás

150 ezer forint feletti 1 főre jutó jövedelmek a közép-magyarországi régióban (14,4%) és az észak-alföldi régióban (12,4%) kiemelkedőek, ugyanakkor a közép-dunántúli régióban a legalacsonyabb az arányuk (5,1%). A 39. melléklet ábrája nem az 1 főre jutó jövedelmeket, hanem a havi átlagos összevont jövedelmet mutatja. Az 1 főre jutó jövedelmet erősen befolyásolja a háztartási összlétszám alakulása is. Annak ellenére, hogy az észak-alföldi régióban, különösen Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében a legalacsonyabbak a jövedelmek (lásd 39. melléklet), és ebben a régióban a legalacsonyabb a megtakarítások alakulása is, hiszen 26%-uk egyáltalán nem rendelkezik megtakarítással (lásd 44. ábra), mégis legnagyobb arányban (29,32%) „Tudatos öngondoskodó, pénzügyi ismerettel”, és legalacsonyabb arányban (18,65%) „Mának élő” háztartási típusok élnek ott (lásd 11. táblázat) a típusbesorolást alakító tényezők figyelembevételére alapján.

Régiós bontásban is megvizsgáltam, hogy a háztartások saját bevallásuk szerint tudnák-e további 15-30 ezer forintot megtakarítani havonta (lásd 46. ábra).

46. ábra: A megkérdezett háztartások „Tudnának-e még további havi 15-30 ezer forintot hosszabb távra megtakarítani?” válaszai régiók szerint, N = 4106

Forrás: saját kutatás

Azt tapasztaltam, hogy minimális eltérés figyelhető meg az egyes régiók háztartásainak „Igen” (22,4% - 24,8%) és „Nem” (37,8% - 46,1%) válaszainál (lásd 46. ábra), ellentétben a háztartások típusonkénti vizsgálatánál (lásd 40. ábra). A legmagasabb arányt az észak-magyarországi régió háztartásainál

kaptam. Még 24,8%-uk tudna megtakarítani ekkora összeget. Az észak-alföldi régió háztartásainak viszont 30,7%-a már képtelen erre (lásd 40. melléklet).

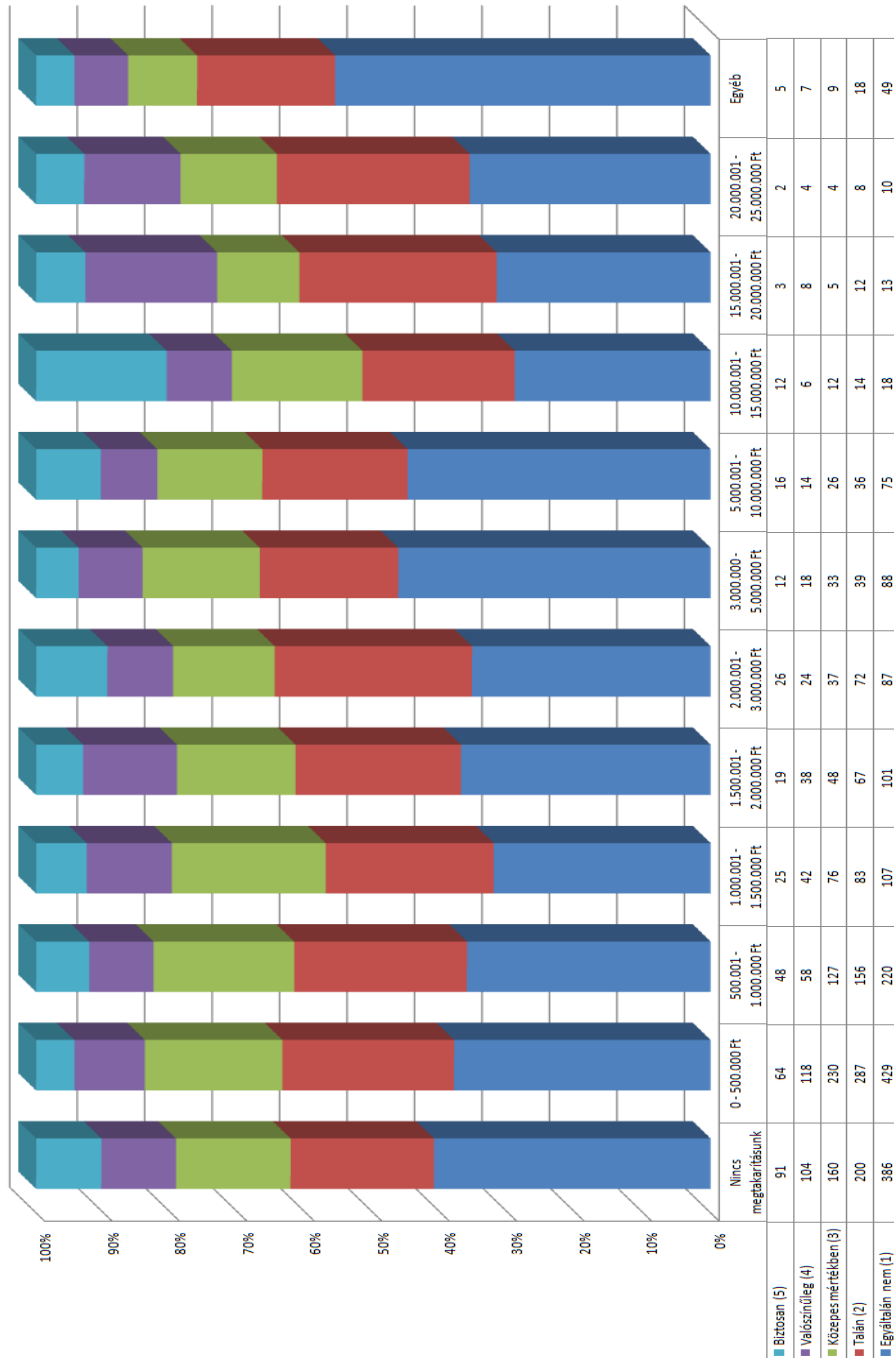
Az adókedvezménnyel és az állami támogatással járó szolgáltatások igénybevételét megvizsgáltam nemcsak háztartástípusonként (lásd 32. melléklet), hanem régióként is. A közép-dunántúli régió háztartásai rendelkeznek a legkevesebb ilyen szerződéssel. Az összes megkérdezett háztartás válaszaihoz a legjobban a közép-magyarországi régió háztartásainak válaszai hasonlítanak. A legtöbb ilyen jellegű szerződéssel az észak-alföldi, a közép-magyarországi és a dél-dunántúli régió háztartásai, a legkevesebbel pedig a közép-dunántúli és a dél-alföldi régió háztartásai rendelkeznek. Ugyanakkor a dél-alföldi régióban (14,7% - 17,8%) és a közép-dunántúli régióban (6,9% - 13,3%) terveznek a jövőben a legtöbb ilyen szerződést kötni, a legkevesebben pedig a nyugat-dunántúli (5,4% - 9,4%) és az észak-alföldi (4,9% - 10,8%) régióban (lásd 41. melléklet).

A régiós átlagos értékek (lásd 35. melléklet) kisebb eltérést mutatnak az összesített átlagos értékekhez képest, mint a háztartások típusok szerinti csoportosításánál (lásd M22.10. táblázat). A medián értékek alapján is az látható (lásd 42. melléklet), hogy az egyes régiók összességében minimálisan térnek el a magyarországi átlagos értékektől. Általában az észak-magyarországi régió háztartásai esetén kaptam magasabb értékeket. A móduszok vizsgálatánál (lásd 43. melléklet), azaz hogy melyik a legtipikusabb válasz az egyes kérdésekre vonatkozóan a régiók esetén már nagyobb eltérés tapasztalható. Ami negatív és amiben teljesen egyetértenek az az, hogy nem ismerik a Start számlát és az, hogy úgy gondolják, hogy az állami nyugdíj nem fogja fedezni a nyugdíjas évek szükségleteit. A start számlára vonatkozó kérdés válaszainak módusz értékei 1-es, medián értékei pedig 3-as értéket kaptak, míg az állami nyugdíj kérdés válaszainak módusz értéke 1-es, medián értéke pedig 2-es értéket kapott.

4.2.2.3. Az állami szabályozás befolyásolási képessége a magyar háztartások típusainak megtakarítására

A háztartások túlnyomó hányada nem bízik abban, hogy az állami nyugdíj majd fedezni fogja a nyugdíjas éveikben az akkori szükségleteiket. Elég magas arányt képviselnek (62,71%), akik egyáltalán nem vagy alig bíznak ebben és csupán 18,6% az ebben bízók aránya (lásd 28. ábra), de a módusz értéke, azaz a legtipikusabb válasz az 1 volt (lásd 31. melléklet), a medián értéke pedig 2, azaz a válaszadók fele ennél alacsonyabb, másik fele pedig ennél magasabb értéket jelölt be (lásd 30. melléklet). Megvizsgáltam azt is, hogy van-e összefüggés a megtakarítások és az állami nyugdíjba vetett bizalom között. Arra a

megállapításra jutottam, hogy akik kevésbé bíznak az állami nyugdíjban, azok általában igyekeznek több megtakarítást összegyűjteni (lásd 47. ábra).

47. ábra: A megkérdezett háztartások jelenlegi összes megtakarítása és az állami nyugdíjba vetett bizalmuk közötti kapcsolat, N = 4106

Forrás: saját kutatás

Kevesen ismerik és még kevesebben használják ki azokat a megtakarítási lehetőségeket, amelyekhez személyi jövedelemadó kedvezmény, illetve más állami támogatási lehetőség kapcsolódik. A megkérdezett háztartások 28,71%-a figyelembe veszi a különböző adókedvezményeket (lásd 24. ábra). Az átfogó kutatás összes háztartásra vonatkozó eredményeinél azt tapasztaltam, hogy csak közepes mértékben tudta az állam állami adókedvezmények formájában befolyásolni a háztartásokat. Ugyanakkor mivel meg tudtam különböztetni 4 háztartási típust a pénzügyi attitűdjeik alapján, megállapíthatom, hogy mind a 4 típust különböző formában lehet befolyásolni az állami ösztönzőkkel. A „Tudatos Öngondoskodó, pénzügyi ismerettel” típusukat lehet a legjobban (4,15-4,25), majd az „Öngondoskodó, pénzügyi ismeret nélkül” klaszter (3,76-4,05) tagjait. Az „Öngondoskodni vágyó”-kra már kevésbé (2,74-2,98), a „Mának élő”-kre pedig minimálisan (1,79-2,12) hatnak ezek a lehetőségek. Legjobban a lakástakarékpénztári szerződések nyújtotta állami támogatásokat igyekeznek kihasználni (lásd M22.10. táblázat). A „Tudatos Öngondoskodó, pénzügyi ismerettel” klaszter tagjai között vannak a legtöbben, akiknek volt már, illetve rendelkeznek jelenleg is olyan megtakarítási szerződéssel, amelyhez kapcsolódik valamilyen állami támogatás. A „Mának élő”-knél legalacsonyabb ez az arány (lásd M32.1. táblázat).

A válaszok régiós bontása alapján is elmondható, hogy az állami nyugdíj a megkérdezettek szerint (átlagérték 2,25) minimálisan lesz csak képes fedezni a nyugdíjas évek szükségleteit. A közép-dunántúli és a dél-dunántúli régió háztartásai támaszkodnak erre jobban (átlagérték 2,43 és 2,42). Ezáltal az állami kedvezmények lehetősége őket befolyásolja a legkevésbé. Az adókedvezmény és az állami támogatás az észak-magyarországi és a dél-alföldi régiókban élő háztartásokat befolyásolja leginkább a pénzügyi döntéseik meghozatalakor (lásd 35. melléklet).

Az átfogó kutatásom eredményei alapján elmondható, hogy bár az átlagos értékek közepesnek mondhatóak, a háztartások pénzügyi döntéseire nem egyformán hatnak a különböző állami befolyásoló eszközök. Kiderült, hogy eltéréseket lehet tapasztalni az egyes háztartási típusok válaszai között. Az, hogy mennyire képes befolyásolni az egyes háztartásokat az állam az sok tényező együttes hatásától függ, amit az elméleti modellem megalkotásakor igyekeztem teljes körűen figyelembe venni (lásd 8. ábra). Mint korábban már megállapítottam, hogy az egyes régiós válaszok is a háztartási típusok arányaitól függenek, most is azt mondhatom, hogy az állami befolyásolás attól függ, melyik típusú háztartásba sorolható az adott háztartás. Az viszont tény, hogy az egyes háztartások típusbesorolását képes az állam hosszú távon befolyásolni, hiszen a pénzügyi ismeretek szélesebb és átfogóbb terjesztésével el tudja érni, hogy a „Tudatos Öngondoskodó, pénzügyi ismerettel” klaszter tagjainak aránya a többi típus arányaihoz képest megnövekedjen.

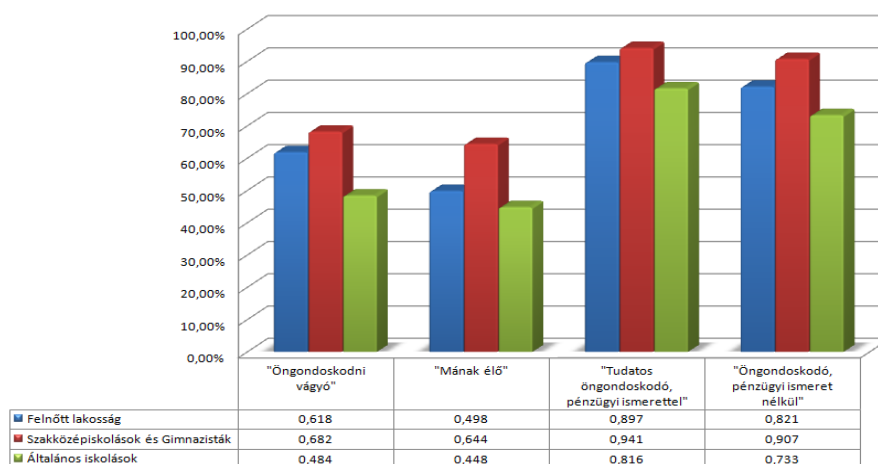
4.2.2.4. A magyar háztartások igénye a pénzügyi ismeretek gyakorlati hasznosíthatóságának oktatására

Az öngondoskodás tanulható viselkedésforma, amit befolyásolnak egyrészt a szülői viselkedésminták, másrészt az oktatási intézetek (óvodáktól az egyetemekig), valamint maga a társadalmi környezet is. A dolgozatom elméleti részében (lásd 1.1 fejezet) bemutattam több szerző azon véleményét, hogy kiemelten kell kezelni a kormányoknak a pénzügyi és gazdasági ismeretek minél szélesebb körű közvetítését annak érdekében, hogy az egyének pénzügyileg képzettebbé válva tudatosabb döntéseket hozzanak a háztartásuk gazdálkodásával kapcsolatban, ami természetesen előnyös és elengedhetetlen a társadalom egésze számára is. A feltáró kutatásom során azt tapasztaltam, hogy a megkérdezett háztartások 83%-a fontosnak, illetve kiemelten fontosnak tartja a pénzügyi kultúra fejlesztését. Csupán 3%-a utasította el ezt teljes mértékben (lásd M21.9. ábra). Az is nyilvánvalóvá vált, hogy a válaszadók többsége nem ismeri megfelelően a különböző pénzügyi szolgáltatásokat, állami támogatási és adókedvezmény lehetőségeket. Ezen én nem is csodálkozom, hiszen a jelenlegi magyar általános oktatási keretek között erre nincs, vagy minimális lehetőség van. Sem a fiatalabb, sem az idősebb korosztály számára nem látok jelenleg megoldást arra, hogyan tudná önállóan, megfelelően fejleszteni ezen ismereteit. Én mindenképp az állam központi döntéshozó, felelős viselkedésében és befolyásolási képességében látom a kiutat erre a problémára. A feltáró kutatás elvégzésével kiderült tehát, hogy egységes és nagy igény mutatkozik a pénzügyi ismeretek fejlesztésére, de pontosítani szerettem volna, hogy kik számára érzik ezt kiemelten fontos fejlesztési területnek. Ezért az átfogó kutatás elvégzése előtt megváltoztattam a kérdőívet ebben a kérdéskörben és a korábbi egy kérdés helyett három kérdést tettem fel a válaszok és az elemzés pontosítása érdekében. Ennek köszönhetően külön tudtam vizsgálni a háztartások véleményét arról, hogy mennyire tartják fontosnak saját tapasztalatuk és véleményük alapján, hogy a felnőtt lakosság, illetve az érettségi előtt állók, vagy akár már az általános iskolák tanulói is megismerkedjenek a pénzügyek világával, szervezett oktatás keretében, ismeretterjesztés formájában. A kérdőív feldolgozott részletes adatait a 44. melléklet tartalmazza, amely alapján elemeztem az adatokat háztartástípusonként és régióként is. Megállapíthatom, hogy a háztartások egyértelműen úgy gondolják, hogy fontos, illetve kiemelten fontos a pénzügyi kultúrát fejleszteni a magyar lakosság körében. Mivel azonban a kérdések 3 különböző célcsoportra irányultak, így különbséget tudtam tenni, melyik csoport pénzügyi ismereteinek fejlesztését tartják legfontosabbnak.

Klaszterenkénti vizsgálatnál kiderült, hogy a különböző típusú háztartások a szakközépiskolások és a gimnazisták oktatását tartják a legfontosabbnak, majd a felnőtt lakosság ismereteinek fejlesztését, de már szükségesnek gondolják az általános iskolások számára is a pénzügyi ismeretek fejlesztését. Szeretném

felhívni rá a figyelmet, hogy a klaszterenkénti sorrend mind a három esetben megegyezik:

1. "Tudatos öngondoskodó, pénzügyi ismerettel"
2. "Öngondoskodó, pénzügyi ismeret nélkül"
3. "Öngondoskodni vágyó"
4. "Mának élő" (lásd 48. ábra), bár minden háztartás fontosnak tartja.

48. ábra: A megkérdezett háztartások mennyire tartják szükségesnek (fontosnak és kiemelten fontosnak) a pénzügyi ismeretek gyakorlati hasznosíthatóságának oktatását az általános iskolások; a szakközépiskolások, gimnazisták; és a felnőtt lakosság körében, klaszterenként, N = 4106

Forrás: saját kutatás

Régióként elemezve az adatokat arra jutottam, hogy a célcsoporti sorrend ott is ugyanaz: szakközépiskolások és gimnazisták; felnőtt lakosság; és az általános iskolások. Azt tapasztaltam, hogy a háztartási típusok szerint sokkal nagyobb különbség mutatkozik ennél a kérdésnél is. Ezzel szemben az egyes régiók háztartásainak válaszai között csak minimális eltérés mutatkozik. A felnőtt lakosságra 64,2% - 75,4%, az érettségi előtt állókra 76,6% – 82,5%, az általános iskolásokra vonatkozóan pedig 58,7% - 67,3% között mértem azok arányát, akik fontosnak és kiemelten fontosnak tartják a pénzügyi ismeretek fejlesztését. Az arányok nagyságából az is látható, hogy minden korosztály számára szükséges ezen ismeretek továbbításának megoldása. Mind a három célcsoport esetén a dél-dunántúli régiónál kaptam a legalacsonyabb értékeket. A közép-magyarországi, az észak-magyarországi és az észak-alföldi régiókban ezzel szemben magasabb arányban élnek azok, akik szükségesnek tartják a pénzügyi ismeretek gyakorlati hasznosíthatóságát az általános iskolásoktól a nyugdíj előtt állókig (lásd 44. melléklet).

5. A HIPOTÉZISEK ÉRTÉKELÉSE

Ebben a fejezetben értékelem a korábban felállított hipotéziseim helytállóságát és leírom az ezzel kapcsolatos véleményemet. A korábban felállított 5 hipotézisem közül 4-et igazoltam és egyet vetettem el. Ezek indoklását a következőkben mutatom be.

Az 1. hipotézis értékelése: A lakóhely földrajzi elhelyezkedése alapvetően meghatározza a magyar lakosság megtakarítási szokásait.

Az 1. hipotézisem felállításakor azt feltételeztem, hogy a fővárosban és vonzáskörzetében a megtakarítási szokások eltérnek, a magasabb jövedelmi viszonyok, a magasabb iskolai végzettség és a jobb informáltságnak köszönhetően. Kíváncsi voltam arra, hogy a régiók közti gazdasági fejlettségbeni különbség kiterjed-e a háztartások pénzügyi szokásaira is.

Az átfogó primer kutatás megtakarítással kapcsolatos válaszok átlagos értékei alapján az derült ki, hogy az egyes régiókban élő háztartások pénzügyekkel kapcsolatos gondolatai hasonlítanak az országos válaszok átlagos értékeihez (lásd 36. melléklet). Annak ellenére, hogy a fővárosban és Pest megyében a legmagasabb a havi átlagos összevont jövedelem (lásd 39. melléklet), és a közép-magyarországi régióban arányaiban magas az 1 főre jutó jövedelem (hasonlóan az észak-magyarországi és az észak-alföldi régióhoz) a megtakarításaik nem emelkednek ki (lásd 44. ábra) a többi régió megtakarításaihoz képest. Mindezek figyelembevételével az 1. hipotézisemet elvettem.

Ugyanakkor a településtípus szerinti vizsgálat során eltérést tapasztaltam. Bár a község háztartásainál elmondható, hogy az országos arányokat képviselik, a fővárosban és a megyeszékhelyeken élők közül arányaiban többen vannak a "Tudatos öngondoskodó, pénzügyi ismerettel" és az "Öngondoskodni vágyó" háztartások. Itt a legalacsonyabb arányt a "Mának élő"-k képviselik. Ezzel szemben az 50000 fő alatti városokban főleg a "Mának élő"-k és az Öngondoskodó, pénzügyi ismeret nélkül"-i háztartások találhatóak. A "Tudatos öngondoskodó, pénzügyi ismerettel" típusú háztartások aránya a legalacsonyabb (lásd 41. ábra).

A 2. hipotézis értékelése: A magyar háztartások különböző típusba sorolhatóak pénzügyi döntéseikkel kapcsolatosan.

A 2. hipotézisemet igazoltam a kutatásom eredményei alapján. 4 háztartási típust tudtam megkülönböztetni Magyarországon egymástól a megtakarítással kapcsolatos attitűdjük és pénzügyi döntéseik alapján, mind a feltáró, mind az átfogó primer kutatásom során. Megállapítottam, hogy a különböző

háztartásokat a megtakarítási hajlamuk és viselkedésük szerint lehet osztályozni és jellemezni Magyarországon. Ezeket a következőképpen neveztem el:

1. "Tudatos öngondoskodó, pénzügyi ismerettel"
2. "Öngondoskodó, pénzügyi ismeret nélkül"
3. "Öngondoskodni vágyó"
4. "Mának élő".

A 3. hipotézis értékelése: A különböző típusú magyar háztartások - pénzügyi döntéseikkel kapcsolatos típus besorolása szerint - régióként eltérő arányt képviselnek.

A 3. hipotézisem során azt vizsgáltam meg, hogy az egyes régiókban a 2. hipotézisemben igazolt háztartások megtakarítási típusai számukban, illetve arányukban eltérést mutatnak-e régióként. A vizsgálataim során arra a következtetésre jutottam, hogy mind a háztartások megtakarítási típus szerinti megoszlása az egyes régiókban (lásd 11. táblázat), mind a régiók szerinti megoszlás klaszterenként (lásd 12. táblázat) eltérést mutatnak. Általában a "Tudatos öngondoskodó, pénzügyi ismerettel" vagy az "Öngondoskodni vágyó" típusú háztartások élnek legnagyobb arányban az egyes régiókban, kivéve a nyugat-dunántúli régiót, ahol az "Öngondoskodni vágyó" háztartások után a második legnagyobb arányt az "Öngondoskodó, pénzügyi ismeret nélkül" klaszter tagjai képviselik (lásd 11. táblázat). A kutatásom során azt állapítottam meg, hogy alapvetően nem a lakóhely földrajzi elhelyezkedése határozza meg a magyar lakosság megtakarítási szokásait (1. hipotézisemet elvettem), hanem az, hogy a pénzügyekkel kapcsolatos különböző attitűdökkel rendelkező háztartások milyen arányt képviselnek az egyes régiókban. Az eredeti régiós háztartási arányokhoz képest a közép-magyarországi régióban több a "Tudatos öngondoskodó, pénzügyi ismerettel" és az "Öngondoskodni vágyó" háztartás. A közép-dunántúli és a dél-dunántúli régióban kiemelkedik a "Mának élő"-k aránya a régiós arányokhoz képest. A nyugat-dunántúli régióban a legtöbb az "Öngondoskodó, pénzügyi ismeret nélkül" és a legkevesebb a "Tudatos öngondoskodó, pénzügyi ismerettel" típusú háztartás. Bár az észak-magyarországi régióban is a legtöbb háztartás "Öngondoskodó, pénzügyi ismeret nélkül" típusú, ezzel szemben a legkevesebb a "Mának élő"-k aránya. Ugyanezt tapasztaltam a dél-alföldi régióban is. Az észak-alföldi régió mutat a legkisebb eltérést az országos arányhoz képest, azaz ez a régió hasonlít a legjobban a háztartási típusok szerinti megoszlásában az országos adatokhoz (lásd 12. táblázat). Ezek alapján a 3. hipotézisemet igazoltam.

A 4. hipotézis értékelése: Az állami szabályozás befolyásolja a lakosság hosszú távú megtakarításait Magyarországon.

Miután összegyűjtöttem a 2.2. fejezetben azokat a törvényeket és azok változásait, amelyek befolyásolni képesek a lakosság hosszú távú megtakarításait, a 4.1.2. fejezetben elemeztem ezeket a változásokat és megállapítottam, hogy az egyes megtakarításokhoz kapcsolódó törvényi változások hatással vannak a háztartások megtakarítási döntéseire. Az átfogó kutatás eredményei alapján megállapítottam, hogy az állami szabályozás képes befolyásolni a lakosság hosszú távú megtakarításait Magyarországon, különösen a 2. hipotézisem során elnevezett „Tudatos Öngondoskodó, pénzügyi ismerettel” típusú háztartást. Figyelembe véve a 8. ábrán megrajzolt megtakarítási modellemtől egyértelművé válik, hogy az állam képes befolyásolni a háztartások pénzügyi ismereteit, ezáltal a korábban megkülönböztetett háztartási típusok arányai is változhatnak idővel, ami a hosszú távú hatékony állami szabályozást bizonyítja a lakossági megtakarításokra vonatkozóan Magyarországon. Ennek megfelelően a 4. hipotézisemet igazoltam.

Az 5. hipotézis értékelése: A pénzügyek gyakorlati hasznosíthatóságának oktatására szükség van ma Magyarországon.

A 4. hipotézisem elfogadásával már részben bizonyítottam az 5. hipotézisemet is, hiszen ahhoz, hogy képes legyen az állam minél több háztartást hatékonyan befolyásolni a különböző állami ösztönzőivel a megtakarításaik növelésére, szükség van a pénzügyek gyakorlati hasznosíthatóságának oktatására Magyarországon. Két primer kutatás során is vizsgáltam, hogy a válaszadók szerint ma Magyarországon szükséges-e az alapvető gazdasági, pénzügyi ismeretek oktatása. A feltáró és az átfogó kutatás eredményei alapján elmondható, hogy a vizsgált háztartások kimondottan alacsony pénzügyi ismeretekkel rendelkeznek, ugyanakkor saját bevallásaik alapján ők is érzik, hogy az öngondoskodás tanulható viselkedésforma. Túlnyomó többségében úgy gondolják, hogy szükséges a pénzügyi kultúra fejlesztése, hiszen a válaszadókra általánosságban igaz, hogy nem ismerik megfelelően a különböző pénzügyi szolgáltatásokat és a hozzájuk kapcsolódó állami támogatási lehetőségeket. Az átfogó kutatásom során külön vizsgáltam a különböző célcsoportok véleményét ebben a kérdésben is. Arra az eredményre jutottam, hogy a háztartások egyértelműen úgy gondolják, hogy fontos, illetve kiemelten fontos a pénzügyi kultúrát fejleszteni a magyar lakosság körében. Mind a négy háztartási típus úgy gondolja, hogy elsősorban a szakközépiskolások és a gimnazisták oktatására kell összpontosítani, de emellett kiemelten kell kezelni a felnőtt lakosság ismereteinek fejlesztését is, ugyanakkor egyértelművé vált, hogy már az általános iskolások számára is szükségesnek tartják a pénzügyi ismeretek fejlesztését. A fenti tények figyelembevételével az 5. hipotézisemet igazoltam.

6. KÖVETKEZTETÉSEK ÉS JAVASLATOK

A jóléti államokban az adófizetők jogai között szerepel az információhoz való hozzáférés, azaz, hogy az adóalanyok az adórendszer működéséről naprakész információkhoz jussanak, azt megismerhessék, ami persze megfelelő pénzügyi igényesség és pénzügyekben való jártasság nélkül csak egy kódolhatatlan adathalmaz lesz. Ennek elkerülése érdekében az egyik legfontosabb adófizetői jog, hogy kellő mértékű ismerettel rendelkezzenek a tevékenységük adóügyeivel kapcsolatban (NEMEC-WRIGHT, 2000). Ezzel teljesen egyetértek, hiszen hiába dolgoz ki az állam megfelelő rendszereket a hosszú távú megtakarítások ösztönzésére, ha nem ismerik őket az egyes háztartások felnőtt tagjai, de még ha ismerik is, nem ismerik fel azok előnyeit és nem képesek alkalmazni azokat, hiszen pénzügyi alulképzettségük miatt túl bonyolultnak tartják és nem képesek átlátni megfelelő hatékonysággal annak előnyeit.

A disszertációm során megállapítottam, hogy a magyarországi háztartások megtakarításaira, különösen a hosszú távú célok elérését szolgálóakra nem egyformán képes hatni az állam a különböző ösztönzőivel, legyen az adókedvezmény, vagy vissza nem térítendő állami támogatás. Kiderült, hogy **nem a földrajzi elhelyezkedés a fő meghatározója az egyes háztartások megtakarítási viselkedésének, hanem hogy a pénzügyi attitűdjük alapján milyen típusba sorolhatóak.** A típusbesorolás egyik fő meghatározója viszont, hogy egyrészt mennyire képes befolyásolni őket az állam adókedvezmények formájában, másrészt pedig, hogy a különböző megtakarítási formákat mennyire ismerik. Ez a két faktor 40,435%-ban magyarázza meg a háztartások megtakarítással kapcsolatos ismereteit és a megtakarítási szokásait, valamint az ezek alapján meghozott pénzügyi döntéseiket (lásd M22.3. táblázat). Ugyanakkor az is egyértelművé vált, hogy nem egyformán képes hatni az állam az egyes általam meghatározott és jellemzett háztartási típusokra.

A közgazdasági modellekben azt hangsúlyozzák, hogy racionális és jól informált a döntéshozó. Én éppen itt látom a probléma gyökerét. **Ez nem valósul meg jelenleg Magyarországon.** A felnőtt lakosság nagy része soha nem tanult pénzügyi, gazdasági ismereteket az iskolarendszerben és sokan azóta sem, felnőtt életük során. Ágoston Kolos-Kovács szerzőpáros (2007) is ezt fogalmazza meg, vagyis, hogy az egyén nem biztos, hogy tud, képes saját rövid és hosszú távú érdekeit figyelembe véve megfelelően dönteni. Banyár-Mészáros (2004) is ezt hangsúlyozza. Szerintük az államnak kell az egyéneket rászorítania ezekre a megtakarítási döntésekre, mivel a nem megfelelően öngondoskodó, kevés megtakarítással rendelkező majdani nyugdíjas tömegek politikai feszültségeket fognak teremteni. Azt viszont hangsúlyozzák, hogy az egypilléru állami rendszernél jobb a több pilléres megoldás a kockázatok megoszása miatt.

Én a több pilléres megoldással egyetértek, de a megtakarításra való kényszerítéssel nem értek egyet. Szerintem a jelenlegi ösztönző rendszer jó, csak éppen nem tud hatékonyan működni, mivel az egyének, háztartások nem ismerik és nem képesek alkalmazni, kihasználni ezeket az állam által adókedvezmény formájában ösztönző öngondoskodási rendszereket. Én a kényszert a pénzügyek kötelező oktatásának bevetésével alkalmaznám, hasonlóan, mint a többi szaktantárgy esetén, már az általános iskolák 7. és 8. osztályában.

Megállapítottam, hogy **a lakossági megtakarításokhoz kapcsolódó állami adókedvezmények és támogatások igénybevételének két fő akadályozó tényezője van. Ez az ismeret és a bizalom.** Meg kell tanítani az embereknek minél fiatalabb korban a pénzzel bánni, a pénzről gondolkodni. Ez segíthet mind az ismeret, mind a bizalom kialakulásában.

Véleményem szerint, ami a kutatásom során be is igazolódott, **szükség van arra, hogy már az általános iskolákban bevezetésre kerüljön a pénzügyi ismeretek gyakorlati oktatása,** hiszen nagyon nagy szüksége van minden háztartásnak ezekre az ismeretekre önmaguk és a társadalom érdekében is.

Ebben a felgyorsult világban nem várhatjuk el a szülőktől, hogy övék legyen az egyedüli felelősség, hogy megtanítsák-e, illetve képesek-e megtanítani gyermekeiknek az alapvető pénzügyi, gazdasági fogalmakat, főleg, hogy ők sem tanulták azt sok esetben korábban az iskolapadban és sokszor ők sem igazodnak el ebben az előlük is rejtett és folyamatosan változó, fejlődő világban. Ugyanúgy, ahogy nem hagyjuk, hogy informatikai és nyelvi analfabétákká váljanak a magyar emberek, ugyanúgy nem engedhetjük ezt meg a pénzügyek területén sem. Számomra érthetetlen, hogy egy ilyen fontos területet, amit senki, soha el nem tud kerülni az élete során, miért nem kap kellő figyelmet már általános iskolai oktatás során. Gondolok itt például a bruttó bér és nettó bér fogalmára, az állami adóbevételekre, feladatokra és a főbb állami kiadásokra. Az általános forgalmi adó és a személyi jövedelemadó fogalmára, a bankkártya és az internet bank használatára, a hitelkártya veszélyeire, a nyugdíjak és a családi pótlék szerepére, a vállalati bevétel és költség, valamint eredmény fogalmára, stb. Fel kellene hívnunk a figyelmet a családi költségvetés tervezésének fontosságára. De addig, amíg nem tudják mit jelent és nem képesek átgondolni, hogyan lehet a rövid és hosszú távú célok elérése érdekében a bevételeket és a kiadásokat megtervezni, addig hiányként és igényként sem merül fel. Kutatásom során kiderült, hogy a magyar háztartások megfogalmazták azt az igényüket, hogy igenis szeretnék, ha már legalább a gyermekeik megtanulnák ezeket az ismereteket az iskolarendszeren keresztül, bár sokuk felnőtt korban is igényli az ilyen jellegű oktatást.

A pénzügyi ismeretek megléténel és hiányánál egyértelművé vált az állami szerep fontossága, ugyanakkor azt is látnunk kell, hogy az üzleti, pénzügyi szervezeteknek is aktív szerepet kell vállalniuk a pénzügyi analfabétizmus elterjedésének megakadályozásában.

Én úgy gondolom, hogy amíg az alap gazdasági, pénzügyi ismeretek egységes és kötelező oktatása meg nem valósul a magyar iskolarendszerben, addig az embereknek ez egy idegen, érthetetlen, kódolhatatlan világ marad. Az állam is képtelen lesz addig kellő befolyást gyakorolni a magyarországi háztartások nagy részére. Nem tudja őket rávenni, hogy a hosszú távú céljaik érdekében a különböző speciális célmegtakarításokat időben kezdjék el, mint például a lakáscél és a nyugdíjas évek biztonsága érdekében, amit állami támogatás és adókedvezmény formájában ő is kiegészít. A háztartások nagy részének viszont fogalma sincs ennek még a létezéséről sem, de ha véletlenül hallott is már róla, fogalma sincs mit jelent és főleg azt nem tudja és azt nem érti, neki mit kellene a kedvezmény kihasználása érdekében cselekednie. Ezáltal végképp érdektelenné válik a téma iránt.

Javaslom a pénzügyek gyakorlati hasznosíthatóságának oktatását már az általános iskolák 7. és 8. osztályában bevezetni.

7. ÚJ ÉS ÚJSZERŰ TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEK

1. A különböző megtakarítási elméletek és kutatások alapján megalkottam a saját megtakarítási modelletem, kiemelve az állami szabályozás szerepét a megtakarításokra vonatkozóan. A megtakarítást befolyásoló tényezők komplex bemutatása mellett az összefüggéseket is figyelembe vettem. Saját modellemben (lásd 8. ábra) feltüntettem mind a megtakarítási képességet, mind a megtakarítási hajlandóságot befolyásoló tényezőket és ezek együttes hatását a megtakarítási célokra, a megtakarítási viselkedésre és végül a megtakarítás nagyságára. Különbséget tettem a befolyásolható és a nem befolyásolható tényezők között.

2. Táblázatba foglaltam 1995-től a megtakarításokhoz kapcsolódó adókedvezmények, állami támogatások egyes törvényekben bekövetkezett változásait Magyarországon (lásd 2.2 fejezet). Kimutattam, hogy az egyes megtakarításokhoz kapcsolódó törvényi változások hatással vannak a háztartások megtakarítási döntéseire és az állam képes preferálni adókedvezmény formájában az öngondoskodást (lásd 4.1.2. fejezet).

3. Kvantitatív módszerekkel (Faktoranalízis, K-központú klaszteranalízis, Diszkriminancia analízis) bizonyítottam, hogy megtakarítási hajlamuk és viselkedésük alapján lehet osztályozni és jellemezni az egyes egyéneket, háztartásokat Magyarországon. Teljesen új, önálló eredményként a magyarországi háztartásokat négy típusba tudtam sorolni megtakarítási szokásaik alapján. Ezeket a klasztereket a következőképpen neveztem el:

1. "Tudatos öngondoskodó, pénzügyi ismerettel"
2. "Öngondoskodó, pénzügyi ismeret nélkül"
3. "Öngondoskodni vágyó"
4. "Mának élő".

Az állami nyugdíjban kevésbé bíznak a háztartások, de a "Tudatos öngondoskodó, pénzügyi ismerettel" típus ismeri legjobban az egyes befektetési lehetőségeket és ők a legbefolyásolhatóbbak a különböző állami támogatási lehetőségek által (lásd 34. ábra). Őket követi az "Öngondoskodó, pénzügyi ismeret nélkül" típus, akik bár igyekeznek igénybe venni az egyes adókedvezményeket, de alig ismerik őket, ezáltal sokféle támogatásról lemaradnak (lásd 35. ábra). Az "Öngondoskodni vágyó" háztartásra jellemző, hogy közepes mértékben ismeri és közepes szinten használja ki ezeket a lehetőségeket, de még ők is kiemelt területnek tartják a pénzügyi ismeretek fejlesztését (lásd 32. ábra). A "Mának élő"-kről leperreg a tudatos pénzügyi viselkedés, az előrelátás. Nem is ismerik és nem is tartják fontosnak ezt a témát

(lásd 33. ábra), bár 64,4%-uk szorgalmazza a pénzügyek oktatását a gimnazista és a szakközépiskolás diákok részére (lásd 48. ábra).

4. Megállapítottam, hogy a lakóhely földrajzi elhelyezkedése alapvetően nem határozza meg a magyar lakosság megtakarítási szokásait.

Az átfogó primer kutatásom megtakarítással kapcsolatos válaszainak átlagos értékei alapján készült 43. ábra és a 36. melléklet ábráinak értékei régiók szerint alig térnek el az országos adatok alapján készült 36. ábrától. Ezáltal kiderült, hogy az egyes régiókban élő háztartások pénzügyekkel kapcsolatos gondolatai hasonlítanak az országos válaszok átlagos értékeihez. A régiós átlagos értékek (lásd 35. melléklet) kisebb eltérést mutatnak az összesített átlagos értékekhez képest, mint a háztartások típusok szerinti csoportosításánál (lásd M22.10. táblázat). A régiós medián értékek (lásd 42. melléklet) is csak minimálisan térnek el a magyarországi átlagos értékektől. A móduszok vizsgálatánál (lásd 43. melléklet) tapasztaltam csupán már kissé nagyobb, de nem kimagasló eltéréseket.

5. Kimutattam, hogy településtípusok szerint eltérés tapasztalható a magyarországi háztartások megtakarítási szokásaiban. Meghatároztam és számszerűsítettem azt is, hogy a különböző típusú háztartások pénzügyi attitűdjeik alapján régióként eltérő arányt képviselnek Magyarországon.

Amíg a községek háztartásai az országos arányokat képviselik, addig a fővárosban és a megyeszékhelyeken főleg "Tudatos öngondoskodó, pénzügyi ismerettel" és "Öngondoskodni vágyó" háztartások élnek. Ezzel szemben az 50000 fő alatti városokban főleg a "Mának élő"-k és az Öngondoskodó, pénzügyi ismeret nélkül"-i háztartások találhatóak (lásd 41. ábra).

Mind a háztartások megtakarítási típusai szerinti megoszlása az egyes régiókban (lásd 11. táblázat), mind a régiók szerinti megoszlás klaszterenként (lásd 12. táblázat) eltérést mutat, sőt megyénkénti bontásban is különbség tapasztalható (lásd 33. melléklet). Megállapítottam, hogy alapvetően nem a lakóhely földrajzi elhelyezkedése határozza meg a magyar lakosság megtakarítási szokásait, hanem az, hogy a pénzügyekkel kapcsolatos különböző attitűdökkel rendelkező háztartások milyen arányt képviselnek az egyes régiókban.

6. Bizonyítottam, hogy az oktatási rendszeren keresztül az állam képes hatni a háztartások pénzügyi ismereteire, pénzügyi kultúrájára, ezáltal befolyásolni tudja megtakarítási viselkedésüket, megtakarítási nagyságukat.

Jelenleg kevesen ismerik és még kevesebben használják ki Magyarországon azokat a megtakarítási lehetőségeket, amelyekhez személyi jövedelemadó kedvezmény, illetve más állami támogatási lehetőség kapcsolódik. 28,71%-a veszi figyelembe megtakarítási döntéseinél az adókedvezmény lehetőségét (lásd 24. ábra). Az átfogó kutatás összes háztartásra vonatkozó eredményeinél azt tapasztaltam, hogy csak közepes mértékben tudta az állam állami adókedvezmények formájában befolyásolni a háztartásokat. Ugyanakkor megállapítottam, hogy mind a 4 háztartási típust különböző formában lehet befolyásolni az állami ösztönzőkkel. A „Tudatos Öngondoskodó, pénzügyi ismerettel” típusukat lehet a legjobban (4,15-4,25), majd az „Öngondoskodó, pénzügyi ismeret nélkül” klaszter (3,76-4,05) tagjait. Az „Öngondoskodni vágyó”-kra már kevésbé (2,74-2,98), a „Mának élő”-kre pedig minimálisan (1,79-2,12) hatnak ezek a lehetőségek (lásd 22.10. táblázat). Az átfogó kutatásom eredményei alapján bizonyítottam, hogy bár az átlagos értékek közepesnek mondhatóak, a háztartások pénzügyi döntéseire nem egyformán hatnak a különböző állami befolyásoló eszközök.

Az állam az oktatási rendszeren keresztül el tudja érni a pénzügyi ismeretek hatékony terjesztését (lásd 8. ábra). Ezáltal képes lesz az egyes háztartások típus besorolását hosszú távon befolyásolni, hiszen a „Tudatos Öngondoskodó, pénzügyi ismerettel” típus rendelkezik csak a megtakarítási döntéseihez szükséges megfelelő pénzügyi ismeretekkel jelenleg (lásd 34. ábra). Amint a „Tudatos Öngondoskodó, pénzügyi ismerettel” klaszter tagjainak arányát a többi típus arányaihoz képest meg tudja változtatni az állam, eléri, hogy a magyarországi háztartások pénzügyi döntései tudatosabbak legyenek.

7. Kimutattam, hogy a háztartások többsége szükségesnek tartja a pénzügyi kultúra fejlesztését elsősorban a szakközépiskolások és a gimnazisták körében. Kiemelten kell kezelni a felnőtt lakosság ismereteinek fejlesztését is. Egyértelművé vált, hogy már az általános iskolások számára is szükségesnek tartják a pénzügyi ismeretek fejlesztését Magyarországon (lásd 44. melléklet). Mind a 4 háztartási típus fontosnak tartja mind a három célcsoport számára a pénzügyi ismeretek gyakorlati hasznosíthatóságának oktatását (lásd 48. ábra).

7. ÖSSZEFOGLALÁS

Kiemelt célom volt az állami szerep vizsgálata a háztartások megtakarításaira gyakorolt hatás tekintetében: az állam hosszú távú lakossági megtakarítást ösztönző politikájának, az állami támogatások ilyen irányú törvényi szabályozásának és a lakosság hosszú távú megtakarítási szokásainak, hajlandóságának elemzése és összefüggéseinek feltárása. Az önkéntes háztartási megtakarítások állami ösztönzésére koncentráltam, különösen a személyi jövedelemadóban érvényesíthető adókedvezmények hatására és a lakástakarékpénztári szerződés előnyeire. Magyarországon 1988 óta van személyi jövedelemadó fizetési kötelezettség. Dolgozatomban a megtakarítások elméleti összefoglalását követően főleg a személyi jövedelemadó kedvezményeit vizsgáltam és azt, hogy mennyire képes az állam befolyásolni ezáltal a háztartások hosszú távú pénzügyi döntéseit. Ahhoz, hogy a döntéshozók képesek legyenek a háztartásokat hatékonyan befolyásolni, először meg kell érteniük az azok megtakarításait befolyásoló tényezőket. Ennek érdekében és ennek elősegítésére megalkottam saját elméleti modelletem (lásd 8. ábra). Ez alapján egyértelműen látható, hogy az állami szabályozás egy összetett rendszeren keresztül tud hatást gyakorolni a háztartási megtakarítás nagyságára. A pénzügyi intézményi rendszer, az oktatási rendszer, a háztartási jövedelmek alakulása, a megtakarítást ösztönző kedvezmények, támogatások és különféle egyéb tényezőkön keresztül képes befolyásolni a megtakarítási képességet, a megtakarítási célokat, ezáltal a megtakarítási viselkedést és végül a háztartási megtakarítási nagyságot. A másik fontos tényező a megtakarítási hajlandóság, amit inkább az egyéni pszichológiai tényezők, a társadalmi és szülői értékrend, a szocializációs folyamat és a szülői nevelés befolyásol. Véleményem szerint ebben a tényezőben ugyanúgy megjelenik a pénzügyi kultúrára, felelős pénzügyi viselkedésre való szülői és iskolai nevelés hatása, amit egyre kiemeltebben kell kezelni a jövőben. A vizsgálataim során 4 különböző típusú háztartást tudtam egymástól megkülönböztetni a pénzügyi attitűdjeik alapján. Véleményem szerint az állami szerepvállalás az egyes típusok arányának változására is hatással van. Későbbi vizsgálatok bizonyítani tudják majd, hogy a „Tudatos öngondoskodó, pénzügyi ismerettel” klaszter aránya jelentősen emelkedik-e a magyar háztartások körében annak a korosztálynak a felnőtté válásával, akik már az általános iskolák 7. osztályában elkezdik a háztartások életében nélkülözhetetlen, alapvető pénzügyi ismeretek elsajátítását. Szeretném én elvégezni ezt a későbbi kutatást, amit még remélhetőleg megélhetek aktív életem során.

A hosszú távú öngondoskodásunkra való odafigyelés a jelenlegi pénzügyi válság idején még nagyobb jelentőségű. A háztartások tudatosabbá váltak pénzügyi

döntéseikkel kapcsolatban. Különösen indokolt a nyugdíjcélú megtakarítások kedvezménye, amelyet úgy alkottak meg, hogy magától az ügyfelektől is védi az állam az ilyen célú megtakarítást, hiszen teljesen adómentesen csak a nyugdíjba vonuláskor juthatnak az egyének a megtakarításaikhoz (lásd 2.2.3. fejezet). Egyre jobban rá kell döbennie az embereknek, hogy saját maguknak kell gondoskodniuk a nyugdíjas éveikről, hiszen a jövőbeni állami nyugdíjak kiegészítése elengedhetetlen az életminőségük megőrzése érdekében. Az önkéntes nyugdíjpénztári befizetéseket az állam is támogatja. Ezek a pénztárak 1994 óta működnek. Az egyéneknek érdemes kihasználniuk a törvény adta lehetőségeket, akár a jelenlegi anyagi teherbíró képességük alapján, akár a törvény adta maximális keretek kihasználásával. A pénzügy világában rendkívül gyors változások zajlanak, de alapvetően az az igény, hogy hatékonyan tudjanak az egyének, illetve a háztartások döntést hozni, arra készíteti őket, hogy folyamatosan nyomon kövessék az őket érintő törvényi változásokat. Ezt az igényt szükséges minél több egyénben és háztartásban kialakítani. Ebben jelentős az állami döntéshozók szerepe.

A lakosság az elmúlt években nagymértékben eladósodott. A 2004-2008 közötti időszakban egyrészt könnyebben jutottak hitelhez a hitelfeltételek enyhítése miatt, másrészt a lakosság nagy hányada devizában vette fel a hitelét. A gazdasági válság következtében sokan elvesztették állásaikat is. Mind forintban, mind devizában eladósodottak számára is egyre nehezebbé vált a hitelek törlesztése. Szigorúbb feltételek mellett lehet hitelhez jutni, de a lakosság is óvatosabb lett. A célmegtakarítás, az önerő biztosítása újra egyre fontosabbá vált. Ugyanakkor nem megfelelő az emberek pénzügyi kultúrája. Hiányzik az emberek szemléletéből az öngondoskodás, a hosszú távú felelős gondolkodás. Úgy gondolom, még sosem volt olyan fontos az előrelátás, mint manapság. Ha valaki nem szeretné anyagi bizonytalanságban leélni az életét, akkor igenis még ma el kell kezdenie takarékoskodni! Dolgozatommal szeretném felhívni a figyelmet az öngondoskodás, a tájékozottság a folyamatos informálódás és a pénzügyi tisztánlátás fontosságára. Céлом, hogy felkeltsem az igényt a háztartások *saját*, hosszú távú pénzügyi terveik hatékony kialakítására. Fontos számomra, hogy minél több háztartás gondolkozzon körültekintően a pénzügyeivel kapcsolatban. Ehhez szükségszerűnek tartom, hogy már az általános iskolai oktatásban megjelenjen kötelezően a pénzügyek gyakorlati hasznosíthatóságának oktatása, amelyre egyre nagyobb szükség mutatkozik a háztartások pénzügyi vezetése során.

8. SUMMARY

The examination of the state role was my emphasized aim in the look of the effect it has on the households' savings: the state's long-term politics in motivating the population to save, the law regulation of the state supports and the analysis of the population's long-term saving habits, its inclination and the exploration of its contexts. I concentrated on the state stimulation of the voluntary domestic savings, particularly the effects of tax reliefs which can be enforced in the personal income tax and the benefits of the Home Savings and Loan Association's contract. In Hungary, personal income tax is a payment liability since 1988. In my dissertation, following the theoretical summary of savings, I examined the discounts of the personal income tax and how the state is able to influence the households' long-term financial decisions. In order to make the decision-makers to be able to effectively influence the households, we must first understand the factors affecting their savings. For this purpose and to facilitate this, I created my own theoretical model (figure 8.). On the basis of this, it can be clearly seen, that the state regulation has an effect on the magnitude of the domestic saving through a complex system. The financial system, education system, changes in household income, incentives to encourage savings, state aids and a variety of other factors can influence the ability to save, the saving aims, the saving behaviour and finally the size of domestic saving. Another important factor is the propensity to save, what rather is an individual psychological factor and is influenced by the parental and societal values, the socialization process and the parental education. During my research I distinguished four different types of households, based on their financial attitudes. In my opinion, the state participation affects the proportion of each type too. Subsequent studies will be able to demonstrate that the „Conscious self-caring, with financial knowledge” cluster's ratio will rise significantly among Hungarian households as that age group reaches adulthood, who studied basic financial knowledge from the 7th grade of primary schools. I would like to do this for future research and hope, that I can do it during my active life.

Paying attention to our long-term self-catering has an even bigger significance on the time of the present monetary crisis. The households became more conscious in connection with their financial decisions. The benefits of pension savings are especially justifiable, because the owner can't obtain their savings without taxation, just after they reach retirement age. People have to realize, they must ensure themselves about their retirement, since the addition of future public pensions are essential in order to preserve the quality of life. Voluntary pension funds are supported by the state. These funds have been operational

since 1994. The individuals should exploit opportunities, permitted by law, based on the current financial capacity. The world of finance is changing rapidly, but fundamentally, the need to effectively learn about the individual and household decisions compels them to keep track of changes in the laws that affect them. This need have to be developed in more individuals and households. The role of public policy makers is really important in this.

The population got into large debt in the past years. During the period 2004-2008, people obtained loans more easily, due to eased credit conditions, and a large proportion of the population took up its credit in foreign currency. Due to the economic crisis, many people have lost their jobs as well. Also repayment of loans became increasingly difficult for the indebted. Obtaining credit is under more restrictive conditions, but the general public became more cautious. The savings, ensuring the own resources became more important again. However, financial culture of the people is inadequate. The people's attitude of self-reliance and the responsible long-term thinking is missing. I think it has never been more important to anticipate as today. If someone does not want to spend the rest of his life in financial uncertainty, then yes, start to save today! With my thesis I would like to draw your attention to the importance of self-care, awareness, information gathering and financial clairvoyance. My goal is to awaken the need for own effective, long-term financial plans for households. It is important for me that more and more households think with caution in relation to their financial affairs. To this I consider it necessary, that primary education should display the practical uses of financial education, because there is a growing need for households to manage their own financial assets.

9. MELLÉKLETEK

M1. Irodalomjegyzék

1. ABDELKHALEK T. – ARESTOFF F. – FREITAS N. – MAGE S. (2010): A Microeconomic Analyses of Households Saving Determinants in Morocco. *African Review of Money Finance and Banking*. 7-27 pp.
2. ABU N. (2010): Saving-Economic Growth Nexus in Nigeria, 1970-2007: Granger Causality and Co-Integration Analyses, *Review of Economic & Business Studies*, Vol. 3. Issue 1. 93-104 pp.
3. AGARWAL S. – DRISCOLL J. C. – GABAIX X. – LAIBSON D. (2009): The Age of Reason: Financial Decisions over the Life-Cycle with Implications for Regulation, *Brookings Papers on Economic Activity*, 51-101 pp.
http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=973790 Letöltés dátuma: 2012. november 29.
4. AGRAWAL P. – SAHOO P. (2009): Savings and Growth in Bangladesh, *The Journal of Developing Areas*, Vol 42. No 2. 89-110 pp.
5. AGUILA E. (2005): Pension Reform and Savings,
<http://dev3.cepr.org/meets/wkcn/5/5529/papers/aguila.pdf> Letöltés dátuma: 2012. december 15.
6. ALAMIL L. R. – SAUPERII J. D. (2012): Financial Savings Disposition and Behaviour of Private and Public Sector Employees in PNG. *Contemporary PNG Studies: DWU Research Journal*. Vol 17. 94-111 pp.
7. ALEGRE J. – POU L. (2012): The Homeownership Rate among the Elderly and the Life Cycle Hypothesis: European Evidence Using Individual and Household Data, *Universitat de les Illes Balears, Department d'Economía Aplicada, DEA Working Papers*, No 49. 31 p.
The Homeownership Rate among the Elderly and the Life Cycle Hypothesis: European Evidence with data at the household and individual level, *Department of Applied Economics, University of the Balearic Islands*, 32 p.
8. ANDO A. – MODIGLIANI F. (1963): The Life-Cycle Hypothesis of Saving: Aggregate Implications and Tests. *American Economic Review*. Vol 53. No 1. 55-84 pp.
9. AMBRUS R. A. (2012): A személyi jövedelemadó rendszer áttekintése, különös tekintettel az adókedvezmények hatásaira, *Doktori értekezés*, 205 p. *Nyugat-magyarországi Egyetem*,
<http://ilex.eke.hu/PhD/ktk/ambrusrita/magyar.pdf> Letöltés dátuma: 2013. június 27.

10. AMBRUS R. – KAUFMAN I. (2011): Tax-saving, innovative ententes for small and medium-sized enterprises in Hungary. *Jornal of International Relations, University of Economics in Bratislava*, 1/2011., Vol. IX. 77-83 pp.
11. AMBRUS R. A. – PARÁDI-DOLGOS A. (2011): The influence of tax allowances on tax liability, *Regional and Business Studies Vol 3. Suppl 1*. 367 – 376 pp.
12. ANGUACID M. T. – CUADROS A. – ORST V. (2002): Does Saving Really Matter for Growth Mexico (1970-2000), *Credit Research Paper No. 02/09. Centre for Research in Economic Development and International Trade, University of Nottingham, UK.*, 32 p.
<http://www.nottingham.ac.uk/credit/documents/papers/02-09.pdf>
Letöltés dátuma: 2013. október 26.
13. ATHUKORALA P-C. – SEN K. (2004): The Determinants of Private Saving in India. *World Development*. Vol 32. No 3. 491-503 pp.
14. ATTANASIO O. P. – BRUGIAVINI A. (2003): Social Security and Households' Saving. *The Quarterly Journal of Economics*, Vol 118. Issue 3. 1075-1119 pp.
15. ÁGOSTON KOLOS CS. – KOVÁCS E. (2007): A magyar öngondoskodás sajátosságai, *Közgazdasági Szemle*, LIV. évf., 560-578 p.
16. ÁRVAI ZS. – MENCZEL P. (2000): A magyar háztartások megtakarításai 1995 és 2000 között. Budapest: MNB füzetek 2000/8., 47 p.
17. BALÁZSNÉ LENDVAI M. (2006): Pénzügyi kultúránk fejlesztése mint a tudásalapú gazdaság megteremtésének fontos építőköve, *Budapesti Gazdasági Főiskola, Magyar Tudomány Napja*, 2006. november 9-10., *Elektronikus Könyvtár, Szakmai Füzetek 19. szám*. 13 p.
http://elib.kkf.hu/okt_publ/szf_19_02.pdf Letöltés dátuma: 2013. augusztus 23.
18. BANERJEE A. – MENG X. – QIAN N. (2010): The Life Cycle Modell and Household Savings: Micro Evidence from Urban Cina, <http://afd.pku.edu.cn/files/09.pdf>, Letöltés dátuma: 2013. március 13. 41 p.
19. BANYÁR J. – MÉSZÁROS J. (2004): Egy lehetséges nyugdíjreform és indítékai. Budapest: Gondolat Kiadó, 240 p.
20. BARNETT W. A. – SOLOW R. (2000): An Interview with Franco Modigliani, *The University of Kansas Working Papers Series in Theoretical and Applied Economics, Working Papaer Number 200407, Macroeconomic Dinamics*, 4, 2000, 222-256 pp.
21. BASIT A. B. – BASHIR F. – FAROOQ F. (2010): How do Savings Differ among Various Earner Group sin Pakistan? *Empirical Evidence*

- from Multan District. Pakistan Journal of Social Sciences, Vol 30. No 2. 219-233 pp.
22. BECKMANN E. – HAKE M. – URVOVA J. (2013): Determinants of Households' Saving in Central, Eastern and Southeastern Europe. Focus on European Economic Integration, Vol 2013. Issue 3. 8-29 pp.
  23. BEBLO M. – SCHREIBER S. (2010): The Life-Cycle Hypothesis Revisited: Evidence on Housing Consumption After Retirement. The German Socio-Economic Panel Study (SOEP) Papers on Multidisciplinary Panel Data Research. No 339. 32 p.
  24. BECK-BÍRÓ K. (2009): A szervezeti keretek között történő egyéni önmegvalósítás, illetve annak támogató és gátló tényezői. Doktori értekezés. Budapesti Corvinus Egyetem. Gazdálkodástani Doktori Iskola. 178 p. http://phd.lib.uni-corvinus.hu/507/1/beck_biro_katalin.pdf Letöltés dátuma: 2013. március 5.
  25. BEKKER ZS. (Szerk.) (2002): Alapművek, alapirányzatok. [Budapest: Aula Kiadó.] (Gazdaságelméleti Olvasmányok 1.) 639 p.
  26. BEKKER ZS. (Szerk.) (2005): Közgazdasági Nobel-díjasok 1969 – 2004. Budapest: KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., 928 p.
  27. BERG L. (1996): Age Distribution, Saving and Consumption in Sweden. Working Paper Series. No 22.
<http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:128632/FULLTEXT01.pdf>
Letöltés dátuma: 2013. november 27. 19 p.
  28. BERNHEIM B. D. (1999): Taxation and Saving. National Bureau of Economic Research (NBER) Working Paper Series No 7061. 107 p.
  29. BERNHEIM B. D. – GARRETT D. M. (1996): The Determinants and Consequences of Financial Education in the Workplace: Evidence from a Survey of Households, The National Bureau of Economic Research (NBER) Working Paper, No 5667. 54 p.
  30. BEVERLY S. (1997): How can the poor save? Theory and Evidence on saving in low-income households, Washington University, Working Paper, No. 97-3., 62 p.
  31. BEVERLY S. G. – SHERRADEN M. (1999): Institutional determinants of saving: Implications for low-income households and public policy, Journal of Socio-Economics, Vol. 28. Issue 4. 457-473 pp.
  32. BEVERLY S. G. – SHERRADEN M. (2001): How People Save and The Role of Idas, in CFED, Building Assets, A Report ont he Asset-Development and IDA Field. 65-81 pp.
  33. BÉRES D. – HUZDIK K. (2012): A pénzügyi kultúra megjelenése makrogazdasági szinten, Pénzügyi Szemle, 2012/3. szám, 322 – 336 p.
  34. BLAKE D. (2004): The Impact of Wealth on Consumption and Retirement Behaviour in the UK. Applied Financial Economics, Vol 14. Issue 8. 555-576 pp.

35. BLOOM D. E. – CANNING D. – MANSFIELD R. – MOORE M. (2006): Demographic Change, Social Security, and Savings. The National Bureau of Economic Research (NBER) Working Paper, No 12621. 41 p.
36. BOD P. Á. (2013a): Mindennapi pénzügyeink. A pénzügyek logikájának ismerete hiányzik, HazaiBank, A takarékszövetkezeti integráció ügyfélkapcsolati magazinja. I. évf. 1. szám, 50 p.
37. BOD P. Á. (2013b): Tudj meg többet a pénzügyekről!, digitális tananyag, Országos Takarékszövetkezeti Szövetség, 7 előadás,
<http://www.penzsztat.hu/index.cgi?r=&v=&l=&mf=&p=tudastar>
Letöltés dátuma: 2013. szeptember 30.
38. BODIE Z. – MERTON R. C. – CLEETON D. L. (2011): A pénzügyek közgazdaságtana. Budapest: Osiris Kiadó, 627 p.
39. BOTOS K. – BOTOS J. – BÉRES D. – CSERNÁK J. – NÉMETH E. (2012a): Financial Literacy and Risk-Taking of Households in the Hungarian Central Great Plain, Public Finance Quarterly Articles, 267-278 pp.
<http://www.asz.hu/public-finance-quarterly-articles/2012/financial-literacy-and-risk-taking-of-households-in-the-hungarian-central-great-plain/a-267-285-botos-es-tsai.pdf> Letöltés dátuma: 2013. augusztus 26.
40. BOTOS K. – BOTOS J. – BÉRES D. – CSERNÁK J. – NÉMETH E. (2012b): Pénzügyi kultúra és kockázatvállalás a közép-alföldi háztartásokban, Pénzügyi szemle, 2012/3. szám, 291-309 pp.
<http://www.asz.hu/publikaciok/2012/penzugyi-kultura-es-kockazatvallas-a-kozep-alfoldi-haztartasokban/291-309-botos-es-tsai36.pdf> Letöltés dátuma: 2013. augusztus 18.
41. BÉRES D. – HUZDIK K. – KOVÁCS P. – SÁPI Á. – NÉMETH E. (2013): Felmérés a felsőoktatásban tanulók pénzügyi kultúrájáról, Kutatási jelentés, Állami Számvevőszék, 73 p.
<http://www.asz.hu/tanulmanyok/2013/kutatasi-jelentes-felmeres-a-felsooktatásban-tanulo-fiatalok-penzugyi-kulturajarol/t353.pdf> Letöltés dátuma: 2013. augusztus 3.
42. BOZSIK S. – FELLEGI M. (2010): Adózási ismeretek, Miskolci Egyetem, 85 p.
43. BROCKDORFF P. (2012): Pensions and Intergenerational Transfers: A Malta Perspective. Bank of Valletta Review, No 45. 22 p.
44. BROWNING M. – CROSSLEY T. F. (2001): The Life-Cycle Model of Consumption and Saving, Journal of Economic Perspectives, Vol 15. No 3. 3-22 pp.
45. BUTELMANN A. – GALLEGO F. (2001): Household Saving in Chile (1988 and 1997): Testing the Life Cycle Hypothesis, Cuadernos de Economía, Año 38. No 113. 3-48 pp.

46. CARONE G. – SCHMIDT J. H. – NICODÉME G. (2007): Tax revenues in the European Union: Recent trends and challenges ahead. European Commission, European Economy, Economic Papers, No. 280. 28 p.
http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/publication415_en.pdf
 Letöltés dátuma: 2013. október 26.
47. CHAKRABARTY D. – KATAYAMA H. – MASLEN M. (2007): Why do the Rich Save More? A Theory and Australian Evidence. Department of Economics, The University of Sydney, Working Paper No. ECON2006-2.
48. CHANG Y. R. (1994): Saving Behavior of U. S. Households in the 1980s: Results from the 1983 and 1986 Survey of Consumer Finances. Financial Counseling and Planning, Vol 5. 1-21 pp.
49. CHEN Y. – MAZZOCCO M. – SZEMÉLY B. (2011): Explaining the Decline of the U. S. Saving Rate: The Joint Role of Health Expenditure and Employer Contributions.
<http://www.econ.ucla.edu/mazzocco/doc/SavingRate.pdf> Letöltés dátuma: 2013. február 21. 40 p.
50. COLEMAN A. (2006): The Life-Cycle Model, Savings and Growth, Reserve Bank workshop, Housing, Savings, and the Household Balance Sheet, Wellington, 30 p.
51. COPUR Z. – GUTTER M. S. – ERKAL S. (2010): Exploring Saving Behavior of Turkish Families in Ankara/Turkey, International Journal of Economics and Finance Studies, Vol 2. No 2. 105-112 pp.
52. CRONQVIST H. – SIEGEL S. (2013): The Origins of Savings Behaviour. AFA 2011 Denver Meetings Paper, 54 p.
http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1649790 Letöltés dátuma: 2013. december 21.
53. CROSSLEY T. F. – O'DEA C. (2010): The Wealth and Saving of UK Families on the Eve of the Crisis. Institute for Fiscal Studies Report. No R71. 96 p.
54. CUNHA F. – HECKMAN J. J. – LOCHNER L. – MASTEROV D. V. (2006): Interpreting the Evidence on Life Cycle Skill Formation 697-812 pp. In: HANUSEK E. A. – WELCH F. (Edited): Handbook of the Economics of Education Vol 1. Chapter 12.
http://jenni.uchicago.edu/papers/Cunha_Heckman_etal_2006_HEE_v1_ch12.pdf Letöltés dátuma: 2013. december 28.
55. ČURAK M. – DŽAJA I. – PEPUR S. (2013): The Effect of social and Demographic Factors on Life Insurance Demand in Croatia. International Journal of Business and social Science. Vol 4. No 9.
56. CSILLAG I. (2008): Egy a kulcs? HVG, 2008/17. szám
57. DEDÁK I. (2005): A megtakarítások és a növekedés kapcsolata egy kis nyitott gazdaságban, a globalizáció világában, Budapesti Műszaki és

- Gazdaságtudományi Egyetem, „Gazdasági növekedés Magyarországon” Konferencia, 2005. szeptember 1-2. Konferenciakötet, Budapest: Műegyetemi Kiadó, 18 p. <http://www.gupt.bme.hu/pdfs/DEDAK.pdf>
Letöltés dátuma: 2013, szeptember 25.
58. DOMBI Á. (2005): A gazdasági fejlődés és a megtakarítások összefüggései, Erős Gyula Alapítvány 2005. évi díjazott pályamű, <http://www.erosgyulaalapitvany.hu/archivum.html> Letöltés dátuma: 2013. október 08.
59. DRAKOS K. (2002): Myopia, Liquidity Constraints, and Aggregate Consumption: The Case of Greece. *Journal of Economic Development*. Vol 27. No 1. 97-105 pp.
60. EDWARDS S. (1995): Why Are Saving Rates so Different Across Countries?: An International Comparative, Analysis. NBER Working Paper Nr.5097.
61. EDWARDS R. D (2005): Health Shocks and Consumption Among Elderly U.S. Households.
<http://www.demog.berkeley.edu/~redwards/Papers/edwards-mixedpartial080405.pdf> Letöltés dátuma: 2013. január 14. 18 p.
62. ENGELHARDT G. V. – KUMAR A. (2011): Pensions and Household Wealth Accumulation. *The Journal of Human Resources*. Vol 46. No 1. 203-236 pp.
63. EPLEY N. – GNEEZY A. (2007): The Framing of Financial Windfalls and Implications for Public Policy. *The Journal of Socio-Economics*. Vol 36. Issue 1. 36-47 pp.
64. ERDŐS T. (2003): Fenntartható gazdasági növekedés. Budapest: Akadémiai Kiadó, 518 p.
65. ERDŐS T. (2006): Növekedési potenciál és gazdaságpolitika, Budapest: Akadémiai Kiadó, 380 p.
66. ERLANDESEN S. K. – NYMOEN R. (2004): Consumption and Population Age Structure. ANO, Working Paper, Research Department, Vol 22. 27 p.
67. FARHAN M. – AKRAM M. (2011): Does income Level Affect Saving Behaviour in Pakistan? An ARDL Approach to Co-Integration for Empirical Assessment. *Far East Journal of Psychology and Business*. Vol 3. No 3. 62-72 pp.
68. FÁBIÁN Z. – KOLOSI T. – RÓBERT P. (1999) Jövedelmek és fogyasztói csoportok. 1 – 41 pp. In: SZÍVÓS P. – TÓTH I. GY. (szerk.): *Monitor*, 1999. Tárki 271 p.
69. FERNANDEZ-VILLAVARDE J. – KRUEGER D. (2007): Consumption over the Life Cycle: Facts from Consumer Expenditure Survey Data. *The Review of Economics and Statistics*, Vol 89. Issue 3. 552-565 pp.

70. FINKE M. S. – HUSTON S. J. (2003): The Brighter Side of Financial Risk: Financial Risk Tolerance and Wealth, *Journal of Family and Economic Issues*, Vol 24. Issue 3. 233-256 pp.
71. FISHER P. J. (2010): Gender Differences in Personal Saving Behaviors. *Journal of Financial Counseling and Planning*. Vol 21. Issue 1. 14-24 pp.
72. FISHER P. J. – ANONG S. T. (2012): Relationship of Saving Motives to Saving Habits, *Journal of Financial Counseling and Planning*, Vol 23. Issue 1. 63-80 pp.
73. FISHER P. J. – MONTALTO C. P. (2010): Effect of Saving Motives and Horizon on Saving Behaviors, *Journal of Economic Psychology*, Vol 31. Issue 1. 92-105 pp.
74. FÖLDES G. (2001): *Adójog*, Budapest: Osiris Kiadó Kft., 416 p.
75. FREDRICKSON J. E. (2013): Prospect Theory and Saving Behaviors during the Great Recession: 2009 SCF Panel Survey Results, *Journal of Behavioral Studies in Business*
<http://www.aabri.com/manuscripts/121282.pdf> Letöltés dátuma: 2013. november 15. 17 p.
76. FRIEDMAN M. (1996): *Kapitalizmus és szabadság*. Budapest: Akadémiai Kiadó, Florida-Budapest: MET Publishing Corp., 221 p.
77. FUCHS-SCHÜNDELN N. (2006): Testing Different Saving Theories Exploiting the Adjustment to a Large Shock. <http://www.wiwi.uni-frankfurt.de/kolloquium/ws0607/fuchs-schuendeln.pdf> Letöltés dátuma: 2013. november 18. 50 p.
78. GAZDASÁGI VERSENYHIVATAL (GVH) - SCALE RESEARCH KFT. (2010): Fogyasztói és próbavásárlásos kutatás a lakástakarékpénztár-piac ágazati vizsgálatának támogatásához, 113 p.
<http://www.gvh.hu/domain2/files/modules/module25/17022E471E92630D6.pdf> Letöltés dátuma: 2013. augusztus 18.
79. GAZDASÁGI VERSENYHIVATAL (GVH) (2011): A lakástakarékpénztári piac versenyszempontból, ágazati vizsgálat, 117. p.
<http://www.gvh.hu/domain2/files/modules/module25/1702196D0C9793EA3.pdf>, Letöltés dátuma: 2013. április 05.
80. GRAHAM F. – ISAAC A. G. (2000): The Behavioral Life-Cycle Theory of Consumer Behavior: Survey Evidence. *Journal of Economic Behavior and Organization*, Vol 48. No 4. 391-401 pp.
81. GUTTER M. – MAULDIN T. – MIMURA Y. – MOORMAN D. – OKECH D. (2010): The Complex Nature of Savings: Psychological and Economic Factors. Multistate Research Project.
<http://mrupured.myweb.uga.edu/pdfs/Complex%20Nature%20of%20Savings.pdf> Letöltés dátuma: 2013. október 3.
82. GUTTER M. S. – WANG L. – WAY W. (2007): Financial Management Practices of College Students from States with Varying Financial

- Education Mandates. Working Paper. University of Wisconsin-Madison.
http://www.cgsnet.org/ckfinder/userfiles/files/Gutter_FinMgtPracticesofCollegeStudents_Final.pdf Letöltés dátuma: 2013. október 3.
83. HABSCHICK M. – SEIDL B. – EVERS J. (2007): Survey of Financial Literacy Schemes in the EU-27. EversJung, Financial Services Research and Consulting, Hamburg, 143 p.
http://ec.europa.eu/internal_market/finservices-retail/docs/capability/report_survey_en.pdf
 Letöltés dátuma: 2013. szeptember 5.
84. HALPERN L. – KOREN M. – KŐRÖSI G. – VINCZE J. (2004): A minimálbér költségvetési hatása, Közgazdasági Szemle, LI. évf., 325-345 p.
<http://epa.oszk.hu/00000/00017/00103/pdf/2hakkvin.pdf>,
 Letöltés dátuma: 2012. december 13.
85. HAYASHI F. (1985): Tests for Liquidity Constraints: A Critical Survey, Advances in Econometrics, 46 p.
http://www.nber.org/papers/w1720.pdf?new_window=1
 Letöltés dátuma: 2013. október 25.
86. HETÉNYI I. (2000): Miért, hogyan, mennyit? Adókönyv, Budapest, 33 p. <http://nav.gov.hu/data/cms3473/ado2000.pdf>, Letöltés dátuma: 2013. október 22.
87. HIRA T. K. (1987): Money Management Practices Influencing Household Asset Ownership. Journal of Consumer Studies & Home Economics, Vol 11. Issue 2. 183 – 194 pp.
88. HOGART J. M. – ANGUELOV C. E. (2003): Can the Poor Save? Financial Counseling and Planning, Vol 14. 1-18 pp.
89. HUANG Y. (2007): Testing the behaviour life-cycle model for saving and consumption,
[http://edissertations.nottingham.ac.uk/1174/1/07MALixyh10_\(2\)YanYun.pdf](http://edissertations.nottingham.ac.uk/1174/1/07MALixyh10_(2)YanYun.pdf), Letöltés dátuma: 2013. február 8. 76 p.
90. HUNG A. A. – PARKER A. M. – YOONG J. K. (2009): Defining and Measuring Financial Literacy, Rand Labor and Population 28 p.
http://www.prgs.edu/content/dam/rand/pubs/working_papers/2009/RAN_D_WR708.pdf Letöltés dátuma: 2013. szeptember 10.
91. HUSSEIN K. A. – THIRLWALL A. P. (1999): Explaining Differences in the Domestic Savings Ratio Across Countries: A Panel Data Study. Journal of Development Studies. Vol 36. No 1. 31-52 pp.
92. HUSZTI E. (2002): Banktan, Budapest: Tas Kft., 520 p.
93. JAPPELLI T. – PADULA M. – PISTAFERRI L. (2008): A direct test of the buffer-stock model of saving, Journal of the European Economic Association, Vol 6. No 6. 1186-1210 pp.

94. JAPELLI T. – PISTAFERRI L. (2000): Using Subjective Income Expectations to Test for Excess Sensitivity of Consumption to Predicted Income Growth. *European Economic Review*, Vol 44., 337-358 pp.
95. JAPELLI T. – POGANO M. (1994): Saving, Growth and Liquidity Constraints. *Quarterly Journal of Economics*, Vol 109., 83- 109 pp.
<http://abacus.bates.edu/~daschaue/japppag94.pdf> Letöltés dátuma: 2013. október 23.
96. JÁNOSA A. (2011): Adatelemzés SPSS használatával, Budapest: Computerbooks Kiadó, 376 p.
97. JUSTER F. T. - LUPTON J. P. – SMITH J. P. – STAFFORD F. P. (2006): The Decline in Household Saving and the Wealth Effect. *Review of Economics and Statistics*, Vol 88. No 1. 20-27 pp.
98. KANKAANRANTA P. (2006): Consumption Over the Life Cycle: A Selected Literature Review. Aboa Centre for Economics. Discussion Paper, No 7. 32 p.
99. KAPTEYN A. – KLEINJANS K. J. – SOEST A. (2009): Intertemporal Consumption with Directly Measured Welfare Functions and Subjective Expectations. *Journal of Economic Behavior & Organization*. Vol 72. No 1. 425-437.
100. KARLSSON N. – GÄRLING T. – SELART M. (1997): Effect of Mental Accounting on Intertemporal Choice, *Göteborg Psychological Research*, 27. No 5. 17 p.
101. KASILINGHAM R. – JAYABAL G. (2011): Impact of Saving Motives on Household Savings, *The Journal of Management Awareness*, Vol 14. Issue 1. 67-75 pp.
102. KATONA G. (1975): *Psychological economics*, New York: Elsevier Scientific Publishing Company, 438 p.
103. KERÉKGYÁRTÓ GY. – L. BALOGH I. – SUGÁR A. – SZARVAS B. (2009): Statisztikai módszerek és alkalmazásuk a gazdasági és társadalmi elemzésekben. Budapest: Aula Kiadó Kft. 2009, 446 p.
104. KEYNES J. M. (1965): A foglalkoztatás, a kamat és a pénz általános elmélete. Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 431 p.
105. KIM M. H. (2010): The Determinants of Personal Saving in the U.S., *The Journal of Applied Business Research*, Vol 26. No 5. 35-44 pp.
106. KISS K. (1997): A lakás-takarékpénztár: A törvény és a rendeletek magyarázata, Budapest, Dinasztia kiadó-ház Rt., 90 p.
107. KORPÁS A. (Szerk.) (2002): Általános statisztika I. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó, 232 p.
108. LABRI D. A. (2013): The Long Run Determinants of Private Domestic Saving in Ghana: A Cointegration Approach, *Journal of Economics and Sustainable Development*, Vol 4. No 4. 125-137 pp.

109. LEE J. M. – HANNA S. D. (2012): The Influence of Saving Objectives on Saving: First Response Versus Any Response for Objectives. 2012 Meeting of the Academy of Financial Services.
http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2116317 Letöltés dátuma. 2013. február 16.
110. LEE S. – PARK M.-H. – MONTALTO C. P. (2000): The Effect of Family Life Cycle and Financial Management Practices on Household Saving Patterns. *Journal of Korean Home Economics Association English Edition*, Vol 1. No 1. 79- 93 pp.
111. LESZKIEWICZ-KĘDZIOR K. – WELFE W. (2012): Consumption Function for Poland. Is Life Cycle Hypothesis Legitimate? *National Bank of Poland, Economic Institute, Bask i Kredyt*, Vol 43. Issue 5. 5-20 pp.
112. LIBERTAD G. – BERKAY Ö. (2013): The Risk of Divorce and Household Saving Behavior. *Journal of Human Resources*, Vol 48. No 2. 404-434 pp.
113. LIMBAGOUD S. (2012): The behaviour of costumer's expenditure in India: 1975 – 2008, *Excel International Journal of Multidisciplinary Management Studies*, Vol 2. Issue 3. 48-57 pp.
114. LUSARDI A. (1998): On the Importance of the Precautionary Saving Motive. *The American Economic Review*. Vol 88. No 2. 449-453 pp.
115. LUSARDI A. (2001): Explaining Why So Many People Do Not Save. Center for Retirement Research at Boston College, http://crr.bc.edu/wp-content/uploads/2001/09/wp_2001-05.pdf
 Letöltés dátuma: 2012. december 16. 43 p.
116. LUSARDI A. (2005): Saving and the Effectiveness of Financial Education. In "Pension Design and Structure New Lessons from Behavioral Finance" edited by MITCHELL O. S. and UTKUS S. P., Oxford University Press.
http://www.dartmouth.edu/~lusardiworkshop/Papers/Lusardi_bookchapter3.pdf Letöltés dátuma: 2012. december 19. 42 p.
117. LUSARDI A. – MITCHELL O. S. (2009): How Ordinary Consumers Make Complex Economic Decisions: Financial Literacy and Retirement Readiness. The National Bureau of Economic Research (NBER) Working Paper, No 15350. 37 p.
118. LUSARDI A. – MITCHELL O. S. (2011): Financial Literacy around the World: An Overview. The National Bureau of Economic Research (NBER) Working Paper, No 17107. 19 p.
119. LUTTENBERGER Z.– NÉMETH R. (2005): Pénzügyi tervezés. Budapest: Babikszki Kft., 169 p.
120. MAGYAR BIZTOSÍTÓK SZÖVETSÉGE (MABISZ) (2013a): Magyar Biztosítók Évkönyve, 36 p.

- <http://mabisz.hu/images/stories/docs/publikaciok/evkonyv-2013-magyar.pdf> Letöltés dátuma: 2013. szeptember 16.
121. MAGYAR NEMZETI BANK (MNB) (2008b): Együttműködési megállapodás a pénzügyi kultúra fejlesztés területén, 6 p.
http://www.mnb.hu/Root/Dokumentumtar/MNB/Sajtoszoba/online/mnb_hu_pressnews/0415MNBPSZAFmegallpodas_penzugyi_kultura_fejleszt_e.pdf Letöltés dátuma: 2013. augusztus 31.
122. MANKIW N. G. (2005): Makroökonómia. Budapest: Osiris Kiadó, 564 p.
123. MARCOLIN S. - ABRAHAM A. (2006): Financial literacy research: current literature and future opportunities, 3rd international Conference of Contemporary Business 2006, Leura, 21-22 September, University of Wollongong Research Online Faculty of Business, 11 p.
<http://ro.uow.edu.au/cgi/viewcontent.cgi?article=1233&context=commpapers> Letöltés dátuma: 2013. szeptember 8.
124. MARSHALL A. (1930): The Pure Theory of domestic Values, London, The London School of Economics and Political Science, 72 p.
125. MEDGYESI M. – SZÍVÓS P. (1999): A háztartások megtakarítása. 152 – 167 pp. In: SZÍVÓS P. – TÓTH I. GY. (szerk.): Monitor, 1999. Tárki 271 p.
126. MEGHIR C. (2002): A Retrospective on Friedman's Theory of Permanent Income, University College London and Institute for Fiscal Studies, 28 p. <http://eprints.ucl.ac.uk/2913/1/2913.pdf> Letöltés dátuma: 2012. december 18.
127. MIRER W. T. (1979): The Wealth-Age-Relation among the Aged. The American Economic Review, Vol 69. No 3. 435-443 pp.
128. MODIGLIANI F. (1986): Life Cycle, Individual Thrift, and the Wealth of Nations, *American Economic Review*, 297-313. p.
129. MODIGLIANI F. (1988): Pénz, megtakarítás, stabilizáció. Válogatott tanulmányok. Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 319 p.
130. MODIGLIANI F. (2005): The Collected Papers of Franco Modigliani. Vol 6. 417 p.
http://www.arabictrader.com/arabictrader_storage_server/application/2009/08/15/pdf/v202/B4E8E626-EFEE-42B4-FE04-862C02B7AC83.pdf
 Letöltés dátuma: 2012. november 13.
131. MOSOLYGÓ ZS. (2002): Lakossági megtakarítások: tényezők és indikátorok az előrejelzéshez. Hitelintézeti szemle. 2002. évi 3. szám. 81 – 100 pp.
132. MUELLBAUER J. – WILLIAMS D. M. (2012): Credit Conditions and the Real Economy: The Elephant in the Room. BIS Papers, No 64.: Property markets and financial stability. 95-104 pp.

133. MUSGRAVE R. A. (1959): *The Theory of Public Finance*, New York, McGraw-Hill.
134. NAGY I. – SZÉP P. (1996): *Megtakarítások és jövedelmek, A lakosság megtakarításának vizsgálata a Magyar Háztartás Panel adatbázisának felhasználásával. Kutatási beszámoló a Magyar Nemzeti Bank részére*, Budapest: TÁRKI, 53-84 pp.
135. NAVRATIL Á. (2007): *Régi igazságok és új elméletek a közgazdaságtanban*. [Budapest: Aula Kiadó] (Magyar közgazdasági klasszikusok) 330 p.
136. NEGRUSA B. – OREFFICE S. (2010): *Sexual Orientation and Household Savings: Do Homosexual Couples Save More?* IZA Discussion Paper, No 4961. 42 p.
137. NEMEC J. – WRIGHT G. (Szerk.) (2000): *Theory and Practice in Central European Transition, Közösségi Pénzügyek: Elmélet és gyakorlat a Közép-Európai átmenetben*. Budapest: Aula Kiadó, 501 p.
138. NEMZETGAZDASÁGI MINISZTERIUM (NM) (2013a): 2014 Kiszámítható stabil adórendszer, 20 p. 2013. október 18.
<http://www.kormany.hu/download/d/fc/01000/2014%20Cs%C3%B6kkennek%20a%20kiskereset%C5%B1%20csal%C3%A1dok%20ad%C3%B3terhei.pdf> Letöltés dátuma: 2013. október 22.
139. OZCAN K. M. – GUNAY A. – ERTAC S. (2012): *Macro and Socioeconomic Determinants of Turkish Private Savings*, *Journal of Economic Cooperation and Development*, Vol 33. Issue 2. 93-130 pp.
140. PALUMNO M. G. (1999): *Uncertain Medical Expenses and Precautionary Saving Near the End of the Life Cycle*, *The Review of Economic Studies*, Vol 66. 395-421 pp.
141. PETHŐ GY. (2004): *A közgazdasági elmélet fejlődése. A gazdasági rend. Gödöllő: Szent István Egyetem*, 2004, 113 p.
142. PETHŐNÉ NAGY CS. (2009): *Grafikai szervezők; A címkefelhő használatának néhány módszertani lehetősége*, 26 p.
<http://modszerver.babits.pte.hu/wp-content/pdf/szakmodszertan/pethone.pdf>
 Letöltés dátuma: 2014. január 13.
143. PÉNZÜGYI SZERVEZETEK ÁLLAMI FELÜGYELETE (PSZÁF) (2013): *A Felügyelet 2013. évi első kockázati jelentése (2013. június)*, 72 p.
http://www.pszaf.hu/bal_menu/jelentesek_statistikak/tovabbi_jelentesek, http://www.pszaf.hu/data/cms2401408/kockazati_jelentes_2013_I.pdf,
 Letöltés dátuma: 2013. szeptember 16.
144. RABUSHKA A. E. (2006): *Flat tax principles and issues*. *International Academic Forum on flat Tax Rate*, Centre of Excellence in Finance, Bled, Szlovénia, 2006. február 3-4.

145. REHMAN H. – FARIDI M. Z. – BASHIR F. (2010): Households Saving Behaviour in Pakistan: A Case of Multan District. *Pakistan Journal of Social Sciences*. Vol 30. No 1. 17-29 pp.
146. REE J. (2010): Subjective Data in a Test of the Life Cycle Model. *Network for Studies on Pensions, Aging and Retirement, Discussion Papers*, No 10. 41 p.
147. ROMM A. T. – WOLNY M. (2012): The Impact of Later Retirement Ages on Aggregate Household Savings and Saving Rates: An Analysis of OESD Countries. *University of the Wirwatersrand Johannesburg, Working Paper 269*. 27 p.
148. ROSSI M. (2005): Households' Consumption under the Habit Formation Hypothesis. Evidence from Italian Households using the Survey of Household Income and Wealth (SHIW). *University of Essex. Economics Discussion Papers*. No 595. 35 p.
149. SABRI M. F. – MACDONALD M. (2010): Savings Behaviour and Financial Problems Among College Students: The Role of Financial Literacy in Malaysia, *Cross-Cultural Communication*, Vol 6. No 3. 103-110 pp.
150. SAJTOS L. – MITEV A. (2007): SPSS kutatási és adatelemzési kézikönyv, *Alinea Kiadó, Budapest*: 404 p.
151. SAAVEDRA P. (2007): Flat Income Tax Reforms, Fiscal Policy and Economic Growth, *World Bank*, 8. chapter, 253-280 pp.
http://siteresources.worldbank.org/INTECA/Resources/257896-1182288383968/FiscalPolicy&EconomicGrowthinECA_Ch8.pdf
 Letöltve: 2013. október 25.
152. SÁGI J. (2007): *Banktan*. Budapest: Saldo Zrt., 351 p.
153. SCHULTZ T. P. (2004): Demographic Determinants of Savings: Estimating and Interpreting the Aggregate Association in Asia. *Economic Growth Center. Yale University. Working Papers No 901*. 38 p.
154. SEFTON J. – VEN J. – WEALE M. (2008): Means Testing Retirement Benefits: fostering equity or discouraging savings? *The Economic Journal*, Vol 118. Issue 528. 556-590 pp.
155. SIMINSKI P. (2009): Do Government Benefits for High Income Retirees Encourage Saving? *Australian Journal of Labour Economics*. Vol 12. No 3. 247-261 pp.
156. SIMON A. (2002): *Útmutató a makroökonómiához*. Budapest: Osiris Kiadó, 237 p.
157. SMITH A. (1776): *An Inquiry into the Nature and Cause of the Wealth of Nations*, *Pennsylvania University*, Manis J. (2005) *The Electronic Classics Series*, 786 p. <http://www2.hn.psu.edu/faculty/jmanis/adam-smith/wealth-nations.pdf>, Letöltés dátuma: 2013. január 15.

- 158.SOLOW R. M. (1956): A Contribution to the Theory of Economic Growth, *The Quarterly Journal of Economics*, Vol. 70. No. 1. 65-94 pp.
- 159.SOMAN D. – CHEEMA A. (2011): Earmarking and Partitioning: Increasing Savings by Low-Income Households, *American Marketing Association, Journal of Marketing Research*, Vol. XLVIII. Special Issue 2011. 14-22 pp.
- 160.STARR M. A. (2006): *Macroeconomic Dimensions of Social Economics: Saving, the Stock Market, and Pension Systems*, Department of Economics Working Paper Series, American University, Washington, No 2006-09. 20 p.
- 161.STIGLITZ J. E. (1988): *Economics of the Public Sector*. W.W. Norton & Company, New York, London
- 162.STIGLITZ J. E. (2000): *A kormányzati szektor gazdaságtana*. Budapest: KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó, 748 p.
- 163.STIGLITZ J. E. (2008): *Report by the Stiglitz Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress. Executive Summary*. 12 p.
<http://www.stat.si/doc/drzstat/Stiglitz%20report.pdf> Letöltés dátuma: 2013. december 29.
- 164.STIGLITZ J. E. (2013): *A válság utáni válságok*. Világ gazdaság online 2013. január 9. <http://www.vg.hu/velemeny/publicisztika/stiglitz-a-valsag-utani-valsagok-395085> Letöltés dátuma: 2013. január 25.
- 165.SZÉKELY L. (2010): *A holnap pénze. Pénzügyi kultúra az információs társadalomban*. Budapest: Excenter, Kutatási Központ, 68 p.
<http://www.excenter.eu/downloads/Ex2.pdf> Letöltés dátuma: 2013. augusztus 18.
- 166.SZÉKELYI M. – BARNA I. (2002): *Túlélőkészlet az SPSS-hez – Többváltozós elemzési technikákról társadalomkutatók számára*, Budapest: Typotex elektronikus Kiadó, 2002., 453 p.
- 167.SZŰCS I. (2004): *Alkalmazott statisztika*. Gödöllő: Agroinform Kiadó és Nyomda Kft., 551 p.
- 168.SZŰCS R. S. (2011): *A fiatalok által fogyasztott néhány élelmiszeripari termék marketing és fogyasztóvédelmi szempontú vizsgálata*, Doktori értekezés, 197 p.
http://ganymedes.lib.unideb.hu:8080/dea/bitstream/2437/103324/8/Szucs_R_DOKT_VEGLEG-t.pdf Letöltés dátuma: 2013. szeptember 26.
- 169.TATAY T. (2009): *A háztartások pénzügyi megtakarításai Magyarországon*, Doktori értekezés, 133 p.
http://www.nyme.hu/fileadmin/dokumentumok/ktk/Kepzes_doktori/2009/2009_TatayTibor_d.pdf Letöltés dátuma: 2012. május 13.

170. TÓTH I. GY. (2002): Jövedelemeloszlás a kilencvenes évek Magyarországn. Doktori értekezés, Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem, 336 p.
http://phd.lib.uni-corvinus.hu/98/1/toth_istvangy.pdf Letöltés dátuma: 2013. július 10.
171. TÓTH I. J. (1996): Megtakarítás és fogyasztás 1994-1995. A lakosság megtakarítói magatartásának vizsgálata a Magyar Háztartás Panel adatainak felhasználásával. Beszámoló a Magyar Nemzeti Bank részére, Társi, 84-112 pp.
172. TÓTH I. J. – ÁBRAHÁM Á. (1996): Jövedelemszerkezet és adótehermegoszlás. Az 1994-es személyi jövedelemadó-bevallások vizsgálata. Közgazdasági Szemle, XLIII. évf. 277-302 pp.
173. TÓTH I. J. – ÁRVAI ZS. (2001a): Likviditási korlát és fogyasztói türelmetlenség, A magyar háztartások fogyasztási és megtakarítási döntéseinek empirikus vizsgálata, Liquidity constraints and consumer impatience, Budapest: MNB füzetek 2001/2, 80 p.
174. TÓTH I. J. – ÁRVAI ZS. (2001b): Likviditási korlát és fogyasztói türelmetlenség, A magyar háztartások fogyasztási és megtakarítási döntéseinek empirikus vizsgálata, Közgazdasági Szemle, XLVIII. évf. 1009-1038 pp.
175. VIGVÁRI A. (2008): Pénzügy(rendszer)tan. Budapest: Akadémiai Kiadó, 468 p.
176. VÖRÖS GY. (2011): Az adók versenyképességre gyakorolt hatása az Európai Unióban, Doktori értekezés, 190 p.
http://szie.hu/file/tti/archivum/Voros_Gyula_disszertacio.pdf Letöltés dátuma: 2013. április 21.
177. WAGNER K. (2011): The earned income tax credit and financial capability among native households, Dissertation, Washington University in St. Louis, 155 p.
178. WANG X. – WEN Y. (2011): Can Rising Housing Prices Explain China's High Household Saving Rate? Federal Reserve Bank of St. Louis Review, Vol. 93. Issue 2. 67-87 pp.
179. WENLI L. – RUI Y. (2007): The Life-Cycle Effects of House Price Changes, Journal of Money, Credit and Banking, Vol 39. Issue 6. 1375-1409 pp.
180. WIENER J. – DOESCHER T. (2008): A Framework for Promotion Retirement Saving. The Journal of Consumer Affairs, Vol 42. No 2. 137-164 pp.
181. WOLFF E. N. (1981): The Accumulation of Household Wealth over the Life-Cycle: a Microdata Analysis. Review of Income and Wealth. Vol 27. No 1. 75-96 pp.

182. WU S. (2003): The Effect of Health Events on the Economic Status of Married Couples. *The Journal of Human Resources*, Vol 38. No 1. 219 – 230 pp.
183. YANG T-T. (2013): The Effect of Private Pensions on Household Saving: Evidence from Mandatory Employer-Provided Pension Reform, 32 p.
http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2350646 Letöltés dátuma: 2013. december 21.
184. YUH Y. – HANNA S. D. (2010): Which Households Think They Save? *The Journal of Consumer Affairs*, Vol 44. No 1. 70-97 pp.
185. ZSOLDOS I. (1997): A lakosság megtakarítási és portfólió döntései Magyarországon 1980 és 1996 között, *Savings and Portfolio Decisions of Hungarian Households, 1980-1996* (available only in Hungarian), Budapest: MNB füzetek, 1997/4, 24 p.
186. ZSÓTÉR B. – NAGY P. (2012): Mindennapi érzelmeink és pénzügyeink. Budapest: Pénzügyi Szemle, 2012/3. szám, 310-321 pp.

Egyéb források:

1. APEH (Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal) (2008): 2008. évi adóstatisztikája
http://www.nav.gov.hu/nav/szolgaltatasok/adostatisztikak/szemelyi_jove_delemado/szja.html?query=szem%C3%A9lyi%20j%C3%B6vedelemad%C3%B3ad%C3%B3statisztika,
 Letöltés dátuma: 2013. május 13.
2. ATKINSON A. – MESSY F. (2012): Measuring Financial Literacy: Results of the OECD/International Network on Financial Education (INFE) Pilot Study, *OECD Working Papers on finance, Insurance and Private Pensions*, No. 15., OECD Publishing.
<http://dx.doi.org/10.1787/5k9csfs90fr4-en> Letöltés dátuma: 2013. szeptember 01. A pénzügyi kultúra mérése: Az OECD / Nemzetközi Pénzügyi Képzési Hálózata (INFE) kísérleti kutatásának eredményei, OECD Pénzügyi, Biztosítási és Magán-nyugdíjpénztári Műhelytanulmányok, 15. sz., és Nemzetközi pénzügyi kultúra kutatás
http://www.mnb.hu/Penzugyi_kultura/kutatasok/oecd,
http://www.mnb.hu/Root/Dokumentumtar/MNB/Sajtoszoba/Sajtoszobak_ozlemenyek/mnbhu-sajtokozlemenye-20120619-pk/Measuring_financial_literacy_HU.pdf, Letöltés dátuma: 2013. szeptember 01.
3. BELLRESEARCH (2010): Bizalom a pénzügyi szektorban
<http://bellresearch.hu/content.php?content=541>
 Letöltés dátuma: 2010. június 23.

4. ERSTE – IMAS (2012): Megtakarítási szokások Magyarországon
http://www.erstebank.hu/static/internet/download/121031_HU_savings_2012.pdf Letöltés dátuma: 2013. szeptember 20.
5. ERSTE Lakástakarékpénztár (2010):
<http://www.erstebank.hu/hu/bankunkrol/erste-bank-csoport/ltb-bemutatkozas>,
 Letöltés dátuma: 2013. szeptember 09.
6. FUNDAMENTA-LAKÁSKASSZA Zrt.: Általános Szerződési Feltételei
7. HVG Adókülönszám 1997 – 2013 közötti számai
8. KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL, KSH (2012): 3.7.4. Lakáscélú hitelek (2001)
http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_zrh001.html Letöltés dátuma: 2013. október 18.
9. KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL, KSH (2013): A 2011. évi népszámlás adatai, http://www.ksh.hu/nepszamlalas/tablak_teruleti_00,
 Letöltés dátuma: 2013. május 26.
10. KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL NÉPESSÉGTUDOMÁNYI KUTATÓINTÉZETE, KSH NKI (2013): Korfa 2013. évfolyam 4. szám
11. MAGYAR BIZTOSÍTÓK SZÖVETSÉGE (MABISZ) (2013b): Éves jelentései,
<http://mabisz.hu/hu/piaci-adatok-jelentesek.html>,
<http://mabisz.hu/images/stories/docs/publikaciok/evkonyv-2012-magyar.pdf>,
<http://mabisz.hu/images/stories/docs/publikaciok/negyedeves/2013-i-ii-negyed.pdf>, Letöltés dátuma: 2013. szeptember 16.
12. MAGYAR NEMZETI BANK (MNB) ÉS A PÉNZÜGYI SZERVEZETEK ÁLLAMI FELÜGYELETE (PSZÁF) (2010): Tájékoztató a túlzott eladósodás kockázatairól, 4 p.
13. MAGYAR NEMZETI BANK (MNB) – MAGYAR GALLUP INTÉZET (2006): Kutatás a fiatalok pénzügyi kultúrájáról,
http://www.mnb.hu/Penzugyi_kultura/kutatasok/gallup, Letöltés dátuma: 2013. szeptember 01.
14. MAGYAR NEMZETI BANK (MNB) (2008a): Nemzeti stratégia kidolgozásának kezdeményezése,
http://www.mnb.hu/Penzugyi_kultura/intezmenykozi-egyttmukodes/nemzeti-strategia, Letöltés dátuma: 2013. augusztus 31.
15. MAGYAR NEMZETI BANK (MNB) (2013): A pénz beszél! - Te is érted?
http://www.mnb.hu/Root/Dokumentumtar/MNB/penzugyi-kultura/tanari-segedletek/Penzbeszel_2013.pdf, Letöltés dátuma: 2013. augusztus 29.
 Pénziránytű alapítvány
http://www.mnb.hu/Penzugyi_kultura/penziranytu-alapitvany, Letöltés dátuma: 2013. augusztus 31.

16. MAGYARORSZÁG RÉGIÓI:

<https://www.ksh.hu/docs/teruletiasz/regiok.pdf> Letöltés dátuma: 2014. április 10.

17. NEMZETI ADÓ- ÉS VÁMHIVATAL (NAV) (2012): 2012. évi adóstatisztikája

http://www.nav.gov.hu/nav/szolgaltatasok/adostatisztikak/szemelyi_jove_delemado/szja_2011.html, Letöltés dátuma: 2013. május 13.

18. NEMZETI ADÓ- ÉS VÁMHIVATAL (NAV) (2013): Társasági adó, SZJA és EVA bevallások tapasztalatai, Sajtótájékoztató háttéranyag, Budapest

http://www.nav.gov.hu/nav/sajtoszoba/hirek/sajtotajekoztato_2013_09_13.html,

http://nav.gov.hu/data/cms296396/Sajtotajekoztato_hatteranyag_TAO_SZJA_EVA_2013.09.13..pdf, 19. p.,

Letöltés dátuma: 2013. szeptember 13.

19. NEMZETGAZDASÁGI MINISZTERIUM (NM) (2013b): A kormány új Babakötvénnyel támogatja a gyermekek jövőjéről való gondoskodást. 2013. október 18.

<http://www.kormany.hu/hu/nemzetgazdasagi-miniszterium/hirek/a-kormany-uj-babakotvennyel-tamogatja-a-gyermekek-jovojerol-valo-gondoskodast> Letöltés dátuma: 2013. október 22.

20. NEMZETGAZDASÁGI MINISZTERIUM (NM) (2013c): Csökkennek a kiskeresetű családok adóterhei. 2013. október 18.

<http://www.kormany.hu/hu/nemzetgazdasagi-miniszterium/ado-es-penzugyekert-felelos-allamtitkarsag/hirek/csokkennek-a-kiskeresetu-csaladok-adoterhei> Letöltés dátuma: 2013. október 22.

21. OTP Lakástakarékpénztár Zrt. Általános Szerződési Feltételei

22. OTP Lakástakarékpénztár Zrt. Általános Üzletszabályzata

23. OTP Lakástakarékpénztár Zrt. Üzletszabályzata a lakáskölcsönökről

24. OTP Lakástakarékpénztár Zrt. Üzletszabályzata az áthidaló kölcsönökről

25. OTP Lakástakarékpénztár (2009):

<https://www.otpbank.hu/otplakastakarek/hu/> Letöltés dátuma: 2009.05.23.

26. 1959. évi IV. törvény a Magyar Köztársaság Polgári Törvénykönyvéről

27. 1993. évi XCVI. törvény az önkéntes kölcsönös biztosítópénztárak működéséről

28. 1993. évi LXXIX. törvény a közoktatásról

29. 1995. évi CXVII. törvény a személyi jövedelemadóról

30. 1996. évi LVII. törvény a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról

31. 1996. évi LXXXIII. törvény az 1995. évi CXVII. törvény módosításáról

32. 1996. évi CXII. törvény a hitelintézetekről és pénzügyi vállalkozásokról

33. 1996. évi CXIII. törvény a lakástakarékpénztárakról
34. 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról
35. 1998. évi LXVI. törvény az egészségügyi hozzájárulásról
36. 1999. évi XCIX. törvény az adókra, járulékokra és költségvetési befizetésekre vonatkozó egyes törvények módosításáról
37. 2001. évi LXXIV törvény a pénzügyeket szabályozó egyes jogszabályok módosításáról
38. 2002. évi XLII. törvény az adókról, járulékokról és egyéb költségvetési befizetésekről szóló törvények módosításáról
39. 2003. évi XCI törvény az adókról, járulékokról és egyéb költségvetési befizetésekről szóló törvények módosításáról
40. 2004. évi CI. az adókról, járulékokról és egyéb költségvetési befizetésekről szóló törvények módosításáról
41. 2005. évi CLVI. törvény a nyugdíj-előtakarékossági számlákról
42. 2005. évi CLXXIV. törvény a fiatalok életkezdési támogatásáról
43. 2006. évi LXI. törvény az egyes pénzügyi tárgyú törvények módosításáról
44. 2007. évi LXXXVI. törvény a villamos energiáról
45. 2007. évi CXXVI. törvény egyes adótörvények módosításáról
46. 2008. évi XL. törvény földgázellátásról
47. 2009. évi LXXVII. törvény a közteherviselés rendszerének átalakítását célzó törvényt módosításokról
48. 2010. évi CLIX törvény az egyes pénzügyi tárgyú törvények módosításáról
49. 2011. évi CCIV. törvény a nemzeti felsőoktatásról
50. 2012. évi XCVII. törvény a személyi jövedelemadóról szóló 1995. évi CXVII. törvény és a fiatalok életkezdési támogatásáról szóló 2005. évi CLXXIV. törvény módosításáról
51. 2012. évi CCIV. törvény Magyarország 2013. évi központi költségvetéséről
52. 90 / 1987. (XII.29) pénzügyminiszteri rendelet a lakáscélú megtakarításokról
53. 47/1997. (III. 12.) kormányrendelet a lakástakarékpénztár általános szerződési feltételeiről
54. 215/1996. (XII. 23.) kormányrendelet a lakáselőtakarékosság állami támogatásáról
55. 12/2001 (I. 31) kormányrendelet a lakáscélú állami támogatásokról
56. 361/2009. (XII. 30.) Kormányrendelet a körültekintő lakossági hitelezés feltételeiről és a hitelképesség vizsgálatáról

M2. Publikációk Jegyzéke**Tudományos Folyóiratban megjelent cikkek****Tudományos folyóiratban megjelent magyar nyelvű cikkek, idegen nyelvű összefoglalóval**

1. **HORVÁTHNÉ KÖKÉNY A.** – HORVÁTH M. – SZÉLES ZS. (2013): Az állam befolyásoló szerepe a megtakarításokra és a pénzügyi kultúrára, Társadalomkutatás, Akadémiai Kiadó, 31. évfolyam, 4. szám, 443-462 pp. ISSN 0231-2522
2. **HORVÁTHNÉ KÖKÉNY A.** (2012): Jelen és/vagy jövő, azaz a megtakarítások dilemmája, Hitelintézeti Szemle: 2012/Különszám, 101-110 pp. ISSN 1588-6883
3. **HORVÁTHNÉ KÖKÉNY A.** – BÁLINT Á. – CSAJBÓK R. – KOMLÁTI L. (2013): Pénzügyi tervezés a különböző életciklusokban, In: *Economica*, A Szolnoki Főiskola Tudományos Közleményei, 2013. Különszám, 5-15 pp. ISSN 1585-6216
4. **HORVÁTHNÉ KÖKÉNY A.** – BÁLINT Á. – KULCSÁR P. – ORAVECZ G. (2012): Lakossági megtakarítások ösztönzése, In: *Economica*, A Szolnoki Főiskola Tudományos Közleményei, 2012. Különszám, 61-70 pp. ISSN 1585-6216
5. BÁLINT Á. – **HORVÁTHNÉ KÖKÉNY A.** – NAGY R. (2012): A megtakarítások elméleti és gyakorlati kérdései, In: *Kitekintés – Perspective*, Magyar-román-szlovák periodika, Tudományos és kulturális Folyóirat, Szent István Egyetem, Gazdasági, Agrár- és Egészségtudományi Kar, Békéscsaba, 2012., 154-159 pp. ISSN 1454-9921
6. **HORVÁTHNÉ KÖKÉNY A.** (2011): Merre tart az ingatlanpiac? In: *Körös Tanulmányok*, Szakmai periodika, Szent István Egyetem, Gazdasági kar, Békéscsaba, 2011., 48-53 pp. ISSN 1589-908X
7. **HORVÁTHNÉ KÖKÉNY A.** – MÁTÓ N. (2011): Állami részvétel az otthonteremtésben, In: *Economica*, A Szolnoki Főiskola Tudományos Közleményei, IV. új évfolyam, 11. szám, 44-56 pp. ISSN 1585-6216
8. **HORVÁTHNÉ KÖKÉNY A.** (2009): Lakástakarékpénztári megtakarítások előnyei, In: *Economica*, A Szolnoki Főiskola Tudományos Közleményei, 2009/2, 73-80 pp. ISSN 1585-6216

Tudományos folyóiratban megjelent idegen nyelvű cikkek (hazai kiadás)

1. **HORVÁTHNÉ KÖKÉNY A.** – SZÉLES ZS. – HORVÁTH M. (2013): Cluster analyzes of households' saving habits, *Regional Business and Studies*, Kaposvár University, Vol 5. No 1-2., 1-9 pp. (angol) ISSN 2061-2311

Tudományos folyóiratban megjelent idegen nyelvű cikkek (külföldön megjelent)

1. **HORVÁTHNÉ KÖKÉNY A.** – HORVÁTH M. (2014): Cost management in practice of households and companies during the crisis in Hungary. International Journal of Business Management and Research, Vol 41., Issue 1., 1124 – 1128 pp. (angol), ISSN 2051 - 4281
2. HORVÁTH M. - **HORVÁTHNÉ KÖKÉNY A.** – PAKAI K. (2013): Risks in supply chains. International Journal of Management and Business Studies (IJMBS), Vol 3., Issue 4., 27 – 30 pp. (angol) ISSN: 2230-2463,
3. BÁLINT Á. – **HORVÁTHNÉ KÖKÉNY A.** (2013): Saving Habits of Hungarian College Students, European Scientific Journal, Vol 9. No 34. 83-92 pp. (angol) ISSN: 1857-7881

Tudományos konferencia előadás teljes terjedelemben kiadványban megjelentetve

Külföldön, magyar nyelven megjelent, idegen nyelvű összefoglalóval

1. **HORVÁTHNÉ KÖKÉNY A.** (2011): Az önkéntes nyugdíjpénztári befizetések utáni személyi jövedelemadó kedvezmény változásai és ezek hatása a lakosság hosszú megtakarításainak ösztönzésére, In: Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem Gazdaság- és Humántudományok Kar, Üzleti Tudományok Tanszék, Gazdasági és Üzleti kihívások a Kárpát-medencében, Nemzetközi Konferencia, 2011. május 6-7., Csíkszereda, Konferencia kiadvány: 266-276 pp. ISBN 978-606-8052-52-6

Magyarországon idegen nyelven megjelent

1. **HORVÁTHNÉ KÖKÉNY A.** (2011): The effects of the state regulation for the real estate market, Állami szabályozás az ingatlanpiacon, In: Erdei Ferenc VI. Tudományos Konferencia, 2011. augusztus 25., Kecskeméti Főiskola, I. kötet: 285 - 289 p. (angol) ISBN 978-963-7294-98-3
2. **HORVÁTHNÉ KÖKÉNY A.** – SZÉLES ZS. (2010): The changes of the insurance tax allowance in the act CXVII of 1995 on personal income tax and its effects on motivating the long term saves of population, A személyi jövedelemadó törvény biztosítási adókedvezményének változásai és ezek hatása a lakosság hosszú távú megtakarításának ösztönzésére, "6th International Conference for Young Researchers", Nemzetközi Konferencia, Szent István Egyetem, Gödöllő, 2010. október 4-6., 122-128 pp. (angol) ISBN 978-963-269-193-0

Magyarországon magyar nyelven megjelent, idegen nyelvű összefoglalóval

1. **HORVÁTHNÉ KÖKÉNY A.** – BÁLINT Á. – KULCSÁR P. – ORAVECZ G. (2012): A háztartások pénzügyi döntései: Gondoskodjunk a jövőnkéről, Magyar és Világtudomány Napja XVI. Konferencia, 2012. november 15., Szolnoki Tudományos Közlemények IX., Szolnok: MTESZ, CD kiadvány 16., 20-27 pp., ISSN 2060-3002
http://www.szolnok.mtesz.hu/sztk/kulonszamok/2012/cikkek/2012-03-Horvathne_Kokeny_Annamari_es_a_tobbiek.pdf
2. **HORVÁTHNÉ KÖKÉNY A.** (2011): Egészségpénztári számla hatékonyan, In: Erdei Ferenc VI. Tudományos Konferencia, 2011. augusztus 25., Kecskeméti Főiskola, I. kötet, 280-284 pp. ISBN 978-963-7294-98-3
3. **HORVÁTHNÉ KÖKÉNY A.** (2010): A személyi jövedelemadó törvény lakáscélú adókedvezményének változásai és ezek hatása a lakosság hosszú távú pénzügyi döntéseire, Magyar és Világtudomány Napja XIV. Konferencia, 2010. november 20., Szolnoki Tudományos Közlemények VII., Szolnok: MTESZ, CD kiadvány 14., ISSN 2060-3002
http://www.szolnok.mtesz.hu/sztk/kulonszamok/2010/cikkek/Horvathne_Kokeny_Annamaria.pdf
4. **HORVÁTHNÉ KÖKÉNY A.** (2009): A lakástakarékpénztári törvény és változásának hatásai, Magyar és Világtudomány Napja XIII. Konferencia, 2009. november 12. Szolnoki Tudományos Közlemények VI., Szolnok: MTESZ, CD kiadvány 13., ISSN 2060-3002
http://www.szolnok.mtesz.hu/sztk/kulonszamok/2009/cikkek/Horvathne_Kokeny_Annamaria.pdf

Magyar nyelven megjelent Rezümékötet

1. **HORVÁTHNÉ KÖKÉNY A.** (2010): Változtatások a szabályozásban a hitellel rendelkezők válságos helyzetének enyhítésére, In: A Szolnoki Főiskola Konferenciája „TUDOMÁNY HATÁROK NÉLKÜL”, azaz a „VÁLSÁGJELENSÉGEK ÖSSZEFÜGGÉSEI A GAZDASÁGBAN ÉS A TÁRSADALOMBAN” a Magyar Tudomány Ünnepe rendezvénysorozat keretében, 2010. november 16., Rezümékötet: 15 p., és CD kiadvány

Jegyzet

1. **HORVÁTHNÉ KÖKÉNY A.** (2009): Banküzemtan, Tantárgyi kalauz. Szolnoki Főiskola, Szolnok, 177 p., ILIAS Távoktatási Információs Rendszer, www.szolf.hu
2. **HORVÁTHNÉ KÖKÉNY A.** (2009): Tutori kalauz a Banküzemtan távoktatási tananyaghoz, Szolnoki Főiskola, Szolnok, 11 p., ILIAS Távoktatási Információs Rendszer, www.szolf.hu

M3. Ábrák Jegyzéke

1. ábra: Megtakarítást befolyásoló tényezők egyszerű modellje	33
2. ábra: Megtakarítást befolyásoló tényezők összetett modellje.....	34
3. ábra: Megtakarítást befolyásoló tényezők összetett modellje 2.	37
4. ábra: Maslow-i szükségletpiramis.....	39
5. ábra: A pénzügyi oktatás megkezdésének megfelelő időpontja	49
6. ábra: A lakás-takarékpénztári szerződés kedvezményezettje köre	76
7. ábra: A kutatás logikai menete.....	79
8. ábra: Modell: A háztartások megtakarításait befolyásoló tényezők	87
9. ábra: A személyi jövedelemadó kedvezmények alakulása Magyarországon 1999 és 2011 között.....	89
10. ábra: Az önkéntes nyugdíjpénztárak taglétszáma 2004 és 2012 közötti időszakban Magyarországon	91
11. ábra: Az önkéntes nyugdíjpénztárak kezelt vagyona és tagdíjbevétele 2008 és 2012 között Magyarországon	91
12. ábra: Az önkéntes egészségpénztárak taglétszám, tagdíjbevétele, vagyon és a szolgáltatások alakulása 2009 és 2012 között Magyarországon	92
13. ábra: Az életbiztosítások díjbevételeinek alakulása Magyarországon 1996 és 2012 között	93
14. ábra: Engedélyezett lakáscélú hitelek összegének alakulása állami támogatás szerinti megoszlása Magyarországon 2001 és 2012 között.....	94
15. ábra: Engedélyezett lakáscélú hitelek összegének alakulása és devizanem szerinti megoszlása Magyarországon 2001 és 2012 között.....	95
16. ábra: A megtakarításokkal szemben megfogalmazott állítások átlagos értékei a „Tudatos Öngondoskodó, pénzügyi ismerettel” klaszter esetében, N = 578	100
17. ábra: A megtakarításokkal szemben megfogalmazott állítások átlagos értékei a „Öngondoskodó, pénzügyi ismeret nélkül” klaszter esetében, N = 578.....	101
18. ábra: A megtakarításokkal szemben megfogalmazott állítások átlagos értékei a „Mának élő” klaszter esetében, N = 578.....	102
19. ábra: A megtakarításokkal szemben megfogalmazott állítások átlagos értékei a „Öngondoskodni vágyó” klaszter esetében, N = 578.....	103
20. ábra: A megtakarításokkal szemben megfogalmazott állítások átlagos értékei, N = 578	104
21. ábra: A megkérdezett háztartások jelenlegi összes megtakarítása, N = 4106	106
22. ábra: A megkérdezett háztartások jelenlegi összes hitele, N = 4106.....	107
23. ábra: A megkérdezett háztartások jelenlegi ingatlanvagyon, N = 4106.....	107
24. ábra: „Mi alapján hozza meg az Önök háztartása a megtakarítási, befektetési döntéseket?”, N = 4106	108

25. ábra: „Mi alapján hozza meg az Önök háztartása a megtakarítási, befektetési döntéseket?” szöveges válaszainak szöfelhő ábrája, N = 4106	109
26. ábra: Mennyiben ért egyet azzal, hogy „Akármennyit keresek, félre kell tenni belőle?”, N = 4106	109
27. ábra: A megkérdezett háztartások tudnának-e még további havi 15-30 ezer forintot hosszabb távra megtakarítani?, N = 4106	110
28. ábra: „Ön szerint milyen mértékben fedezi az állami nyugdíj az Ön szükségleteit, amikor Ön nyugdíjas lesz?”, N = 4106	110
29. ábra: „Ismerem az önkéntes nyugdíjpénztári számlát.”, N = 4106	111
30. ábra: „Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg önkéntes nyugdíjpénztári számlával?”, N = 4106.....	111
31. ábra: A megkérdezett háztartások klaszterei, N = 4106.....	114
32. ábra: A megtakarításokkal szemben megfogalmazott állítások átlagos értékei az „ <i>Öngondoskodni vágyó</i> ” klaszter esetében, N = 4106	115
33. ábra: A megtakarításokkal szemben megfogalmazott állítások átlagos értékei a „ <i>Mának élő</i> ” klaszter esetében, N = 4106	116
34. ábra: A megtakarításokkal szemben megfogalmazott állítások átlagos értékei a „ <i>Tudatos Öngondoskodó, pénzügyi ismerettel</i> ” klaszter esetében, N = 4106.....	117
35. ábra: A megtakarításokkal szemben megfogalmazott állítások átlagos értékei az „ <i>Öngondoskodó, pénzügyi ismeret nélkül</i> ” klaszter esetében, N = 4106	118
36. ábra: A megtakarításokkal szemben megfogalmazott állítások átlagos értékei, N = 4106	119
37. ábra: A megkérdezett háztartások jelenlegi összes megtakarítása klaszterenként, N = 4106	120
38. ábra: A megkérdezett háztartások jelenlegi összes hitele klaszterenként, N = 4106.....	121
39. ábra: A megkérdezett háztartások 1 főre jutó havi jövedelme klaszterenként (%), N = 4106	122
40. ábra: A megkérdezett háztartások „Tudnának-e még további havi 15-30 ezer forintot hosszabb távra megtakarítani?” válaszai háztartási típusok szerint (%), N = 4106	124
41. ábra: A megkérdezett háztartások településtípusok szerinti megoszlása klaszterenként, N = 4106	125
42. ábra: Magyarország régiói.....	126
43. ábra: A megtakarításokkal szemben megfogalmazott állítások átlagos értékei az észak-alföldi régió esetében, N = 4106	129
44. ábra: A megkérdezett háztartások régiók szerinti megtakarításai, N = 4106	130
45. ábra: A megkérdezett háztartások 1 főre jutó jövedelme régiók szerint, N = 4106.....	130

46. ábra: A megkérdezett háztartások „Tudnának-e még további havi 15-30 ezer forintot hosszabb távra megtakarítani?” válaszai régiók szerint, N = 4106 131
47. ábra: A megkérdezett háztartások jelenlegi összes megtakarítása és az állami nyugdíjba vetett bizalmuk közötti kapcsolat, N = 4106 133
48. ábra: A megkérdezett háztartások mennyire tartják szükségesnek (fontosnak és kiemelten fontosnak) a pénzügyi ismeretek gyakorlati hasznosíthatóságának oktatását az általános iskolások; a szakközépiskolások, gimnazisták; és a felnőtt lakosság körében, klaszterenként, N = 4106 136

M4. Táblázatok Jegyzéke

1. táblázat: A hitelfelvétel során ajánlott felső korlátok a hiteltörlesztő összegekre a háztartás nettó jövedelmének százalékában	58
2. táblázat: Az önkéntes pénztári befizetések kedvezményeinek főbb változásai 1995 – 2014 között.....	63
3. táblázat: Főbb változások a személyi jövedelemadó lakáscélú kedvezményénél.....	67
4. táblázat: Főbb változások a személyi jövedelemadó biztosítási kedvezményénél.....	69
5. táblázat: A háztartások száma Magyarországon megyék szerint a 2011. évi népszámlálás és a kutatás mintavétele alapján, N = 4106	82
6. táblázat: A KMO értékek megfelelőségi besorolása	85
7. táblázat: A megkérdezett háztartások jelenlegi összes megtakarítása az 1 főre jutó jövedelem szerinti csoportosításban, N = 4106.....	106
8. táblázat: Átfogó kutatás rotált faktorsúly-mátrixa, N = 4106	113
9. táblázat: Az egyes háztartás típusok taglétszámának alakulása az Átfogó kutatás során, N = 4106	120
10. táblázat: A megkérdezett háztartások közép-magyarországi régió szerinti megoszlása klaszterenként, N = 4106.....	126
11. táblázat: A megkérdezett háztartások megtakarítási típusok szerinti besorolása, megoszlása az egyes régiókban, N = 4106	127
12. táblázat: A megkérdezett háztartások régiók szerinti megoszlása klaszterenként, N = 4106	128

M5. Kérdőív – Kvantitatív kutatás I. – Feltáró kutatás

Háztartási megtakarítás kérdőív

Tisztelt Válaszadó!

Horváthné Kökény Annamária, a Szent István Egyetem doktorandusz hallgatója vagyok. A Szolnoki Főiskola Közgazdasági, Pénzügyi és Menedzsment Tanszékén tanítok és a Szolnoki Főiskola Bethlen István Szakkollégium Pénzgazdálkodás Szakbizottságának egyik Kutatócsoportját vezetem.

Kutatócsoportunk a háztartási megtakarítások és az öngondoskodás fontosságát és szerepét kutatja.

Kérem, támogassa munkánkat az alábbi linken elérhető kérdőív kitöltésével.

A kitöltés 15-20 percet vesz igénybe. A válaszadás névtelen, az adatok összesítve kerülnek feldolgozásra, tehát a kitöltő személye semmilyen esetben sem azonosítható. A válaszadás során nincs jó vagy rossz válasz, kizárólag az Ön véleményére vagyunk kíváncsiak!

Segítségét köszönöm!

Horváthné Kökény Annamária

Ph.D. hallgató

Szent István Egyetem

Szolnoki Főiskola

Főiskolai tanársegéd

1. Mennyiben ért egyet a következő megállapításokkal? (1. Egyáltalán nem, 5. Teljes mértékben)

	1	2	3	4	5
Fontos a családom anyagi biztonsága	☐	☐	☐	☐	☐
Megtakarítás nélkül kockázatos élni	☐	☐	☐	☐	☐
Életbiztosítás nélkül kockázatos élni	☐	☐	☐	☐	☐
Akármennyit keresek, félre kell tenni belőle	☐	☐	☐	☐	☐
Szükség van "vésztartalékra" a család anyagi biztonsága érdekében	☐	☐	☐	☐	☐
A gyermekek jövőjére takarékoskodni kell	☐	☐	☐	☐	☐
A lakáscél érdekében takarékoskodni kell	☐	☐	☐	☐	☐
A nyugdíjas évek biztonságáért takarékoskodni kell	☐	☐	☐	☐	☐
Ismerem a nyugdíjelőtakarékosági számlát	☐	☐	☐	☐	☐

	1	2	3	4	5
Ismerem a Start számlát	☐	☐	☐	☐	☐
Ismerem a tartós befektetési számlát	☐	☐	☐	☐	☐
Ismerem az önkéntes egészségpénztári számlát	☐	☐	☐	☐	☐
Ismerem az önkéntes nyugdíjpénztári számlát	☐	☐	☐	☐	☐
Ismerem a lakástakarékpénztári szerződés előnyeit	☐	☐	☐	☐	☐
A pénzügyi kultúrát fejleszteni kell	☐	☐	☐	☐	☐

2. Az Ön háztartásának megtakarítási döntéseit mennyire befolyásolja az állami támogatás/adókedvezmény igénybevételenek lehetősége?

1 2 3 4 5

Egyáltalán nem   Teljes mértékben

3. A változások tükrében, Ön szerint milyen mértékben fedezi az Ön szükségleteit az állami nyugdíj, amikor Ön nyugdíjas lesz?

1 2 3 4 5

Egyáltalán nem   Teljes mértékben

4. Mekkora Ön szerint az Önkéntes nyugdíjpénztárnál igénybe vehető SZJA kedvezmény mértéke?

- 10%
- 20%
- 30%
- 40%
- Nem tudom

5. Mekkora Ön szerint a Lakástakarékpénztári szerződésnél igénybe vehető állami támogatás összege évente?

- 20%, max. 36.000 Ft
- 20%, max. 72.000 Ft
- 30%, max. 72.000 Ft
- 40%, max. 108.000 Ft
- Nem tudom

6. Az Ön háztartása rendelkezik jelenleg Lakástakarékpénztári szerződéssel?

- Nem, még sosem volt szerződésünk.
- Nem, de már volt korábban, ami(k) lejárt(ak).
- Igen, 1 szerződésünk van a megtakarítási szakaszban.
- Igen, 2 vagy több szerződésünk van, a megtakarítási szakaszban.
- Igen, 1 szerződésünk van a hitel szakaszban.
- Igen, 2 vagy több szerződésünk van a hitel szakaszban.
- Igen, több szerződésünk is van. Van, ami a megtakarítási és van, ami a hitel szakaszban van.
- Igen, áthidaló kölcsönünk van rá.
- Egyéb:

7. Az Ön háztartása milyen célra takarékoskodik jelenleg? Több válasz megadása is lehetséges!

- "vésztartalékra"
- gyermekek jövőjére
- utazás
- családi esemény
- otthonteremtés
- autó
- háztartási eszköz, bútor
- nyugdíjas évek
- Egyéb:

8. Eddig milyen megtakarítási formákat vett igénybe az Ön háztartása? Több válasz megadása is lehetséges!

- Bankbetétek
- Tartós befektetési számla
- Nyugdíj előtakarékossági számla
- Önkéntes nyugdíjpénztári számla
- Lakástakarékpénztári számla
- Életbiztosítás
- Befektetési alap

- Értékpapírok
- Start számla
- Egyéb:

9. Mi alapján hozza meg az Önök háztartása a megtakarítási, befektetési döntéseket? Több válasz megadása is lehetséges!

- Minden részletet aprólékosan mérlegelünk
- A biztonságot tartjuk szem előtt
- A háztartás felnőtt tagjai mindig közösen hozzák meg a döntést
- Az elérhető hozam alapján választunk
- A szakember tanácsa alapján döntünk
- Figyelembe vesszük a lehetséges adókedvezményeket
- Egyéb:

10. Hogyan készül az Ön háztartása a nyugdíjas évekre? Több válasz megadása is lehetséges!

- Sehoggy sem készülünk
- Folyamatosan takarékoskodunk rá
- Előre vásárolunk, felújítunk
- Majd kisebb lakásba költözünk
- Nyugdíj mellett majd dolgozunk
- A gyermekeink majd támogatnak bennünket
- Egyéb:

11. Az Ön háztartásának életbiztosítási szerződéseinek számát/összegét befolyásolta-e az SZJA adókedvezmény megszüntetése? Több válasz megadása is lehetséges!

- Nem változtattunk. 1 életbiztosítási szerződésünk volt és van jelenleg is.
- Nem változtattunk. 2 vagy több életbiztosítási szerződésünk van jelenleg is.
- Szüneteltetünk azóta 1 életbiztosítási szerződést.
- Szüneteltetünk azóta 2 vagy több életbiztosítási szerződést.
- Megszüntettünk azóta 1 életbiztosítási szerződést.
- Megszüntettünk azóta 2 vagy több életbiztosítási szerződést.
- Nem rendelkezünk előtte sem és azóta sem életbiztosítási szerződéssel.
- Új életbiztosítási szerződést kötöttünk azóta.

- Az SZJA adókedvezmény megszüntetése miatt változtattunk.
- Nem az SZJA adókedvezmény megszüntetése miatt változtattunk.
- Nem ismertük az életbiztosítás SZJA adókedvezményének lehetőségét.
- Egyéb:

12. Amennyiben rendelkezik az Ön háztartása önkéntes nyugdíjpénztári számlával, kérem válassza ki az Önökre igaz megállapításokat! Több válasz megadása is lehetséges!

- Csak munkáltatói befizetés történik a számlánkra.
- Munkáltató nem fizet a számlánkra.
- A háztartásunk 1 önkéntes nyugdíjpénztári számlával rendelkezik.
- A háztartásunk 2 önkéntes nyugdíjpénztári számlával rendelkezik.
- A háztartásunk 3 vagy több önkéntes nyugdíjpénztári számlával rendelkezik.
- A háztartásunk saját összes befizetése havi 5000 Ft alatti.
- A háztartásunk saját összes befizetése havi 5000 és 10000 Ft közötti.
- A háztartásunk saját összes befizetése havi 10000 és 15000 Ft közötti.
- A háztartásunk saját összes befizetése havi 15000 és 20000 Ft közötti.
- A háztartásunk saját összes befizetése havi 20000 és 25000 Ft közötti.
- A háztartásunk saját összes befizetése havi 25000 és 30000 Ft közötti.
- A háztartásunk saját összes befizetése havi 30000 és 40000 Ft közötti.
- A háztartásunk saját összes befizetése havi 40000 Ft feletti.
- A háztartásunk igyekszik a maximális adókedvezményt igénybe venni éves szinten a háztartási jövedelem és a háztartási kiadások alakulásától függően.

13. Mekkora összegű az Ön háztartásának jelenlegi összes megtakarítása?

- Nincs megtakarításunk
- 0 - 500.000 Ft
- 500.001 - 1.000.000 Ft
- 1.000.001 - 1.500.000 Ft
- 1.500.001 - 2.000.000 Ft
- 2.000.001 - 3.000.000 Ft
- 3.000.001 - 5.000.000 Ft
- 5.000.001 - 10.000.000 Ft

- 10.000.001 - 15.000.000 Ft
- 15.000.001 - 20.000.000 Ft
- 20.000.001 - 25.000.000 Ft
- Egyéb:

14. Tudna az Ön háztartása még további havi 15-30ezer forintot hosszabb távra megtakarítani, ha akarna?

- igen
- nem
- talán
- nem tudom

15. Mekkora értékű az Ön háztartásának ingatlanvagyonja jelenleg?

- Nincs ingatlanunk.
- 0 - 5.000.000 Ft
- 5.000.001 - 10.000.000 Ft
- 10.000.001 - 15.000.000 Ft
- 15.000.001 - 20.000.000 Ft
- 20.000.001 - 30.000.000 Ft
- Egyéb:

16. Mekkora összegű jelenleg az Ön háztartásának összes felvett hitele forintban kifejezve?

- Nincs hitelünk
- 0 - 500.000 Ft
- 500.001 - 1.000.000 Ft
- 1.000.001 - 1.500.000 Ft
- 1.500.001 - 2.000.000 Ft
- 2.000.001 - 3.000.000 Ft
- 3.000.001 - 5.000.000 Ft
- 5.000.001 - 10.000.000 Ft
- 10.000.000 - 15.000.000 Ft
- 15.000.001 - 20.000.000 Ft

- 20.000.001 - 25.000.000 Ft
- Egyéb:

17. Milyen célú hitelei vannak az Ön háztartásának jelenleg? Több válasz megadása is lehetséges!

- Nincs hitelünk
- Ingatlanvásárlás
- Szabad felhasználású jelzáloghitel
- Személyi kölcsön
- Áru vásárlási hitel
- Személygépkocsi hitel
- Folyószámla hitel
- Hitelkártya
- Egyéb

18. Mekkora az Ön háztartásának összes havi nettó jövedelme?

- 0 - 100.000 Ft
- 100.001 - 150.000 Ft
- 150.001 - 200.000 Ft
- 200.001 - 250.000 Ft
- 250.001 - 300.000 Ft
- 300.001 - 400.000 Ft
- 400.001 - 500.000 Ft
- 500.001 - 750.000 Ft
- 750.001 - 1.000.000 Ft
- Egyéb:

19. Hány felnőtt személy él az Ön háztartásában?

- 1 fő
- 2 fő
- 3 fő
- 4 fő
- Egyéb:

20. Hány évesek az Ön háztartásának Felnőtt tagjai? Több válasz megadása is lehetséges!

- 30 év alatt
- 30-45 év között
- 46-60 év között
- 60 év felett

21. Az Ön háztartása Felnőtt tagjainak mekkora a legmagasabb iskolai végzettsége? Több válasz megadása is lehetséges!

- 8 általános iskola
- Szakmunkás
- Érettségi
- Felsőfokú szakképzés
- Főiskola
- Egyetem illetve magasabb végzettség

22. Hány eltartott gyermek él az Ön háztartásában?

- 1 fő
- 2 fő
- 3 fő
- 4 fő
- 5 fő
- Egyéb:

23. Melyik megyében található az Ön lakhelye?

- Bács-Kiskun megye
- Baranya megye
- Békés megye
- Borsod-Abaúj-Zemplén megye
- Csongrád megye
- Fejér megye
- Győr-Moson-Sopron megye
- Hajdú-Bihar megye

- Heves megye
- Jász-Nagykun-Szolnok megye
- Komárom-Esztergom megye
- Nógrád megye
- Pest megye
- Somogy megye
- Szabolcs-Szatmár-Bereg megye
- Tolna megye
- Vas megye
- Veszprém megye
- Zala megye

24. Kérem, jelölje meg milyen típusú településen él Ön és háztartása.

- Falu
- 50000 fő alatti város
- 50000 fő feletti város
- Megyeszékhely
- Főváros

25. Kérem, jelölje be, mi az Ön neme?

- Férfi
- Nő

M6. Kérdőív – Kvantitatív kutatás II. – Átfogó kutatás

A lakosság hosszú távú megtakarításai

Tisztelt Válaszadó!

Horváthné Kökény Annamária, a Szent István Egyetem végzős doktorandusz hallgatója vagyok. A doktori értekezésemben az állami szabályozás hatását vizsgálom a lakosság hosszú távú megtakarításaira vonatkozóan. Kérem, támogassa munkámat az alábbi kérdőív kitöltésével!

A kitöltés 3-5 percet vesz igénybe. A válaszadás névtelen, az adatok összesítve kerülnek feldolgozásra, tehát a kitöltő személye semmilyen esetben sem azonosítható. A válaszadás során nincs jó vagy rossz válasz, kizárólag az Ön véleményére vagyok kíváncsi!

Segítségét köszönöm!

Horváthné Kökény Annamária
Ph.D. hallgató
Szent István Egyetem

Szolnoki Főiskola
főiskolai tanársegéd

1. Kérem, határozza meg, mennyire ért egyet a következő megállapításokkal!

	1. Egyáltalán nem értek egyet.	2	3	4	5. Teljes mértékben egyet értek.
Fontos a családom anyagi biztonsága.	☐	☐	☐	☐	☐
Megtakarítás nélkül kockázatos élni.	☐	☐	☐	☐	☐
Életbiztosítás nélkül kockázatos élni.	☐	☐	☐	☐	☐
Akármennyit keresek, félre kell tenni belőle.	☐	☐	☐	☐	☐
Szükség van "vész tartalékra" a család anyagi biztonsága érdekében.	☐	☐	☐	☐	☐
A gyermekek jövőjére takarékoskodni kell.	☐	☐	☐	☐	☐
A lakáscél érdekében takarékoskodni kell.	☐	☐	☐	☐	☐
A nyugdíjas évek biztonságáért	☐	☐	☐	☐	☐

	1. Egyáltalán nem érték egyed.	2	3	4	5. Teljes mértékben egyed érték.
takarékoskodni kell.					
Ismerem a Start számlát (Baba kötvényt).	☐	☐	☐	☐	☐
Ismerem a lakástakarékpénztári számla előnyeit.	☐	☐	☐	☐	☐
Ismerem az önkéntes egészségpénztári számlát.	☐	☐	☐	☐	☐
Ismerem az önkéntes nyugdíjpénztári számlát.	☐	☐	☐	☐	☐
Ismerem a nyugdíj- előtakarékossági számlát.	☐	☐	☐	☐	☐
Ismerem a tartós befektetési számlát.	☐	☐	☐	☐	☐
A pénzügyi kultúrát fejleszteni szükséges a felnőtt lakosság körében.	☐	☐	☐	☐	☐
Szükséges a pénzügyi ismeretek gyakorlati hasznosíthatóságának oktatása az általános iskolákban.	☐	☐	☐	☐	☐
Szükséges a pénzügyi ismeretek gyakorlati hasznosíthatóságának oktatása a szakközépiskolákban és gimnáziumokban.	☐	☐	☐	☐	☐
Az állami nyugdíj fedezni tudja majd a nyugdíjas éveim szükségleteit.	☐	☐	☐	☐	☐
Lakástakarékpénztári számla megkötésénél engem befolyásol az állami támogatás igénybevételének lehetősége.	☐	☐	☐	☐	☐

	1. Egyáltalán nem érték egyed.	2	3	4	5. Teljes mértékben egyed érték.
Önkéntes Egészségpénztári számla megkötésénél engem befolyásol az állami adókedvezmény igénybevételének lehetősége.	☐	☐	☐	☐	☐
Önkéntes nyugdíjpénztári számla megkötésénél engem befolyásol az állami adókedvezmény igénybevételének lehetősége.	☐	☐	☐	☐	☐
Nyugdíj-előtakarékossági számla megkötésénél engem befolyásol az állami adókedvezmény igénybevételének lehetősége.	☐	☐	☐	☐	☐
Tartós befektetési számla megkötésénél engem befolyásol az állami adókedvezmény igénybevételének lehetősége.	☐	☐	☐	☐	☐
Egyéb megtakarítási döntéseimet befolyásolja az állami támogatás/adókedvezmény igénybevételének lehetősége.	☐	☐	☐	☐	☐

2. Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg lakástakarékpénztári szerződéssel?

- Igen
- Nem
- Nem, de a jövőben tervezem.

3. Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg önkéntes egészségpénztári számlával?

- Igen
 Nem
 Nem, de a jövőben tervezem.

4. Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg önkéntes nyugdíjpénztári számlával?

- Igen
 Nem
 Nem, de a jövőben tervezem.

5. Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg nyugdíj-előtakarékossági számlával?

- Igen
 Nem
 Nem, de a jövőben tervezem.

6. Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg tartós befektetési számlával?

- Igen
 Nem
 Nem, de a jövőben tervezem.

7. Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg életbiztosítással?

- Igen
 Nem
 Nem, de a jövőben tervezem.

8. Mi alapján hozza meg az Önök háztartása a megtakarítási, befektetési döntéseket?
Több válasz megadása is lehetséges!

- Minden részletet aprólékosan megbeszélünk.
 A biztonságot tarjuk szem előtt.
 A háztartás felnőtt tagjai mindig közösen hozzák meg a döntést.
 Az elérhető hozam alapján döntünk.
 A szakemberek tanácsa alapján döntünk.
 Figyelembe vesszük a lehetséges adókedvezményeket, állami támogatásokat.
 Egyéb:

9. Mekkora összegű az Ön háztartásának a jelenlegi összes megtakarítása?

(Készpénz, bankszámlán lévő összeg, lakáscélú megtakarítás, életbiztosítás, nyugdíj-előtakarékosság, egészségpénztári megtakarítás és egyéb megtakarítások összesen.)

- Nincs megtakarításunk.
- 0 - 500.000 Ft
- 500.001 - 1.000.000 Ft
- 1.000.001 - 1.500.000 Ft
- 1.500.001 - 2.000.000 Ft
- 2.000.001 - 3.000.000 Ft
- 3.000.001 - 5.000.000 Ft
- 5.000.001 - 10.000.000 Ft
- 10.000.001 - 15.000.000 Ft
- 15.000.001 - 20.000.000 Ft
- 20.000.001 - 25.000.000 Ft
- Egyéb:

10. Mekkora összegű az Ön háztartásának a jelenlegi összes felvett hiteltartozása forintban kifejezve?

- Nincs hitelünk.
- 0 - 500.000 Ft
- 500.001 - 1.000.000 Ft
- 1.000.001 - 1.500.000 Ft
- 1.500.001 - 2.000.000 Ft
- 2.000.001 - 3.000.000 Ft
- 3.000.001 - 5.000.000 Ft
- 5.000.001 - 10.000.000 Ft
- 10.000.001 - 15.000.000 Ft
- 15.000.001 - 20.000.000 Ft
- 20.000.001 - 25.000.000 Ft
- Egyéb:

11. Tudna-e az Ön háztartása még további havi 15-30 ezer forintot hosszabb távra megtakarítani, ha akarna?

- Igen
- Nem
- Talán.
- Nem tudom.

12. Mekkora értékű az Ön háztartásának ingatlanvagyonja jelenleg?

- Nincs saját ingatlanunk.
- 0 - 5.000.000 Ft
- 5.000.001 - 10.000.000 Ft
- 10.000.001 - 15.000.000 Ft
- 15.000.001 - 20.000.000 Ft
- 20.000.001 - 30.000.000 Ft
- Egyéb:

13. Mely kategóriába sorolható az Ön háztartásának 1 főre jutó havi nettó átlagjövedelme?

- 0 - 50.000 Ft
- 50.001 - 75.000 Ft
- 75.001 - 100.000 Ft
- 100.001 - 125.000 Ft
- 125.001 - 150.000 Ft
- 150000 Ft-nál több.

14. Hány eltartott gyermek él az Ön háztartásában?
(Felsőoktatásban nappali tagozaton tanuló hallgató is!)

- 0 fő
- 1 fő
- 2 fő
- 3 fő
- 4 fő
- 5 fő
- Egyéb:

15. Hány felnőtt személy él az Ön háztartásában?
(Felsőoktatásban nappali tagozaton tanuló hallgató nélkül!)

- 1 fő
- 2 fő
- 3 fő
- 4 fő
- Egyéb:

16. Melyik megyében található az Ön lakhelye?

- Bács-Kiskun megye
- Baranya megye
- Békés megye
- Borsod-Abaúj-Zemplén megye
- Csongrád megye
- Fejér megye
- Győr-Moson-Sopron megye
- Hajdú-Bihar megye
- Heves megye
- Jász-Nagykun-Szolnok megye
- Komárom-Esztergom megye
- Nógrád megye
- Pest megye
- Somogy megye
- Szabolcs-Szatmár-Bereg megye
- Tolna megye
- Vas megye
- Veszprém megye
- Zala megye

17. Kérem, jelölje meg milyen típusú településen él Ön és háztartása!

- Falu.
- 50.000 fő alatti város.
- 50.000 fő feletti város.
- Megyeszékhely.
- Főváros.

M7. Megtakarításokra ható főbb tényezők

Szerzők	Megtakarításokra ható főbb tényezők
FRIEDMAN, 1957	Permanens jövedelem.
KEYNES, 1965	Objektív és Szubjektív tényezők. Óvatossági megtakarítás, bizonytalanság.
MODIGLIANI, 1988	Életvagyon. Különböző makromegtakarítási ráták figyelhetőek meg az egyéni viselkedésmódnak megfelelően. A nyugdíjban eltöltött idő. Örökség-hagyás motívuma.
BERNHEIM-GARRETT, 1996	A munkahelyi oktatási programok hatással vannak a pénzügyi ismeretek fejlesztésére és ezek a megtakarítási viselkedésre.
TÓTH, 1996	A jövedelmi helyzete, annak alakulása, a háztartás életciklusa és hogy a fogyasztási döntéseiben mennyire türelmetlen.
MEDGYESI- SZÍVÓS, 1999	Demográfiai, szociológiai, pszichológiai tényezők és a pénzügyi intézményi rendszer.
BEVERLY, 1997	A motiváció, a preferencia, a gazdasági biztonság, a tulajdonjog, a személyes jólét és a gyermekek jóléte iránti igény. A preferenciák számos típusa: például drága vagyontárgyaink legyenek, sok szabadidővel rendelkezünk, erősen idegenkedünk az adósságvállalástól vagy erősen kockázatkerülők vagy kockázatvállalók vagyunk.
KARLSSON et al., 1997	Önkontroll.
HUSSEIN-THIRLWALL, 1999	Életszínvonal és jövedelem növekedése.
LEE et al., 2000	A háztartások jövedelme, a családfő iskolázottsága, faji és etnikai hovatartozása.
BUTELMANN-GALLEGO, 2001	A jövedelem mellett az oktatás is.
LUSARDI, 2001	Tervezési időtáv.
BEKKER, 2002	Az egyén preferenciarendszere.
MOSOLYGÓ, 2002	Kamatok. A kamatszint a hitelfelvételi hajlandóságon keresztül is hat a megtakarítások alakulására. A várankozások, az óvatossági motívum, például a munkanélküliség elleni félelem, a nyugdíjas időszak biztonságának biztosítása és az adórendszer és a nyugdíjrendszer is.
ERLANDSEN-NYMOEN, 2004	Életkor.
SCHULTZ, 2004	A demográfiai tényezők játsszák a legnagyobb szerepet.
BASIT et al., 2010	Fontos a család mérete és a lakóhely.
DEDÁK, 2005	Az együtt élő generációk jövőbeli fogyasztásának fedezete és az örökség hagyásának motívációja. Ezen kívül a reálkamatlábak, a likviditási korlát, egyéb tényezők, mint például a stabilitás, a bizonytalanság, a jövedelmek eloszlása és a demográfiai hatások is befolyásolják.
KANKAANRANTA, 2006	A tervezési ciklus hossza és az egyén életkora.
HUANG, 2007	A pénzügyekkel kapcsolatos viselkedés, gondolkodás. Eltérő kockázatattitűd.
JAPPELLI et al., 2008	A likviditási korlát, a jövedelmi kockázat és a fogyasztói türelmetlenség.
FRIEDMAN, 1957	Várakozás.
KAPTEYN et al., 2009	
BANERJEE et al., 2010	A család mérete és a demográfiai szerkezete, a gyermekek száma.
BLOOM et al., 2006	
TATAY, 2009	Nyugállomány hossza. Társadalombiztosítás rendszer. Kamatláb, a jövedelem, a bizonytalanság, a háztartások kora, összetétele, valamilyen kulturális hatás. Megtakarítási célok.

CROSSLEY-O'DEA, 2010	Gyermekszám. Életkor. Jövedelem.
COPUR et al., 2010	A társadalmi, gazdasági környezet, amiben élünk. Az oktatás, a jövedelemszint és egyéb személyes, pénzügyi és környezeti tényezők, és pszichológiai tényezők is: például a félelem, a gazdasági bizonytalanság és az ezzel kapcsolatos pesszimizmus. A pénzügyi kultúra és az információ hiánya.
FISHER-MONTALTO, 2010	A „vészartalék” és a nyugdíjcélú megtakarítás iránti igény.
KIM, 2010	A népesség korösszetétele és az ország társadalombiztosítási rendszere.
NEGRUSA-OREFFICE, 2010	Szexuális irányultság.
SABRI-MACDONALD, 2010	Nem, az etnikai hovatartozás, a szülők családi állapota, iskolai végzettsége, a háztartás jövedelme, a gyermekkori fogyasztói tapasztalat és a pénzügyi szocializáció, pénzügyi műveltség.
PALUMBO, 1999 WU, 2003 EDWARDS, 2005 CHEN et al., 2011	Egészségügyi kiadás.
FARHAN-AKRAM, 2011	Jövedelem szintje.
KASILINGHAM-JAYABAL, 2011	A váratlan események miatti félelem, bizonytalanság. Nem a megtakarítási képesség, hanem a megtakarítási hajlandóság van hatással a háztartások megtakarításainak nagyságára.
SOMAN-CHEEMA, 2011	Célmegtakarítással és a különböző célra szánt pénzek elkülönítésével fokozható a megtakarítás.
WAGNER, 2011	A városi környezet kedvező a megtakarításokra. A magasabb iskolai végzettség és a pénzügyi képzés növeli a megtakarítások esélyét és a rendszeres megtakarítást. A közös háztartáson belüli adóbevallás növeli a megtakarítást.
ALAMIL-SAUPEII, 2012	A preferenciák, a költségvetési korlát és a személyes jellemzők, mint a kor, az adott életciklusszakasz és a család mérete.
ALEGRE-POU, 2012	A lakhatás megoldása és a nyugdíjas évek biztonságának biztosítása. Öröknyag és a bizonytalanságtól való félelem.
KEYNES, 1965; MODIGLIANI, 1988 BROCKDORFF, 2012	Örökségnyag.
FISHER-ANONG, 2012	A jövedelem; az életkor; a jövedelmi bizonytalanság; a jólét; a kockázatvállalási hajlandóság; a megtakarítási horizont; az ingatlan tulajdonlás; a család összetétele; az egészségi állapot; az oktatás; a faj/etnikum; az önfoglalkoztatás és a munkanélküliség. „Vészartalék” képzése és a nyugdíjcélú motívum a meghatározó.
KEYNES, 1965 ATHUKORALA-SEN, 2004	Allami adópolitika.
LIMBAGOUD, 2012	Kormányzati döntések.
LEE-HANNA, 2012	Megtakarítási cél. Az életkor, etnikai hovatartozás, gyermekek száma, a vélt egészségi állapot, a kockázatvállalási hajlandóság, a tervezési horizont hossza, a háztartási jövedelem és a lakástulajdon. Háztartási életciklushoz kapcsolódó fogyasztói demográfiai jellemzők.
CRONQVIST-SIEGEL, 2013	Genetikai különbségek, a szülői viselkedés, a családi környezet és az egyén jelenlegi társadalmi-gazdasági helyzete.
FREDRICKSON, 2013	Pénzügyi bizonytalanság.
LABRI, 2013	A pénzügyi liberalizáció, az egy főre jutó jövedelem, az infláció és a pénzügyek oktatása.
LIBERTAD-BERKAY, 2013	Családi instabilitás és a válás.
BECKMANN et al., 2013	Házasságban élés.

Forrás: Saját kutatás

**M8. A fogyasztási csoportok iskolai végzettség szerinti összetétele
Magyarországon (%)**

Me: %

	16-25 éves	26-50 éves	50 év felett	Összesen
Elit	27,0	57,0	16,0	100,0
Jómódú	28,0	46,0	25,0	100,0
Felhalmozó-közép	20,0	55,0	25,0	100,0
Szabadidő orientált	32,0	49,0	19,0	100,0
Jó lakású-deprivált	9,0	32,0	59,0	100,0
Deprivált szegény	13,0	38,0	49,0	100,0
Átlag	18,0	42,0	41,0	100,0

Forrás: (FÁBIÁN et al., 1999, 39. p.) N = 3467

M9. Egészségpénztár kiegészítő egészségbiztosítási szolgáltatásai

1. Gyógyszertári termékek (Gyógyszerek, OGYI (Országos Gyógyszerészeti Intézet) által engedélyezett gyógyhatású készítmények)
2. Gyógyászati segédeszközök (EMKI (Egészségügyi Minőségfejlesztési és Kórháztechnikai Intézet) engedéllyel rendelkező termékek)
3. A szenvedélybetegségről való leszoktatásra irányuló kezelések támogatása
4. Szemüveg, kontaktlencse és tartozékaik
5. Fogászati szűrés, kezelés
6. Egészségügyi és gyógyászati szolgáltatások
7. Az Országos Élelmezés- és Táplálkozástudományi Intézet által nyilvántartásba vett, gluténmentes speciális élelmiszerek
8. Mozgáskorlátozottak lakókörnyezetének átalakítása
9. Látássérült személyek életvitelét segítő szolgáltatások keretében Braille írással készült speciális könyvek, magazinok árának támogatása; hangos könyv vagy elektronikus könyv vásárlásának támogatása
10. Vakvezető kutyával összefüggésben felmerült költségek támogatása.
11. Megváltozott egészségi állapotú személyek életvitelét megkönnyítő speciális eszközök árának, valamint lakókörnyezetük szükségleteikhez igazodó átalakítási költségeinek támogatása.
12. Pénzbeli kiegészítő egészségbiztosítási szolgáltatások a kieső jövedelem teljes vagy részbeni pótlására betegség miatt keresőképtelenség esetén,
13. Hátramaradottak segélyezése a pénztártag halála esetén
14. Szolgáltatást finanszírozó egészségbiztosítások (betegségbiztosítások) díjának finanszírozása
15. Gyógytorna, gyógymasszázs, fizioterápiás kezelés igénybevételének támogatására
16. Otthoni gondozás
17. Természetgyógyászati szolgáltatás
18. Aktív testmozgást segítő sporteszközök vásárlásának, illetve bérletének támogatása
19. Gyógyteák, fog- és szájápolók megvásárlásának támogatása
20. Prevenációs szolgáltatások

Forrás: 1993. évi XCVI. törvény 51. §-a alapján

M10. Az önszegélyező pénztár által támogatott szolgáltatások köre

1. A gyermek születéséhez kapcsolódó szolgáltatások, amely a gyermek születésekor nyújtható támogatás. A terhesség ideje alatt, 91. naptól, illetve a szülést követő 120 napon belül lehet igénybe venni. Terhesség alapján igazolt költségek alapján, szülést követően pedig egyszeri támogatásként, számlák bemutatása nélkül számolható el. A befizetések utáni várakozási idő 180 nap.
2. Munkanélküli ellátások, táppénz kiegészítése esetén az eredeti jövedelem és a csökkentett jövedelemrész közötti különbözetre vehető igénybe a szolgáltatás.
3. Tűz- és elemi károkhoz kapcsolódó segély, amely csak a szolidáris alapból folyósítandó, azaz nem az egyéni számlák terhére vehető igénybe, amennyiben az egyén már legalább 12 hónapja tagja az önszegélyező pénztárnak.
4. Betegséghez, egészségügyi állapothoz kapcsolódó segélyek.
5. Hátramaradottak segélyezése halál esetén.
6. Nevelésiévközi-kezdési, tanévkezdési (beiskolázási) támogatás. A beiskolázási támogatás éves összege egy személy részére gyermekenként legfeljebb a tárgyév első napján érvényes havi minimálbér lehet, 2013. január 1-jétől. A befizetések utáni várakozási idő 180 nap. A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvényben meghatározott gyermek, tanuló számára, vásárolt tankönyv, taneszköz, ruházat árát lehet elszámolni, illetve a nemzeti felsőoktatásról szóló 2011. évi CCIV. törvény 1. számú mellékletében felsorolt, Magyarország államilag elismert felsőoktatási intézményeiben hallgatói jogviszonnyal rendelkező 25 évet még be nem töltött magánszemélyek által kifizetett költségtérítés, azaz tandíj, térítési díj, kollégiumi díj, albérleti díj számolható el. A kedvezményt az iskolaév megkezdése előtt 15 nappal és befejezése után 15 napon belül és az iskolaévben kiállított számla alapján lehet igénybe venni.
7. Gyógyszer és gyógyászati segédeszközök árának támogatására.
8. Közüzemi díjak, amely finanszírozására fordítható támogatás havi összege legfeljebb a tárgyév első napján érvényes havi minimálbér 15 százalékának megfelelő összeg lehet. A földgázellátásról szóló 2008. évi XL. törvényben és a villamos energiáról szóló 2007. évi LXXXVI. törvényben meghatározott védendő fogyasztónak minősülő pénztártag által fizetendő közüzemi díjak (villamos energia, gáz, ivóvíz, csatornadíj) megtérítésére biztosítható. A földgázellátásról szóló 2008. évi XL. törvény 3. §-ának 68. pontja, illetve a 2007. évi LXXXVI. 3. §-ának 66. pontja szerint, a védendő fogyasztó „a lakossági fogyasztók azon köre, akik (jogszámban meghatározott szociális helyzetük, vagy

valamely egyéb tulajdonságuk alapján) a földgázellátásban/villamosenergia-ellátásban megkülönböztetett feltételek szerint vehetnek részt.”

9. Lakáscélú devizaalapú jelzáloghitel törlesztésének támogatása. A pénztár közvetlenül a folyósító hitelintézet részére fizethet meg, amennyiben a törlesztő részlet mértéke a hitelszerződés aláírásának időpontját követő árfolyamváltozás következtében húsz százalékot meghaladó mértékben nőtt és a támogatást a pénztártag igényelte. A lakáscélú devizahitel törlesztésére fordítható támogatás havi összege, legfeljebb a tárgyév első napján érvényes havi minimálbér 15 százalékának megfelelő összeg lehet, azaz 2013-ban a 98000 forintos minimálbér után 14700 Ft mind az adós, mind az adóstárs részére, amennyiben rendelkeznek önszegélyező pénztári számlával és fizetendő személyi jövedelemadóval. Az árfolyamgát igénybevétele nem akadályozza az igénybevételnek, abban az esetben, ha a törlesztő részlet ebben az esetben is meghaladja a húsz százalékos növekedést.
10. Otthoni gondozás a gondozott korától függetlenül igénybe vehető szolgáltatás a pénztártag vagy közeli hozzátartozója részére, amelyet a helyi önkormányzat által kiadott működési engedéllyel rendelkező szolgáltató nyújthat, legfeljebb a nyugdíjminimum összegéig.
11. Idősgondozás támogatása. A szolgáltatást a pénztártag vagy annak közeli hozzátartozója veszi igénybe és a gondozási, ápolási intézményben való elhelyezés napi vagy havi díját tudják elszámolni, legfeljebb a nyugdíjminimum összegéig.
12. Temetési támogatás, amely a pénztártag vagy közeli hozzátartozójának halála esetén vehető igénybe.

Forrás: 1993. évi XCVI. törvény 50. §-a alapján

M11. Példa a rendszeres befizetés állami támogatásának kiszámítására az 1996. évi CXIII. törvény 22. §-a alapján 2007. január 1. után

Időszak	A. eset	B. eset	C. eset	D eset	E eset	F eset	G eset
1. hó	20.000	0	0	0	0	20.000	5.000
2. hó	20.000	0	0	0	0	20.000	5.000
3. hó	20.000	60.000	60.000	0	0	20.000	5.000
4. hó	20.000	0	0	0	0	10.000	5.000
5. hó	20.000	0	0	0	0	10.000	5.000
6. hó	20.000	60.000	20.000	0	240.000	10.000	5.000
7. hó	20.000	0	0	0	0	5.000	10.000
8. hó	20.000	0	0	0	0	5.000	10.000
9. hó	20.000	60.000	100.000	0	0	5.000	10.000
10. hó	20.000	0	0	0	0	5.000	20.000
11. hó	20.000	0	0	0	0	5.000	20.000
12. hó	20.000	60.000	60.000	240.000	0	5.000	20.000
Összes betét befizetés	240.000	240.000	240.000	240.000	240.000	120.000	120.000
Összes befizetés 30%-a	72.000	72.000	72.000	72.000	72.000	36.000	36.000
A 25%-os szabály miatt, az összes befizetés 30%-nak a 25%-a	18.000	18.000	18.000	18.000	18.000	9.000	9.000
Járó és a tényleges állami támogatás a III. negyedévben	18.000 = 18.000	18.000 = 18.000	30.000 > 18.000	0	0	4.500	9.000 = 9.000
Járó és a tényleges állami támogatás a IV. negyedévben	18.000 = 18.000	18.000 = 18.000	18.000 = 18.000	72.000 > 18.000	0	4.500	18.000 > 9.000
Első félév állami támogatása	36.000	36.000	24.000	0	72.000	27.000	9.000
Második félév állami támogatása	36.000	36.000	36.000	18.000	0	9.000	18.000
Veszteség összege	0	0	12.000	54.000	0	0	9.000

Forrás: Saját számítás alapján saját szerkesztés

M12. Lakáscélú felhasználás

Az 1996. évi CXIII. a lakástakarék-pénztárakról szóló törvény 8. § (1) szerint lakáscélú felhasználásnak minősül lakás-takarékpénztári szerződés szerződője, kedvezményezettje, továbbá ezen személyek közeli hozzátartozója részére:

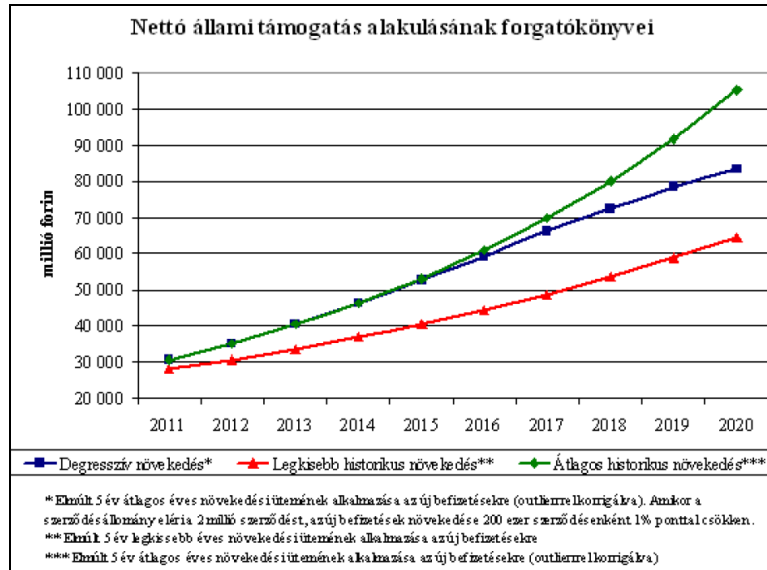
- lakótelek vásárlása
- lakás, ház, vagy tanyai lakóingatlan vásárlására, építése, cseréjére,
- lakásbérleti vagy lakáshasználati jog vásárlása
- nyugdíjasházban a jogosult élete végéig fennálló bérleti, lakáshasználati jog vásárlására,
- lakás, ház, vagy tanyai lakóingatlan bővítésére, felújítása, korszerűsítése, helyreállítása
- lakás, ház, vagy tanyai lakóingatlan lakhatóságát javító beruházások: szilárd burkolatú út, kerítés, járda, áram-, gáz-, vízvezeték, szennyvízcsatorna, csapadékvíz-elvezető csatorna, árok, központi fűtés, informatikai hálózati kapcsolat (telefon, kábeltelevízió, internetelés) kialakítására (kiépítésére, szerelésére) és felújítása
- társasházi lakások tulajdonosainak vagy lakásszövetkezet tulajdonában vagy tagjainak közös tulajdonában álló épületrészeinek felújítására és korszerűsítésre.
- pénzügyi intézménytől, vagy biztosítóintézettől felvett lakáscélú hitelek, illetve ehhez kapcsolódó gyűjtőszámla-hitelek kiváltására,
- a hitelintézet által folyósított és igazolt célra felhasznált munkáltatói, illetve települési önkormányzat által nyújtott lakáscélú kölcsön kiváltására
- valamint a hitelintézetekről és pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvény 2012. január 1-jén hatályos 200/B §. szerinti végtörlesztés keretében nyújtott kölcsön kiváltására.

Forrás: 1996. évi CXIII. törvény 8. § (1) alapján

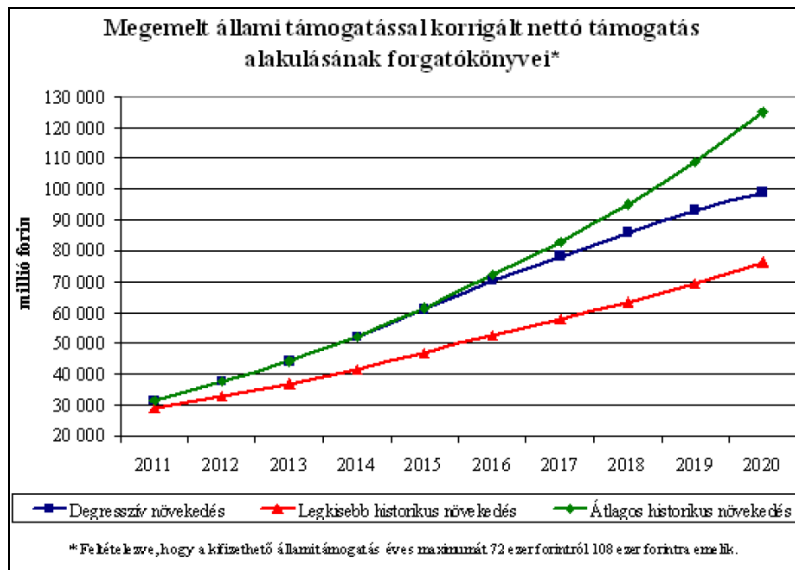
M13. A Gazdasági Versenyhivatal Lakástakarékpénztári állami támogatási igény alakulására vonatkozó előrejelzései

M13.1. Az állami támogatási igény alakulására vonatkozó előrejelzések

Forrás: (GVH, 2011, 49. p.)

M13.2. Az állami támogatás alakulásának előrejelzése évi 108 ezer forintos állami támogatás mellett

Forrás: (GVH, 2011, 51. p.)

M14. Lakás-takarékpénztárakra fordított támogatások alakulása Magyarországon 2000 és 2010 között

Évek	LTP-re fordított támogatások (MFt)	LTP aránya a költségvetésben elszámolt összes lakástámogatáshoz viszonyítva (%)
2000	5125,2	10,28
2001	6477,4	8,82
2002	5656,2	6,00
2003	5854,8	3,95
2004	8261,9	3,93
2005	10690,9	4,19
2006	14116,3	6,31
2007	18577,4	8,13
2008	21069,7	11,35
2009	24054,4	12,07
2010	25279,3	18,17

Forrás: (GVH, 2011, 46. p.) alapján saját szerkesztés

M15. A Gazdasági Versenyhivatal javaslata a lakás-takarékpénztári piacon a verseny élénkítésére

Beavatkozási terület	Eszköz	Megvalósítási javaslat
Árszabályozás pontosítása	Befektetési politika árszabályozása.	Forrásköltség és egy bizonyos marzs feletti többlethozam megosztása a lakás-takarékpénztárak és a csak megtakarító ügyfelek között (visszafizetés).
	Befektetési szabályokra vonatkozó rendelkezések – Kockázatkezelés.	Származtatott termékek alkalmazási lehetőségének bővítése, változó kamatozású termékek bevezetése.
	Kamatmarzs szabályozása.	Betétek és a hitelek közötti kamatmarzs szabályozása.
	Árszabályozás.	Hitelkamat maximum (10%) eltörlése.
Állami támogatás fenntarthatóságának biztosítása	Költségvetési számítások készítése a lakás-takarékpénztárak állami támogatásának költségvetési igényéről.	A kijelölt szerv (pl. lakáspolitikáért felelős miniszter) készítsen erre vonatkozó előrejelzéseket.
	Támogatás arányának csökkentése.	A maximum összeg (72000 Ft/év maximum) változatlansága vagy növelése mellett a támogatás arányának (30%) csökkentése.
Áthidaló hitelek alkalmazása	Áthidaló hitelek alkalmazásának korlátozása.	Áthidaló hiteleket csak indokolt esetben lehessen nyújtani.

Forrás: (GVH, 2011, 16. p.) alapján saját szerkesztés

M16. A háztartások száma Magyarországon megyék/régiók szerint és településtípusonként a 2011. évi népszámlálás és a kutatás mintavétele alapján

M16.1. Megyék szerint

Me: háztartás

Megyék	Országos adatok	Kérdőíves felmérés adatai	Község	50000 fő alatti város	50000 fő feletti város	Megyeszékhely
Országos adat, Budapest nélkül	3286000	3286	1164973	1347445	16767	756815
Bács-Kiskun	217 749	218	74	85	1	58
Baranya	160 040	160	54	62	1	43
Békés	153 687	154	52	60	1	41
Borsod-Abaúj-Zemplén	272 635	273	92	107	1	73
Csongrád	178 325	178	60	69	1	48
Fejér	168 444	168	56	66	1	45
Győr-Moson-Sopron	176 743	177	60	69	1	47
Hajdú-Bihar	219 541	220	74	86	1	59
Heves	127 048	127	43	49	1	34
Jász-Nagykun-Szolnok	160 380	160	54	62	1	43
Komárom-Esztergom	123 723	124	42	48	1	33
Nógrád	83 052	83	28	33	0	22
Pest	457 463	457	211	243	3	0
Somogy	126 939	127	43	49	1	34
Szabolcs-Szatmár-Bereg	209 554	210	71	82	1	56
Tolna	93 417	93	31	37	0	25
Vas	100 443	100	34	39	0	27
Veszprém	141 974	142	48	55	1	38
Zala	114 843	115	38	46	0	31
Budapest	819 708	820				
Összesen	4 105 708	4 106	1165	1347	17	757

Forrás: KSH (2013) és saját kutatás alapján saját szerkesztés

M16.2. Régiók szerint

Me: háztartás

Régiók	Országos adatok	Kérdőíves felmérés adatai
1. Közép-Magyarország	1 277 171	1277
2. Közép-Dunántúl	434 141	434
3. Nyugat-Dunántúl	392 029	392
4. Dél-Dunántúl	380 396	380
5. Észak-Magyarország	482 735	483
6. Észak-Alföld	589 475	590
7. Dél-Alföld	549 761	550
Összesen:	4 105 708	4106

Forrás: KSH (2013) és saját kutatás alapján saját szerkesztés

M16.3. Közép-Magyarország

Me: háztartás

1. Közép-Magyarország	Országos adatok	Kérdőíves felmérés adatai
Budapest	819 708	820
Pest	457 463	457
Összesen:	1 277 171	1277

Forrás: KSH (2013) és saját kutatás alapján saját szerkesztés

M16.4. Közép-Dunántúl

Me: háztartás

2. Közép-Dunántúl	Országos adatok	Kérdőíves felmérés adatai
Fejér	168 444	168
Komárom-Esztergom	123 723	124
Veszprém	141 974	142
Összesen:	434 141	434

Forrás: KSH (2013) és saját kutatás alapján saját szerkesztés

M16.5. Nyugat-Magyarország

Me: háztartás

3. Nyugat-Dunántúl	Országos adatok	Kérdőíves felmérés adatai
Győr-Moson-Sopron	176 743	177
Vas	100 443	100
Zala	114 843	115
Összesen:	392 029	392

Forrás: KSH (2013) és saját kutatás alapján saját szerkesztés

M16.6. Dél-Dunántúl

Me: háztartás

4. Dél-Dunántúl	Országos adatok	Kérdőíves felmérés adatai
Baranya	160 040	160
Somogy	126 939	127
Tolna	93 417	93
Összesen:	380 396	380

Forrás: KSH (2013) és saját kutatás alapján saját szerkesztés

M16.7. Észak-Magyarország

Me: háztartás

5. Észak-Magyarország	Országos adatok	Kérdőíves felmérés adatai
Borsod-Abaúj-Zemplén	272 635	273
Heves	127 048	127
Nógrád	83 052	83
Összesen:	482 735	483

Forrás: KSH (2013) és saját kutatás alapján saját szerkesztés

M16.8. Észak-Alföld

Me: háztartás

6. Észak-Alföld	Országos adatok	Kérdőíves felmérés adatai
Hajdú-Bihar	219 541	220
Jász-Nagykun-Szolnok	160 380	160
Szabolcs-Szatmár-Bereg	209 554	210
Összesen:	589 475	590

Forrás: KSH (2013) és saját kutatás alapján saját szerkesztés

M16.9. Dél-Alföld

Me: háztartás

7. Dél-Alföld	Országos adatok	Kérdőíves felmérés adatai
Bács-Kiskun	217 749	218
Békés	153 687	154
Csongrád	178 325	178
Összesen:	549 761	550

Forrás: KSH (2013) és saját kutatás alapján saját szerkesztés

M17. A személyi jövedelemadó alapjának, adójának és a kedvezményeknek az alakulása Magyarországon 1999 és 2011 között

	1999. év	2000. év	2001. év	2002. év	2003. év	2004. év	2005. év
Összevont adóalap (millió Ft)	3 260 613	3 733 430	4 424 893	4 935 464	5 507 408	5 853 351	6 390 501
Összevont adóalap adója (millió Ft)	922 872	1 083 432	1 286 441	1 428 573	1 604 476	1 528 524	1 606 233
Adót csökkentő kedvezmények (millió Ft)	252 317	266 420	334 029	357 176	515 312	420 953	419 803
Összevont adóalapot csökkentő családi kedvezmény (millió Ft)	0	0	0	0	0	0	0

Forrás: NAV (Nemzeti Adó- és Vámhivatal) 2008. évi és 2012. évi adóstatistikája alapján saját szerkesztés

	2006. év	2007. év	2008. év	2009. év	2010. év	2011. év
Összevont adóalap (millió Ft)	7 000 930	8 048 089	8 669 761	8 301 247	8 470 562	8 034 437
Összevont adóalap adója (millió Ft)	1 715 404	1 949 634	2 131 941	1 982 421	2 026 864	1 542 380
Adót csökkentő kedvezmények (millió Ft)	391 451	452 912	502 257	485 965	645 727	370 492
Összevont adóalapot csökkentő családi kedvezmény (millió Ft)	0	0	0	0	0	1 126 193

Forrás: NAV (Nemzeti Adó- és Vámhivatal) 2008. évi és 2012. évi adóstatistikája alapján saját szerkesztés

M18. Személyi jövedelemadó kedvezményjellegű tételeinek alakulása Magyarországon 2011-ben és 2012-ben

Kedvezménytípusok	2011. év		2012. év		Változás 2012/2011	
	milliárd Ft	ezer fő	milliárd Ft	ezer fő	milliárd Ft	ezer fő
Összevont adóalapot csökkentő kedvezmények:	1126,5	-	1151,1	-	-	-
Összevont adóalapot csökkentő családi kedvezmény	1126,2	1017,1	1151,1	1105,3	24,9	88,2
Allamadósság elleni alapba történő befizetés kedvezménye	0,31	0,4	0,03	0,1	-0,3	-0,3
Összevont adóalapot terhelő adót csökkentő tételek	380,9	3523,9	19,9	553,7	-361	-2970,2
Adójóváírás	360,4	3300,1	0,0	0,0	-360,4	-3300,1
Külföldön megfizetett adó beszámítása	2,4	3,3	1,6	2,3	-0,8	-1,0
Lakáscélú hitel kedvezménye	3,9	37,5	3,1	30,3	-0,8	-7,1
A súlyos fogyatékoság miatt levonandó összeg	3,1	71,8	4,7	87,9	1,5	16,1
Tandíj, felnőttképzés halasztott kedvezménye	0,1	2,0	0,1	1,4	0,0	-0,6
Mezőgazdasági őstermelői kedvezmény	0,6	9,2	0,7	11,1	0,1	1,9
Önkéntes pénztárakba történő befizetés kedvezménye	6,9	424,0	7,0	417,7	0,1	-6,4
Nyugdíjelőtakarékosági számla kedvezménye	2,7	33,6	2,7	33,2	0,0	-0,3
Magánnyugdíjpénztár által önkéntes nyugdíjpénztárba átutalt kifizetés kedvezménye	0,7	13,0	0,02	3,0	-0,7	-10,1

Forrás: (NAV, 2013, 9. p.) alapján saját szerkesztés

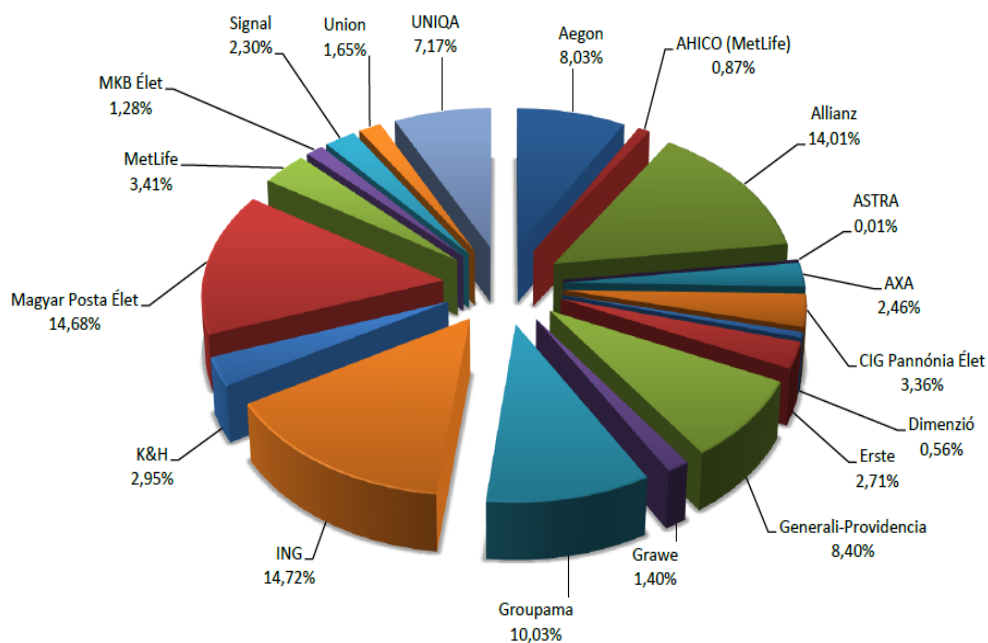
M19. Adókedvezményt érvényesítők száma és aránya 2005 és 2010 között Magyarországon

Me: Ezer fő

Kedvezmények	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Adójóváírás	2768	2847	2742	3105	3081	3465
Családi kedvezmény	924	123	114	112	109	106
Lakáscélú hiteltörlesztés kedvezménye	275	312	249	185	131	90
Élet- és nyugdíjbiztosítás kedvezménye	875	914	805	780	n.a.	0
Önkéntes pénztárakba befizetés kedvezménye	643	563	552	537	497	470
Kedvezményt érvényesítők aránya (%)	90,5	84,6	82,6	85,4	83,3	85,5
Egyetlen kedvezménnyel sem élt	392	654	884	758	747	653

Forrás: (Ambrus, 2012, 83. p.) alapján saját szerkesztés

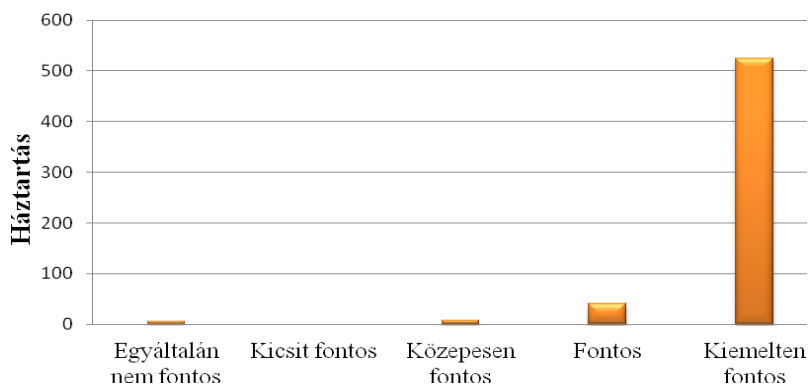
M20. Piaci részesedés az életbiztosítási piacon 2013. év II. negyedév végén Magyarországon

Forrás: MABISZ (2013b)

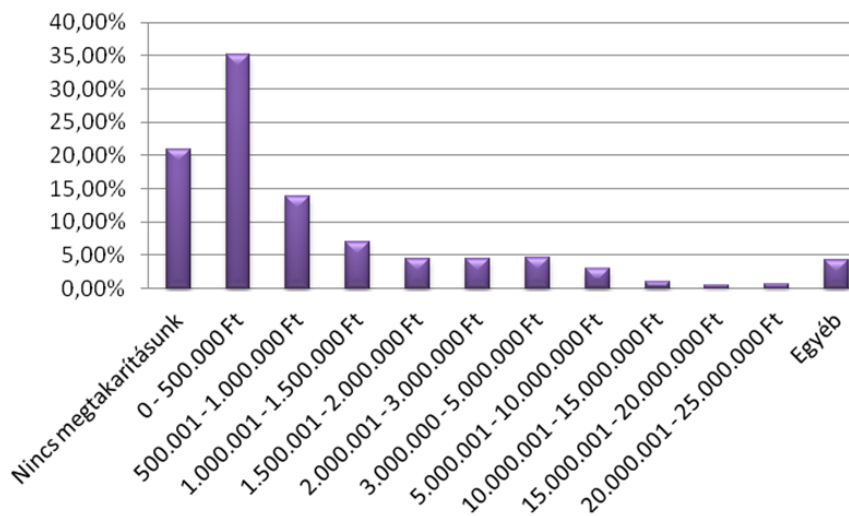
M21. A Feltáró kutatás eredményei

M21.1. Feltáró kutatás - „Fontos a családom anyagi biztonsága.”

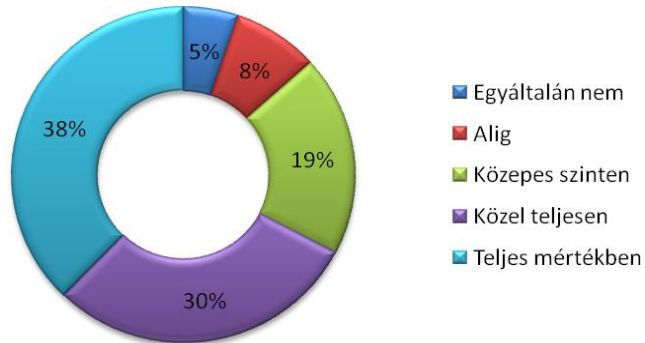
Forrás: saját kutatás, N = 578

M21.2. Feltáró kutatás - A megkérdezett háztartások jelenlegi összes megtakarítása

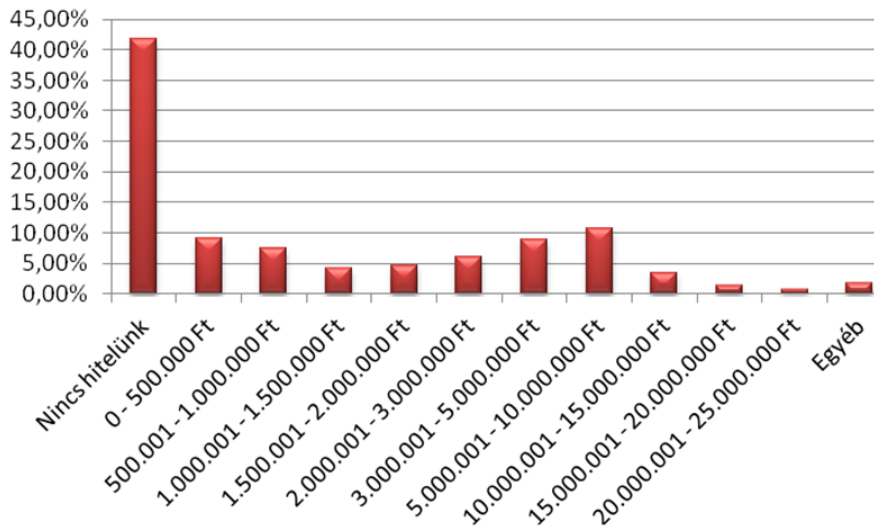
Forrás: saját kutatás, N = 578

M21.3. Feltáró kutatás - Mennyiben ért egyet azzal, hogy „Akármennyit keresek, félre kell tenni belőle?”

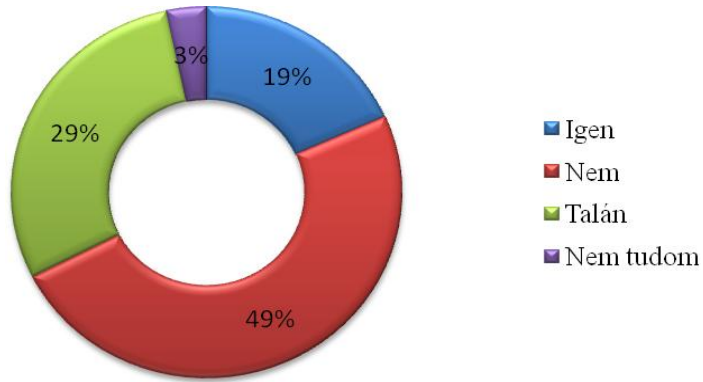
Forrás: saját kutatás, N = 578

M21.4. Feltáró kutatás - A megkérdezett háztartások jelenlegi összes hitele

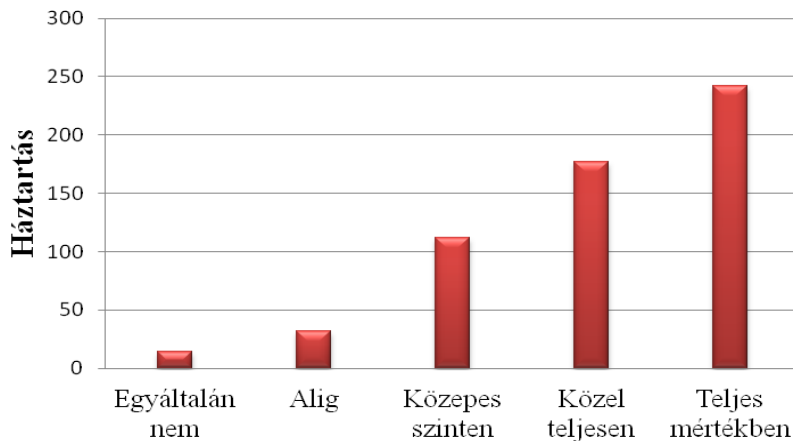
Forrás: saját kutatás, N = 578

M21.5. Feltáró kutatás - A megkérdezett háztartások tudnának-e még további havi 15-30 ezer forintot hosszabb távra megtakarítani?

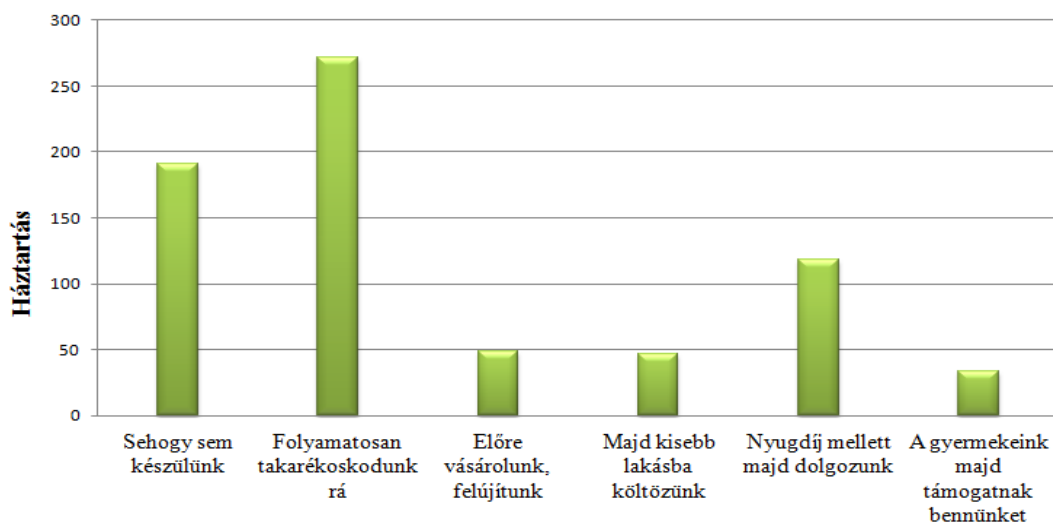
Forrás: saját kutatás, N = 578

M21.6. Feltáró kutatás - Mennyiben ért egyet azzal, hogy „A nyugdíjas évek biztonságáért takarékoskodni kell?”

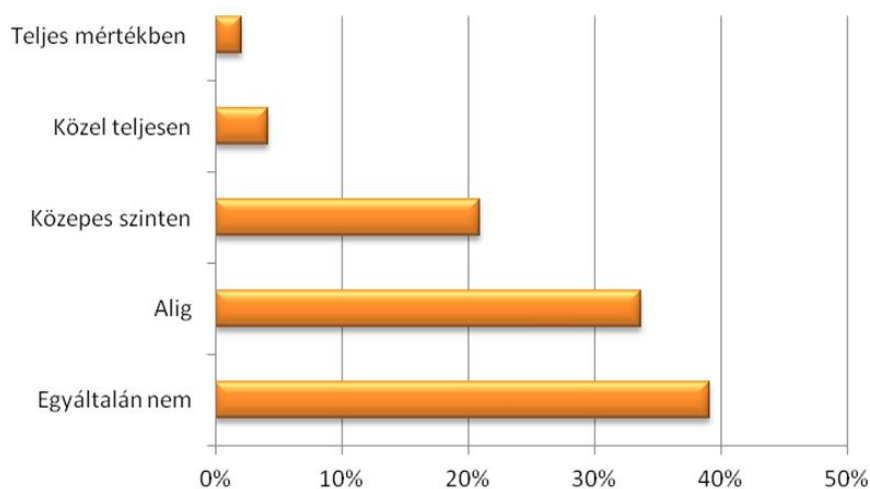
Forrás: saját kutatás, N = 578

M21.7. Feltáró kutatás - Hogyan készül az Ön háztartása a nyugdíjas évekre?

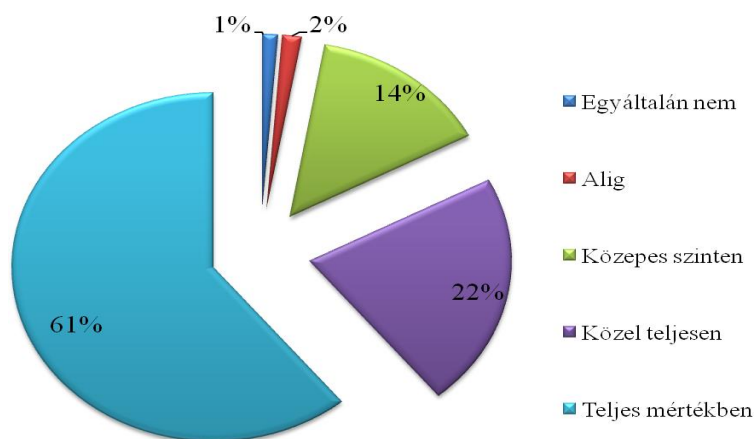
Forrás: saját kutatás, N = 578

M21.8. Feltáró kutatás - „Ön szerint milyen mértékben fedezi az állami nyugdíj az Ön szükségleteit, amikor Ön nyugdíjas lesz?”

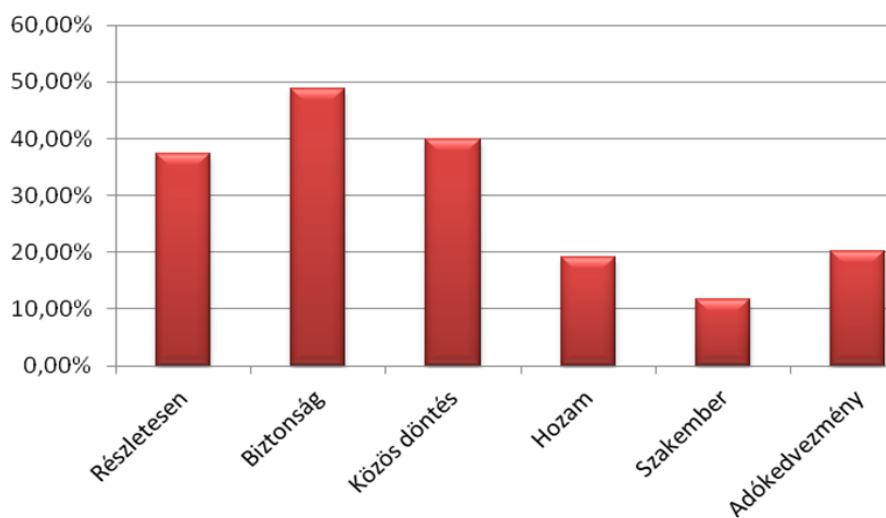
Forrás: saját kutatás, N = 578

M21.9. Feltáró kutatás - Mennyiben ért egyet azzal, hogy a „A pénzügyi kultúrát fejleszteni kell?”

Forrás: saját kutatás, N = 578

M21.10. Feltáró kutatás - „Mi alapján hozza meg az Önök háztartása a megtakarítási, befektetési döntéseket?”

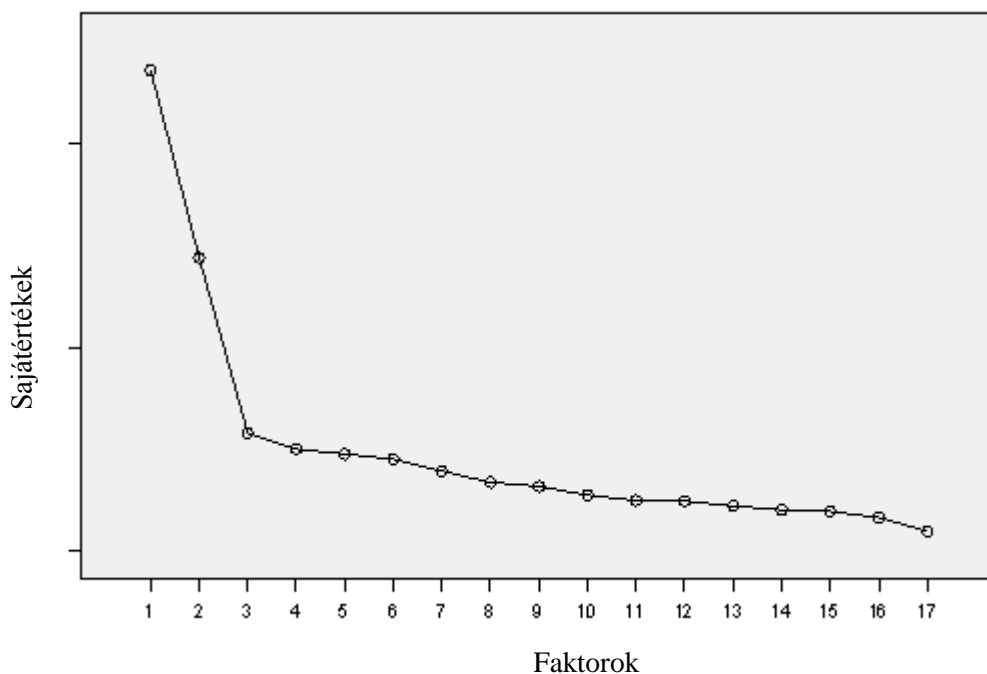

Forrás: saját kutatás, N = 578

M21.11. Feltáró kutatás - KMO érték és Bartlett's teszt eredménye

Kaiser-Meyer-Olkin érték	,854
Bartlett Teszt eredménye	3324,835
df	136
Szignifikancia szint	,000

Forrás: saját kutatás, N = 578

M21.12. Feltáró kutatás - Scree Plot: a faktorok varianciái

Forrás: saját kutatás, N = 578

M21.13. Feltáró kutatás rotált faktorsúly-mátrixa

	Faktorok			
	1	2	3	4
Szükség van „vésztartalékra” a család anyagi biztonsága érdekében	0,773	0,016	0,023	-0,025
A gyermekek jövőjére takarékoskodni kell	0,767	0,031	-0,111	0,155
A lakáscél érdekében takarékoskodni kell	0,728	0,065	-0,091	0,162
A nyugdíjas évek biztonságáért takarékoskodni kell	0,696	0,089	-0,105	0,128
Akármennyit keresek, félre kell tenni belőle	0,669	0,1	0,177	-0,032
Megtakarítás nélkül kockázatos élni	0,667	0,117	0,007	-0,161
Fontos a családom anyagi biztonsága	0,543	0,017	-0,506	-0,135
A pénzügyi kultúrát fejleszteni kell	0,489	0,196	-0,322	0,161
Biztosítás nélkül kockázatos élni	0,471	0,191	0,344	-0,12
Ismerem az önkéntes nyugdíjpénztári számlát	0,031	0,837	-0,15	-0,072
Ismerem az önkéntes egészségpénztári számlát	0,03	0,818	-0,088	-0,086
Ismerem a nyugdíj-előtakarékossági számlát	0,085	0,786	-0,014	0,041
Ismerem a tartós befektetési számlát	0,132	0,731	0,118	-0,024
Ismerem a lakás-takarékpénztári szerződés előnyeit	0,154	0,721	-0,078	0,234
Ismerem a Start számlát	0,092	0,67	0,107	0,149
Őn szerint milyen mértékben fedezi az állami nyugdíj, az Ön szükségleteit, amikor Ön nyugdíjas lesz?	-0,001	-0,048	0,765	0,04
A megtakarítási döntéseit mennyire befolyásolja az állami adókedvezmény?	0,075	0,11	0,052	0,895

Forrás: saját kutatás, N = 578

M21.14. Feltáró kutatás - A faktorok magyarázóképesége

Faktor	Sajátértékek		
	Összesen	Variancia %	Kumulált %
1	4,726	27,798	27,798
2	2,882	16,950	44,748
3	1,160	6,823	51,571
4	1,001	5,887	57,458

Forrás: saját kutatás, N = 578

M21.15. Feltáró kutatás - ANOVA adattábla

	Klaszter		Hiba		F	Sig.
	Átlag négyzet	df	Átlag négyzet	df		
Fontos a családom anyagi biztonsága	9,658	3	0,173	563	55,975	0
Megtakarítás nélkül kockázatos élni	33,5	3	0,655	563	51,143	0
Biztosítás nélkül kockázatos élni	17,362	3	1,285	563	13,509	0
Akármennyit keresek, félre kell tenni belőle	38,506	3	1,128	563	34,149	0
Szükség van „véstartalékra” a család anyagi biztonsága érdekében	25,459	3	0,492	563	51,787	0
A gyermekek jövőjére takarékoskodni kell	34,827	3	0,563	563	61,905	0
A lakáscél érdekében takarékoskodni kell	44,88	3	0,633	563	70,897	0
A nyugdíjas évek biztonságáért takarékoskodni kell	49,616	3	0,778	563	63,782	0
Ismerem a nyugdíj-előtakarékossági számlát	176,477	3	1,099	563	160,587	0
Ismerem a Start számlát	190,924	3	1,17	563	163,203	0
Ismerem a tartós befektetési számlát	204,196	3	1,15	563	177,542	0
Ismerem az önkéntes egészségpénztári számlát	222,107	3	0,887	563	250,384	0
Ismerem az önkéntes nyugdíjpénztári számlát	234,061	3	0,734	563	318,822	0
Ismerem a lakás-takarékpénztári szerződés előnyeit	190,037	3	1,185	563	160,308	0
A pénzügyi kultúrát fejleszteni kell	27,019	3	0,616	563	43,882	0
A megtakarítási döntéseit mennyire befolyásolja az állami adókedvezmény?	5,308	3	1,765	563	3,007	0,03
Ön szerint milyen mértékben fedezi az állami nyugdíj, az Ön szükségleteit, amikor Ön nyugdíjas lesz?	1,831	3	0,95	563	1,927	0,124

Forrás: saját kutatás, N = 578

M21.16. Feltáró kutatás - ANOVA adattábla 2.: A klaszter besorolását osztályozó főbb mutatószámok

	Wilks' Lambda	F	df1	df2	Sig.
Fontos a családom anyagi biztonsága	0,77	55,975	3	563	0
Megtakarítás nélkül kockázatos élni	0,786	51,143	3	563	0
Biztosítás nélkül kockázatos élni	0,933	13,509	3	563	0
Akármenyit keresek, félre kell tenni belőle	0,846	34,149	3	563	0
Szükség van „véstartalékra” a család anyagi biztonsága érdekében	0,784	51,787	3	563	0
A gyermekek jövőjére takarékoskodni kell	0,752	61,905	3	563	0
A lakáscél érdekében takarékoskodni kell	0,726	70,897	3	563	0
A nyugdíjas évek biztonságáért takarékoskodni kell	0,746	63,782	3	563	0
Ismerem a nyugdíj-előtakarékossági számlát	0,539	160,587	3	563	0
Ismerem a Start számlát	0,535	163,203	3	563	0
Ismerem a tartós befektetési számlát	0,514	177,542	3	563	0
Ismerem az önkéntes egészségpénztári számlát	0,428	250,384	3	563	0
Ismerem az önkéntes nyugdíjpénztári számlát	0,371	318,822	3	563	0
Ismerem a lakás-takarékpénztári szerződés előnyeit	0,539	160,308	3	563	0
A pénzügyi kultúrát fejleszteni kell	0,81	43,882	3	563	0
A megtakarítási döntéseit mennyire befolyásolja az állami adókedvezmény?	0,984	3,007	3	563	0,03
Ön szerint milyen mértékben fedezi az állami nyugdíj, az Ön szükségleteit, amikor Ön nyugdíjas lesz?	0,99	1,927	3	563	0,124

Forrás: saját kutatás, N = 578

M21.17. Feltáró kutatás - Klaszteranalízis összefoglaló tábla

	Klaszterek				
	1	2	3	4	Összes
	Átlag	Átlag	Átlag	Átlag	Átlag
Fontos a családom anyagi biztonsága	4,94	4,97	4,16	4,93	4,87
Megtakarítás nélkül kockázatos élni	4,68	4,43	3,16	4,12	4,28
Biztosítás nélkül kockázatos élni	3,59	3,03	2,67	2,99	3,15
Akármennyit keresek, félre kell tenni belőle	4,3	3,95	2,61	3,77	3,87
Szükség van „vésztartalékra” a család anyagi biztonsága érdekében	4,71	4,65	3,37	4,41	4,47
A gyermekek jövőjére takarékoskodni kell	4,65	4,5	3,08	4,22	4,32
A lakáscél érdekében takarékoskodni kell	4,58	4,37	2,82	3,97	4,16
A nyugdíjas évek biztonságáért takarékoskodni kell	4,5	4,2	2,61	3,9	4,05
Ismerem a nyugdíj-előtakarékossági számlát	4,47	2,03	2,27	3,45	3,29
Ismerem a Start számlát	3,94	1,52	1,78	1,98	2,44
Ismerem a tartós befektetési számlát	4,37	1,76	2,02	2,63	2,87
Ismerem az önkéntes egészségpénztári számlát	4,52	1,88	2,59	4,05	3,5
Ismerem az önkéntes nyugdíjpénztári számlát	4,63	1,9	2,82	4,18	3,6
Ismerem a lakás-takarékpénztári szerződés előnyeit	4,72	2,3	2,1	3,64	3,48
A pénzügyi kultúrát fejleszteni kell	4,75	4,39	3,31	4,38	4,4
A megtakarítási döntéseit mennyire befolyásolja az állami adókedvezmény?	3,51	3,09	3,22	3,19	3,26
Ön szerint milyen mértékben fedezi az állami nyugdíj, az Ön szükségleteit, amikor Ön nyugdíjas lesz?	1,88	1,99	2,25	1,96	1,97

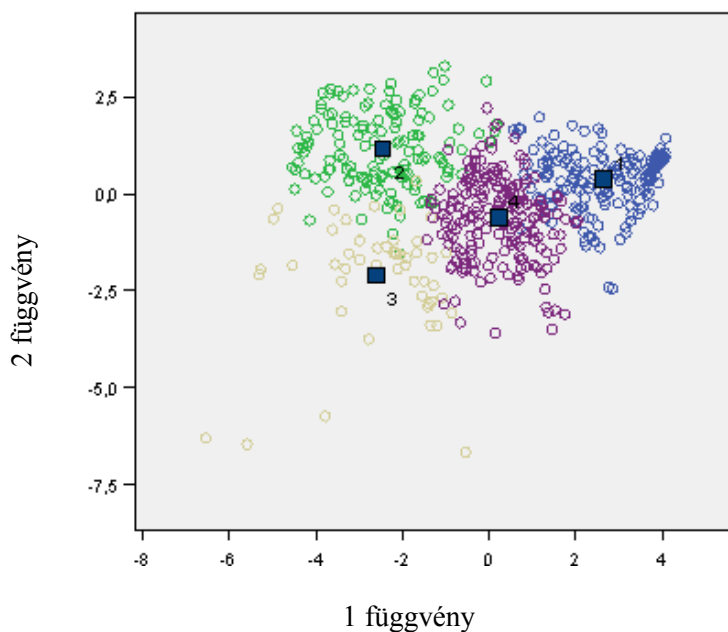
Forrás: saját kutatás, N = 578

M21.18. Feltáró kutatás - Klaszter ellenőrző tábla

	Klaszterek	Csoport tagság				Összes
		1	2	3	4	
	1	164	0	1	6	171
	2	0	138	2	7	147
	3	0	4	45	2	51
	4	5	1	1	191	198
	1	95,9	,0	,6	3,5	100,0
	2	,0	93,9	1,4	4,8	100,0
	3	,0	7,8	88,2	3,9	100,0
	4	2,5	,5	,5	96,5	100,0

94,9%-a helyesen van besorolva.

Forrás: saját kutatás, N = 578

M21.19. Feltáró kutatás - A megkérdezett háztartások klaszterei

Forrás: saját kutatás, N = 578

M21.20. Feltáró kutatás - A diszkriminancia függvények együtthatói

	Függvény		
	1	2	3
Ismerem az önkéntes nyugdíjpénztári számlát	,576(*)	-0,476	0,375
Ismerem az önkéntes egészségpénztári számlát	,517(*)	-0,371	0,359
Ismerem a tartós befektetési számlát	,451(*)	0,045	-0,434
Ismerem a lakás-takarékpénztári szerződés előnyeit	,442(*)	0,007	0,09
Ismerem a nyugdíj-előtakarékosági számlát	,441(*)	-0,094	0,011
A lakáscél érdekében takarékoskodni kell	0,145	,549(*)	0,13
A gyermekek jövőjére takarékoskodni kell	0,136	,501(*)	0,225
A nyugdíjas évek biztonságáért takarékoskodni kell	0,155	,492(*)	0,174
Szükség van „véstartalékra” a család anyagi biztonsága érdekében	0,109	,463(*)	0,276
Megtakarítás nélkül kockázatos élni	0,138	,450(*)	0,08
A pénzügyi kultúrát fejleszteni kell	0,159	,337(*)	0,233
Akármennyit keresek, félre kell tenni belőle	0,127	,337(*)	0,134
Biztosítás nélkül kockázatos élni	0,109	,131(*)	-0,119
Ismerem a Start számlát	0,408	0,115	-,645(*)
Fontos a családom anyagi biztonsága	0,094	0,41	,568(*)
A megtakarítási döntéseit mennyire befolyásolja az állami adókedvezmény?	0,055	-0,001	-,097(*)
Ön szerint milyen mértékben fedezi az állami nyugdíj, az Ön szükségleteit, amikor Ön nyugdíjas lesz?	-0,035	-0,062	-,063(*)

Forrás: saját kutatás, N = 578

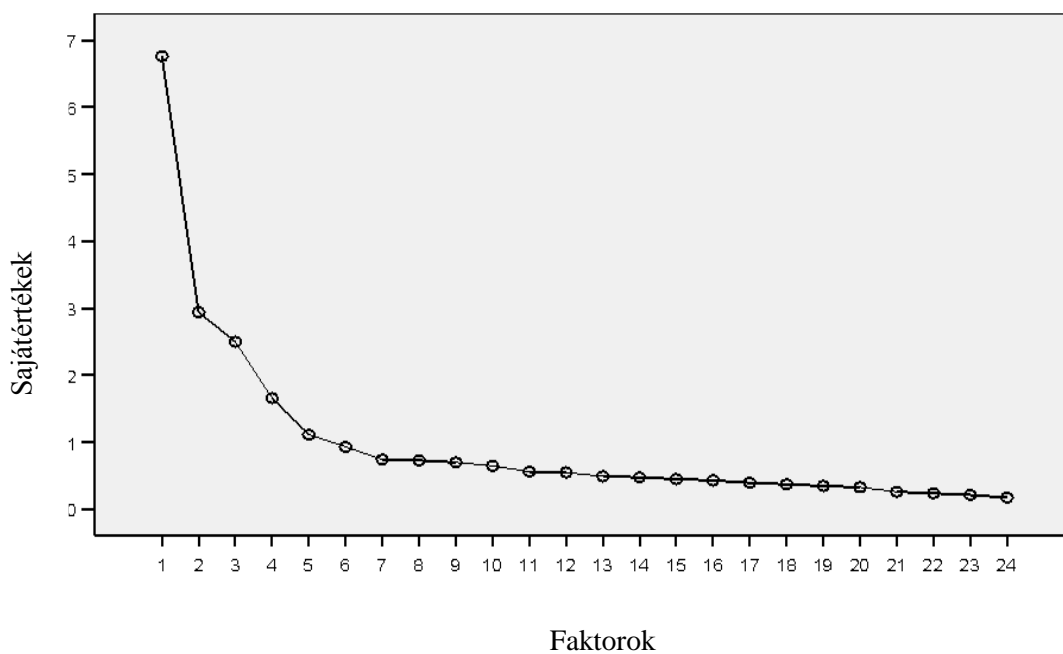
M22. Az Átfogó kutatás eredményei

M22.1. Átfogó kutatás - KMO érték és Bartlett's teszt eredménye

Kaiser-Meyer-Olkin érték	,887
Bartlett Teszt eredménye	46777,448
df	276
Szignifikancia szint	,000

Forrás: saját kutatás, N = 4106

M22.2. Átfogó kutatás - Scree Plot: a faktorok varianciái

Forrás: saját kutatás, N = 4106

M22.3. Átfogó kutatás - A faktorok magyarázóképesége

Faktor	Sajátértékek		
	Összesen	Variancia %	Kumulált %
1	6,764	28,183	28,183
2	2,940	12,252	40,435
3	2,500	10,417	50,852
4	1,658	6,908	57,760

Forrás: saját kutatás, N = 4106

M22.4. Átfogó kutatás - Teszt a klaszterszám meghatározásához, Kendall mutató

N	4106
Kendall's mutató	,233
Chi-négyzet	21998,680
df	23
Sig.	,000

Forrás: saját kutatás, N = 4106

M22.5. Átfogó kutatás - Mintaszám a klaszterekben

Klaszter	1	1191
	2	781
	3	1215
	4	919
Elemszám		4106
Hiányzik		0

Forrás: saját kutatás, N = 4106

M22.6. Átfogó kutatás - ANOVA adattábla

	Klaszter		Hiba		F	Sig.
	Átlag négyzet	df	Átlag négyzet	df		
Fontos a családom anyagi biztonsága.	14,215	3	0,388	4102	36,62	0
Megtakarítás nélkül kockázatos élni.	86,41	3	0,853	4102	101,32	0
Biztosítás nélkül kockázatos élni.	203,086	3	1,494	4102	135,898	0
Akármennyit keresek, félre kell tenni belőle.	175,637	3	1,272	4102	138,063	0
Szükség van „vészirtalékra” a család anyagi biztonsága érdekében.	108,403	3	0,68	4102	159,47	0
A gyermekek jövőjére takarékoskodni kell.	120,327	3	0,771	4102	155,99	0
A lakáscél érdekében takarékoskodni kell.	152,007	3	0,864	4102	175,985	0
A nyugdíjas évek biztonságaért takarékoskodni kell.	200,751	3	0,971	4102	206,762	0
Ismerem a Start számlát (Baba kötvényt).	1086,339	3	1,527	4102	711,371	0
Ismerem a lakás-takarékpénztári szerződés előnyeit.	1245,103	3	1,059	4102	1176,069	0
Ismerem az önkéntes egészségpénztári számlát.	1366,472	3	0,94	4102	1453,642	0
Ismerem az önkéntes nyugdíjpénztári számlát.	1222,715	3	1,011	4102	1209,028	0
Ismerem a nyugdíj-előtakarékossági számlát.	1175,53	3	1,008	4102	1165,648	0
Ismerem a tartós befektetési számlát.	935,75	3	1,137	4102	822,797	0
A pénzügyi kultúrát fejleszteni szükséges a felnőtt lakosság körében.	232,731	3	0,995	4102	233,98	0
Szükséges a pénzügyi ismeretek gyakorlati hasznosíthatóságának oktatása az általános iskolákban.	256,238	3	1,301	4102	196,957	0
Szükséges a pénzügyi ismeretek gyakorlati hasznosíthatóságának oktatása a szakközépiskolákban és gimnáziumokban.	178,258	3	0,839	4102	212,384	0
Az állami nyugdíj fedezni tudja majd a nyugdíjas éveim szükségleteit.	94,223	3	1,579	4102	59,669	0
Lakás-takarékpénztári számla megkötésénél engem befolyásol az állami támogatás igénybevételének lehetősége.	905,801	3	0,921	4102	983,569	0
Önkéntes Egészségpénztári számla megkötésénél engem befolyásol az állami támogatás igénybevételének lehetősége.	1020,136	3	0,831	4102	1228,338	0
Önkéntes Nyugdíjpénztári számla megkötésénél engem befolyásol az állami támogatás igénybevételének lehetősége.	1029,19	3	0,805	4102	1278,819	0
Nyugdíj-előtakarékossági számla megkötésénél engem befolyásol az állami támogatás igénybevételének lehetősége.	1096,191	3	0,782	4102	1402,3	0
Tartós befektetési számla megkötésénél engem befolyásol az állami támogatás igénybevételének lehetősége.	1102,418	3	0,834	4102	1321,675	0
Egyéb megtakarítási döntéseimet befolyásolja az állami támogatás/adókedvezmény igénybevételének lehetősége.	915,143	3	0,906	4102	1010,33	0

Forrás: saját kutatás, N = 4106

M22.7. Átfogó kutatás - ANOVA adattábla 2.: A klaszter besorolását osztályozó főbb mutatószámok

	Wilks' Lambda	F	df1	df2	Sig.
Fontos a családom anyagi biztonsága.	0,974	36,62	3	4102	0
Megtakarítás nélkül kockázatos élni.	0,931	101,32	3	4102	0
Biztosítás nélkül kockázatos élni.	0,91	135,898	3	4102	0
Akármennyit keresek, félre kell tenni belőle.	0,908	138,063	3	4102	0
Szükség van „vész tartalékra” a család anyagi biztonsága érdekében.	0,896	159,47	3	4102	0
A gyermekek jövőjére takarékoskodni kell.	0,898	155,99	3	4102	0
A lakáscél érdekében takarékoskodni kell.	0,886	175,985	3	4102	0
A nyugdíjas évek biztonságaért takarékoskodni kell.	0,869	206,762	3	4102	0
Ismerem a Start számlát (Baba kötvényt).	0,658	711,371	3	4102	0
Ismerem a lakás-takarékpénztári szerződés előnyeit.	0,538	1176,069	3	4102	0
Ismerem az önkéntes egészségpénztári számlát.	0,485	1453,642	3	4102	0
Ismerem az önkéntes nyugdíjpénztári számlát.	0,531	1209,028	3	4102	0
Ismerem a nyugdíj-előtakarékosági számlát.	0,54	1165,648	3	4102	0
Ismerem a tartós befektetési számlát.	0,624	822,797	3	4102	0
A pénzügyi kultúrát fejleszteni szükséges a felnőtt lakosság körében.	0,854	233,98	3	4102	0
Szükséges a pénzügyi ismeretek gyakorlati hasznosíthatóságának oktatása az általános iskolákban.	0,874	196,957	3	4102	0
Szükséges a pénzügyi ismeretek gyakorlati hasznosíthatóságának oktatása a szakközépiskolákban és gimnáziumokban.	0,866	212,384	3	4102	0
Az állami nyugdíj fedezni tudja majd a nyugdíjas éveim szükségleteit.	0,958	59,669	3	4102	0
Lakás-takarékpénztári számla megkötésénél engem befolyásol az állami támogatás igénybevételének lehetősége.	0,582	983,569	3	4102	0
Önkéntes Egészségpénztári számla megkötésénél engem befolyásol az állami támogatás igénybevételének lehetősége.	0,527	1228,338	3	4102	0
Önkéntes Nyugdíjpénztári számla megkötésénél engem befolyásol az állami támogatás igénybevételének lehetősége.	0,517	1278,819	3	4102	0
Nyugdíj-előtakarékosági számla megkötésénél engem befolyásol az állami támogatás igénybevételének lehetősége.	0,494	1402,3	3	4102	0
Tartós befektetési számla megkötésénél engem befolyásol az állami támogatás igénybevételének lehetősége.	0,508	1321,675	3	4102	0
Egyéb megtakarítási döntéseimet befolyásolja az állami támogatás/adókedvezmény igénybevételének lehetősége.	0,575	1010,33	3	4102	0

Forrás: saját kutatás, N = 4106

M22.8. Átfogó kutatás - Klaszter ellenőrző tábla

	Klaszterek	Csoport tagság				Összes
		1	2	3	4	
	1	1151	8	27	5	1191
	2	21	750	0	10	781
	3	29	0	1171	15	1215
	4	48	8	11	852	919
	1	96,64148	0,671704	2,267003	0,419815	100
	2	2,68886	96,03073	0	1,28041	100
	3	2,386831	0	96,3786	1,234568	100
	4	5,223069	0,870511	1,196953	92,70947	100

95,6%-a helyesen van besorolva.

Forrás: saját kutatás, N = 4106

M22.9. Átfogó kutatás - A diszkriminancia függvények együtthatói

	Függvény		
	1	2	3
Önkéntes Nyugdíjpénztári számla megkötésénél engem befolyásol az állami támogatás igénybevételének lehetősége.	,428(*)	0,409	-0,277
Önkéntes Egészségpénztári számla megkötésénél engem befolyásol az állami támogatás igénybevételének lehetősége.	,423(*)	0,387	-0,273
Ismerem a lakás-takarékpénztári szerződés előnyeit.	,419(*)	-0,36	-0,123
Ismerem a nyugdíj-előtakarékossági számlát.	,413(*)	-0,374	0,282
Lakás-takarékpénztári számla megkötésénél engem befolyásol az állami támogatás igénybevételének lehetősége.	,377(*)	0,352	-0,192
Ismerem a tartós befektetési számlát.	,360(*)	-0,252	0,262
A nyugdíjas évek biztonságáért takarékoskodni kell.	,174(*)	0,157	0,048
Tartós befektetési számla megkötésénél engem befolyásol az állami támogatás igénybevételének lehetősége.	0,407	,515(*)	-0,191
Ismerem az önkéntes egészségpénztári számlát.	0,445	-,481(*)	-0,21
Nyugdíj-előtakarékossági számla megkötésénél engem befolyásol az állami támogatás igénybevételének lehetősége.	0,438	,471(*)	-0,168
Egyéb megtakarítási döntéseimet befolyásolja az állami támogatás/adókedvezmény igénybevételének lehetősége.	0,354	,456(*)	-0,087
Ismerem az önkéntes nyugdíjpénztári számlát.	0,409	-,425(*)	-0,335
Ismerem a Start számlát (Baba kötvényt).	0,314	-,327(*)	0,134
A lakáscél érdekében takarékoskodni kell.	0,147	,194(*)	0,052
A pénzügyi kultúrát fejleszteni szükséges a felnőtt lakosság körében.	0,18	,186(*)	0,164
A gyermekek jövőjére takarékoskodni kell.	0,144	,164(*)	0,029
Szükséges a pénzügyi ismeretek gyakorlati hasznosíthatóságának oktatása az általános iskolákban.	0,154	0,2	,435(*)
Szükséges a pénzügyi ismeretek gyakorlati hasznosíthatóságának oktatása a szakközépiskolákban és gimnáziumokban.	0,148	0,242	,392(*)
Megtakarítás nélkül kockázatos élni.	0,119	0,11	,372(*)
Szükség van „vérsztartalékra” a család anyagi biztonsága érdekében.	0,135	0,192	,332(*)
Biztosítás nélkül kockázatos élni.	0,152	-0,044	,312(*)
Fontos a családom anyagi biztonsága.	0,041	0,13	,294(*)
Akármenyit keresek, félre kell tenni belőle.	0,153	0,052	,283(*)
Az állami nyugdíj fedezni tudja majd a nyugdíjas éveim szükségleteit.	0,096	-0,063	,250(*)

Forrás: saját kutatás, N = 4106

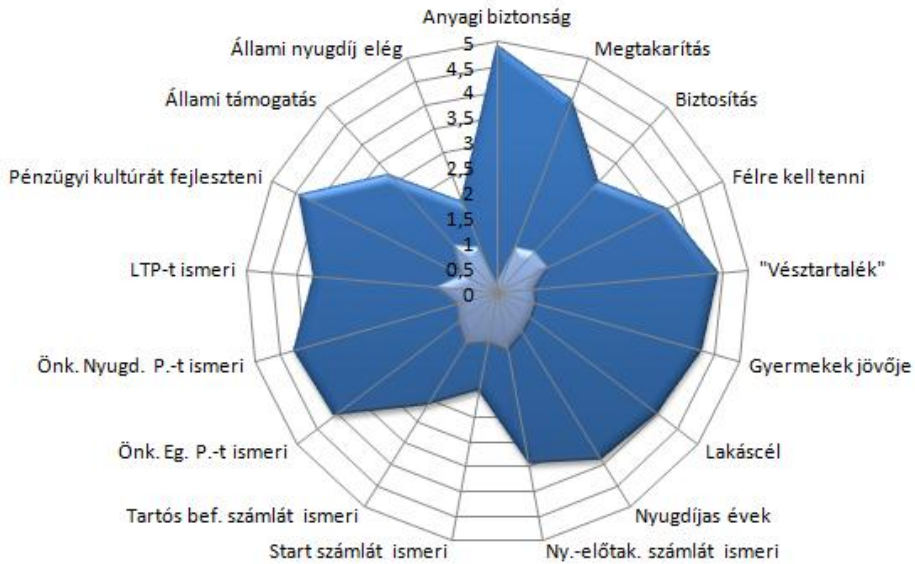
M22.10. Átfogó kutatás - Klaszteranalízis összefoglaló tábla

	Klaszterek				
	1	2	3	4	Összes
	Átlag	Átlag	Átlag	Átlag	Átlag
Fontos a családom anyagi biztonsága.	4,64484	4,6927	4,84609	4,88575	4,76741
Megtakarítás nélkül kockázatos élni.	4,0806	3,93854	4,58436	4,37758	4,26912
Biztosítás nélkül kockázatos élni.	3,32326	2,84123	3,90782	3,16975	3,37019
Akármennyit keresek, félre kell tenni belőle.	3,61293	3,23431	4,24444	3,77693	3,76449
Szükség van „véstartalékra” a család anyagi biztonsága érdekében.	4,1419	4,0128	4,68066	4,59521	4,37823
A gyermekek jövőjére takarékoskodni kell.	4,10663	3,82843	4,59835	4,49619	4,28641
A lakáscél érdekében takarékoskodni kell.	3,89253	3,61972	4,45185	4,38629	4,11666
A nyugdíjas évek biztonságáért takarékoskodni kell.	3,79849	3,39565	4,4321	4,21328	4,00219
Ismerem a Start számlát (Baba kötvényt).	3,13182	1,67606	3,89053	1,92927	2,81028
Ismerem a lakás takarékpénztári szerződés előnyeit.	3,57767	1,90781	4,39588	2,43852	3,2472
Ismerem az önkéntes egészségpénztári számlát.	3,66751	1,89501	4,37531	2,2481	3,22211
Ismerem az önkéntes nyugdíjpénztári számlát.	3,78002	2,05122	4,42798	2,46572	3,34876
Ismerem a nyugdíj-előtakarékossági számlát.	3,22334	1,74904	4,11687	2,10446	2,95689
Ismerem a tartós befektetési számlát.	3,08732	1,78873	3,99259	2,27965	2,92742
A pénzügyi kultúrát fejleszteni szükséges a felnőtt lakosság körében.	3,78757	3,4251	4,50782	4,29815	4,04603
Szükséges a pénzügyi ismeretek gyakorlati hasznosíthatóságának oktatása az általános iskolákban.	3,42737	3,23175	4,27654	4,08705	3,78909
Szükséges a pénzügyi ismeretek gyakorlati hasznosíthatóságának oktatása a szakközépiskolákban és gimnáziumokban.	3,91688	3,79129	4,60658	4,55277	4,23941
Az állami nyugdíj fedezni tudja majd a nyugdíjas éveim szükségleteit.	2,25693	1,9347	2,61564	2,03482	2,25207
Lakás takarékpénztári számla megkötésénél engem befolyásol az állami támogatás igénybevételének lehetősége.	2,98908	2,04353	4,24938	3,8716	3,37969
Önkéntes Egészségpénztári számla megkötésénél engem befolyásol az állami támogatás igénybevételének lehetősége.	2,85055	1,81946	4,16955	3,76605	3,24963
Önkéntes Nyugdíjpénztári számla megkötésénél engem befolyásol az állami támogatás igénybevételének lehetősége.	2,85642	1,84123	4,18519	3,81393	3,27082
Nyugdíj-előtakarékossági számla megkötésénél engem befolyásol az állami támogatás igénybevételének lehetősége.	2,75063	1,79898	4,16296	3,85419	3,23453
Tartós befektetési számla megkötésénél engem befolyásol az állami támogatás igénybevételének lehetősége.	2,74055	1,86684	4,15309	3,99891	3,27399
Egyéb megtakarítási döntéseimet befolyásolja az állami támogatás/adókedvezmény igénybevételének lehetősége.	2,88245	2,1242	4,19342	4,05223	3,38797

Forrás: saját kutatás, N = 4106

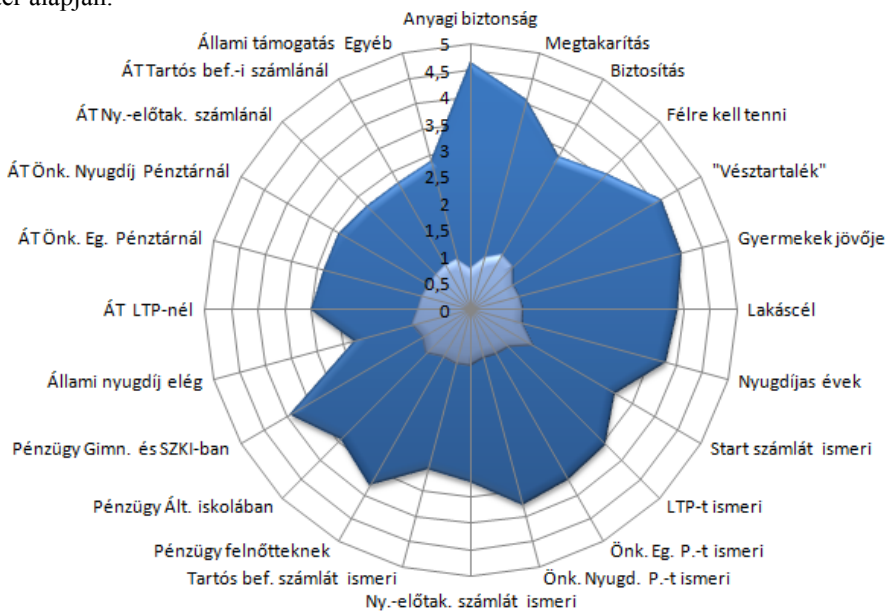
M23. Feltáró és Átfogó kutatás - „Öngondoskodni vágyó” klaszter ábrái a megtakarításokkal szemben megfogalmazott állítások átlagértékei és a szórás értékei alapján

4. Klaszter alapján:

Forrás: saját kutatás, N = 578

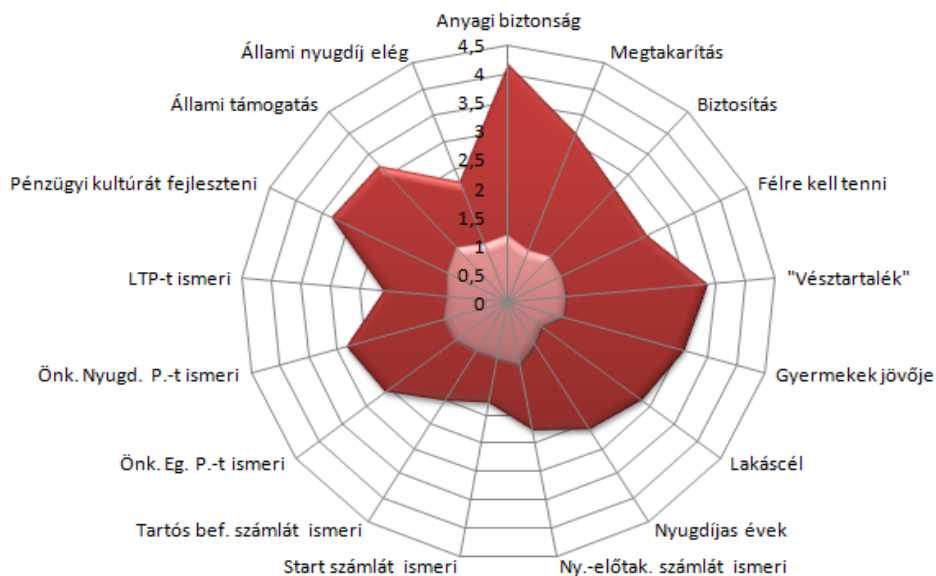
1. Klaszter alapján:

Forrás: saját kutatás, N = 4106

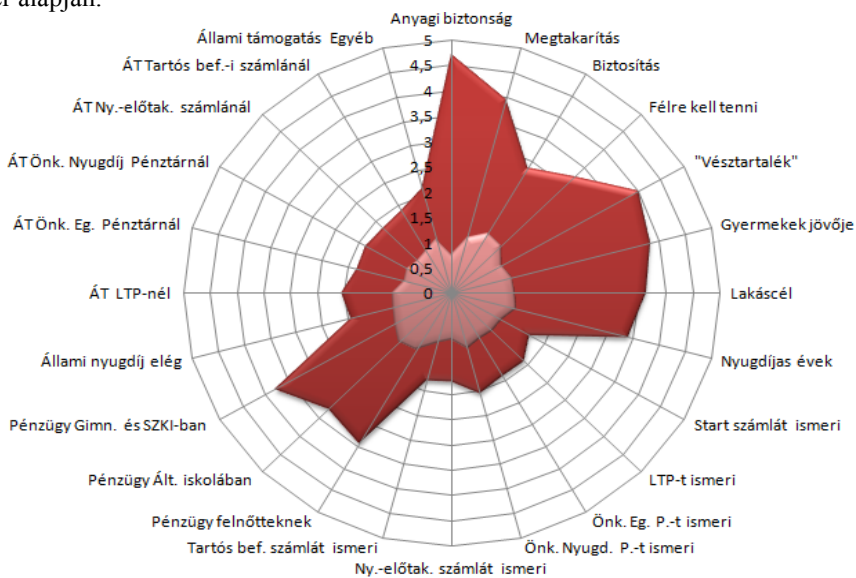
M24. Feltáró és Átfogó kutatás - „Mának élő” klaszter ábrái a megtakarításokkal szemben megfogalmazott állítások átlagértékei és a szórás értékei alapján

3. Klaszter alapján:

Forrás: saját kutatás, N = 578

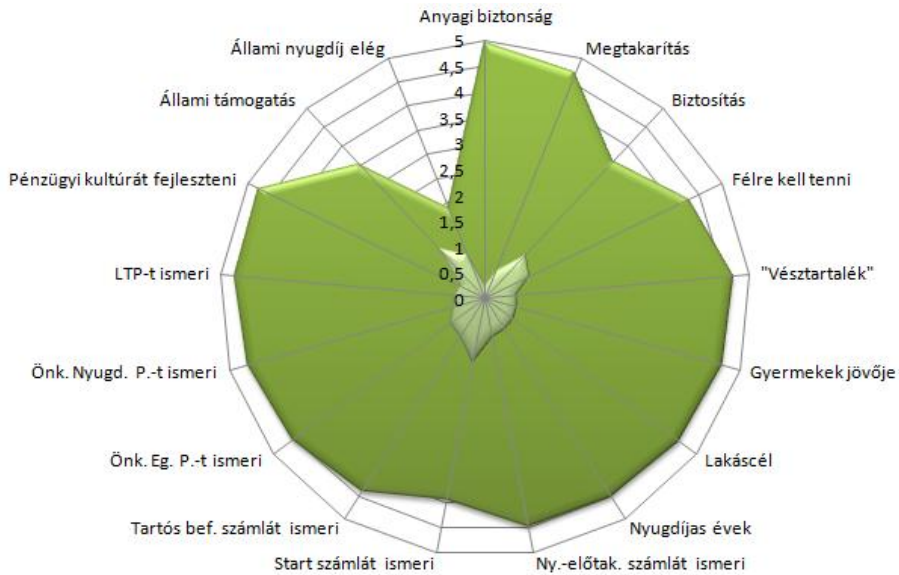
2. Klaszter alapján:

Forrás: saját kutatás, N = 4106

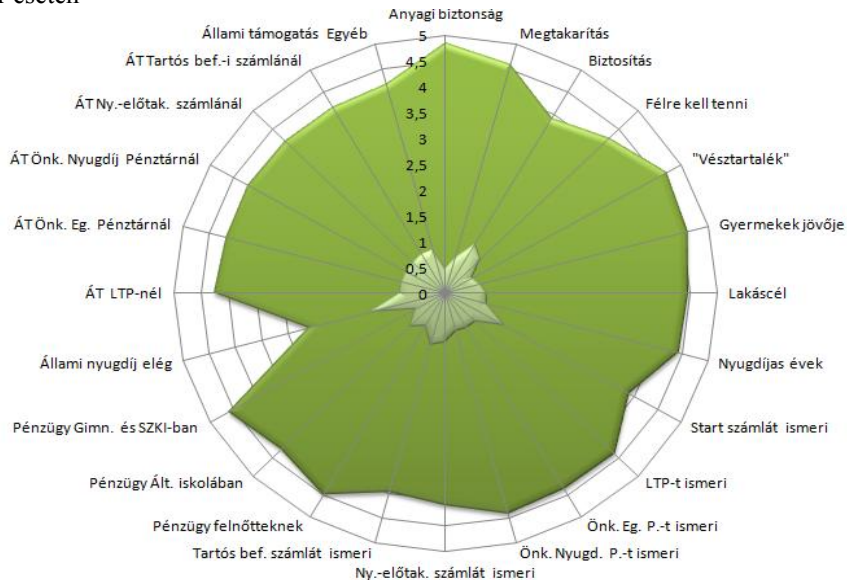
M25. Feltáró és Átfogó kutatás - „Tudatos öngondoskodó, pénzügyi ismerettel” klaszter ábrái a megtakarításokkal szemben megfogalmazott állítások átlagértékei és a szórás értékei alapján

1. Klaszter esetén

Forrás: saját kutatás, N = 578

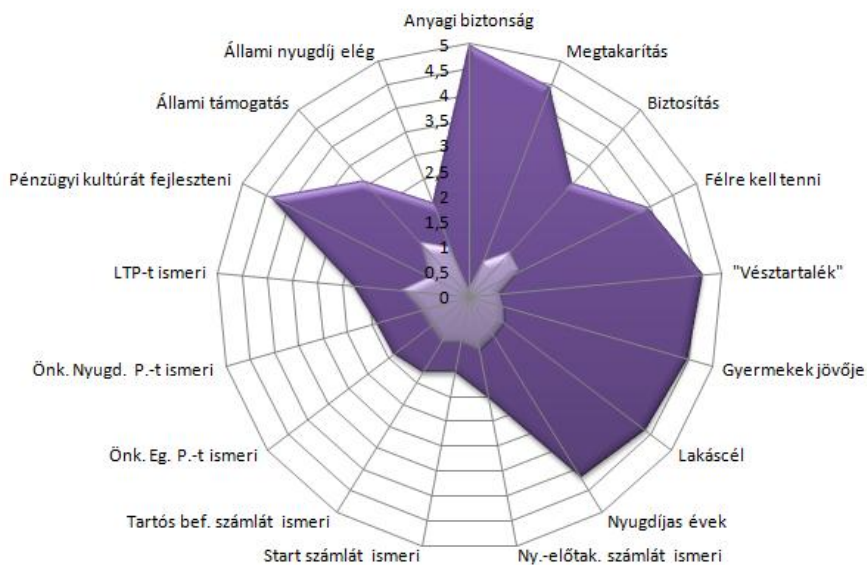
3. Klaszter esetén

Forrás: saját kutatás, N = 4106

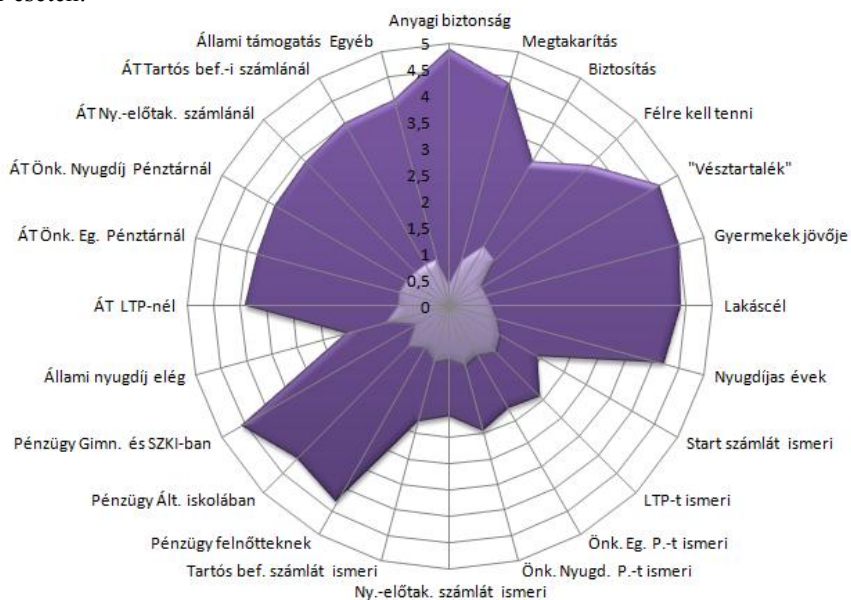
M26. Feltáró és Átfogó kutatás - „Öngondoskodó, pénzügyi ismeret nélkül” klaszter ábrái a megtakarításokkal szemben megfogalmazott állítások átlagértékei és a szórás értékei alapján

2. Klaszter esetén

Forrás: saját kutatás, N = 578

4. Klaszter esetén:

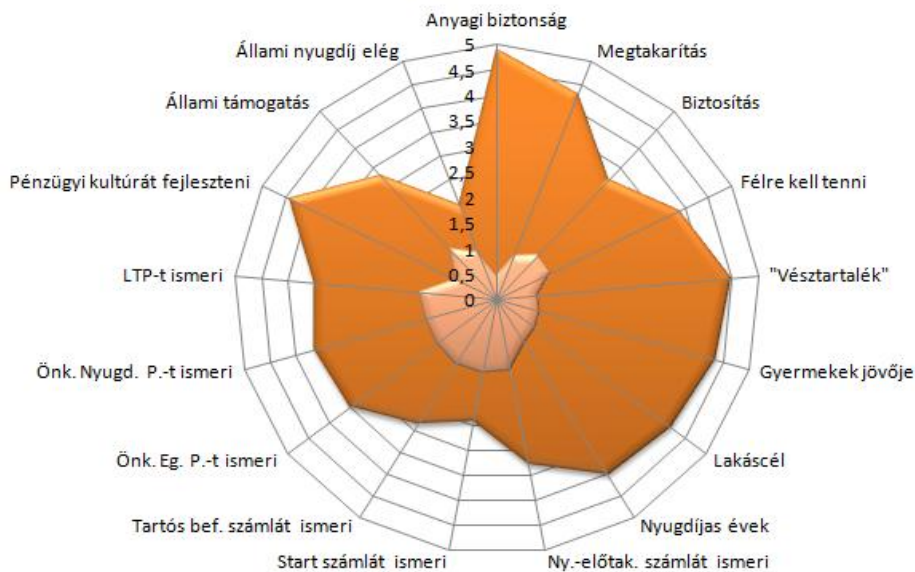

Forrás: saját kutatás, N = 4106

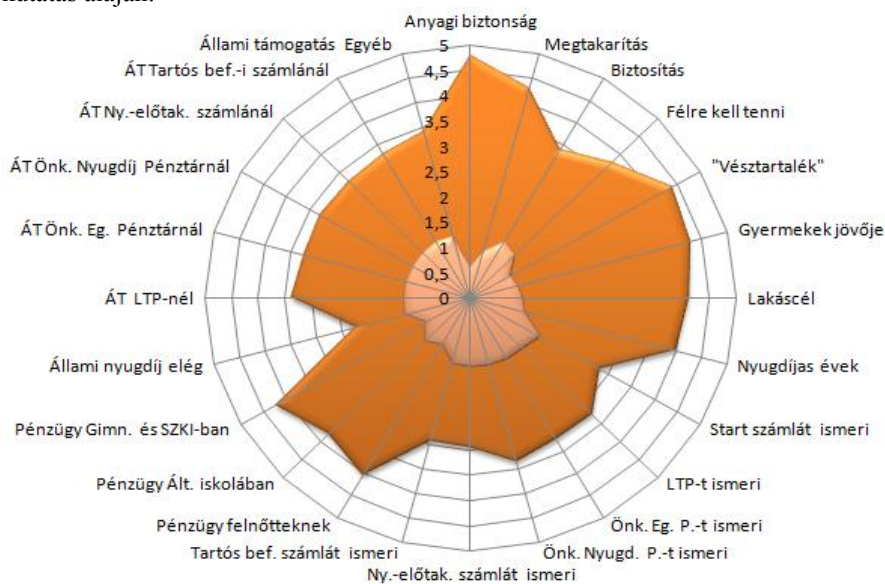
M27. Feltáró és Átfogó kutatás - Összes háztartásra vonatkozó ábrák a megtakarításokkal szemben megfogalmazott állítások átlagértékei és a szórás értékei alapján

Feltáró kutatás alapján:

Forrás: saját kutatás, N = 578

Átfogó kutatás alapján:

Forrás: saját kutatás, N = 4106

M28. Átfogó kutatás - A megkérdezett háztartások eltartottjainak aránya klaszterenként

Me: %

	"Öngondoskodni vágyó"	"Mának élő"	"Tudatos öngondoskodó, pénzügyi ismerettel"	"Öngondoskodó, pénzügyi ismeret nélkül"	Összes
0 fő	29,6	31,1	29,9	26,6	30,6
1 fő	25,2	26,8	27,7	27,9	26,5
2 fő	27,8	27,3	28,2	9,2	27,8
3 fő	11,3	11,1	10,5	2,8	10,6
4 fő	4,0	2,6	1,9	1,3	2,8
5 fő	1,7	1,0	1,6	32,2	1,4
Több	0,4	0,1	0,2	0,0	0,2
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Forrás: saját kutatás, N = 4106

M29. Átfogó kutatás - A megkérdezett háztartások tagjainak az aránya klaszterenként

Me: %

Létszám	"Öngondoskodni vágyó"	"Mának élő"	"Tudatos öngondoskodó, pénzügyi ismerettel"	"Öngondoskodó, pénzügyi ismeret nélkül"	Összes
1 fő	8,5	9,5	7,2	8,8	8,35
2 fő	20,1	21,6	21,3	20,1	20,75
3 fő	22,6	22,5	23,5	24,9	23,36
4 fő	27,9	25,2	29,3	27,1	27,62
5 fő	12,7	14,1	12,1	11,9	12,59
6 fő	5,1	5,1	3,7	5,1	4,7
7 fő	2,1	1,2	1,8	1,5	1,7
8 fő	0,7	0,4	0,7	0,5	0,58
9 fő	0,4	0,3	0,5	0,0	0,32
12 fő	0,0	0,1	0,0	0,0	0,02
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Forrás: saját kutatás, N = 4106

M30. Átfogó kutatás - A megtakarításokkal szemben megfogalmazott állítások klaszterenkénti Medián értékei

	"Öngondoskodni vágyó"	"Mának élős"	"Tudatos öngondoskodó, pénzügyi ismerettel"	"Öngondoskodó, pénzügyi ismeret nélkül"	Összes
Fontos a családom anyagi biztonsága.	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00
Megtakarítás nélkül kockázatos élni.	4,00	4,00	5,00	5,00	5,00
Biztosítás nélkül kockázatos élni.	3,00	3,00	4,00	3,00	3,00
Akamennyit keresek, félbe kell tenni belőle.	4,00	3,00	4,00	4,00	4,00
Szükség van „vész tartalékra” a család anyagi biztonsága érdekében.	4,00	4,00	5,00	5,00	5,00
A gyermekek jövőjére takarékoskodni kell.	4,00	4,00	5,00	5,00	5,00
A lakáscél érdekében takarékoskodni kell.	4,00	4,00	5,00	5,00	4,00
A nyugdíjas évek biztonságáért takarékoskodni kell.	4,00	3,00	5,00	4,00	4,00
Ismerem a Start számlát (Baba kötvényt).	3,00	1,00	4,00	2,00	3,00
Ismerem a lakás takarékpénztár szerződés előnyeit.	4,00	2,00	5,00	2,00	3,00
Ismerem az önkéntes egészségpénztári számlát.	4,00	2,00	5,00	2,00	3,00
Ismerem az önkéntes nyugdíjpénztári számlát.	4,00	2,00	5,00	2,00	3,00
Ismerem a nyugdíj-előtakarékosági számlát.	3,00	1,00	4,00	2,00	3,00
Ismerem a tartós befektetési számlát.	3,00	1,00	4,00	2,00	3,00
A pénzügyi kultúrát fejleszteni szükséges a felnőtt lakosság körében.	4,00	3,00	5,00	5,00	4,00
Szükséges a pénzügyi ismeretek gyakorlati hasznosíthatóságának oktatása az általános iskolákban.	3,00	3,00	5,00	5,00	4,00
Szükséges a pénzügyi ismeretek gyakorlati hasznosíthatóságának oktatása a szakközépiskolákban és gimnáziumokban.	4,00	4,00	5,00	5,00	5,00
Az állami nyugdíj fedezni tudja majd a nyugdíjas éveim szükségleteit.	2,00	2,00	2,00	2,00	2,00
Lakás takarékpénztári számla megkötésénél engem befolyásol az állami támogatás igénybevételenek lehetősége.	3,00	2,00	4,00	4,00	3,00
Önkéntes Egészségpénztári számla megkötésénél engem befolyásol az állami támogatás igénybevételenek lehetősége.	3,00	2,00	4,00	4,00	3,00
Önkéntes Nyugdíjpénztári számla megkötésénél engem befolyásol az állami támogatás igénybevételenek lehetősége.	3,00	2,00	4,00	4,00	3,00
Nyugdíj-előtakarékosági számla megkötésénél engem befolyásol az állami támogatás igénybevételenek lehetősége.	3,00	2,00	4,00	4,00	3,00
Tartós befektetési számla megkötésénél engem befolyásol az állami támogatás igénybevételenek lehetősége.	3,00	2,00	4,00	4,00	3,00
Egyéb megtakarítási döntéseimet befolyásolja az állami támogatás / adókedvezmény igénybevételenek lehetősége.	3,00	2,00	4,00	4,00	3,00

Forrás: saját kutatás, N = 4106

M31. Átfogó kutatás - A megtakarításokkal szemben megfogalmazott állítások klaszterenkénti Módusz értékei

	"Öngondoskodni vágyó"	"Mának éltő"	"Tudatos öngondoskodó, pénzügyi ismerettel"	"Öngondoskodó, pénzügyi ismeret nélkül"	Összes
Fontos a családrom anyagi biztonsága.	5	5	5	5	5
Megtakarítás nélkül kockázatos élni.	5	5	5	5	5
Biztosítással kell kockázatos élni.	3	3	5	3	3
Ak amennyit keresek, félre kell tenni belőle.	4	3	5	3	5
Szükség van „véstartalékra” a család anyagi biztonsága érdekében.	5	5	5	5	5
A gyermekek jövőjére takarékoskodni kell.	5	5	5	5	5
A lakásélei érdekében takarékoskodni kell.	4	5	5	5	5
A nyugdíjas éveket biztonságáért takarékoskodni kell.	4	3	5	5	5
Ismerem a Start számlát (Baba környén).	3	1	5	1	1
Ismerem a lakás takarékpénztári szerződés előnyeit.	3	1	5	1	5
Ismerem az önkéntes egészséggpénztári számlát.	4	1	5	1	5
Ismerem az önkéntes nyugdíjpénztári számlát.	4	1	5	3	5
Ismerem a tartós befektetési számlát.	3	1	5	1	3
Ismerem a tartós befektetési számlát.	3	1	5	1	3
A pénzügyi kultúrát fejleszteni szükséges a felnőtt lakosság körében.	4	3	5	5	5
Szükséges a pénzügyi ismeretek gyakorlati hasznosíthatóságának oktatása az általános iskolákban.	3	3	5	5	5
Szükséges a pénzügyi ismeretek gyakorlati hasznosíthatóságának oktatása a szakközépiskolákban és gimnáziumokban.	5	5	5	5	5
Az állami nyugdíj fedezni tudja majd a nyugdíjas éveim szükségleteit.	1	1	1	1	1
Lakás takarékpénztári számla megkötésénél engem befolyásol az állami támogatás igénybevételenek lehetősége.	3	1	5	4	3
Önkéntes Egészséggpénztári számla megkötésénél engem befolyásol az állami támogatás igénybevételenek lehetősége.	3	1	5	4	3
Önkéntes Nyugdíjpénztári számla megkötésénél engem befolyásol az állami támogatás igénybevételenek lehetősége.	3	1	5	4	3
Nyugdíj-előtakarékossági számla megkötésénél engem befolyásol az állami támogatás igénybevételenek lehetősége.	3	1	5	4	3
Tartós befektetési számla megkötésénél engem befolyásol az állami támogatás igénybevételenek lehetősége.	3	1	5	4	3
Egyéb megtakarítási döntéseimnél befolyásolja az állami támogatás adókedvezmény igénybevételenek lehetősége.	3	1	5	4	3

Forrás: saját kutatás, N = 4106

M32. Átfogó kutatás - A megkérdezett háztartások megtakarítási szerződéseinek alakulása klaszterenként

M32.1. A megkérdezett háztartások megtakarítási szerződéssel rendelkező háztartásainak aránya klaszterenként

Me: %

Igen	"Öngondoskodni vágyó"	"Mának élő"	"Tudatos öngondoskodó, pénzügyi ismerettel"	"Öngondoskodó, pénzügyi ismeret nélkül"	Összes
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg lakástakarékpénztári szerződéssel?	40,1	22,9	53,1	36,7	39,9
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg önkéntes egészségpénztári számlával?	36,8	20,6	49,2	23,4	34,4
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg önkéntes nyugdíjpénztári számlával?	43,3	26,9	50,7	30,8	39,6
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg nyugdíj-előtakarékosági számlával?	18,7	8,8	26,3	11,5	17,5
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg tartós befektetési számlával?	25,2	17,7	34,3	29,5	27,5
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg életbiztosítással?	62,6	47,5	66,1	54,5	58,9

Forrás: saját kutatás, N = 4106

M32.2. Átfogó kutatás - A megkérdezett háztartások megtakarítási szerződéssel nem rendelkező, de tervezni szándékozó háztartásainak aránya klaszterenként

Me: %

Nem, de a jövőben tervezem	"Öngondoskodni vágyó"	"Mának élő"	"Tudatos öngondoskodó, pénzügyi ismerettel"	"Öngondoskodó, pénzügyi ismeret nélkül"	Összes
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg lakástakarékpénztári szerződéssel?	11,7	9,5	13,7	9,9	11,4
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg önkéntes egészségpénztári számlával?	8,5	4,4	9,8	6,5	7,7
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg önkéntes nyugdíjpénztári számlával?	11,1	7,4	10,9	7,3	9,5
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg nyugdíj-előtakarékosági számlával?	11,9	7,3	14,6	10,7	11,5
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg tartós befektetési számlával?	12,2	8,8	11,3	10,1	10,8
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg életbiztosítással?	9,5	6,9	7,3	9,4	8,3

Forrás: saját kutatás, N = 4106

M33. Átfogó kutatás - A megkérdezett háztartások megyék szerinti megoszlása klaszterenként

Megyék	Me: %				
	"Öngondoskodni vágyó"	"Mának élő"	"Tudatos öngondoskodó, pénzügyi ismerettel"	"Öngondoskodó, pénzügyi ismeret nélkül"	Összes
Bács-Kiskun megye	4,1	4,2	4,9	8,4	5,31
Baranya megye	3,5	4,1	4,4	3,5	3,90
Békés megye	4,6	2,3	3,2	4,6	3,75
Borsod-Abaúj-Zemplén megye	6,6	5,5	6,3	8,2	6,65
Csongrád megye	3,9	4,9	5,4	3,0	4,34
Fejér megye	2,9	6,8	3,5	4,1	4,09
Győr-Moson-Sopron megye	5,5	3,3	3,0	5,4	4,31
Hajdú-Bihar megye	5,3	4,9	5,3	6,0	5,36
Heves megye	2,4	2,0	4,2	3,4	3,09
Jász-Nagykun-Szolnok megye	3,6	2,8	5,0	3,7	3,90
Komárom-Esztergom megye	3,4	2,9	3,9	1,5	3,02
Nógrád megye	1,7	2,3	2,0	2,3	2,02
Pest megye	12,2	11,4	10,9	9,8	11,13
Somogy megye	2,4	5,8	2,6	2,4	3,09
Szabolcs-Szatmár-Bereg megye	5,4	6,4	4,0	5,2	5,11
Tolna megye	2,9	3,1	1,5	1,7	2,26
Vas megye	2,2	3,5	2,0	2,5	2,44
Veszprém megye	2,9	4,0	3,6	3,6	3,46
Zala megye	2,9	2,6	2,6	3,2	2,80
Főváros	21,6	17,3	22,0	17,5	19,97
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,00

Forrás: saját kutatás, N = 4106

M34. Átfogó kutatás – A megkérdezett háztartások régiók szerinti megoszlása klaszterenként

M34.1. Átfogó kutatás - A megkérdezett háztartások közép-dunántúli régió szerinti megoszlása klaszterenként

Me: %

Régió	"Öngondoskodni vágyó"	"Mának élő"	"Tudatos öngondoskodó, pénzügyi ismerettel"	"Öngondoskodó, pénzügyi ismeret nélkül"	Összes
Fejér megye (%)	2,9	6,8	3,5	4,1	4,09
Komárom-Esztergom megye (%)	3,4	2,9	3,9	1,5	3,02
Veszprém megye (%)	2,9	4,0	3,6	3,6	3,46
Közép-Dunántúl (%)	9,2	13,7	10,9	9,2	10,57
Közép-Dunántúl (háztartás)	109	107	133	85	434
Vm (%)	25,12	24,65	30,65	19,58	100,00

Forrás: saját kutatás, N = 4106

M34.2. Átfogó kutatás - A megkérdezett háztartások nyugat-dunántúli régió szerinti megoszlása klaszterenként

Me: %

Régió	"Öngondoskodni vágyó"	"Mának élő"	"Tudatos öngondoskodó, pénzügyi ismerettel"	"Öngondoskodó, pénzügyi ismeret nélkül"	Összes
Győr-Moson-Sopron megye (%)	5,5	3,3	3,0	5,4	4,31
Vas megye (%)	2,2	3,5	2,0	2,5	2,44
Zala megye (%)	2,9	2,6	2,6	3,2	2,8
Nyugat-Dunántúl (%)	10,6	9,3	7,5	11,1	9,55
Nyugat-Dunántúl (háztartás)	126	73	91	102	392
Vm (%)	32,14	18,62	23,22	26,02	100,00

Forrás: saját kutatás, N = 4106

M34.3. Átfogó kutatás - A megkérdezett háztartások dél-dunántúli régió szerinti megoszlása klaszterenként

Régió	"Öngondoskodni vágyó"	"Mának élő"	"Tudatos öngondoskodó, pénzügyi ismerettel"	"Öngondoskodó, pénzügyi ismeret nélkül"	Me: %
					Összes
Baranya megye (%)	3,5	4,1	4,4	3,5	3,9
Somogy megye (%)	2,4	5,8	2,6	2,4	3,09
Tolna megye (%)	2,9	3,1	1,5	1,7	2,26
Dél-Dunántúl (%)	8,9	12,9	8,5	7,6	9,25
Dél-Dunántúl (háztartás)	106	101	103	70	380
Vm (%)	27,89	26,58	27,11	18,42	100

Forrás: saját kutatás, N = 4106

M34.4. Átfogó kutatás - A megkérdezett háztartások észak-magyarországi régió szerinti megoszlása klaszterenként

Régió	"Öngondoskodni vágyó"	"Mának élő"	"Tudatos öngondoskodó, pénzügyi ismerettel"	"Öngondoskodó, pénzügyi ismeret nélkül"	Me: %
					Összes
Borsod-Abaúj-Zemplén megye (%)	6,6	5,5	6,3	8,2	6,65
Heves megye (%)	2,4	2,0	4,2	3,4	3,09
Nógrád megye (%)	1,7	2,3	2,0	2,3	2,00
Észak-Magyarország (%)	10,7	9,9	12,4	13,8	11,76
Észak-Magyarország (háztartás)	128	77	151	127	483
Vm (%)	26,51	15,94	31,26	26,29	100,00

Forrás: saját kutatás, N = 4106

M34.5. Átfogó kutatás - A megkérdezett háztartások észak-alföldi régió szerinti megoszlása klaszterenként

Me: %

Régió	"Öngondoskodni vágyó"	"Mának élő"	"Tudatos öngondoskodó, pénzügyi ismerettel"	"Öngondoskodó, pénzügyi ismeret nélkül"	Összes
Hajdú-Bihar megye (%)	5,3	4,9	5,3	6,0	5,36
Jász-Nagykun-Szolnok megye (%)	3,6	2,8	5,0	3,7	3,9
Szabolcs-Szatmár-Bereg megye (%)	5,4	6,4	4,0	5,2	5,11
Észak-Alföld (%)	14,3	14,1	14,2	14,9	14,37
Észak-Alföld (háztartás)	170	110	173	137	590
Vm (%)	28,81	18,65	29,32	23,22	100,00

Forrás: saját kutatás, N = 4106

M34.6. Átfogó kutatás - A megkérdezett háztartások dél-alföldi régió szerinti megoszlása klaszterenként

Me: %

Régió	"Öngondoskodni vágyó"	"Mának élő"	"Tudatos öngondoskodó, pénzügyi ismerettel"	"Öngondoskodó, pénzügyi ismeret nélkül"	Összes
Bács-Kiskun megye (%)	4,1	4,2	4,9	8,4	5,31
Békés megye (%)	4,6	2,3	3,2	4,6	3,75
Csongrád megye (%)	3,9	4,9	5,4	3,0	4,34
Dél-Alföld (%)	12,6	11,4	13,5	16	13,4
Dél-Alföld (háztartás)	150	89	164	147	550
Vm (%)	27,27	16,18	29,82	26,73	100,00

Forrás: saját kutatás, Mértékegység: %, N = 4106

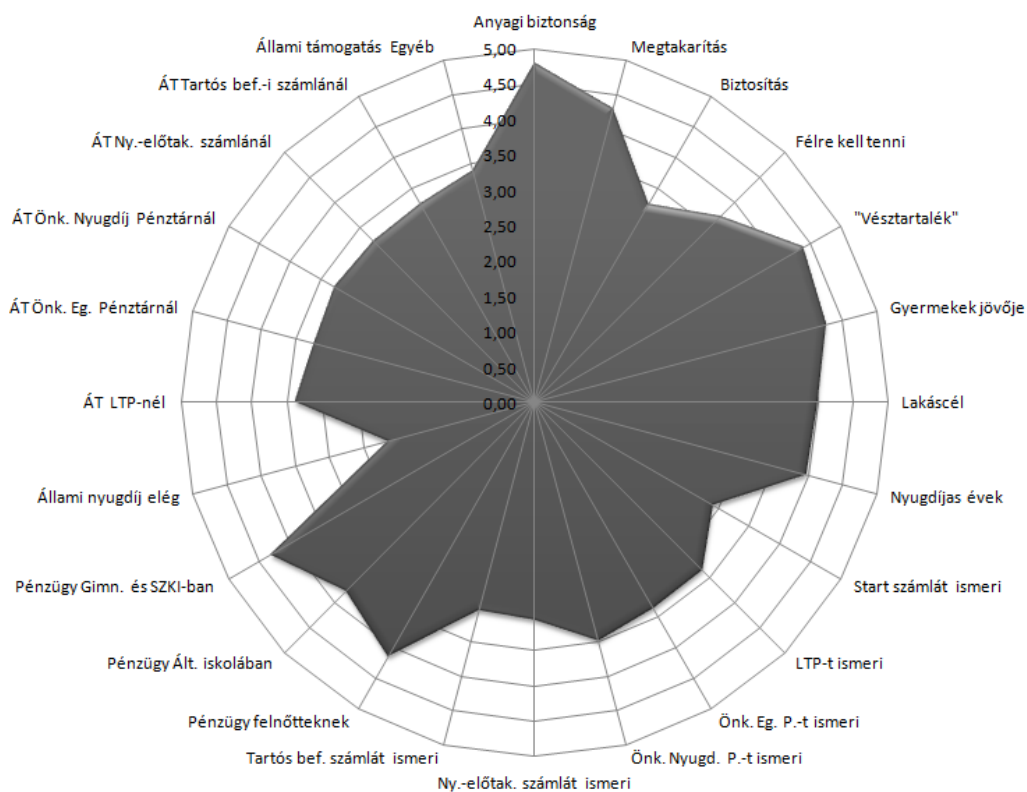
M35. Átfogó kutatás - A megtakarításokkal szemben megfogalmazott állítások régiónkénti átlagos értékei

	Közép-Magyarország	Közép-Dunántúl	Nyugat-Dunántúl	Dél-Dunántúl	Észak-Magyarország	Észak-Alföld	Dél-Alföld	Összesen
Fontos a családom anyagi biztonsága.	4,78	4,72	4,73	4,75	4,77	4,87	4,72	4,77
Megtakarítás nélküli kockázatos élni.	4,28	4,22	4,18	4,21	4,35	4,32	4,27	4,27
Biztosítás nélküli kockázatos élni.	3,22	3,58	3,36	3,49	3,41	3,26	3,56	3,37
Akár mennyit keresek, főre kell tenni belőle.	3,70	3,75	3,73	3,67	3,82	3,86	3,85	3,76
Szükség van „vészirtalékra” a család anyagi biztonsága érdekében.	4,38	4,32	4,31	4,25	4,44	4,48	4,40	4,38
A gyermekek jövőjére takarékoskodni kell.	4,26	4,27	4,26	4,23	4,36	4,35	4,28	4,29
A lakással érdekében takarékoskodni kell.	4,00	4,07	4,21	4,06	4,23	4,20	4,21	4,12
A nyugdíjas évek biztonságáért takarékoskodni kell.	3,97	3,96	4,02	3,91	4,08	4,01	4,08	4,00
Ismerem a Start számlát (Baba kótvényt).	2,91	2,78	2,71	2,78	2,79	2,75	2,78	2,81
Ismerem a lakás takarékpénztári szerződés előnyeit.	3,35	3,17	3,08	3,15	3,35	3,25	3,15	3,25
Ismerem a lakás takarékpénztári szerződés előnyeit.	3,36	3,20	3,20	3,08	3,19	3,18	3,11	3,22
Ismerem az önkéntes egészségpénztári számlát.	3,49	3,31	3,21	3,21	3,36	3,35	3,25	3,35
Ismerem a nyugdíj-előtakarékossági számlát.	3,07	2,83	2,79	2,91	2,99	2,94	2,93	2,96
Ismerem a tartós befektetési számlát.	3,04	2,79	2,69	2,79	2,95	2,98	2,95	2,93
A pénzügyi kultúrát fejleszteni szükséges a felnőtt lakosság körében.	4,14	3,94	3,88	3,84	4,06	4,12	4,07	4,05
Szükséges a pénzügyi ismeretek gyakorlati hasznosíthatóságának oktatása az általános iskolákban.	3,77	3,77	3,75	3,67	3,88	3,83	3,83	3,79
Szükséges a pénzügyi ismeretek gyakorlati hasznosíthatóságának oktatása a szakkozépisziskolákban és gimnáziumokban.	4,31	4,18	4,18	4,08	4,18	4,32	4,24	4,24
Az állami nyugdíj fedezni tudja majd a nyugdíjas éveim szükségleteit.	2,15	2,43	2,31	2,42	2,36	2,13	2,23	2,25
Lakás takarékpénztári számla megkötésénél engem befolyásol az állami támogatás igénybevételének lehetősége.	3,39	3,19	3,29	3,26	3,52	3,46	3,46	3,38
Önkéntes Egészségpénztári számla megkötésénél engem befolyásol az állami támogatás igénybevételének lehetősége.	3,22	3,16	3,21	3,15	3,34	3,27	3,38	3,25
Önkéntes Nyugdíjpénztári számla megkötésénél engem befolyásol az állami támogatás igénybevételének lehetősége.	3,26	3,15	3,16	3,15	3,34	3,32	3,45	3,27
Állami támogatás igénybevételének lehetősége.	3,21	3,06	3,19	3,17	3,39	3,23	3,37	3,23
Tartós befektetési számla megkötésénél engem befolyásol az állami támogatás igénybevételének lehetősége.	3,22	3,16	3,23	3,14	3,44	3,31	3,41	3,27
Egyéb megtakarítási döntéseimet befolyásolja az állami támogatás/akövedezmény igénybevételének lehetősége.	3,38	3,18	3,34	3,39	3,54	3,43	3,44	3,39

Forrás: saját kutatás, N = 4106

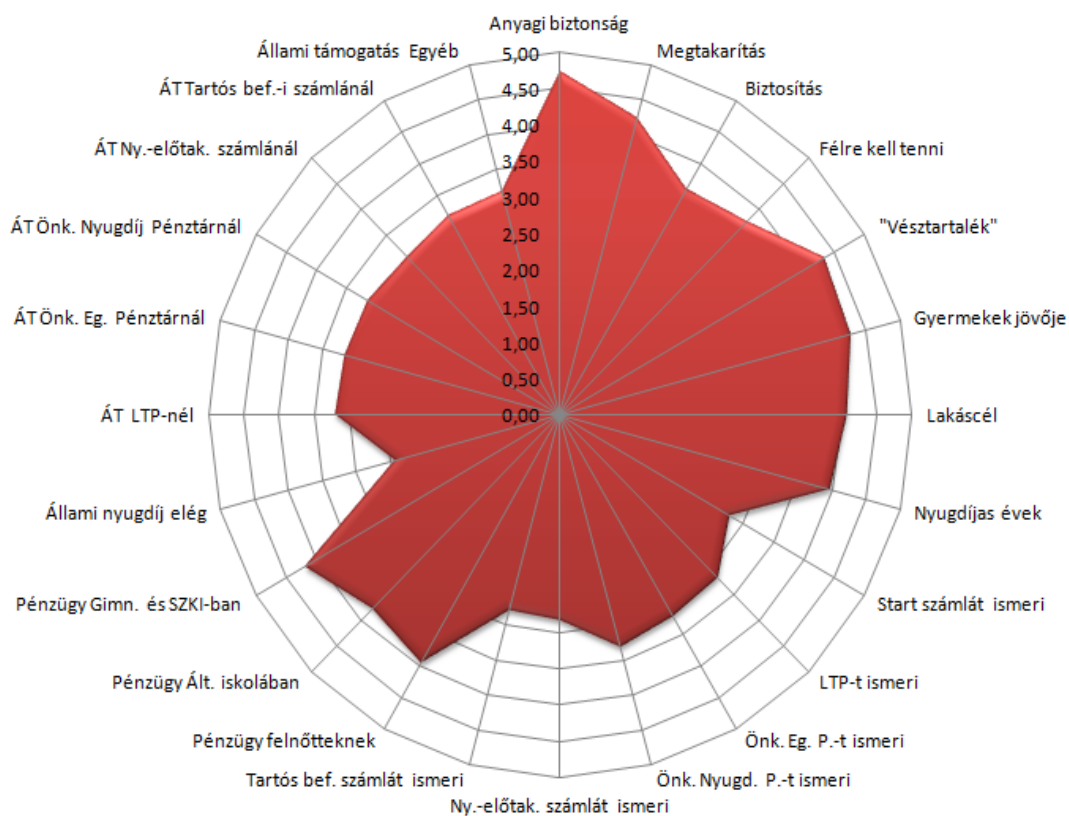
M36. Átfogó kutatás - A megtakarításokkal szemben megfogalmazott állítások átlagos értékeinek ábrái régióként

M36.1. Átfogó kutatás - A megtakarításokkal szemben megfogalmazott állítások átlagos értékei a közép-magyarországi régió esetében

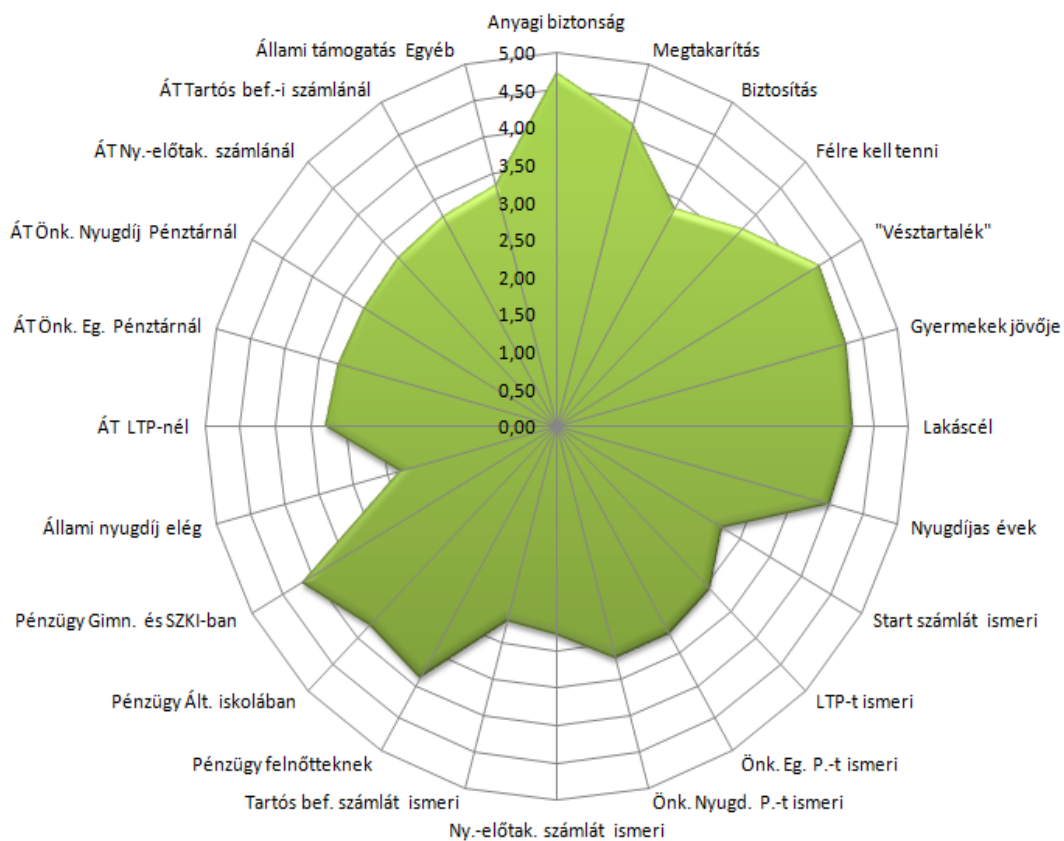
Forrás: saját kutatás, N = 4106

M36.2. Átfogó kutatás - A megtakarításokkal szemben megfogalmazott állítások átlagos értékei a közép-dunántúli régió esetében

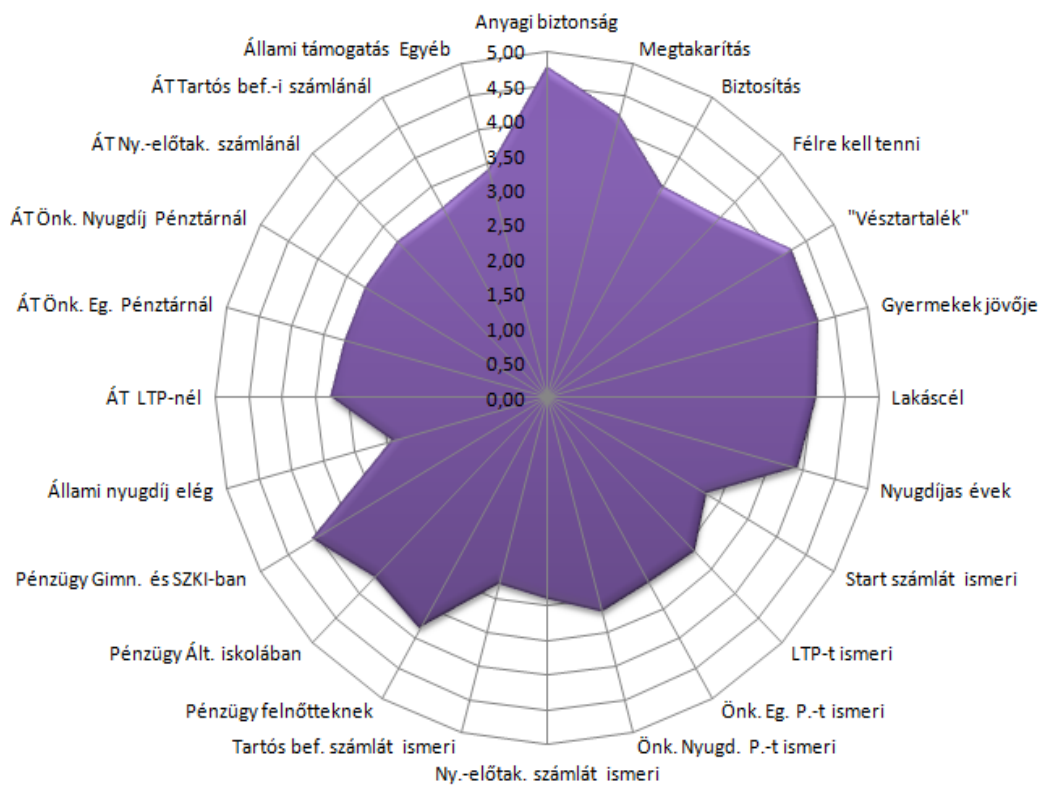
Forrás: saját kutatás, N = 4106

M36.3. Átfogó kutatás - A megtakarításokkal szemben megfogalmazott állítások átlagos értékei a nyugat-dunántúli régió esetében

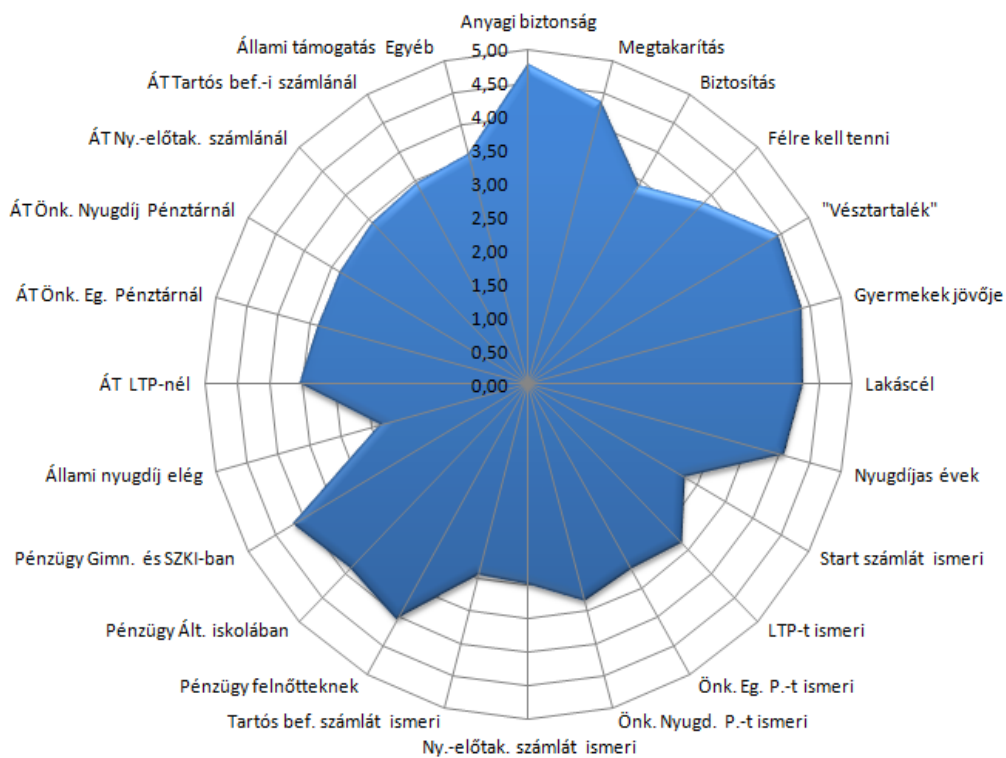
Forrás: saját kutatás, N = 4106

M36.4. Átfogó kutatás - A megtakarításokkal szemben megfogalmazott állítások átlagos értékei a dél-dunántúli régió esetében

Forrás: saját kutatás, N = 4106

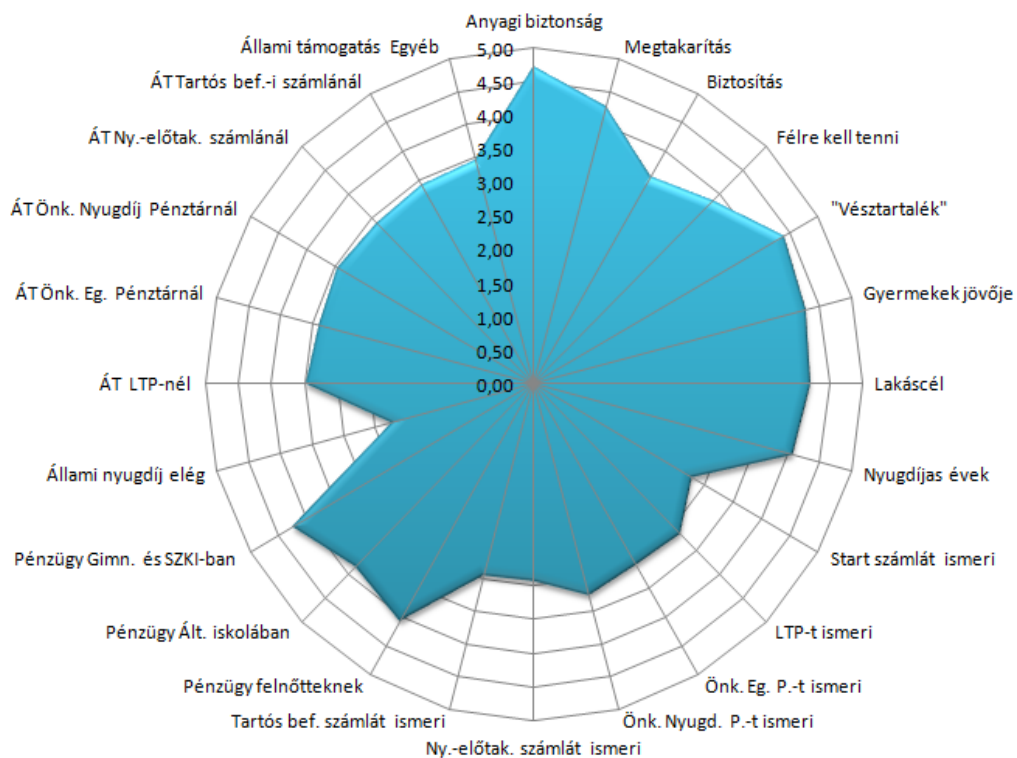
M36.5. Átfogó kutatás - A megtakarításokkal szemben megfogalmazott állítások átlagos értékei a észak-magyarországi régió esetében

Forrás: saját kutatás, N = 4106

M36.6. Átfogó kutatás - A megtakarításokkal szemben megfogalmazott állítások átlagos értékei a dél-alföldi régió esetében

Forrás: saját kutatás, N = 4106

M37. Átfogó kutatás – A megkérdezett háztartások régiók szerinti megtakarításai

Megtakarítás	Közép- Magyarország		Nyugat-Dunántúl		Észak- Magyarország		Észak-Alföld		Dél-Alföld		Összesen
	Közép- Dunántúl	Közép- Dunántúl	Nyugat-Dunántúl	Dél-Dunántúl	Magyarország	Észak-Alföld	Dél-Alföld	Dél-Alföld			
Nincs megtakarításunk	318	94	90	96	87	113	143	143	941		
0 - 500000 Ft	361	113	123	101	129	158	143	143	1128		
500001 - 1000000 Ft	175	72	59	53	82	97	71	71	609		
1000001 - 1500000 Ft	79	35	32	35	42	52	58	58	333		
1500001 - 2000000 Ft	85	38	15	26	31	42	36	36	273		
2000001 - 3000000 Ft	48	30	29	29	38	33	39	39	246		
3000000 - 5000000 Ft	56	24	16	12	28	36	18	18	190		
5000001 - 10000000 Ft	64	10	14	13	18	32	16	16	167		
10000001 - 15000000 Ft	25	4	2	5	15	3	8	8	62		
15000001 - 20000000 Ft	14	4	4	3	2	7	7	7	41		
20000001 - 25000000 Ft	13	1	1	3	1	7	2	2	28		
Egyéb	39	9	7	4	10	10	9	9	88		
Összesen	1 277	434	392	380	483	590	550	550	4 106		

Me: háztartás

Forrás: saját kutatás, N = 4106

M38. Átfogó kutatás – A megkérdezett háztartások 1 főre jutó jövedelmei régiók szerint

Me: háztartás

Megtakarítás	Közép-Magyarország	Közép-Dunántúl	Nyugat-Dunántúl	Dél-Dunántúl	Észak-Magyarország	Észak-Alföld	Dél-Alföld	Összesen
0 - 50000 Ft	241	84	83	78	76	103	122	787
50001 - 75000 Ft	273	131	110	96	127	133	154	1 024
75001 - 100000 Ft	275	100	89	101	104	134	120	923
100001 - 125000 Ft	160	64	55	55	89	68	63	554
125001 - 150000 Ft	144	33	29	22	56	79	49	412
150000 Ft-nál több	184	22	26	28	31	73	42	406
Összesen	1 277	434	392	380	483	590	550	4 106

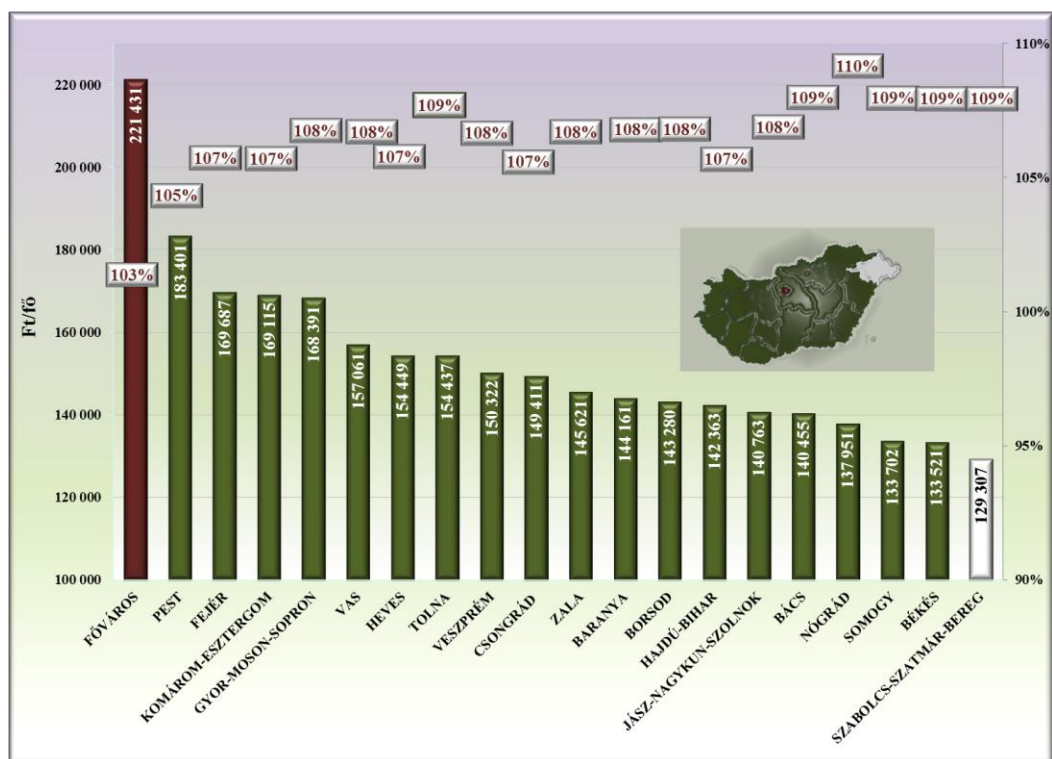
Forrás: saját kutatás, N = 4106

Me: %

Megtakarítás	Közép-Magyarország	Közép-Dunántúl	Nyugat-Dunántúl	Dél-Dunántúl	Észak-Magyarország	Észak-Alföld	Dél-Alföld	Összesen
0 - 50000 Ft	18,9	19,4	21,2	20,5	15,7	17,5	22,2	22,2
50001 - 75000 Ft	21,4	30,2	28,1	25,3	26,3	22,5	28,0	28,0
75001 - 100000 Ft	21,5	23,0	22,7	26,6	21,5	22,7	21,8	21,8
100001 - 125000 Ft	12,5	14,7	14,0	14,5	18,4	11,5	11,5	11,5
125001 - 150000 Ft	11,3	7,6	7,4	5,8	11,6	13,4	8,9	8,9
150000 Ft-nál több	14,4	5,1	6,6	7,4	6,4	12,4	7,6	7,6
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Forrás: saját kutatás, N = 4106

M39. Az egyes megyékben kimutatott havi átlagos összevont jövedelem összege 2012-ben és változása 2011. évről 2012. évre Magyarországon

Forrás: (NAV, 2013)

M40. Átfogó kutatás – A megkérdezett háztartások „Tudnának-e még további havi 15-30 ezer forintot hosszabb távra megtakarítani?” válaszai

M40.1. Klaszterenként

Me: háztartás

	"Öngondoskodni vágyó"	"Mának élő"	"Tudatos öngondoskodó, pénzügyi ismerettel"	"Öngondoskodó, pénzügyi ismeret nélkül"	Összes
Igen	284	146	367	183	980
Nem	496	393	443	407	1 739
Talán	326	186	350	239	1 101
Nem tudom	85	56	55	90	286
Összesen	1 191	781	1 215	919	4 106

Forrás: saját kutatás, N = 4106

Me: %

	"Öngondoskodni vágyó"	"Mának élő"	"Tudatos öngondoskodó, pénzügyi ismerettel"	"Öngondoskodó, pénzügyi ismeret nélkül"	Összes
Igen	23,8	18,7	30,2	19,9	23,9
Nem	41,6	50,3	36,5	44,3	42,4
Talán	27,4	23,8	28,8	26,0	26,8
Nem tudom	7,1	7,2	4,5	9,8	7,0
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Forrás: saját kutatás, N = 4106

M40.2. Régióknként

Me: háztartás

	Közép-Magyarország	Közép-Dunántúl	Nyugat-Dunántúl	Dél-Dunántúl	Észak-Magyarország	Észak-Alföld	Dél-Alföld	Összes
Igen	304	105	93	88	120	147	123	980
Nem	553	200	175	165	195	223	228	1739
Talán	355	95	101	100	127	181	142	1101
Nem tudom	65	34	23	27	41	39	57	286
Összesen	1277	434	392	380	483	590	550	4106

Forrás: saját kutatás; N = 4106

Me: %

	Közép-Magyarország	Közép-Dunántúl	Nyugat-Dunántúl	Dél-Dunántúl	Észak-Magyarország	Észak-Alföld	Dél-Alföld	Összes
Igen	23,8	24,2	23,7	23,2	24,8	24,9	22,4	23,9
Nem	43,3	46,1	44,6	43,4	40,4	37,8	41,5	42,4
Talán	27,8	21,9	25,8	26,3	26,3	30,7	25,8	26,8
Nem tudom	5,1	7,8	5,9	7,1	8,5	6,6	10,4	7,0
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Forrás: saját kutatás; N = 4106

M41. Átfogó kutatás - A megkérdezett háztartások megtakarítási szerződéseinek alakulása régiónként

M41.1. Átfogó kutatás - A megkérdezett háztartások megtakarítási szerződéssel rendelkező háztartásainak aránya régiónként

	Me: %							
	Közép-Magyarország	Közép-Dunántúl	Nyugat-Dunántúl	Dél-Dunántúl	Észak-Magyarország	Észak-Alföld	Dél-Alföld	Összes
Igen								
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg lakástakarékpénztári szerződéssel?	39,6	32,3	40,3	41,8	37,7	48,8	37,5	39,9
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg önkéntes egészségpénztári számlával?	35,2	30,7	37,5	33,7	33,1	38,1	30,7	34,4
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg önkéntes nyugdíjpénztári számlával?	43,4	36,9	42,6	41,6	36,9	38,8	32,5	39,6
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg nyugdíj-előtakarékosági számlával?	18,6	16,8	13,5	20,8	18,0	14,9	18,2	17,5
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg tartós befektetési számlával?	25,9	25,1	24,0	23,9	32,9	30,5	29,5	27,5
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg életbiztosítással?	58,5	54,8	58,7	59,7	58,0	68,0	54,0	58,9

Forrás: saját kutatás, N = 4106

M41.2. Átfogó kutatás - A megkérdezett háztartások megtakarítási szerződéssel nem rendelkező, de tervezni szándékozó háztartásainak aránya régióként

Nem, de a jövőben tervezem	Közép-Magyarország		Nyugat-Dunántúl		Dél-Dunántúl		Észak-Magyarország		Észak-Alföld		Dél-Alföld		Összes
	Közép-Magyarország	Közép-Dunántúl	Nyugat-Dunántúl	Dél-Dunántúl	Észak-Magyarország	Észak-Alföld	Dél-Alföld	Összes					
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg lakástakarékpénztári szerződéssel?	9,5	13,3	9,4	11,1	12,2	9,3	17,8	11,4					
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg önkéntes egészségpénztári számlával?	6,5	6,9	5,4	9,5	7,0	5,1	14,7	7,7					
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg önkéntes nyugdíjpénztári számlával?	8,5	7,6	6,4	8,9	9,9	7,3	17,8	9,5					
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg nyugdíj-előtakarékossági számlával?	10,7	10,6	7,9	11,1	11,2	10,2	18,7	11,5					
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg tartós befektetési számlával?	8,1	12,2	9,4	12,4	12,2	10,8	14,9	10,8					
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg életbiztosítással?	6,7	9,7	5,4	8,4	8,9	4,9	16,4	8,3					

Forrás: saját kutatás, N = 4106

M41.3. Átfogó kutatás - A megkérdezett háztartások megtakarítási szerződéseinek alakulása a közép-magyarországi régióban

Me: háztartás

Közép-Magyarország	Igen	Nem	Nem, de a jövőben tervezem	Összesen
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg lakástakarékpénztári szerződéssel?	506	650	121	1277
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg önkéntes egészségpénztári számlával?	450	744	83	1277
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg önkéntes nyugdíjpénztári számlával?	554	615	108	1277
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg nyugdíj-előtakarékossági számlával?	238	902	137	1277
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg tartós befektetési számlával?	331	843	103	1277
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg életbiztosítással?	747	445	85	1277

Forrás: saját kutatás, N = 4106

Me: %

Közép-Magyarország	Igen	Nem	Nem, de a jövőben tervezem	Összesen
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg lakástakarékpénztári szerződéssel?	39,6	50,9	9,5	100,0
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg önkéntes egészségpénztári számlával?	35,2	58,3	6,5	100,0
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg önkéntes nyugdíjpénztári számlával?	43,4	48,1	8,5	100,0
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg nyugdíj-előtakarékossági számlával?	18,6	70,7	10,7	100,0
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg tartós befektetési számlával?	25,9	66,0	8,1	100,0
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg életbiztosítással?	58,5	34,8	6,7	100,0

Forrás: saját kutatás, N = 4106

M41.4. Átfogó kutatás - A megkérdezett háztartások megtakarítási szerződéseinek alakulása a közép-dunántúli régióban

Me: háztartás

Közép-Dunántúl	Igen	Nem	Nem, de a jövőben tervezem	Összesen
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg lakástakarékpénztári szerződéssel?	140	236	58	434
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg önkéntes egészségpénztári számlával?	133	271	30	434
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg önkéntes nyugdíjpénztári számlával?	160	241	33	434
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg nyugdíj-előtakarékosági számlával?	73	315	46	434
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg tartós befektetési számlával?	109	272	53	434
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg életbiztosítással?	238	154	42	434

Forrás: saját kutatás, N = 4106

Me: %

Közép-Dunántúl	Igen	Nem	Nem, de a jövőben tervezem	Összesen
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg lakástakarékpénztári szerződéssel?	32,3	54,4	13,3	100,0
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg önkéntes egészségpénztári számlával?	30,7	62,4	6,9	100,0
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg önkéntes nyugdíjpénztári számlával?	36,9	55,5	7,6	100,0
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg nyugdíj-előtakarékosági számlával?	16,8	72,6	10,6	100,0
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg tartós befektetési számlával?	25,1	62,7	12,2	100,0
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg életbiztosítással?	54,8	35,5	9,7	100,0

Forrás: saját kutatás, N = 4106

M41.5. Átfogó kutatás - A megkérdezett háztartások megtakarítási szerződéseinek alakulása a nyugat-dunántúli régióban

Me: háztartás

Nyugat-Dunántúl	Igen	Nem	Nem, de a jövőben tervezem	Összesen
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg lakástakarékpénztári szerződéssel?	158	197	37	392
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg önkéntes egészségpénztári számlával?	147	224	21	392
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg önkéntes nyugdíjpénztári számlával?	167	200	25	392
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg nyugdíj-előtakarékossági számlával?	53	308	31	392
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg tartós befektetési számlával?	94	261	37	392
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg életbiztosítással?	230	141	21	392

Forrás: saját kutatás, N = 4106

Me: %

Nyugat-Dunántúl	Igen	Nem	Nem, de a jövőben tervezem	Összesen
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg lakástakarékpénztári szerződéssel?	40,3	50,3	9,4	100,0
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg önkéntes egészségpénztári számlával?	37,5	57,1	5,4	100,0
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg önkéntes nyugdíjpénztári számlával?	42,6	51,0	6,4	100,0
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg nyugdíj-előtakarékossági számlával?	13,5	78,6	7,9	100,0
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg tartós befektetési számlával?	24	66,6	9,4	100,0
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg életbiztosítással?	58,7	35,9	5,4	100,0

Forrás: saját kutatás, N = 4106

M41.6. Átfogó kutatás - A megkérdezett háztartások megtakarítási szerződéseinek alakulása a dél-dunántúli régióban

Me: háztartás

Dél-Dunántúl	Igen	Nem	Nem, de a jövőben tervezem	Összesen
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg lakástakarékpénztári szerződéssel?	159	179	42	380
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg önkéntes egészségpénztári számlával?	128	216	36	380
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg önkéntes nyugdíjpénztári számlával?	158	188	34	380
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg nyugdíj-előtakarékosági számlával?	79	259	42	380
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg tartós befektetési számlával?	91	242	47	380
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg életbiztosítással?	227	121	32	380

Forrás: saját kutatás, N = 4106

Me: %

Dél-Dunántúl	Igen	Nem	Nem, de a jövőben tervezem	Összesen
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg lakástakarékpénztári szerződéssel?	41,8	47,1	11,1	100,0
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg önkéntes egészségpénztári számlával?	33,7	56,8	9,5	100,0
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg önkéntes nyugdíjpénztári számlával?	41,6	49,5	8,9	100,0
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg nyugdíj-előtakarékosági számlával?	20,8	68,1	11,1	100,0
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg tartós befektetési számlával?	23,9	63,7	12,4	100,0
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg életbiztosítással?	59,7	31,9	8,4	100,0

Forrás: saját kutatás, N = 4106

M41.7. Átfogó kutatás - A megkérdezett háztartások megtakarítási szerződéseinek alakulása az észak-magyarországi régióban

Me: háztartás

Észak-Magyarország	Igen	Nem	Nem, de a jövőben tervezem	Összesen
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg lakástakarékpénztári szerződéssel?	182	242	59	483
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg önkéntes egészségpénztári számlával?	160	289	34	483
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg önkéntes nyugdíjpénztári számlával?	178	257	48	483
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg nyugdíj-előtakarékossági számlával?	87	342	54	483
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg tartós befektetési számlával?	159	265	59	483
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg életbiztosítással?	280	160	43	483

Forrás: saját kutatás, N = 4106

Me: %

Észak-Magyarország	Igen	Nem	Nem, de a jövőben tervezem	Összesen
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg lakástakarékpénztári szerződéssel?	37,7	50,1	12,2	100,0
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg önkéntes egészségpénztári számlával?	33,1	59,9	7,0	100,0
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg önkéntes nyugdíjpénztári számlával?	36,9	53,2	9,9	100,0
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg nyugdíj-előtakarékossági számlával?	18,0	70,8	11,2	100,0
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg tartós befektetési számlával?	32,9	54,9	12,2	100,0
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg életbiztosítással?	58,0	33,1	8,9	100,0

Forrás: saját kutatás, N = 4106

M41.8. Átfogó kutatás - A megkérdezett háztartások megtakarítási szerződéseinek alakulása az észak-alföldi régióban

Me: háztartás

Észak-Alföld	Igen	Nem	Nem, de a jövőben tervezem	Összesen
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg lakástakarékpénztári szerződéssel?	288	247	55	590
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg önkéntes egészségpénztári számlával?	225	335	30	590
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg önkéntes nyugdíjpénztári számlával?	229	318	43	590
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg nyugdíj-előtakarékosági számlával?	88	442	60	590
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg tartós befektetési számlával?	180	346	64	590
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg életbiztosítással?	401	160	29	590

Forrás: saját kutatás, N = 4106

Me: %

Észak-Alföld	Igen	Nem	Nem, de a jövőben tervezem	Összesen
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg lakástakarékpénztári szerződéssel?	48,8	41,9	9,3	100,0
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg önkéntes egészségpénztári számlával?	38,1	56,8	5,1	100,0
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg önkéntes nyugdíjpénztári számlával?	38,8	53,9	7,3	100,0
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg nyugdíj-előtakarékosági számlával?	14,9	74,9	10,2	100,0
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg tartós befektetési számlával?	30,5	58,7	10,8	100,0
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg életbiztosítással?	68,0	27,1	4,9	100,0

Forrás: saját kutatás, N = 4106

M41.9. Átfogó kutatás - A megkérdezett háztartások megtakarítási szerződéseinek alakulása a dél-alföldi régióban

Me: háztartás

Dél-Alföld	Igen	Nem	Nem, de a jövőben tervezem	Összesen
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg lakástakarékpénztári szerződéssel?	206	246	98	550
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg önkéntes egészségpénztári számlával?	169	300	81	550
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg önkéntes nyugdíjpénztári számlával?	179	273	98	550
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg nyugdíj-előtakarékossági számlával?	100	347	103	550
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg tartós befektetési számlával?	162	306	82	550
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg életbiztosítással?	297	163	90	550

Forrás: saját kutatás, N = 4106

Me: %

Dél-Alföld	Igen	Nem	Nem, de a jövőben tervezem	Összesen
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg lakástakarékpénztári szerződéssel?	37,5	44,7	17,8	100,0
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg önkéntes egészségpénztári számlával?	30,7	54,6	14,7	100,0
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg önkéntes nyugdíjpénztári számlával?	32,5	49,7	17,8	100,0
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg nyugdíj-előtakarékossági számlával?	18,2	63,1	18,7	100,0
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg tartós befektetési számlával?	29,5	55,6	14,9	100,0
Az Ön háztartásának volt-e már, illetve rendelkezik-e jelenleg életbiztosítással?	54,0	29,6	16,4	100,0

Forrás: saját kutatás, N = 4106

M42. Átfogó kutatás - A megtakarításokkal szemben megfogalmazott állítások régiókénti Medián értékei

	Közép-Magyarország	Közép-Dunántúl	Nyugat-Dunántúl	Dél-Dunántúl	Észak-Magyarország	Észak-Alföld	Dél-Alföld
Fontos a családom anyagi biztonsága.	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00
Megtakarítás nélkül kockázatos élni.	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00
Biztosítás nélkül kockázatos élni.	3,00	4,00	3,00	4,00	4,00	3,00	4,00
Akárannyit keresek, félre kell tenni belőle.	4,00	4,00	4,00	4,00	4,00	4,00	4,00
Szükség van „véstartalékra” a család anyagi biztonsága érdekében.	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00
A gyermek jövőjére takarékoskodni kell.	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00
A lakás cél érdekében takarékoskodni kell.	4,00	4,00	4,00	4,00	4,00	4,00	4,00
A nyugdíjas évek biztonságáért takarékoskodni kell.	4,00	4,00	4,00	4,00	4,00	4,00	4,00
Ismerem a Start számlát (Baba követnyvt).	3,00	3,00	3,00	3,00	3,00	3,00	3,00
Ismerem a lakástakarékpénztári szpendés előnyeit.	4,00	3,00	3,00	3,00	4,00	3,00	3,00
Ismerem az önkéntes egészségpénztári számlát.	3,00	3,00	3,00	3,00	3,00	3,00	3,00
Ismerem az önkéntes nyugdíjpénztári számlát.	4,00	3,00	3,00	3,00	4,00	3,00	3,00
Ismerem a nyugdíj-előtakarékossági számlát.	3,00	3,00	3,00	3,00	3,00	3,00	3,00
Ismerem az állami támogatás igénybevételeinek lehetőségét.	3,00	3,00	3,00	3,00	3,00	3,00	3,00
A pénzügyi kultúrát fejleszteni szükséges a felhőttakosságkötésben.	4,00	4,00	4,00	4,00	4,00	4,00	4,00
Szükséges a pénzügyi ismeretek gyakorlati hasznosíthatóságának oktatása a lakásokban.	4,00	4,00	4,00	4,00	4,00	4,00	4,00
Szükséges a pénzügyi ismeretek gyakorlati hasznosíthatóságának oktatása a szakközépiskolákban és gimnáziumokban.	5,00	4,50	4,00	4,00	5,00	5,00	5,00
Az állami nyugdíj fedezni tudja a majdani nyugdíjas évtelnek szükségleteit.	2,00	2,00	2,00	2,00	2,00	2,00	2,00
Lakástakarékpénztári számla megkötésénél engem befolyásol az állami támogatás igénybevételeinek lehetősége.	3,00	3,00	3,00	3,00	4,00	3,00	3,00
Önkéntes egészségpénztári számla megkötésénél engem befolyásol az állami támogatás igénybevételeinek lehetősége.	3,00	3,00	3,00	3,00	3,00	3,00	3,00
Önkéntes nyugdíjpénztári számla megkötésénél engem befolyásol az állami támogatás igénybevételeinek lehetősége.	3,00	3,00	3,00	3,00	3,00	3,00	3,00
Nyugdíj-előtakarékossági számla megkötésénél engem befolyásol az állami támogatás igénybevételeinek lehetősége.	3,00	3,00	3,00	3,00	3,00	3,00	3,00
Tartós befektetési számla megkötésénél engem befolyásol az állami támogatás igénybevételeinek lehetősége.	3,00	3,00	3,00	3,00	4,00	3,00	3,00
Egyéb megtakarítási döntéseimet befolyásol az állami támogatás adókedvezmény igénybevételeinek lehetősége.	3,00	3,00	3,00	3,00	4,00	3,00	3,00

Forrás: saját kutatás, N = 4106

M43. Átfogó kutatás - A megtakarításokkal szemben megfogalmazott állítások régiókénti Módszr értékei

	Közép-Magyarország	Közép-Dunántúl	Nyugat-Dunántúl	Dél-Dunántúl	Észak-Magyarország	Észak-Alföld	Dél-Alföld
Fontos a család anyagi biztonsága.	5	5	5	5	5	5	5
Megtakarítás nélkül kockázatos élni.	5	5	5	5	5	5	5
Biztosítás nélkül kockázatos élni.	3	5	3	5	5	3	5
Akár mennyit keresek, félre kell tenni belőle.	5	5	4	5	5	5	5
Szükség van „vérsztartalékra” a család anyagi biztonsága érdekében.	5	5	5	5	5	5	5
A gyermekek jövőjére takarékoskodni kell.	5	5	5	5	5	5	5
A lakással érdekében takarékoskodni kell.	5	5	5	5	5	5	5
A nyugdíjas évek biztonságáért takarékoskodni kell.	5	5	5	5	5	5	5
Ismerem a Start számlát (Baba könyvét).	1	1	1	1	1	1	1
Ismerem a lakás takarékpénztári szerződés előnyeit.	5	5	3	5	5	5	3
Ismerem az önkéntes egészségpénztári számlát.	5	5	5	5	4	5	3
Ismerem az önkéntes nyugdíjpénztári számlát.	5	5	4	5	5	5	3
Ismerem a nyugdíj-előtakarékosági számlát.	3	3	3	3	3	3	3
Ismerem a tartós befektetési számlát.	3	1	3	1	3	3	3
A pénzügyi kultúrát fejlesztési szükséges a felnőtt lakosság körében.	5	5	5	5	5	5	5
Szükséges a pénzügyi ismeretek gyakorlati hasznosíthatóságának oktatása az általános iskolákban.	5	5	5	5	5	5	5
Szükséges a pénzügyi ismeretek gyakorlati hasznosíthatóságának oktatása a szakközépiskolákban és gimnáziumokban.	5	5	5	5	5	5	5
Az állami nyugdíj fedezni tudja majd a nyugdíjas évfévi szükségletet.	1	1	1	1	1	1	1
Lakás takarékpénztári számla megkötésénél engem befolyásol az állami támogatás igénybevételenek lehetősége.	3	4	3	3	4	3	3
Önkéntes Egészségpénztári számla megkötésénél engem befolyásol az állami támogatás igénybevételenek lehetősége.	3	4	3	3	3	3	3
Önkéntes Nyugdíjpénztári számla megkötésénél engem befolyásol az állami támogatás igénybevételenek lehetősége.	3	3	3	3	3	3	3
Tartós befektetési számla megkötésénél engem befolyásol az állami támogatás igénybevételenek lehetősége.	3	3	3	3	3	3	3
Egyéb megtakarítási döntéseimet befolyásolja az állami támogatás adókedvezmény igénybevételenek lehetősége.	3	3	3	3	4	3	3

Forrás: saját kutatás, N = 4106

M44. Átfogó kutatás - A magyar háztartások igénye a pénzügyi ismeretek gyakorlati hasznosíthatóságának oktatására klaszterenként és régióként

M44.1. Átfogó kutatás - A megkérdezett háztartások „A pénzügyi kultúrát fejleszteni szükséges a felnőtt lakosság körében.” válaszai háztartási típusok szerint

Me: háztartás

	"Öngondoskodni vágyó"	"Mának élő"	"Tudatos öngondoskodó, pénzügyi ismerettel"	"Öngondoskodó, pénzügyi ismeret nélkül"	Összes
Egyáltalán nem fontos	23	90	3	20	136
Kicsit fontos	109	89	21	22	241
Közepesen fontos	324	213	101	122	760
Fontos	377	177	321	255	1 130
Kiemelten fontos	358	212	769	500	1 839
Összesen:	1 191	781	1 215	919	4 106

Forrás: saját kutatás, N = 4106

Me: %

	"Öngondoskodni vágyó"	"Mának élő"	"Tudatos öngondoskodó, pénzügyi ismerettel"	"Öngondoskodó, pénzügyi ismeret nélkül"	Összes
Egyáltalán nem fontos	1,9	11,5	0,2	2,2	3,3
Kicsit fontos	9,2	11,4	1,7	2,4	5,9
Közepesen fontos	27,2	27,3	8,3	13,3	18,5
Fontos	31,7	22,7	26,4	27,7	27,5
Kiemelten fontos	30,1	27,1	63,3	54,4	44,8
Összesen:	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Forrás: saját kutatás, N = 4106

M44.2. Átfogó kutatás - A megkérdezett háztartások „Szükséges a pénzügyi ismeretek gyakorlati hasznosíthatóságának oktatása a szakközépiskolákban és gimnáziumokban.” válaszai háztartási típusok szerint

Me: háztartás

	"Öngondoskodni vágyó"	"Mának élő"	"Tudatos öngondoskodó, pénzügyi ismerettel"	"Öngondoskodó, pénzügyi ismeret nélkül"	Összes
Egyáltalán nem fontos	28	44	2	3	77
Kicsit fontos	87	84	14	23	208
Közepesen fontos	263	150	56	60	529
Fontos	391	216	316	210	1 133
Kiemelten fontos	422	287	827	623	2 159
Összesen:	1 191	781	1 215	919	4 106

Forrás: saját kutatás, N = 4106

Me: %

	"Öngondoskodni vágyó"	"Mának élő"	"Tudatos öngondoskodó, pénzügyi ismerettel"	"Öngondoskodó, pénzügyi ismeret nélkül"	Összes
Egyáltalán nem fontos	2,4	5,6	0,2	0,3	1,9
Kicsit fontos	7,3	10,8	1,2	2,5	5,1
Közepesen fontos	22,1	19,2	4,6	6,5	12,9
Fontos	32,8	27,7	26,0	22,9	27,6
Kiemelten fontos	35,4	36,7	68,1	67,8	52,6
Összesen:	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Forrás: saját kutatás, N = 4106

M44.3. Átfogó kutatás - A megkérdezett háztartások „Szükséges a pénzügyi ismeretek gyakorlati hasznosíthatóságának oktatása az általános iskolákban.” válaszai háztartási típusok szerint

Me: háztartás

	"Öngondoskodni vágyó"	"Mának élő"	"Tudatos öngondoskodó, pénzügyi ismerettel"	"Öngondoskodó, pénzügyi ismeret nélkül"	Összes
Egyáltalán nem fontos	80	121	19	38	258
Kicsit fontos	171	116	41	58	386
Közepesen fontos	364	194	163	150	871
Fontos	312	161	354	213	1 040
Kiemelten fontos	264	189	638	460	1 551
Összesen:	1 191	781	1 215	919	4 106

Forrás: saját kutatás, N = 4106

Me: %

	"Öngondoskodni vágyó"	"Mának élő"	"Tudatos öngondoskodó, pénzügyi ismerettel"	"Öngondoskodó, pénzügyi ismeret nélkül"	Összes
Egyáltalán nem fontos	6,7	15,5	1,6	4,1	6,3
Kicsit fontos	14,4	14,9	3,4	6,3	9,4
Közepesen fontos	30,6	24,8	13,4	16,3	21,2
Fontos	26,2	20,6	29,1	23,2	25,3
Kiemelten fontos	22,2	24,2	52,5	50,1	37,8
Összesen:	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Forrás: saját kutatás, N = 4106

M44.4. Átfogó kutatás - A megkérdezett háztartások „A pénzügyi kultúráját fejleszteni szükséges a felnőtt lakosság körében.” válaszai régiók szerint

Me: háztartás

	Közép-Magyarország	Közép-Dunántúl	Nyugat-Dunántúl	Dél-Dunántúl	Észak-Magyarország	Észak-Alföld	Dél-Alföld	Összes
Egyáltalán nem fontos	40	25	19	20	12	10	10	136
Kicsit fontos	59	22	28	30	38	30	34	241
Közepesen fontos	215	79	80	86	84	119	97	760
Fontos	327	136	119	97	125	150	176	1 130
Kiemelten fontos	636	172	146	147	224	281	233	1 839
Összesen	1 277	434	392	380	483	590	550	4 106

Forrás: saját kutatás, N = 4106

Me: %

	Közép-Magyarország	Közép-Dunántúl	Nyugat-Dunántúl	Dél-Dunántúl	Észak-Magyarország	Észak-Alföld	Dél-Alföld	Összes
Egyáltalán nem fontos	3,1	5,8	4,8	5,3	2,5	1,7	1,8	3,3
Kicsit fontos	4,6	5,1	7,1	7,9	7,9	5,1	6,2	5,9
Közepesen fontos	16,8	18,2	20,4	22,6	17,4	20,2	17,6	18,5
Fontos	25,6	31,3	30,4	25,5	25,9	25,4	32,0	27,5
Kiemelten fontos	49,8	39,6	37,2	38,7	46,4	47,6	42,4	44,8
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Forrás: saját kutatás, N = 4106

M44.5. Átfogó kutatás - A megkérdezett háztartások „Szükséges a pénzügyi ismeretek gyakorlati hasznosíthatóságának oktatása a szakközépiskolákban és gimnáziumokban.” válaszai régióként

	Közép-Magyarország	Közép-Dunántúl	Nyugat-Dunántúl	Dél-Dunántúl	Észak-Magyarország	Észak-Alföld	Dél-Alföld	Me: háztartás Összes
Egyáltalán nem fontos	14	10	7	15	14	9	8	77
Kicsit fontos	47	30	21	22	34	17	37	208
Közepesen fontos	162	49	59	52	61	81	65	529
Fontos	360	128	113	119	115	151	147	1 133
Kiemelten fontos	694	217	192	172	259	332	293	2 159
Összesen	1 277	434	392	380	483	590	550	4 106

Forrás: saját kutatás, N = 4106

	Közép-Magyarország	Közép-Dunántúl	Nyugat-Dunántúl	Dél-Dunántúl	Észak-Magyarország	Észak-Alföld	Dél-Alföld	Me: % Összes
Egyáltalán nem fontos	1,1	2,3	1,8	3,9	2,9	1,5	1,5	1,9
Kicsit fontos	3,7	6,9	5,4	5,8	7,0	2,9	6,7	5,1
Közepesen fontos	12,7	11,3	15,1	13,7	12,6	13,7	11,8	12,9
Fontos	28,2	29,5	28,8	31,3	23,8	25,6	26,7	27,6
Kiemelten fontos	54,3	50,0	49,0	45,3	53,6	56,3	53,3	52,6
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Forrás: saját kutatás, N = 4106

M44.6. Átfogó kutatás - A megkérdezett háztartások „Szükséges a pénzügyi ismeretek gyakorlati hasznosíthatóságának oktatása az általános iskolákban.” válaszai régiók szerint

Me: háztartás

	Közép-Magyarország	Közép-Dunántúl	Nyugat-Dunántúl	Dél-Dunántúl	Észak-Magyarország	Észak-Alföld	Dél-Alföld	Összes
Egyáltalán nem fontos	87	31	27	25	29	33	26	258
Kicsit fontos	121	43	36	41	41	56	48	386
Közepesen fontos	282	77	79	91	88	127	127	871
Fontos	296	128	115	101	126	135	139	1 040
Kiemelten fontos	491	155	135	122	199	239	210	1 551
Összesen	1 277	434	392	380	483	590	550	4 106

Forrás: saját kutatás, N = 4106

Me: %

	Közép-Magyarország	Közép-Dunántúl	Nyugat-Dunántúl	Dél-Dunántúl	Észak-Magyarország	Észak-Alföld	Dél-Alföld	Összes
Egyáltalán nem fontos	6,8	7,1	6,9	6,6	6,0	5,6	4,7	6,3
Kicsit fontos	9,5	9,9	9,2	10,8	8,5	9,5	8,7	9,4
Közepesen fontos	22,1	17,7	20,2	23,9	18,2	21,5	23,1	21,2
Fontos	23,2	29,5	29,3	26,6	26,1	22,9	25,3	25,3
Kiemelten fontos	38,4	35,7	34,4	32,1	41,2	40,5	38,2	37,8
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Forrás: saját kutatás, N = 4106

Köszönetnyilvánítás

Ezúton szeretném megragadni az alkalmat, hogy köszönetet mondjak mindazoknak, akik nélkül nem juthattam volna el idáig és akik nélkül nem készülhetett volna el ez a disszertáció.

Szeretném megköszönni témavezetőmnek, Dr. habil. Széles Zsuzsannának azt a felbecsülhetetlen szakmai és emberi segítséget, támogatást, amit munkám során kaptam.

Köszönöm a Szolnoki Főiskola Közgazdasági Pénzügyi és Menedzsment Tanszékén tanító vezetőimnek és kollégáimnak az általuk nyújtott támogatást és a Szolnoki Főiskola Kereskedelmi és Marketing Tanszék oktatóinak segítő tanácsait, útmutatásait és biztató szavait. Külön köszönöm Horváth Marianna feltétlen támogatását. Enélkül nehezen boldogultam volna.

Köszönöm a Szolnoki Főiskola Bethlen István Szakkollégium Pénzgazdálkodás Kutatócsoport tagjainak a kutatásban való segítségnyújtásukat, különösen Bálint Ádámnak.

Legfőbb köszönettel tartozom családomnak: Férjemnek, édesanyámnak és gyerekeimnek a kitartásukért és a sok-sok elmaradt pillanatért. Édesanyám súlyos betegségében is segítségemre volt. Nélküle nem tartanék itt. Szeretetével és áldozatos munkájával mindig kíséretet adott a hétköznapi életben és a nehéz pillanatok alkalmával.

Köszönöm a reménybeli születendő gyermekemnek, hogy a boldog, örömteli várakozással átsegített sok akadályon, hiszen kitartást és erőt meríthettem a szeretetteljes lehetőségéből, amit megérdemelt munkám gyümölcseként – remélem – megélhetek, még egyszer az életem során.